

WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA

im. Jarosława Dąbrowskiego

ROZPRAWA DOKTORSKA

Temat: **ORGANIZACJE PROOBRONNE W SYSTEMIE
BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA**

Autor:

mgr Edyta Pankowska

Promotor:

prof. dr hab. Bogusław Jagusiak

Promotor pomocniczy:

dr Joanna Lubimow

Warszawa 2023

Streszczenie

Niniejsza dysertacja skupia się wokół zagadnienia organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego. Celem, który przyjęła autorka jest wypełnienie luki badawczej dotyczącej roli wybranych organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego oraz wskazanie potencjału tychże organizacji w procesie zapewniania bezpieczeństwa w drugiej dekadzie XXI wieku. Struktura rozprawy doktorskiej pt. *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa państwa* obejmuje następujące części: wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie, bibliografię, spis rysunków, spis tabel, spis wykresów oraz aneks. W rozdziale pierwszym zaprezentowano metodologiczne podstawy badań, w tym: uzasadnienie potrzeby podjęcia badań, przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezy badawcze, metody badawcze, wstępną analizę literatury, zakres pracy, układ pracy i ograniczenia.

Główny problem badawczy niniejszej rozprawy sformułowano następująco: *Jakie są możliwości wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego?*

Ponadto przyjęto następującą główną hipotezę badawczą: *Dotychczasowe formy współpracy z organizacjami proobronnymi nie wykorzystują w pełni ich potencjału w systemie bezpieczeństwa państwa i wymagają doskonalenia w zakresie sposobu efektywnego wykorzystania tego potencjału ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa. Wykorzystanie potencjału organizacji proobronnych jest jednym z determinantów doskonalenia systemu bezpieczeństwa i tym samym może pozytywnie oddziaływać na bezpieczeństwo państwa.*

W rozdziale drugim wyjaśniono pojęcia bezpieczeństwa i bezpieczeństwa narodowego oraz scharakteryzowano system bezpieczeństwa narodowego, uwzględniając charakterystykę podsystemów oraz stan prawny.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Organizacje proobronne jako element systemu bezpieczeństwa narodowego*, zawiera przedstawienie definicji i typologii organizacji proobronnych, ujęcie historyczne i prezentację działalności organizacji proobronnych w innych krajach demokratycznych. Ponadto w tym rozdziale przeanalizowano dotychczasowe formy współpracy Ministerstwa Obrony Narodowej z organizacjami proobronnymi, jak również scharakteryzowano Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy oraz Obronę Cywilną.

W rozdziale czwartym scharakteryzowano cztery wybrane organizacje proobronne: Polski Związek Karate, Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Strzelecki „Strzelec” Organizację Społeczno-Wychowawczą oraz Legię Akademicką. Każda z organizacji zostały omówiona z uwzględnieniem pięciu punktów: podstawowych danych, rysu historycznego, struktury, podstaw prawnych i systemu szkolenia.

Zwieńczeniem dysertacji jest rozdział piąty, tj. *Organizacje proobronne jako element doskonalący system bezpieczeństwa narodowego*, w którym zaprezentowano wyniki badania ankietowego dotyczącego poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców powiatu białostockiego i miasta Białystok. W tym rozdziale przedstawiono także pozytywne oraz negatywne aspekty udziału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego oraz sformułowano rekomendacje w zakresie wykorzystania potencjału omawianych podmiotów.

W zakończeniu zawarto wnioski końcowe, w których odniesiono się do postawionych problemów i hipotez badawczych.

Niniejsza dysertacja, oparta na szczegółowej analizie literatury przedmiotu, analizie materiału empirycznego i zastosowaniu wybranych metod badawczych, szeroko omawia zagadnienie organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej.

Summary

The following dissertation focuses on the issue of defence organizations within the system of national security. The aim of the author is to fill the research gap concerning the role of selected organisations in the system of national security, as well as point out the potential of these organisations in the process of ensuring security in the second decade of the 21st century.

The structure of the dissertation entitled *Defence Organizations Within the System of National Security* consists of the following parts: introduction, five chapters, conclusion, reference list, list of graphics, tables, charts, and annex. Chapter one presents methodological grounds of research including: the justification of the necessity to conduct the research, the subject matter and the goal, research issues, hypotheses, methods, preliminary analysis of the literature, the scope and structure of the work and limitations.

The main research issue of the following dissertation was formed as follows: *What are the applications of the potential of defence organisations within the system of national security?*

Furthermore, the following main research hypothesis was formed: *Existing forms of cooperation with defence organisations do not exploit the full potential in the system of national security and require perfecting in terms of effective application of their potential with a particular emphasis on threats to national security.* Chapter two explains terms such as security and national security, as well as characterizes the system of national security and discusses individual subsystems and the legal status.

Chapter three, entitled *Defence Organisations as an Element of National Security System*, presents definition and typology of defence organisations, historical framework, as well as an outline of defence organisations' activity in other democratic countries. Moreover, this chapter analyses existing forms of cooperation between the Ministry of National Defence and other defence organisations, as well as discusses Firefighting and Rescue System of Poland, and The National Civil Defence of Poland.

Chapter four characterizes four selected defence organisations: Polish Karate Federation, The Polish Scouting and Guiding Association, Riflemen's Association "Strzelec" Socio-Educational Organisation, and Academic Legion. Each of these organisations were discussed including the following five points: basic data, historical perspective, structure, legal basis, and training system.

The culmination of this dissertation is chapter five, that is *Defence Organisations as an element perfecting National Security*, which outlines the results of a poll concerning the sense of security among the residents of Bialystok County and the city of Bialystok. In addition, both positive and negative aspects of participation of defence organisations within the national security were presented in this chapter, as well as recommendations in terms of using the potential of aforementioned entities. The conclusion comprises of final inferences which refer to the issues and research hypotheses presented in this dissertation.

The following dissertation, based on a detailed analysis of the literature of the subject matter, analysis of the empirical evidence and the application of the chosen research methods, broadly examines the issue of defence organisations in the system of national security in the Republic of Poland.

Spis treści

<i>Wykaz używanych skrótów.....</i>	<i>10</i>
<i>Wstęp.....</i>	<i>12</i>
<i>ROZDZIAŁ I METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ.....</i>	<i>14</i>
1.1. Uzasadnienie potrzeby podjęcia badań	14
1.2. Przedmiot i cel badań	16
1.3. Problemy badawcze.....	17
1.4. Hipotezy badawcze	17
1.5. Metody badawcze.....	18
1.6. Wstępna analizy literatury	19
1.7. Zakres pracy	20
1.8. Układ pracy	21
1.9. Ograniczenia.....	22
<i>ROZDZIAŁ II SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO.....</i>	<i>23</i>
2.1. Pojęcie bezpieczeństwa narodowego	23
2.2. Model systemu bezpieczeństwa narodowego	33
2.3. Akty normatywne i inne dokumenty będące podstawą funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego	40
2.4. Charakterystyka podsystemów systemu bezpieczeństwa narodowego.....	47
<i>ROZDZIAŁ III ORGANIZACJE PROOBRONNE JAKO ELEMENT SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO.....</i>	<i>62</i>
3.1. Definicje i typologie organizacji proobronnych.....	62
3.2. Organizacje proobronne w świetle doświadczeń historycznych.....	66
3.3. Działalność organizacji proobronnych w wybranych krajach demokratycznych 70	70
3.4. Współpraca organizacji proobronnych z Ministerstwem Obrony Narodowej i Siłami Zbrojnymi RP	73
3.5. Organizacje proobronne w systemie ochrony ludności i zarządzania kryzysowego.....	81
3.6. Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy	91
3.7. Obrona Cywilna	99

ROZDZIAŁ IV CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH ORGANIZACJI PROOBRONNYCH	105
4.1. Polski Związek Karate	105
4.1.1. Dane i Zarząd Polskiego Związku Karate	105
4.1.2. Rys historyczny PZK	106
4.1.3. Struktura PZK	107
4.1.4. Podstawy prawne funkcjonowania PZK	108
4.1.5. System szkolenia.....	111
4.2. Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza	115
4.2.1. Dane i Zarząd „Strzelca”	115
4.2.2. Rys historyczny „Strzelca”	116
4.2.3. Struktura „Strzelca”	117
4.2.4. Podstawy prawne funkcjonowania ZS „Strzelec”	118
4.2.5. System szkolenia.....	120
4.3. Związek Harcerstwa Polskiego	123
4.3.1. Dane i Zarząd Związku Harcerstwa Polskiego	123
4.3.2. Rys historyczny Związku Harcerstwa Polskiego	124
4.3.3. Struktura Związku Harcerstwa Polskiego	127
4.3.4. Podstawy prawne funkcjonowania Związku Harcerstwa Polskiego	129
4.3.5. System szkolenia.....	131
4.4. Legia Akademicka.....	134
4.4.1. Dane i Zarząd Legii Akademickiej	134
4.4.2. Rys historyczny Legii Akademickiej	135
4.4.3. Struktura Legii Akademickiej	136
4.4.4. Podstawy prawne funkcjonowania Legii Akademickiej.....	138
4.4.5. System szkolenia.....	140
ROZDZIAŁ V ORGANIZACJE PROOBRONNE JAKO ELEMENT DOSKONALĄCY SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO.....	143
5.1. Uwarunkowania organizacyjno-prawne udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego	143
5.2. Pozytywne ujęcie udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego	148
5.3. Negatywne aspekty udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego	155
5.4. Badanie ankietowe – <i>Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu białostockiego i miasta Białystok</i>	157
5.4.1. Charakterystyka badanej grupy	157
5.4.2. Prezentacja wyników badania	160
5.4.3. Wnioski	173

5.5. Rekomendacje w zakresie wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego	174
<i>Zakończenie</i>	180
<i>Spis rysunków</i>	183
<i>Spis tabel</i>	179
<i>Spis wykresów</i>	186
<i>Bibliografia</i>	183
<i>Aneks</i>	200

Wykaz używanych skrótów

ABW – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AGH – Akademia Górniczo-Hutnicza
AK – Armia Krajowa
AW – Agencja Wywiadu
CBA – Centralne Biuro Antykorupcyjne
Dz. U. – Dziennik Ustaw
FOP – Federacja Organizacji Proobronnych
GK – Główna Kwatera
GOPR – Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
KSRG – Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy
KSSOF – Krajowe Stowarzyszenie Szkolenia Obronnego Finlandii
MON – Ministerstwo Obrony Narodowej
NATO – Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego
NGO – organizacje pozarządowe
NIK – Najwyższa Izba Kontroli
OC – Obrona Cywilna
OP – organizacje proobronne
OSOK – Ochotnicza Służba Obrony Kraju
OSP – Ochotnicza Straż Pożarna
OSW „Strzelec” – Organizacja Społeczno-Wychowawcza „Strzelec”
PCK – Polski Czerwony Krzyż
PKB – produkt krajowy brutto
POA – pozarządowe ośrodki analityczne
PPO – przemysłowy potencjał obronny
PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa
PRM – Państwowe Ratownictwo Medyczne
PSP – Państwowa Straż Pożarna
PW – przysposobienie wojskowe
PZK – Polski Związek Karate
RCB – Rządowe Centrum Bezpieczeństwa
RP – Rzeczpospolita Polska
SBN – system bezpieczeństwa narodowego
SOP – Służby Ochrony Państwa
SW – służba więzienna
UE – Unia Europejska
WAGGGS – Światowe Stowarzyszenie Przewodniczek i Skautek

WOSM – Światowa Organizacja Ruchu Skautowego

WOT – Wojska Obrony Terytorialnej

ZHP – Związek Harcerstwa Polskiego

ZS – Związek Strzelecki

ZWC – Związek Walki Czynnej

ZŻWP – Związek Żołnierzy Wojska Polskiego

Wstęp

Współczesny świat cechuje wyjątkowa dynamika wydarzeń. Rozwój i dostosowanie do tempa tych zmian jest możliwe tylko dzięki stałej obserwacji i wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań. Ostatnie lata postawiły wyjątkowo trudne wyzwania przed systemem bezpieczeństwa narodowego RP. Obecna sytuacja geopolityczna narzuca konieczność dokładnego przyjrzenia się aktualnie obowiązującym rozwiązaniom, a także poszukiwania możliwych udoskonaleń systemu. W niniejszej rozprawie podjęto rozważania nad potencjałem i funkcjonowaniem organizacji prooobronnych, których działalność może stanowić znaczące wzmocnienie systemu bezpieczeństwa narodowego RP.

Głównym celem rozprawy jest weryfikacja postawionej hipotezy głównej: „Dotychczasowe formy współpracy z organizacjami prooobronnymi nie wykorzystują w pełni ich potencjału w systemie bezpieczeństwa państwa i wymagają doskonalenia w zakresie sposobu efektywnego wykorzystania tego potencjału ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa. Wykorzystanie potencjału organizacji prooobronnych jest jednym z determinantów doskonalenia systemu bezpieczeństwa i tym samym może pozytywnie oddziaływać na bezpieczeństwo państwa”, a także hipotez szczegółowych, które zostały przedstawione w rozdziale pierwszym, zawierającym metodologiczne podstawy badań.

W rozdziale drugim omówiono pojęcia „bezpieczeństwa” i „bezpieczeństwa narodowego” oraz zaprezentowano czynniki stwarzające zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa. Ponadto przedstawiono model systemu bezpieczeństwa narodowego, a także wskazano akty normatywne i inne dokumenty będące podstawą funkcjonowania tegoż systemu. W ostatniej części rozdziału drugiego szczegółowo scharakteryzowano wszystkie podsystemy systemu bezpieczeństwa narodowego z uwzględnieniem ich cech, zadań i struktury. Rozważania w rozdziale trzecim skupiają się wokół kwestii organizacji prooobronnych jako elementu systemu bezpieczeństwa narodowego. Przedstawiono definicje i różne typologie organizacji prooobronnych, uwzględniono ujęcie tychże organizacji w świetle doświadczeń historycznych, a także ich funkcjonowanie w wybranych krajach demokratycznych, tj. w Szwecji, Litwie i Finlandii. Ponadto w podrozdziale trzecim przeanalizowano dotychczasową współpracę organizacji

proobronnych z Ministerstwem Obrony Narodowej oraz Siłami Zbrojnymi RP ze szczególnym uwzględnieniem aktualnie realizowanych przedsięwzięć. Dalsza część rozdziału trzeciego obejmuje określenie roli organizacji proobronnych w systemie ochrony ludności i zarządzania kryzysowego, a także omówienie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego i Obrony Cywilnej.

Rozdział czwarty

zawiera charakterystykę czterech organizacji proobronnych: Polskiego Związku Karate, Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej, Związku Harcerstwa Polskiego oraz Legii Akademickiej. Każdy z wymienionych podmiotów został omówiony z uwzględnieniem pięciu kategorii: podstawowych danych, rysu historycznego, struktury, podstaw prawnych funkcjonowania i systemu szkolenia.

W rozdziale piątym zaprezentowano wyniki badania ankietowego *Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu białostockiego oraz miasta Białystok*, a następnie sformułowano wnioski dotyczące m.in. znajomości pojęć z zakresu bezpieczeństwa w badanej grupie, poczucia bezpieczeństwa wśród respondentów, a także ich wiedzy i opinii na temat organizacji proobronnych i roli tychże podmiotów w systemie bezpieczeństwa narodowego RP. Ponadto rozdział piąty zawiera omówienie uwarunkowań organizacyjno-prawnych udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego, a także przedstawienie pozytywnych i negatywnych aspektów ich działalności. Ostatnia część omawianego rozdziału obejmuje rekomendacje w zakresie wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego.

ROZDZIAŁ I METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ

1.1. Uzasadnienie potrzeby podjęcia badań

Bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej stale poddawane jest oddziaływaniu wynikającemu z procesów nieustannie zachodzących we współczesnym świecie, cechujących się znaczną dynamiką, zagrożeniami asymetrycznymi, proliferacją broni, rozwojem terroryzmu i działań w cyberprzestrzeni. Oprócz tego istotne znaczenie mają: napięcia wewnętrzne (polegające na destabilizacji politycznej), wadliwe mechanizmy gospodarcze, degradacja środowiska naturalnego, wyczerpywanie się surowców oraz problemy natury społecznej. Tak szeroka gama czynników wpływu pozwala twierdzić, iż konieczne jest rozwiązanie w postaci zastosowania działań kompleksowych, wykraczających poza prostolinijne rozwiązania administracyjne czy wojskowe. Niezbędne staje się wsparcie pochodzące od podmiotów uzupełniających, w tym organizacji pozarządowych i proobronnych, zdolnych poprzez specjalizację zakresu działań uzupełnić ważne obszary całokształtu, jakim jest system bezpieczeństwa narodowego Polski.

Organizacje proobronne stanowią szczególny element współczesnego systemu bezpieczeństwa narodowego, tym samym i bezpieczeństwa powszechnego. Na co dzień funkcjonują one jako podmioty odrębne od struktur państwowych. Podmioty administracji publicznej zlecają im wykonywanie zadań wspierających funkcjonowanie państwa, także w obszarze obronności. Niektóre dziedziny życia społecznego wymagają specyficznego podejścia, związanego bezpośrednio z aktywnością organizacji proobronnych, gdzie te pełnią funkcje wręcz pierwszoplanowe. Państwo, chcąc wspierać organizacje istotne z punktu widzenia systemu bezpieczeństwa narodowego, wyznacza im konkretne zadania wraz z odpowiednim budżetem na ich wykonanie. Dowodem na zasadność twierdzenia, iż opisywane organizacje stanowią ważny element systemu bezpieczeństwa, jest również ich obecność w planach zarządzania kryzysowego poszczególnych województw jako niezbędne uzupełnienie działań innych służb i podmiotów.

Omawiane podmioty odgrywają równie ważną rolę w sferze obronności państwa. Organizacje pozarządowe i partnerzy społeczni mają istotny wpływ na zdolność państwa do przeciwstawienia się zagrożeniom. Niezbędna wydaje się zatem budowa świadomości społecznej na temat obronności, poparta budową „społecznego zaplecza” Sił Zbrojnych

RP.

Z uwagi na powyższe, współpraca między organizacjami działającymi na rzecz obronności stanowi pozytywne zjawisko o stale rosnącym potencjale. Pojawia się coraz więcej przykładów dotyczących współpracy między jednostkami wojskowymi a partnerami pozarządowymi w wykonywaniu wspólnych zadań na rzecz obronności państwa i jakości całego systemu bezpieczeństwa narodowego.

W związku z konfliktem na Ukrainie i nastrojami społecznymi będącymi jego następstwem od 2014 roku nastąpił w Polsce przyrost organizacji proobronnych. Strach i niepewność determinowane eskalacją sytuacji konfliktowej za wschodnią granicą Polski oraz obawy przed wystąpieniem podobnej sytuacji w kraju implikował wzrost zainteresowania organizacjami proobronnymi postrzeganymi jako jeden z elementów pozytywnie wpływających na bezpieczeństwo obywateli. Rola przedmiotowych organizacji wzrasta, a wraz z nią zainteresowanie poruszaną tematyką wśród badaczy zajmujących się bezpieczeństwem państwa.

Na temat organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego podjęto liczne rozważania, niemniej jednak obejmują one wyselekcjonowane obszary. Autorzy publikacji zajmują się przede wszystkim teoretycznym i ogólnym podejściem do tematu. Analiza dostępnych źródeł pozwala zauważyć, że dotychczas skupiano się głównie na definicjach oraz typologii organizacji proobronnych. W centrum rozważań stawiane są zwykle organizacje paramilitarne, które stanowią zaledwie jedną z grup w zbiorze organizacji proobronnych.

Celem autorki, w zakresie eksploracji wskazanej problematyki, jest wypełnienie luki badawczej dotyczącej roli wybranych organizacji w systemie bezpieczeństwa narodowego. Podjęte badania mają za zadanie wskazanie potencjału tychże organizacji w procesie zapewniania bezpieczeństwa w drugiej dekadzie XXI wieku. Podjęta analiza prowadzić ma do sformułowania prognozy wykorzystania organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego do 2025 roku. W związku z dynamicznie zmieniającą się rzeczywistością i ujawnieniem nowych zagrożeń niezbędne jest stałe doskonalenie i dostosowywanie systemu bezpieczeństwa narodowego do aktualnych realiów. Organizacje proobronne mogą stanowić jedno z silnych i stabilnych ogniw tegoż systemu, ważna wydaje się zatem analiza ich potencjału oraz przedstawienie propozycji jego wykorzystania, czego podjęła się autorka niniejszej dysertacji.

Argumentem skłaniającym do podjęcia badań we wskazanym obszarze była przede wszystkim aktualność omawianej tematyki, która stanowi istotne zagadnienie we

współczesnym spojrzeniu na bezpieczeństwo państwa. Obserwując rozwój organizacji proobronnych można sądzić, że w perspektywie najbliższych lat ich znaczenie dla kształtowania bezpieczeństwa państwa będzie wzrastać. Ponadto autorka jako zawodniczka klubu zrzeszonego z w Polskim Związku Karate ma od wielu lat możliwość obserwacji funkcjonowania tego typu organizacji „od środka” i dostrzega możliwości oraz ich potencjał w systemie bezpieczeństwa narodowego, a jednocześnie braki w badaniach w tym zakresie.

1.2. Przedmiot i cel badań

Za **przedmiot badań**, rozumiany jako wycinek rzeczywistości (obiekt, rzecz, zjawisko lub proces) ujęty w określonej perspektywie, autorka przyjęła organizacje proobronne i ich funkcjonowanie w środowisku bezpieczeństwa narodowego. Wybór wskazanego przedmiotu badań związany jest ze wzrostem znaczenia omawianych organizacji dla kształtowania bezpieczeństwa państwa i rosnącą popularnością tychże organizacji w społeczeństwie. W dysertacji zwrócono także uwagę na kwestię zagrożeń i barier funkcjonowania organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Celem głównym rozprawy jest identyfikacja roli organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa oraz możliwości ich efektywniejszego wykorzystania dla zapewnienia pożądanego poziomu bezpieczeństwa obywateli RP z uwzględnieniem możliwych zagrożeń. Analiza literatury i wstępne badania pozwoliły autorce na dostrzeżenie potencjału wskazanych organizacji, który dotychczas nie został wyczerpująco zbadany i opisany. Niniejsza rozprawa ma stanowić uzupełnienie zdiagnozowanej luki badawczej, nie tylko poprzez analizę poszczególnych organizacji, ale również przedstawienie propozycji wykorzystania ich możliwości w ramach działań systemu bezpieczeństwa narodowego. Oprócz celu głównego sformułowano **cele szczegółowe**, które mają charakter zarówno poznawczy, jak i praktyczny.

ASPEKT POZNAWCZY:

- 1) Zaprezentowanie typologizacji czynników kształtujących proces zapewniania bezpieczeństwa państwa z wykorzystaniem wybranych organizacji proobronnych;
- 2) Wskazanie sposobu wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa w drugiej dekadzie XXI wieku;

- 3) Wskazanie, jak może być wykorzystywany potencjał organizacji proobronnych w procesie zapewniania bezpieczeństwa.

ASPEKT PRAKTYCZNY:

- 1) Zaprezentowanie prognozy wykorzystania organizacji proobronnych i ich oddziaływania na system bezpieczeństwa do roku 2025.

1.3. Problemy badawcze

Główny problem badawczy niniejszej dysertacji koncentruje się wokół odpowiedzi na pytanie: Jakie są możliwości wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego?

Dla tak przyjętego głównego problemu badawczego sformułowano cztery **szczegółowe problemy badawcze**:

1. Jak definiowane i klasyfikowane są organizacje proobronne?
2. Jaki jest potencjał organizacji proobronnych w aspekcie potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego?
3. Jak jest wykorzystanie (aktualne) potencjału organizacji proobronnych z perspektywy potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego?
4. Jakie są możliwości doskonalenia koncepcji wykorzystania potencjału organizacji proobronnych z perspektywy potrzeb bezpieczeństwa państwa?

1.4. Hipotezy badawcze

W odniesieniu do postawionych problemów badawczych sformułowano następującą **główną hipotezę badawczą**:

Dotychczasowe formy współpracy z organizacjami proobronnymi nie wykorzystują w pełni ich potencjału w systemie bezpieczeństwa państwa i wymagają doskonalenia w zakresie sposobu efektywnego wykorzystania tego potencjału ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa. Wykorzystanie potencjału organizacji proobronnych jest jednym z determinantów doskonalenia systemu bezpieczeństwa i tym samym może pozytywnie oddziaływać na bezpieczeństwo państwa.

Ponadto wyszczególniono następujące **hipotezy szczegółowe**:

1. Organizacje proobronne są różnie definiowane i klasyfikowane w naukach o bezpieczeństwie.
2. Potencjał OP w aspekcie potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego jest znaczny i stale rośnie.
3. Aktualne sposoby wykorzystania potencjału OP z perspektywy potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego nie są zadowalające.
4. Istnieją możliwości doskonalenia koncepcji wykorzystania potencjału OP z perspektywy potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego.

1.5. Metody badawcze

W rozprawie doktorskiej wykorzystano metody badawcze, które umożliwiły rozwiązanie podjętego problemu badawczego. Metody zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1.1. Stosowane metody badawcze

TEORETYCZNE	EMPIRYCZNE
Metoda analizy systemowej	Metoda delficka (wywiad ekspercki)
Metoda analizy porównawczej	Analiza środowiska bezpieczeństwa z udziałem: PEST, SWOT
Metoda decyzyjna	Modelowanie abstrakcyjne
Metoda ilościowa (statystyczna)	

Źródło: Opracowanie własne

Przedstawione metody teoretyczne zostały wykorzystane w następujących celach:

1. Analizę wykorzystano do studiowania literatury przedmiotu i podmiotu. Synteza umożliwiła zespolenie i opis wyodrębnionych w procesie analizy rezultatów badań.
2. Porównanie zastosowano w badaniach źródeł wtórnych ilościowych dotyczących organizacji proobronnych i systemu bezpieczeństwa państwa.

3. Metodę decyzyjną wykorzystano przy próbie analizy rzeczywistości systemu bezpieczeństwa państwa pod kątem wpływu decyzji różnych ośrodków na zmiany w systemie nimi wywoływane.
4. Metoda ilościowa znalazła zastosowanie przy klasyfikacji danych dotyczących organizacji proobronnych, pomiarze ich wzajemnych związków i zależności oraz opisie zaobserwowanych wyników, a także przy realizacji badania ankietowego.
5. Systematyzacja oraz wykazanie związków przyczynowo-skutkowych między terminami: *Organizacja proobronna, Polski Związek Karate, Związek Strzelecki, rezerwy obronne państw, potencjał obronny Państwa, program, wojna, obrona kraju, bezpieczeństwo*, itd.

W dysertacji zastosowano także metody empiryczne:

1. Metodę delficką (wywiad ekspercki) wykorzystano do wyciągnięcia wniosków, które posłużyły kreacji prognozy dotyczącej wykorzystania potencjału organizacji proobronnych.
2. Analizę SWOT wykorzystano do zbadania potencjału wybranych organizacji proobronnych.
3. Modelowanie abstrakcyjne zastosowano w kontekście wykorzystania organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa państwa.

Autorka posłużyła się również metodami prognozowania związanymi z problemem badawczym, którego wypadkową w zamyśle autorki jest wiarygodna prognoza rozwoju środowiska bezpieczeństwa Polski przy użyciu wybranych metod analitycznych i prognostycznych.

1.6. Wstępna analizy literatury

Kwerenda literatury wskazuje na dysproporcję związaną z brakiem wyeksponowania zagadnień związanych z wykorzystaniem organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa państwa. Ciężar opracowań skupia się na zagadnieniach związanych ze zmianami w środowisku bezpieczeństwa Polski.

W obszarze badań dotyczących organizacji proobronnych przeważa podejście teoretyczne i ogólne. Większość badaczy skupia swoje wysiłki na rozważaniach definicyjnych lub zaproponowaniu kolejnych typologii organizacji proobronnych. W

centrum zainteresowania stawiane są przede wszystkim organizacje paramilitarne stanowiące zaledwie jedną z gałęzi organizacji o charakterze proobronnym.

W literaturze przedmiotu rzadko występuje podejście praktyczne uwzględniające rolę i potencjał poszczególnych organizacji w perspektywie bezpieczeństwa państwa. Niniejsza rozprawa ma stanowić uzupełnienie tej luki badawczej.

1.7. Zakres pracy

W dysertacji przyjęto następujący zakres pracy, podstawowe zmienne i wskaźniki:

ZAKRES PRACY

1. PRZESTRZENNY: środowisko bezpieczeństwa RP
2. CZASOWY: 2014–2021
3. PROGNOZA: 2022–2025

PODSTAWOWE ZMIENNE

1. ZMIENNA ZALEŻNA: system bezpieczeństwa państwa, bezpieczeństwo państwa
2. ZMIENNE NIEZALEŻNE: działalność organizacji proobronnych

WSKAŹNIKI:

1. GEOPOLITYCZNE – możliwe wykorzystanie ukształtowania terenu kraju do przeprowadzania szkoleń specjalistycznych na różnych płaszczyznach znajdujących miejsce na gruncie wojskowym;
2. POLITYCZNO-IDEOLOGICZNE – przejawy nowoczesnej nieprzewidywalności polityki zagranicznej i jej skutki skierowane w stronę Polski;
3. MILITARNE – intensywność i zakres ćwiczeń wojskowych na terytorium kraju (z możliwym udziałem sił NATO), struktura wydatków PKB na obronność, zwiększenie środków na wyposażenia sił zbrojnych;
4. EKONOMICZNE – wydatki PKB na obronność;
5. SPOŁECZNO-KULTUROWE: wzrost patriotyzmu w społeczeństwie;
6. INFRASTRUKTURALNE – rozbudowa infrastruktury szkoleniowej na rzecz Wojska Polskiego, organizacji proobronnych;
7. INFORMACYJNE – zwiększenie przepływu informacji wśród Polaków na temat Bezpieczeństwa i Sił Zbrojnych oraz odbudowa niekultywowanych dawno tradycji narodowych.

1.8. Układ pracy

Temat rozprawy umiejscowiony jest w dziedzinie nauk społecznych i dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Układ niniejszej dysertacji zaplanowano w odpowiedzi na sformułowane problemy badawcze. Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii.

We wstępie uwzględniono uzasadnienie wyboru tematu, jak również krótkie przedstawienie struktury rozprawy.

Rozdział pierwszy zawiera omówienie metodologicznych podstaw badań oraz zapowiada poszczególne etapy pracy doktorskiej.

Rozdział drugi obejmuje wprowadzenie do teorii nauk o bezpieczeństwie – uwzględniono w nim rozważania nad pojęciami bezpieczeństwa i bezpieczeństwa narodowego. W rozdziale został także scharakteryzowany system bezpieczeństwa narodowego z uwzględnieniem wszystkich podsystemów oraz podstawy prawne funkcjonowania tegoż systemu.

W rozdziale trzecim zaznaczono miejsce organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego. Ponadto zostały zaprezentowane i omówione typologie organizacji proobronnych opracowane przez różnych badaczy. Rozdział zawiera również charakterystykę Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz systemu Obrony Cywilnej z uwzględnieniem ich wpływu na bezpieczeństwo państwa.

Rozdział czwarty obejmuje charakterystykę wybranych organizacji proobronnych, tj. Polskiego Związku Karate, Związku Harcerstwa Polskiego, Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej, Legii Akademickiej.

Zasadniczą część dysertacji stanowi rozdział piąty, w którym zaprezentowano wyniki badania ankietowego „Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu białostockiego i miasta Białystok” oraz sformułowano rekomendacje w zakresie wykorzystania organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego. W rozdziale uwzględniono także uwarunkowania organizacyjno-prawne udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego z nakreśleniem pozytywnych i negatywnych aspektów. Zakończenie stanowi podsumowanie przeprowadzonych badań, omówienie ich efektów, jak również weryfikację głównej hipotezy badawczej.

1.9. Ograniczenia

Największą trudnością w procesie przygotowania niniejszej dysertacji okazało się zebranie danych do badań własnych. Mimo wykorzystania internetowej formy kwestionariusza ankiety, pozyskanie odpowiedzi trwało stosunkowo długo. Przyczyn tego stanu rzeczy można doszukiwać się w nieznamości pojęcia organizacji proobronnych wśród części społeczeństwa – grupa osób odmówiła udziału w badaniu, używając powyższego argumentu. Tym ważniejsze wydaje się popularyzowanie zagadnienia podjętego w rozprawie. Problematyczne okazało się także pozyskanie wybranych informacji do rozdziału IV, w którym szczegółowo omówiono cztery organizacje: Polski Związek Karate, Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza, Legia Akademicka. Niestety, mimo że wymienione podmioty posiadają strony internetowe nie zawsze są one regularnie aktualizowane. W związku z powyższym, niezbędny okazał się kontakt osobisty z przedstawicielami wskazanych organizacji w celu uzyskania wybranych informacji. Również na stronie internetowej Ministerstwa Obrony Narodowej zauważono pewne luki informacyjne, uniemożliwiające sprawne uzyskanie określonych danych.

Ostatnim napotkanym ograniczeniem okazała się dysproporcja w literaturze przedmiotu związana z brakiem wyeksponowania zagadnień związanych z wykorzystaniem organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego. Kwerenda literatury pozwoliła zauważyć, że większość opracowań skupia się na zagadnieniach związanych z przemianami zachodzącymi w systemie bezpieczeństwa narodowego lub na działalności organizacji pozarządowych, nie wyodrębniając jednak organizacji proobronnych, które charakteryzuje specyficzny profil działalności wymagający indywidualnego podejścia.

ROZDZIAŁ II SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

2.1. Pojęcie bezpieczeństwa narodowego

Rozważania nad pojęciem *bezpieczeństwa narodowego* warto rozpocząć od próby analizy semantycznej tego terminu. Niezbędne jest wyodrębnienie i opisanie elementów składających się na budowę słowotwórczą pojęcia. Termin „bezpieczeństwo” definiowany jest różnorodnie, w zależności od dziedziny nauki, która się pojęciem posługuje lub kontekstu, w jakim jest używany. *Słownik języka polskiego PWN* podaje bardzo zwięzłą definicję bezpieczeństwa, określając je jako „stan niezagrożenia”¹. W ujęciu potocznym natomiast jako: „organa władzy mającej pieczę nad sprawami bezpieczeństwa publicznego”, co odnosi się do bardziej konkretnego aspektu rozumienia tego pojęcia. Autorzy *Słownika współczesnego języka polskiego* definiują bezpieczeństwo następująco: „stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcie w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie prawnym; przeciwieństwo zagrożenia”².

Etymologia pojęcia „bezpieczeństwo” związana jest z łacińskim *securitas* lub *sine cura*, co znaczy „bez pieczy”. Pierwotnie termin bezpieczeństwo oznaczał stan spokoju i pewności. Według Jarosława Teski bezpieczeństwo było początkowo rozumiane jako czynnik warunkujący istnienie podmiotu, a zatem wykazywało charakter witalny³. W tym miejscu warto przywołać także definicję pochodzącą ze *Słownika nauk społecznych* powstałego pod patronatem UNESCO, z której wynika, że w najbardziej dosłownym znaczeniu bezpieczeństwo jest identyczne z pewnością i oznacza brak zagrożenia fizycznego albo ochronę przed nim⁴.

Na gruncie nauk społecznych bezpieczeństwo stanowi istotną wartość w życiu każdego człowieka, a jego potrzebę zalicza się do naczelných potrzeb ludzkich. Według piramidy Abrahama Masłowa bezpieczeństwo znajduje się na drugim miejscu podstawowych potrzeb człowieka, tuż za potrzebami fizjologicznymi.

---

¹ *Bezpieczeństwo*: Słownik języka polskiego PWN [online]: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/bezpieczenstwo.html> (dostęp: 10.11.2022).

² B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. I, Warszawa 2001, s. 50.

³ J. Teska, *Bezpieczeństwo przedmiotem wymiany*, Log. 2013, nr 6, s. 456.

⁴ Definicja za: W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Józefów 2010, s. 8.

Rys. 2.1. Piramida potrzeb A. Maslowa

Źródło: <https://monikakliber.com/potrzebujesz-pracy-zaakceptuj-to/piramida-maslowa/> (dostęp: 10.10.2021).

Istotne jest także filozoficzne spojrzenie na zagadnienie bezpieczeństwa. Witold Tulibacki pisze: „Bezpieczeństwo, tak rozumiane, poprzedza więc inne wartości, ale samo jest jedną z wartości podstawowych, spełniając rolę instrumentalną dla powstawania i istnienia wartości materialnych i duchowych”⁵.

⁵ W. Tulibacki, *Etyczne aspekty bezpieczeństwa na tle pewnych „stałych” cech natury ludzkiej*, w: *Edukacja do bezpieczeństwa i pokoju w jednoczącej się Europie*, R. Rosa (red.), Siedlce-Chlewiska 1999, s. 33.

Obecnie pojęcie bezpieczeństwa jest rozpatrywane w trzech wymiarach – podmiotowym, przedmiotowym i procesualnym⁶. W pierwszym ujęciu – podmiotowym – możemy wyróżnić:

- 1) bezpieczeństwo indywidualne – dotyczy człowieka posiadającego system pewnych wartości, które z jego punktu widzenia wymagają ochrony;
- 2) bezpieczeństwo grupowe – dotyczy różnej wielkości grup ludzi;
- 3) bezpieczeństwo lokalne – dotyczy sformalizowanych struktur, takich jak: gmina, powiat, województwo;
- 4) bezpieczeństwo narodowe – dotyczy państwa;
- 5) bezpieczeństwo międzynarodowe – dotyczy grupy podmiotów prawa międzynarodowego, np. państw i organizacji międzynarodowych⁷.

Proces ewolucji definiowania terminu bezpieczeństwa postępował wraz z ważnymi wydarzeniami historycznymi. Badacze wciąż rozszerzają semantykę tego pojęcia, uwzględniając różne konteksty i aspekty związane z reprezentowaną przez nich dziedziną naukową. Autorzy *Vademecum bezpieczeństwa* formułują kluczowe wnioski wynikające z analizy różnych definicji bezpieczeństwa, które możemy uznać za istotne z punktu widzenia dalszego wyjaśnienia pojęcia bezpieczeństwa narodowego, a są to:

- istotą bezpieczeństwa jest funkcjonowanie podmiotu w wolności od zagrożenia;
- kluczowym celem bezpieczeństwa jest zapewnienie przetrwania oraz podstawowych potrzeb i rozwoju podmiotu, jego poczucia pewności stanu posiadania oraz funkcjonowania;
- podmiotem bezpieczeństwa może być pojedynczy człowiek, grupa społeczna, społeczeństwo, naród oraz ludzkość;
- bezpieczeństwo jest postrzegane jako stan osiągany w wyniku działań podmiotu bezpieczeństwa, a więc konsekwentnie jest również procesem;
- bezpieczeństwo jest nadrzędną wartością podmiotu i obejmuje prawie wszystkie dziedziny jego funkcjonowania;

---

⁶ J. Kukułka, *Narodziny nowych koncepcji bezpieczeństwa*, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie Środkowej po zimnej wojnie*, J. Kukułka (red.), Warszawa 1994, s. 40–41.

⁷ W. Kitler, *Istota bezpieczeństwa narodowego*, w: *Edukacja obronna społeczeństwa*, W. Fehler, B. Wiśniewski (red.), Białystok 2006, s. 15.

- bezpieczeństwo charakteryzuje ciągła działalność podmiotu w dążeniu i kreowaniu tego pożądanego stanu⁸.

Warto nadmienić, że w literaturze zaproponowano wiele typologii bezpieczeństwa. W Polsce za najważniejszy uważa się podział przygotowany przez Ryszarda Ziębę, który bezpieczeństwo definiuje jako:

„(...) pewność istnienia i przetrwania, stanu posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu. Pewność jest wynikiem nie tylko braku zagrożeń (ich niewystępowania lub eliminowania), ale powstaje także wskutek kreatywnej działalności danego podmiotu i jest zmienna

w czasie, czyli ma naturę procesu społecznego⁹”.

Badacz na podstawie pięciu kryteriów wyodrębnił wiele rodzajów bezpieczeństwa, które zostały zaprezentowane w tabeli nr 1.

Tabela 2.1. Podział bezpieczeństwa według R. Zięby

Kryterium	Wyróżnione rodzaje bezpieczeństwa
podmiotowe	bezpieczeństwo narodowe bezpieczeństwo międzynarodowe
przedmiotowe	bezpieczeństwo polityczne bezpieczeństwo wojskowe bezpieczeństwo gospodarcze bezpieczeństwo społeczne bezpieczeństwo kulturowe bezpieczeństwo ideologiczne bezpieczeństwo ekologiczne bezpieczeństwo informacyjne
przestrzenne	bezpieczeństwo lokalne bezpieczeństwo subregionalne

⁸ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum bezpieczeństwa*, Kraków 2018, s. 125.

⁹ R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2021, nr 1(86), s. 8.

	bezpieczeństwo regionalne bezpieczeństwo ponadregionalne bezpieczeństwo globalne
czasu	stan bezpieczeństwa proces bezpieczeństwa
sposób organizowania	indywidualne – hegemonizm mocarstwowy izolacjonizm neutralność niezaangażowane sojusze (system blokowy) system bezpieczeństwa kooperacyjnego system bezpieczeństwa zbiorowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2021, nr 1(86), s. 8.

Ewolucja pojęcia bezpieczeństwa i jego rozumienia przyczyniła się do ukształtowania dwóch głównych nurtów we współczesnym spojrzeniu na tę kwestię – podejścia wąskiego i podejścia szerokiego. Wąskie ujęcie definiuje bezpieczeństwo jako brak zagrożeń, co w praktyce jest właściwie niemożliwe do osiągnięcia i stanowi uproszczenie, nie uwzględniając postępu i wynikających z niego przemian. Szerokie spojrzenie na kwestię bezpieczeństwa nie skupia się jedynie na ujawnianiu nowych zagrożeń, ale także na aktywnym podejściu i poszukiwaniu rozwiązań na pojawiające się w wyniku rozwoju cywilizacyjnego trudności¹⁰. Bezpieczeństwo definiuje się nie tylko w odniesieniu do jednostki, ale także jako potrzebę całych grup społecznych, takich jak: naród, państwo czy organizacja międzynarodowa. Państwo, rozumiane jako polityczna organizacja społeczna działająca w celu zapewnienia przetrwania społeczeństwa na danym terytorium, bezwzględnie musi realizować kilka podstawowych funkcji. Jedną z najważniejszych jest gwarancja bezpieczeństwa i suwerenności prowadząca do biologicznego przetrwania narodu. Bezpieczeństwo rozpatrywane w kontekście zdolności utrzymania warunków istnienia, rozwoju, stabilizacji wewnętrznej i jakości życia ludzi, ponadto wspierane przez eliminację potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i

¹⁰ Zob. K. Olak, A. Olak, *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego*, ASO.A. 7(1)/2016/467–480, s. 469.

zewnątrznych, jest niezaprzeczalnie niezbędne w celu istnienia państwowości¹¹. W odpowiedzi na tego typu problematykę powstało pojęcie bezpieczeństwa narodowego stanowiące centrum rozważań niniejszego podrozdziału.

Genezy bezpieczeństwa narodowego można doszukiwać się jeszcze w starożytności, choć nie od początku używano tego terminu. Rozumienie bezpieczeństwa ewoluowało wraz ze zmianami ustrojowymi i politycznymi. Na gruncie nauk społecznych używa się zamiennie terminów *bezpieczeństwo narodowe* i *bezpieczeństwo państwa*. Obecność równoległe tych dwóch pojęć w literaturze jest zbieżna z rozważaniami nad tym, co jest podmiotem i przedmiotem referencyjnym bezpieczeństwa. Większość badaczy uznaje, że terminów tych można używać zamiennie ze względu na bliskość pojęć „naród” i „państwo” i dominację państw narodowych. Badaczka Marta Szuniewicz pisze: „Źródłem powyższego stanu rzeczy należy dopatrywać w nieprecyzyjnym tłumaczeniu anglojęzycznego terminu „national security” i zignorowania odmiennego rozumienia pojęcia „naród” (ang. „nation”) w państwach kontynentalnych i anglosaskich”¹². Europejskie rozumienie pojęcia „naród” opiera się na przekonaniu, że jest to: „trwała wspólnota ludzi utworzona historycznie, powstała na gruncie wspólnoty losów historycznych, kultury, języka, terytorium i życia ekonomicznego, przejawiającego się w świadomości narodowej jej członków”¹³. Inaczej pojmowane jest pojęcie „naród” na gruncie anglosaskim – jest równoznaczne z pojęciem „państwa” i rozumiane jako „wspólnota wszystkich obywateli państwa, niezależnie od ich przynależności etnicznej i kulturowej¹⁴” – jest to tzw. polityczna koncepcja narodu. W Polsce terminy *bezpieczeństwo narodowe* i *bezpieczeństwo państwa* często stosuje się zamiennie ze względu na zakorzenienie obydwu w terminologii naukowej. Jednakże część badaczy uważa, że niosą one nieco inną informację. Różnice te w zwięzły, ale konkretny sposób, przedstawiają autorzy *Vademecum bezpieczeństwa*:

„(...) bezpieczeństwo państwa sugeruje koncentrowanie się przede wszystkim na bezpieczeństwie państwa jako instytucji, o tyle bezpieczeństwo narodowe mocniej

¹¹ R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski* (ekspertyza sporządzona na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w ramach prac nad aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju), Warszawa 2010.

¹² Zob. M. Szuniewicz, *Ochrona bezpieczeństwa państwa jako przesłanka ograniczenia praw i wolności jednostki w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2016, s. 8.

¹³ W. Makowski, *Nauka o państwie*, Warszawa 1939, s. 28–29, cyt. za: J. Marczak, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Warszawa 2011, s. 17.

¹⁴ M. Brzeziński, *Kategorie bezpieczeństwa*, w: *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), Warszawa 2009, s. 34.

akcentuje ochronę interesów państwa jako całości, ale również społeczeństwa i jego składowych”¹⁵.

Rozbieżność definicyjna w literaturze jest duża, ale badacze są zgodni co do społecznego wymiaru bezpieczeństwa. To przekonanie społeczeństwa jest miarą bezpieczeństwa w państwie. Marta Szuniewicz pisze, że „to naród (jako grupa zagregowanych jednostek) jest zarówno podmiotem, jak i przedmiotem referencyjnym bezpieczeństwa – to jego poczucie zagrożenia, poszanowanie jego interesów i wartości powinno być podstawowym punktem odniesienia nie tylko w nauce o bezpieczeństwie, ale i w naukach prawnych”¹⁶.

Powyższe rozważania prowadzą do sedna problemu postawionego w niniejszym podrozdziale. Czym zatem jest bezpieczeństwo narodowe? Z perspektywy stricte militarnej można je definiować jako: „stan równowagi między zagrożeniem wywołanym możliwością zaistnienia konfliktu a potencjałem obronnym”¹⁷. Szerokie rozumienie wykracza jednak poza aspekt militarny, co ma związek także z szerokim pojmowaniem zagrożeń, zarówno tych o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym. Ciekawie określa ten stan rzeczy definicja wprowadzona przez Milesa Taylora już w latach 80. XX wieku, który stwierdził, że bezpieczeństwo narodowe:

„(...) jest nie tylko ochroną narodu i terytorium przed fizyczną napaścią, lecz również ochroną – za pomocą różnych środków – żywotnych interesów ekonomicznych i politycznych, których utrata zagroziłaby żywotności i podstawowym wartościom państwa”¹⁸.

Można zatem przyjąć, że bezpieczeństwo narodowe jest swego rodzaju procesem, w którym to wartości narodowe ustalane przez każde państwo są chronione przed zagrożeniami przy użyciu odpowiednich środków i przez wyznaczone organy tego państwa. Rozbudowany schemat uwzględniający podział bezpieczeństwa narodowego opracował Witold Pokruszyński:

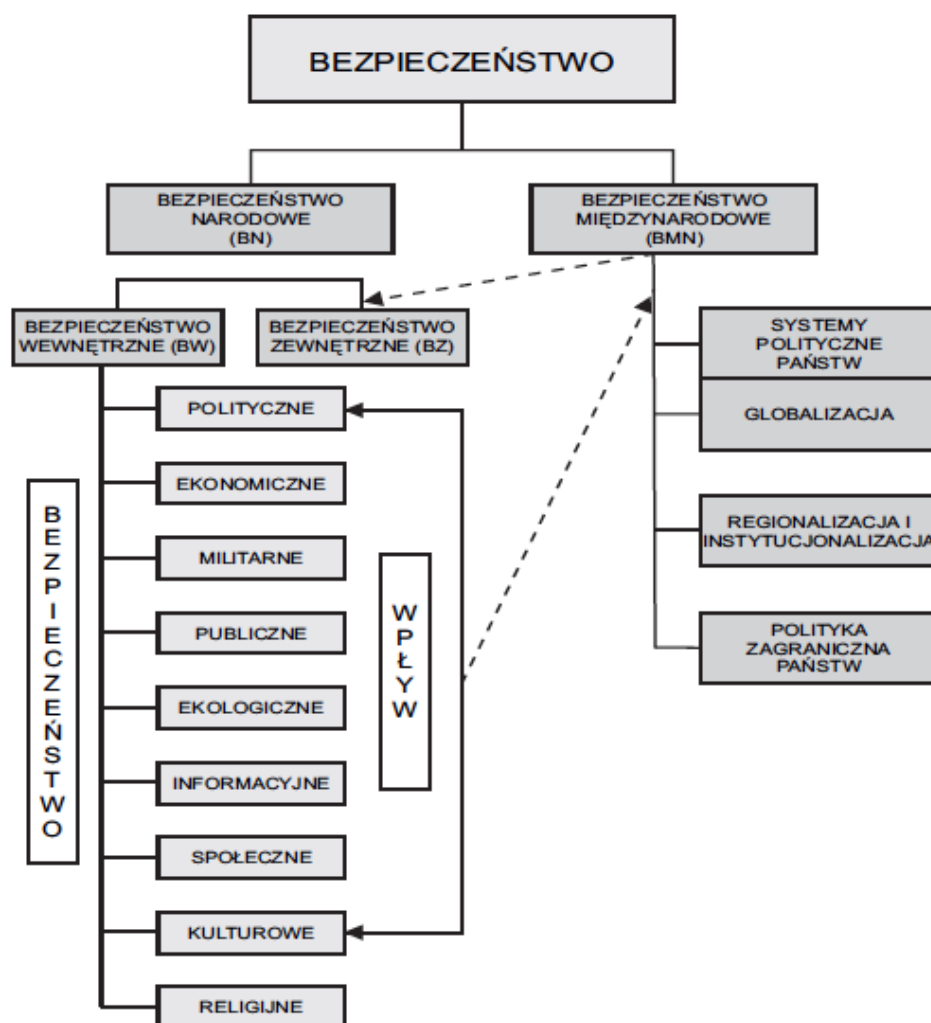
---

¹⁵ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum...*, op. cit., s. 125.

¹⁶ M. Szuniewicz, *Ochrona bezpieczeństwa państwa jako przesłanka ograniczenia praw i wolności jednostki w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2016, s. 135.

¹⁷ M. Cizek, *Teoretyczne podstawy bezpieczeństwa państwa*, „Prosopon. Europejskie Studia Społeczno-Humanistyczne” 2011, nr 2, s. 42.

¹⁸ Definicja wprowadzona przez M. T. Taylora w pracy zbiorowej pod red. W. J. Taylora Jr., *American National Security: Policy and Process*, Baltimore 1981, s. 7.

Rys. 2.2. Podział bezpieczeństwa narodowego

Źródło: W. Pokruszyński, *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, „Kultura i Polityka: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. Józefa Tischnera w Krakowie” 2009, nr 5, s. 183.

Wymienione składowe definicje bezpieczeństwa narodowego: wartości, zagrożenia, środki i organy państwowe wymagają krótkiego omówienia. Pierwsza z nich, tj. uniwersalne wartości, to:

- 1) przetrwanie – wartość naczelną, dla której każde państwo jest gotowe poświęcić inne wartości,
- 2) integralność terytorialna – uważana za główny korelat bezpieczeństwa,
- 3) niezależność polityczna – w sensie ustrojowym, samowładności i swobody,
- 4) jakość życia¹⁹.

¹⁹ R. Zięba, *Pojęcie i istota bezpieczeństwa*, Warszawa 1999, s. 8.

Warto jednak pamiętać, że nie można ustalić jednolitego wzorca wartości dla wszystkich państw. Nawet wymienione powyżej „uniwersalne” wartości mogą zajmować różne miejsce w hierarchii danego państwa. Jak zauważa Waldemar Kitler jest to zależne od: „poziomu rozwoju, jakości ustrojowej i pozycji społeczeństwa we wpływanie na losy państwa”. Bez wątplenia inne wartości narodowe będą na pierwszym miejscu w wysokorozwiniętym kraju demokratycznym, inne natomiast w państwie dyktatorskim czy autorytarnym²⁰.

Kolejnym elementem przyjętej definicji są środki służące zapewnieniu bezpieczeństwa. Zespół tego typu elementów może być zróżnicowany w zależności od państwa i przyjętych przez niego wartości narodowych. Działania mogą mieć charakter wewnętrzny i skupiać się na wzmacnianiu siły militarnej czy gospodarczej, ale także charakter zewnętrzny, czyli międzynarodowy. Środki możemy podzielić także według kryterium przedmiotowego na:

- wojskowe;
- ekonomiczne;
- gospodarcze;
- naukowo–techniczne;
- polityczne;
- kulturowe;
- i inne.

Zakres doboru tychże elementów zależny jest od powstających zagrożeń, ale także od posiadanych zasobów i umiejętności efektywnego wykorzystywania danych środków. Jednym z nich mogą być organizacje proobronne będące przedmiotem rozważań w niniejszej dysertacji.

Następną składową przyjętej definicji bezpieczeństwa narodowego są zagrożenia dotyczące zarówno jednostek, jak i całych grup społecznych. Mogą to być: „(...) czynniki, zjawiska i działania, które bezpośrednio lub pośrednio mogą zniszczyć lub zdewastować istnienie i niezależność podmiotu bezpieczeństwa, możliwość jego rozwoju i inne wartości, które wysoko ceni²¹”. Zagrożenia mają dwa główne źródła, a są to człowiek i natura. Już w XVII wieku Thomas Hobbes pisał, że bezustanny strach i niebezpieczeństwo gwałtownej śmierci to naturalny stan społeczeństwa ludzkiego. W obecnych czasach poziom

---

²⁰ W. Kitler, *Istota...*, op. cit., s. 18–19.

²¹ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum...*, op. cit., s. 722.

zagrożenia stale wzrasta – wraz z rozwojem technologii pojawiają się nowe niebezpieczeństwa. Dwudziesty pierwszy wiek przyniósł takie zagrożenia, jak: terroryzm światowy, przestępczość zorganizowana o zasięgu narodowym i międzynarodowym, broń masowego rażenia, masowe migracje, bezrobocie²². Najważniejsze czynniki zagrażające bezpieczeństwu państwa przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.2. Czynniki stwarzające zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa

Rodzaj zagrożenia	Charakterystyka zagrożenia
zagrożenia polityczne	stan, w którym przybierają na sile działania grup politycznych uniemożliwiających stabilne funkcjonowanie państwa;
zagrożenia militarne	obejmują użycie lub groźbę użycia siły militarnej przez podmioty prawa międzynarodowego;
zagrożenia ekonomiczne	obejmują problemy produkcji, wymiany i rozdziału określonych dóbr w państwie, a także odpowiednie nimi rozporządzania w celu pomnażania ogólnego dobrobytu;
zagrożenia społeczne	odnoszą się do niebezpieczeństwa utraty życia lub zdrowia, tożsamości narodowej lub etnicznej i problemów z obszaru bezpieczeństwa socjalnego i publicznego;
zagrożenia ekologiczne	związane z negatywnymi skutkami degradacji środowiska naturalnego;
terroryzm	dotyczy działań nieregularnych jako formy konfrontacji pomiędzy stronami, z których jedna stanowi struktury państwa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Stankiewicz, *Bezpieczeństwo narodowe a walki niebrojne. Studium*, Warszawa 1991, s. 109–115.

Ostatnim elementem przyjętej definicji bezpieczeństwa narodowego są organy władzy państwowej, które zostaną dokładniej omówione w kolejnych podrozdziałach²³. Organy władzy pełnią najważniejszą funkcję w zapewnieniu bezpieczeństwa – do ich

²² W. Pokruszyński, *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, „Kultura i Polityka: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. Józefa Tischnera w Krakowie” 2009, nr. 5, s. 181–182.

²³ Zob. podrozdział 2.4.

kompetencji należy bowiem stanowienie, kontrolowanie i egzekwowanie prawa oraz zarządzanie państwem w każdym aspekcie.

Powyższe rozważania nad pojęciem bezpieczeństwa narodowego skłaniają do wysnucia wniosku, że jest to obszar, który powinien być analizowany szeroko i na wielu płaszczyznach. Dotyczy zarówno potrzeb jednostki, jak i całych grup społecznych. Dążenie do zapobiegania i niwelowania zagrożeń, a tym samym zapewnienia poczucia stabilności i pewności jednostkom i całemu społeczeństwu, powinno być priorytetowym działaniem każdego państwa.

2.2. Model systemu bezpieczeństwa narodowego

Omówienie pojęcia bezpieczeństwa narodowego pozwala przejść do dalszych rozważań dotyczących systemu bezpieczeństwa narodowego (dalej: SBN). System definiujemy jako: „celowo określony zbiór obiektów i zbiór sprzężeń między nimi, które wspólnie określają właściwości całości, posiadając cztery podstawowe cechy charakterystyczne: treść, strukturę, łączność i sterowanie”²⁴. Kierując się takim rozumieniem, możemy uznać strukturę bezpieczeństwa państwa za system i podjąć się zadania zaprezentowania jego modelu, co ma na celu późniejsze odniesienie organizacji proobronnych i ich roli do poszczególnych elementów tego systemu. Celem SBN jest przeciwdziałanie zagrożeniom mogącym naruszać najważniejsze wartości narodowe²⁵. Co istotne, SBN należy postrzegać przez pryzmat działania. Jak zauważa Witold Kieżun, omawiany system jest ściśle powiązany z uwarunkowaniami geopolitycznymi rozumianymi jako zbiór elementów zewnętrznych w stosunku do systemu i pozostających w interakcji z systemem²⁶.

Po zakończeniu „zimnej wojny” zaistniały nowe okoliczności i wyzwania związane z tworzeniem systemu bezpieczeństwa narodowego. „Obecnie nie ma państwa na kuli ziemskiej, które byłoby bezpieczne wobec zagrożeń ze strony natury lub człowieka” – pisze W. Pokruszyński²⁷. Złożoność problematyki bezpieczeństwa narodowego i jego systemu spowodowała, że wielu badaczy podjęło próbę opisanego zagadnienia. Tego zadania podjął

---

²⁴ P. Rivett, R.L. Ackoff, *A Manager's Guide to Operational Research*, Wiley, New York 1963.

²⁵ Por. podrozdział 2.1., s. 29.

²⁶ W. Kieżun, *Podstawy organizacji zarządzania*, Warszawa 1975, s. 204–205.

²⁷ W. Pokruszyński, *Współczesne...*, op. cit., s. 175.

się W. Kitler w publikacji *System Bezpieczeństwa Narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*²⁸. Pisząc o systemie bezpieczeństwa narodowego RP, badacz odwołuje się do różnych modeli funkcjonujących w naukach społecznych. Jednym z nich jest teoria empiryczna, zakładająca, że wszelka wiedza pochodzi z doświadczenia i wiąże się z opisem powiązań między zjawiskami empirycznymi. Waldemar Kitler w swoich badaniach nad paradygmatem systemu bezpieczeństwa narodowego sięga także po modele teorii aksjomatyzowanej²⁹, teorii praktycznej³⁰ oraz teorii eklektycznej³¹. Rozważania nad istotą SBN rozpoczyna od wyróżnienia elementów wchodzących w skład tego systemu, a są to:

- 1) podłoże materialne – przedmioty materialne i wytwory materialnej działalności człowieka;
- 2) warstwa społeczna – ludzie;
- 3) warstwa kultury – wytwory intelektualne człowieka, normy techniczne i społeczne.

Najważniejszym przejawem działalności w zakresie warstwy kulturalnej są wytwory organizacyjne – zespoły ludzi, których celem jest realizacja pewnej misji przy pomocy wszelkich dostępnych środków. To właśnie te organizacje wchodzi w skład SBN i są elementem najbardziej istotnym z punktu widzenia tematu podjętego w niniejszej rozprawie.

Zanim zaprezentowany zostanie model systemu bezpieczeństwa narodowego niezbędne wydaje się przytoczenie definicji tego terminu. Jedno z wyjaśnień zostało zaproponowane w *Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, gdzie termin rozumiany jest jako:

„całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana (w podsystemy i ogniwa), utrzymywana i przygotowywana. Składa się z podsystemu (systemu) kierowania i szeregu podsystemów (systemów) wykonawczych, w tym

---

²⁸ W. Kitler, *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, „Wiedza Obronna” 2019, Vol. 268, No. 3, s. 5–33.

²⁹ Model teorii aksjomatyzowanej polega na stawianiu śmiałych hipotez, aksjomatów i twierdzeń.

³⁰ Model teorii nieformalnej jest oparty na wiedzy potocznej.

³¹ Model teorii eklektycznej zakłada korzystanie z różnych dróg poznania: wiedzy naukowej, hipotez, praw empirycznych, wiedzy potocznej.

podsystemów operacyjnych (obronny i ochronne) i podsystemów wsparcia (społeczne i gospodarcze)³².

Powyższa definicja skupia się na strukturze systemu, zawiera podział na konkretne podsystemy, które zostaną szczegółowo omówione w ostatnim podrozdziale rozdziału II³³.

Podobnie rozumie SBN Marek Pietrzyk, który definiuje ten termin następująco:

„(...) całokształt przygotowania i organizacji państwa do ciągłego tworzenia bezpieczeństwa narodowego, obejmujący podstawowe elementy: prawne podstawy bezpieczeństwa, politykę i strategię bezpieczeństwa narodowego, cywilną i wojskową organizację ochrony i obrony narodowej, infrastrukturę bezpieczeństwa, edukację dla bezpieczeństwa, sojusze i współpracę w zakresie bezpieczeństwa”.

Powyższe spojrzenie jest bardzo szerokie, uwzględnia różne obszary i płaszczyzny realizacji działań przez SBN.

Zadaniem SBN jest zapewnienie bezpieczeństwa narodowego w każdym jego aspekcie – główny cel to zagwarantowanie nienaruszalności terytorialnej i warunków do stabilnego rozwoju państwa oraz przewidywanie zagrożeń i przeciwdziałanie im. Istnieje pięć podstawowych obszarów, które wywierają najbardziej znaczący wpływ na SBN:

- obszar militarny – ma za zadanie przygotowanie sił zbrojnych do realizacji zadań obronnych zgodnie z art. 5 traktatu waszyngtońskiego³⁴ oraz ochronę niepodległości państwa zgodnie z art. 3 powyższego dokumentu;
- obszar administracyjno-gospodarczy – jego celem jest ochrona potencjału obronnego materialnego oraz ludzkiego, aby zapewnić skuteczne działanie gospodarki w razie wystąpienia zagrożenia, a także zaspokojenie interesów sił cywilnej obrony, organów państwa i sił zbrojnych;
- obszar obrony cywilnej – ma zapewnić ochronę krytycznej infrastruktury, niezbędnej do przetrwania ludzi, zakładów pracy i ratownictwa;
- obszar polityczno-społeczny – odnoszący się do sił umysłowych i fizycznych państwa, które przyczyniają się do kształtowania systemu obronności;

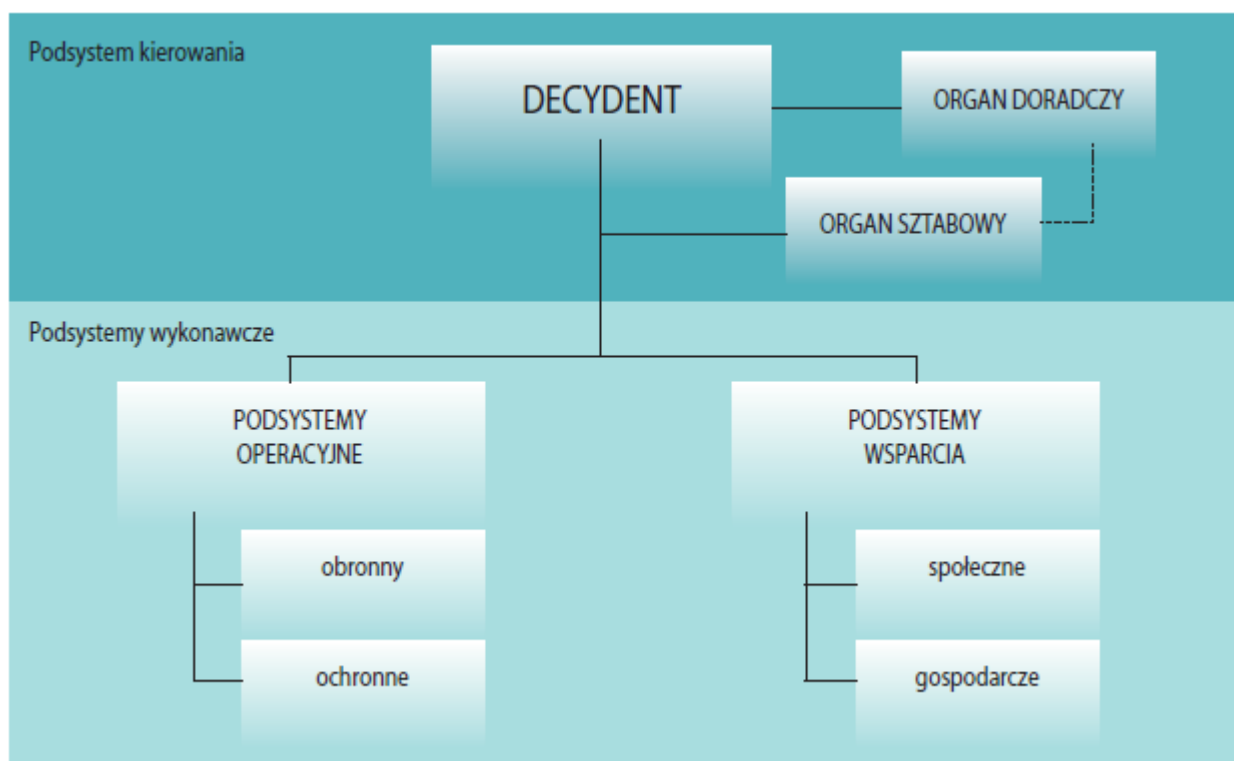
³² *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013, s. 36 i n.

³³ Zob. podrozdział 2.4., s. 46–59.

³⁴ Dz.U. 2000 nr 87 poz. 970.

- obszar ochrony państwa – do zadań tego obszaru należy zapewnienie odpowiednich warunków do realizacji funkcji obronnych przez aparat władzy, podmioty gospodarcze i administrację publiczną, a także wypracowanie odpowiedniego stanu rzeczy niezbędnego do ochrony mienia oraz zapewnienia porządku publicznego³⁵.

Graficzne ujęcie złożoności SBN wraz z wyróżnieniem podsystemów i podmiotów uczestniczących w nim przedstawiono na schemacie poniżej.

Rys. 2.3. Schemat modelu Systemu Bezpieczeństwa Narodowego
 Źródło: *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013, s. 36.

Waldemar Kitler wyróżnia także „szczegółowe systemy bezpieczeństwa”, które zaprezentowano w poniższej tabeli wraz z krótkimi objaśnieniami.

Tabela 2.3. Szczegółowe systemy bezpieczeństwa

SYSTEM	CHARAKTERYSTYKA SYSTEMU
--------	-------------------------

³⁵ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum...*, op. cit., s. 628.

obronności państwa	powołany w celu przeciwstawienia się zewnętrznym zagrożeniom państwa, zbrojnej napaści na terytorium RP oraz wywiązywania się ze zobowiązań międzynarodowych dotyczących wspólnej obrony przeciwko agresji
ochrony granicy państwowej	ma za zadanie niedopuszczenie do nielegalnego przekraczania granicy państwowej i przewożenia towarów bez zezwolenia oraz zapobieganie przenikaniu przez granicę chorób zakaźnych czy materiałów niebezpiecznych
ochrony ludności	powołany w celu ochrony ludności cywilnej przed zagrożeniami powodowanymi przez działanie sił natury i działalność człowieka; przewyciężanie ich następstw oraz zapewnianie niezbędnych środków umożliwiających przetrwanie we wszystkich warunkach
zarządzania kryzysowego	główne zadania tego systemu to zapobieganie sytuacjom kryzysowym, reagowanie w przypadku ich wystąpienia i usuwanie skutków, a także odtwarzanie zasobów i infrastruktury krytycznej
krajowy system cyberbezpieczeństwa	powołany w celu zapewnienia cyberbezpieczeństwa, w tym niezakłóconego świadczenia usług kluczowych i usług cyfrowych; zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa systemów informacyjnych służących świadczeniu tych usług
ratownictwa	powstał, by zapewnić pomoc każdej osobie w stanie nagłego zagrożenia zdrowia lub życia
ochrony państwa i jego porządku konstytucyjnego	powołany w celu rozpoznawania, zapobiegania i przeciwdziałania zagrożeniom godzącym w bezpieczeństwo i niezależność państwa (dotyczy przede wszystkim aktów terroryzmu, szpiegostwa, naruszenia tajemnicy państwowej, przestępstw przeciwko państwu i Konstytucji)

ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego	jego zadaniem jest zapewnienie ochrony życia, zdrowia i mienia oraz zasad współżycia społecznego
ochrony informacji niejawnych	powołany w celu ochrony informacji, których ujawnienie mogłoby spowodować szkody dla państwa
ochrony danych osobowych	realizuje regulacje prawne dotyczące tworzenia i posługiwania się zbiorami danych osobowych
ochrony przeciwpożarowej	powołany w celu ochrony przed pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami; zapobiega powstawaniu i rozprzestrzenianiu się zagrożeń, zapewnia środki do ich zwalczania i prowadzi działania ratownicze
ochrony przeciwpowodziowej oraz przeciwdziałania skutkom suszy	do zadań tego obszaru należy m.in.: zachowanie i tworzenie systemów retencji wód, budowa zbiorników retencyjnych, suchych zbiorników przeciwpowodziowych oraz polderów przeciwpowodziowych, sterowanie przepływami wód, funkcjonowanie systemu ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami
Inne	np. monitoringu środowiska, ochrony infrastruktury krytycznej, ochrony zabytków, ochrony żywności, walki z terroryzmem, ochrony systemów informacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Kitler, *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, „Wiedza obronna” 2019, Vol. 268, No. 3, s. 17–20.

Niestety, jak stwierdzono w *Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, omawiany system bezpieczeństwa narodowego nie jest w pełni optymalny, przez co właściwa integracja jego elementów składowych stanowi realną potrzebę i wyzwanie dla władz³⁶. Wielu badaczy formułuje różnego rodzaju zarzuty względem SBN, wśród nich W. Kitler, który jako główne wady wskazuje brak wystarczających regulacji prawnych i odpowiedniej organizacji aparatu zarządzającego³⁷. W obowiązującym systemie można zauważyć braki dostosowanych elementów

³⁶ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013 s. 38.

³⁷ W. Kitler, *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, „Wiedza obronna” 2019, Vol. 268, No. 3, s. 15.

sztabowych, analitycznych i koordynacyjnych. Pojawiają się także swego rodzaju sprzeczności natury formalnej w zakresie kierowania i wykorzystywania rozwiązań organizacyjnych z zakresu zarządzania kryzysowego w działaniach dotyczących obronności państwa, gotowości obronnej państwa, planowania obronnego i innych przedsięwzięciach³⁸. Kolejną wadą SBN jest brak ciągłości działania bez względu na stan funkcjonowania państwa. Dowodem jest brak związku między aktami normatywnymi regulującymi problematykę stanów nadzwyczajnych, tj. ustawą o stanie wyjątkowym i ustawą o stanie wojennym, co w hipotetycznej sytuacji konieczności wystąpienia obu naraz mogłoby być przyczyną różnych komplikacji. Na przestrzeni lat prowadzono liczne prace nad udoskonaleniem modelu systemu bezpieczeństwa narodowego – znaczna część badaczy uważa prace te za nieudane ze względu na zbyt wąskie ujęcie problemu.

Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego nie jest równoznaczne z zaspokojeniem potrzeby bezpieczeństwa każdego podmiotu w państwie. Wskazuje ono natomiast na poziom ambicji państwa w tej kwestii, w związku z którym przyjęte działania powinny konsekwentnie podlegać realizacji³⁹. Współczesne zagrożenia zewnętrzne i wewnętrzne charakteryzują się nieprzewidywalnością, rozproszeniem oraz niedookreśleniem pod względem kierunku, skali, znaczenia, rodzaju podmiotu i źródła pochodzenia, co narzuca konieczność dostosowywania i przekształcania modelu systemu bezpieczeństwa narodowego, który powinien być wielofunkcyjnym systemem prawno-organizacyjnym, ukształtowanym w sposób wielowymiarowy i obejmować wszystkie struktury zaangażowane w zapewnianie bezpieczeństwa. Winien również szybko reagować na pojawiające się zagrożenia i sprawnie adaptować do zmieniających się warunków. Słusznym działaniem wydaje się w tej perspektywie ukonstytuowanie SBN w jednym akcie normatywnym⁴⁰.

Podsystemy i ogniwa SBN powinny być przygotowane do skutecznego realizowania zadań w trzech stanach funkcjonowania państwa. Pierwszy z nich – stan normalny – to czas, w którym państwo funkcjonuje zgodnie z postawionymi celami i realizuje je, podejmując rutynowe działania. Drugi stan, nazywany kryzysowym, to moment, gdy załamuje się dotychczasowy proces rozwoju i zakłócone zostaje funkcjonowanie danego podmiotu, a rozgrywające się wydarzenia wyprzedzają reagowanie na nie. Ostatni stan obejmuje sytuację, w której podejmowane działania nie

---

³⁸ Tamże.

³⁹ W. Kitler (red.), *Koncepcja systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s. 22.

⁴⁰ Tamże, s. 23–24.

przynoszą oczekiwanych rezultatów, a dany podmiot przestaje funkcjonować w powyższych dwóch stanach. Nie udaje się powrócić do stanu normalnego i następuje zmiana systemowa kreująca stan nadzwyczajny⁴¹. Istniejące

uwarunkowania bezpieczeństwa RP połączone z rozwojem jej potencjału i rosnącego zaangażowania w kształtowanie międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa powodują, iż niezbędna jest optymalizacja wysiłków na rzecz tworzenia rozwiązań kompleksowych. W kontekście bezpieczeństwa Polski, takim rozwiązaniem jest powiązanie systemu obronnego kraju oraz systemu zarządzania kryzysowego. Uregulowanie integracji sfery wojskowości oraz komponentów cywilnych na różnych poziomach reagowania daje możliwość stworzenia spójnego systemu bezpieczeństwa narodowego. Stanowi on sposób reakcji państwa na zagrożenia różnego pochodzenia, gdzie sposobem oddziaływania jest zaangażowanie wielu podmiotów, nie tylko rządowych, ale również organizacji pozarządowych (NGO), samorządów i przedsiębiorstw prywatnych. Podejście to zakłada konieczność budowy systemu zdolnego zapewnić zarówno ochronę obywateli, jak i modele sprawnego reagowania⁴².

Przygotowanie systemu bezpieczeństwa narodowego do sprawnego funkcjonowania w obliczu wszystkich wyżej wymienionych stanów jest możliwe przez podjęcie określonych przedsięwzięć i stałe doskonalenie całego systemu i jego poszczególnych części.

2.3. Akty normatywne i inne dokumenty będące podstawą funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego

Polskie prawo normuje szczegółowo rozważaną materię w kilku dokumentach. Najważniejszym z nich jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej⁴³. W ustawie zasadniczej mamy do czynienia z podmiotowym (państwa, obywateli, konsumentów, użytkowników, najemców) i przedmiotowym postrzeganiem bezpieczeństwa (wewnętrznym, zewnętrznym, ekologicznym, bezpiecznymi warunkami pracy), ale nie zawiera ona definicji bezpieczeństwa. Konstytucję RP, jako najważniejszy akt prawny, uważa się za punkt wyjścia dla rozważań nad wszelkimi kwestiami związanymi z

---

⁴¹ Tamże, s. 27.

⁴² *System bezpieczeństwa narodowego – ogólna charakterystyka* [online], <https://epodreczniki.pl/a/D10Rh2ZnC> (dostęp: 12.04.2019).

⁴³ Dz. U. 1997 r. nr 78, poz. 483.

bezpieczeństwem kraju. Zgodnie z art. 5 Konstytucji RP za najistotniejsze interesy narodowe, a więc najbardziej chronione wartości, uznaje się: niepodległość i nienaruszalność terytorium, wolności i prawa obywateli oraz bezpieczeństwo obywateli, dziedzictwo narodowe i ochronę środowiska⁴⁴. Art. 136 stanowi, że w razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁵. Przepisy Konstytucji RP określają także rolę Prezydenta w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego, według których:

- 1) pełni funkcję głowy państwa, będąc najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej;
- 2) jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
- 3) czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji RP;
- 4) stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium.

Co więcej, do kompetencji Prezydenta należy m. in. mianowanie Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów Sił Zbrojnych oraz nadawanie stopni wojskowych⁴⁶.

Zgodnie z art. 146 Konstytucji RP do kompetencji Rady Ministrów w omawianym zakresie należy zapewnianie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz porządku publicznego, zapewnianie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, sprawowanie ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju oraz określanie corocznie liczby obywateli powoływanych do czynnej służby wojskowej⁴⁷. Z przytoczonego przepisu wynika zatem, że Rada Ministrów, podobnie jak Prezydent, należy do podsystemu kierowania bezpieczeństwem narodowym. Podsystem ten zostanie szczegółowo omówiony w ostatnim podrozdziale rozdziału II niniejszej dysertacji⁴⁸.

Z perspektywy przedmiotu dysertacji istotnym aktem normatywnym jest także Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny⁴⁹. Akt składa się z 26 działów podzielonych na rozdziały precyzujące kwestie dotyczące obrony RP. Zgodnie z art. 3 dokumentu obowiązkowi obrony podlegają wszyscy obywatele zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia. Są oni obowiązani m.in. do: pełnienia służby wojskowej,

---

⁴⁴ Art. 5 Konstytucji RP.

⁴⁵ Art. 136 Konstytucji RP.

⁴⁶ P. Solhaj, *Prawne podstawy bezpieczeństwa. Monografia*, Kraków 2018, s. 16.

⁴⁷ Art. 146 Konstytucji RP.

⁴⁸ Zob. podrozdział 2.4.

⁴⁹ Dz. U. 2022 poz. 655.

wykonywania obowiązków wynikających z przydziałów mobilizacyjnych, pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych i wykonywania świadczeń na rzecz obrony⁵⁰. Na podstawie powyższego aktu przeprowadzana jest także rejestracja i kwalifikacja wojskowa. Rejestracja obejmuje wszystkich obywateli RP, którzy ukończyli 18. rok życia i jest prowadzona przez prezydenta, burmistrza lub wójta danej miejscowości. Kwalifikacja wojskowa dotyczy mężczyzn, którzy w danym roku kalendarzowym kończą 19. rok życia – zgodnie z regulacjami wynikającymi z ustawy⁵¹ są obowiązani stawić się w określonym terminie przed wyznaczoną komisją. Komisja ustala przynależność kandydata do odpowiednich kategorii zdolności do służby wojskowej, co jest równoznaczne z uregulowaniem stosunku do służby wojskowej⁵².

Kolejnym istotnym dokumentem jest *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* opublikowana w 2013 r. Publikacja zawiera nowatorską analizę stanu polskiego bezpieczeństwa narodowego i jest kierowana do instytucji państwowych, organizacji publicznych i niepublicznych, ale także po prostu do obywateli. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego* stała się podstawą Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2014 r., która zastąpiła wcześniejszy dokument wydany w 2007 r. Strategia podpisana w 2014 r. w sposób kompleksowy ujmowała problematykę bezpieczeństwa narodowego, definiowała interesy narodowe i cele strategiczne, a także wskazywała na najkorzystniejsze sposoby wykorzystania zasobów państwa w sferze obronnej, ochronnej, społecznej i gospodarczej. Obecnie obowiązująca strategia została podpisana przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę 12 maja 2020 r. Prezydent w przemówieniu towarzyszącym zatwierdzeniu dokumentu w następujący sposób mówił o nowej strategii:

„Ostatnia Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, dokument, który obowiązywał do tego momentu, pochodziła z grudnia 2014 r. Jakże inna wtedy była rzeczywistość naszego bezpieczeństwa, i to pod każdym względem: militarnym, infrastrukturalnym, także pod względem zdrowotnym. Ta strategia uwzględnia wszystkie aspekty, które pomiędzy grudniem 2014 roku, a dniem dzisiejszym się wydarzyły. Dosłownie „dnem dzisiejszym”, ponieważ (...) nad tą strategią pracowaliśmy dosłownie do ostatniego dnia, uwzględniając również wszystkie kwestie związane z niebezpieczeństwami epidemicznymi, z którymi zetknęliśmy się w szczególności w ostatnim czasie, i które w oczywisty sposób prowadzą

---

⁵⁰ Art. 3 Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. 2022 poz. 655).

⁵¹ Art. 59 Tamże.

⁵² *Obowiązki obywateli w zakresie powinności obronnych* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji i Nauki, <https://zpe.gov.pl/a/obowiazki-obywateli-w-zakresie-powinnosci-obronnych/Df9j7j3FY> (dostęp: 11.10.2021).

do tego, że trzeba przedsięwziąć także w tej strategii odpowiednie działania na przyszłość”⁵³.

Aktualna strategia powstała zatem w odpowiedzi na potrzeby ewoluującego świata, a co za tym idzie także ze względu na konieczność dostosowania systemu bezpieczeństwa narodowego do zmieniających się zagrożeń. Omawiany dokument, podobnie jak strategia z 2014 r., w sposób kompleksowy określa wizję kształtowania bezpieczeństwa narodowego we wszystkich jego wymiarach. W strategii uwzględniono zarówno aspekt podmiotowy (wymiar wewnętrzny bezpieczeństwa narodowego oraz środowisko międzynarodowe), jak również aspekt przedmiotowy obejmujący wszystkie wymiary funkcjonowania bezpieczeństwa narodowego. Dokument określa najważniejsze wartości narodowe i cele strategiczne sformułowane zgodnie z Konstytucją RP⁵⁴. Nowa Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej została podzielona na cztery filary zaprezentowane na poniższym rysunku.

⁵³ Przemówienie Prezydenta RP z dnia 12 maja 2020 r. z okazji podpisania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, <https://www.gov.pl/web/kgpsp/nowa-strategia-bezpieczenstwa-narodowego-podpisana-przez-prezydenta-rp> (dostęp: 10.10.2021).

⁵⁴ Wstęp, w: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2020, s. 5.

Rys. 2.4. Filary Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2020, s. 5.

Pierwszy filar obejmuje bezpieczeństwo państwa i obywateli i dzieli się na pięć celów strategicznych. Na szczególną uwagę zasługuje pierwszy z nich – budowa zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem narodowym. Poprzednie strategie nie ujmowały jednoznacznie tego celu i po raz pierwszy został on zapisany w nowej strategii. Jest to szczególnie istotne zadanie z perspektywy „kompleksowości i wzrastającej dynamiki procesów współczesnego bezpieczeństwa”⁵⁵. Powyższy cel strategiczny obejmuje integrację procesów: kierowania przygotowaniem obronnym, zarządzania kryzysowego i kierowania obroną państwa w czasie wojny. Ponadto zakłada integrację planowania obronnego i cywilnego oraz koordynację tej problematyki na szczeblu rządowym, wojewódzkim i samorządowym⁵⁶. Kolejnym celem strategicznym jest odporność państwa i obrona powszechna. W tym miejscu zaakcentowano kilka istotnych zadań: upowszechnianie problematyki bezpieczeństwa, powszechność instytucjonalnych przygotowań obronnych, doskonalenie systemu ochrony ludności i obrony cywilnej, służby zdrowia, ochrony infrastruktury krytycznej, zarządzania zasobami osobowymi na potrzeby bezpieczeństwa i zabezpieczenia kontrwywiadowczego⁵⁷. Trzeci cel 1. filaru dotyczy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, a mianowicie wzmocnienia ich zdolności operacyjnych. W strategii założono zwiększenie wydatków obronnych do poziomu 2,5% PKB do 2024 roku. W pozostałych dwóch celach wskazano zadania dotyczące cyberbezpieczeństwa i przestrzeni informacyjnej. Z uwagi na stale postępujący rozwój technologiczny i wynikające z niego zagrożenia cele te wydają się jak najbardziej istotne w perspektywie zapewnienia państwu bezpieczeństwa.

Drugi filar strategii obejmuje wytyczne dotyczące działań Polski w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego. W tym obszarze postawiono dwa główne cele strategiczne:

- 1) wzmocnienie zdolności Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej do zapewniania bezpieczeństwa Polski oraz całego obszaru euroatlantyckiego;

---

⁵⁵ S. Koziej, *Braki Strategii Bezpieczeństwa Narodowego 2020* [online], w: „Pułaski Policy Papers” 2020, nr 4, <https://pulaski.pl/pulaski-policy-paper-s-koziej-braki-strategii-bezpieczenstwa-narodowego-2020-bez-koncepcji-operacyjnej-i-priorytetow-preparacyjnych/> (dostęp: 13.09.2021).

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ Tamże.

- 2) rozwinięcie współpracy w formule bilateralnej, regionalnej oraz w wymiarze globalnym na rzecz wzmocnienia pozycji Polski jako istotnego elementu systemu bezpieczeństwa międzynarodowego⁵⁸.

Trzeci filar strategii dotyczy tożsamości i dziedzictwa narodowego. Realizowane w tym obszarze zadania mają na celu umacnianie tożsamości narodowej, strzeżenie dziedzictwa narodowego, jak również tworzenie pozytywnego wizerunku Polski przy wykorzystaniu dyplomacji publicznej i kulturalnej oraz technologii komunikacji społecznej⁵⁹. Ostatni, czwarty filar, został określony jako: *Rozwój społeczny i gospodarczy. Ochrona środowiska*. Obrane cele strategiczne dotyczą w tym wypadku: ochrony rodziny, polityki migracyjnej, bezpieczeństwa ekonomicznego, ochrony środowiska naturalnego i potencjału naukowego oraz technologicznego.

Poza omówionymi wyżej aktami normatywnymi i dokumentami kwestie związane z bezpieczeństwem narodowym regulują także:

- 1) Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji⁶⁰;
- 2) Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej⁶¹;
- 3) Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym⁶²;
- 4) Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego⁶³;
- 5) Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej⁶⁴;
- 6) Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach naczelnego dowódcy sił zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej⁶⁵;
- 7) Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym⁶⁶;
- 8) Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym⁶⁷;

---

⁵⁸ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2020, s. 23–25.

⁵⁹ Tamże, s. 27–29.

⁶⁰ Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179.

⁶¹ Dz.U. 1991 nr 88 poz. 400.

⁶² Dz.U. 2006 nr 191 poz. 1410.

⁶³ Dz.U. 2006 nr 104 poz. 709.

⁶⁴ Dz.U. 2021 poz. 464.

⁶⁵ Dz.U. 2002 nr 156 poz. 1301

⁶⁶ Dz. U. 2002 nr 113 poz. 985.

⁶⁷ Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590.

9) Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej⁶⁸.

Każda z wymienionych ustaw precyzuje funkcję i zadania poszczególnych służb w odniesieniu do bezpieczeństwa narodowego.

Jednym z najważniejszych ogniw SBN są Siły Zbrojne RP (zostaną szczegółowo scharakteryzowane w kolejnym podrozdziale) – istotne wydaje się zatem przywołanie regulacji prawnych, które określają ich rolę i obowiązki. Siły Zbrojne RP wykonują zadania wynikające z zapisów:

- 1) Konstytucji;
- 2) Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny⁶⁹;
- 3) Strategii Bezpieczeństwa Narodowego⁷⁰.

Obowiązki Sił Zbrojnych RP zostały także uszczegółowione w Polityczno–Strategicznej Dyrektywie Obronnej RP oraz w narodowych i sojuszniczych planach operacyjnych⁷¹. Zgodnie z ustawą zasadniczą zadaniem Sił Zbrojnych RP jest przede wszystkim ochrona suwerenności i niepodległości państwa, niepodległości jego terytorium, a także zapewnienie bezpieczeństwa i pokoju⁷². Drugi z wyżej wymienionych aktów – Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP – także precyzuje zadania Sił Zbrojnych RP, które mogą uczestniczyć w:

- operacjach antyterrorystycznych;
- zwalczaniu klęsk żywiołowych;
- realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- akcjach poszukiwawczych;
- akcjach ratowania życia ludzkiego;
- oczyszczaniu terenów z materiałów niebezpiecznych, w tym wybuchowych.

Powyższe kwestie systematyzuje również Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP. W dokumencie wyszczególniono trzy rodzaje misji, które mają realizować Siły Zbrojne RP:

1. zagwarantowanie obrony państwa i przeciwstawienie się agresji;

---

⁶⁸ Dz.U. 2002 nr 62 poz. 558.

⁶⁹ Dz. U. 2022 poz. 655.

⁷⁰ M.P. 2020 poz. 413.

⁷¹ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum...*, op. cit., s. 628–629.

⁷² *Podsystem obrony państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji i Nauki, <https://zpe.gov.pl/a/podsystem-obronny-panstwa/DGU1pW2Wj> (dostęp: 11.10.2021).

2. wspieranie podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu;
3. udział w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej, w tym w międzynarodowych działaniach z dziedziny zarządzania kryzysowego⁷³.

Podsumowując, kwestię funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego RP precyzują liczne akty normatywne. Nie sposób uwzględnić wszystkich, ponieważ wymagałoby to stworzenia indywidualnego opracowania. W niniejszym podrozdziale przybliżono zatem najważniejsze akty, które stanowią fundament działania SBN RP.

2.4. Charakterystyka podsystemów systemu bezpieczeństwa narodowego

Jak wynika z modelu systemu bezpieczeństwa narodowego zamieszczonego w podrozdziale 2.2.⁷⁴, w jego skład wchodzi podsystem kierowania oraz podsystemy wykonawcze. Pierwszy z nich składa się z decydenta, organów doradczych oraz organu sztabowego. To podstawowy element SBN obejmujący instytucje władzy publicznej, które za pomocą organów doradczych, aparatu administracyjnego i infrastruktury wykonują zadania z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Na szczególną uwagę zasługuje rola Parlamentu, Prezydenta i Rady Ministrów, których działania obejmują zarówno obronę w rozumieniu militarnym, jak i zarządzanie kryzysowe. Podsystem kierowania ma istotne znaczenie dla interesów kraju nie tylko w okresach wojny, ale także kryzysów, a nawet pokoju. Pozwala na identyfikację potencjalnych i istniejących zagrożeń, skuteczną ich analizę, planowanie reakcji i przygotowanie niezbędnych podsystemów operacyjnych wyznaczonych do działania. Wyróżnia się cztery strategiczne obszary zadaniowe w podsystemie kierowania. Są to⁷⁵:

1. monitorowanie zagrożeń, określanie ich skali, lokalizacji i typu;
2. zapobieganie zagrożeniom w kraju i poza nim (cel prewencyjny);
3. usuwanie skutków zagrożeń;
4. obrona kraju w przypadku konfliktu zbrojnego.

---

⁷³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2020, s. 18–19.

⁷⁴ Por. rys. 2.3, s. 35.

⁷⁵ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym..., *op.cit.*

Ich skuteczne funkcjonowanie jest zależne od właściwych warunków organizacyjnych, zasobów finansowych i technicznych oraz przepisów pozwalających na podniesienie gotowości obronnej kraju.

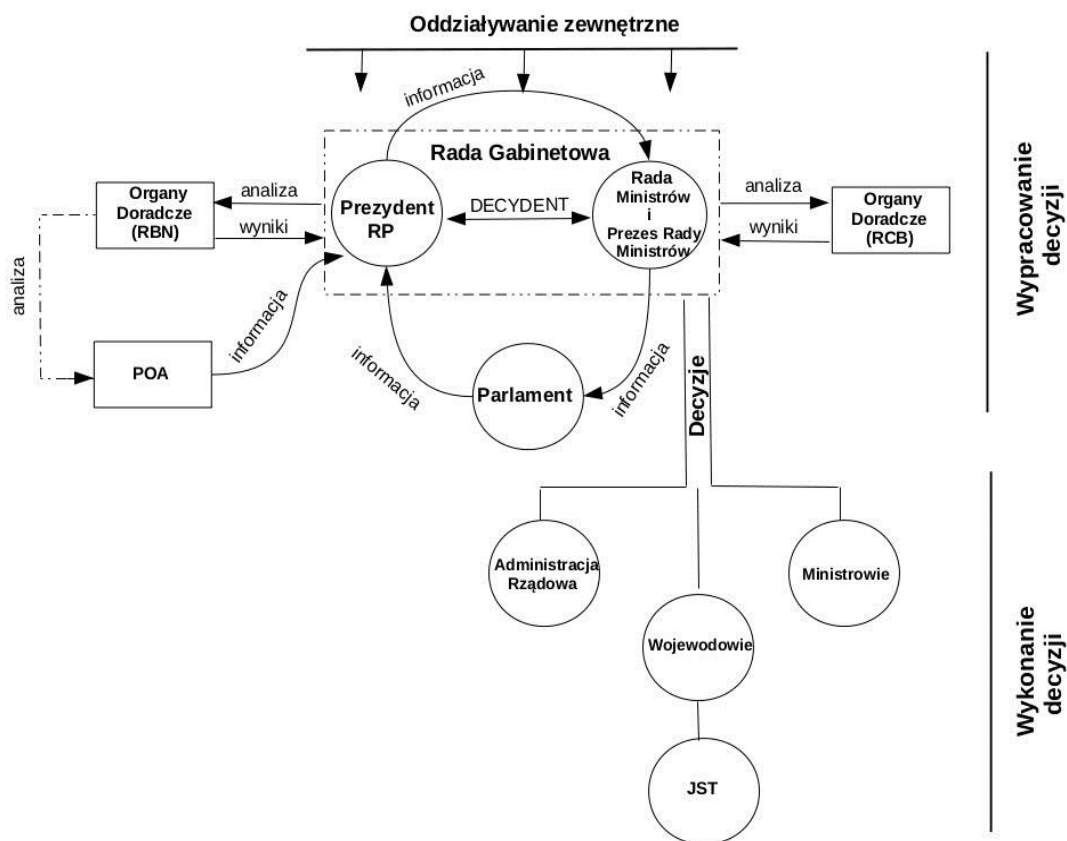
„Struktura organizacyjna systemu kierowania powstaje poprzez połączenie ujęcia funkcjonalnego z rzeczywistą strukturą władzy wykonawczej” – pisze Henryk Spustek⁷⁶. Na najwyższym szczeblu znajdują się Prezydent RP i Rada Ministrów (wraz z organami doradczymi – Radą Bezpieczeństwa Narodowego i Biurem Bezpieczeństwa Narodowego) stanowiący organy decyzyjne. Istotną rolę w kierowaniu bezpieczeństwem narodowym odgrywa także Parlament. W skład podsystemu kierowania wchodzi również centralne organy administracji państwowej, terenowe organy administracji rządowej oraz infrastruktura kierowania. Na poniższym rysunku przedstawiającym schemat podsystemu kierowania uwzględniono także pozarządowe ośrodki analityczne. Pełnią one istotną funkcję w procesie wypracowywania decyzji. Marek Kulisz zauważa, że: „POA stanowią ośrodki, w których nie tylko są zbierane i analizowane dane dotyczące wielu aspektów bezpieczeństwa państwa (w tym m.in. dotyczące wykorzystywania szans oraz możliwości przeciwstawiania się zagrożeniom), ale w których również dochodzi do wymiany różnych myśli i poglądów, niekoniecznie zgodnych w oficjalnymi poglądami ekipy rządowej⁷⁷”.

---

⁷⁶ H. Spustek, A. Paluch, *Struktura systemu bezpieczeństwa narodowego Polski*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej” 2017, z.100, s. 432.

⁷⁷ M. Z. Kulisz, *Zarządzanie systemem bezpieczeństwa państwa*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2010/2011, s. 105.

Rys. 2.5. Schemat przedstawiający podsystem kierowania

Źródło: H. Spustek, A. Paluch, *Struktura systemu bezpieczeństwa narodowego Polski*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej” 2017, z.100, s. 434.

Podsystem kierowania pełni wyjątkowo istotną funkcję, w związku z tym musi charakteryzować się następującymi cechami:

- stabilnością – umożliwiającą utrzymanie stanu dynamicznej równowagi;
- adaptacyjnością – w celu sprawnego przystosowywania się do zmian w otoczeniu;
- koherencyjnością – zdolność do utrzymywania niezbędnych relacji między elementami;
- niezawodnością – zdolność do sprawnego funkcjonowania w różnych warunkach;
- gotowością – w związku z koniecznością podejmowania nowych zadań;
- reaktywnością – by zachować zdolność do szybkiego reagowania na zagrożenia⁷⁸.

Państwo oraz administracja publiczna są zazwyczaj zbudowane w oparciu o strukturę terytorialną. Nie inaczej jest w przypadku systemu bezpieczeństwa narodowego,

⁷⁸ H. Spustek, A. Paluch, *Struktura...*, op. cit., s. 433–434.

który w celu zapewnienia lepszej koordynacji działań został podzielony na podsystemy odpowiadające podziałowi administracyjnemu kraju, tj. na podsystemy gminne, powiatowe oraz wojewódzkie.

Z kolei z punktu widzenia funkcjonalności, można również wyszczególnić resortowe systemy bezpieczeństwa⁷⁹. Z uwagi na powyższe, omawiany system jawi się jako wielowymiarowy

i wielopłaszczyznowy, a jego zadania obejmują zarówno sprawy wewnętrzne jak i zewnętrzne, w tym także różne sfery funkcjonowania kraju – wojskowe, polityczne, gospodarcze, kulturowe i inne⁸⁰. Wobec tego, zarządzanie bezpieczeństwem, a więc i jakością SBN, można uznać za jedną z najważniejszych funkcji państwa, gdyż pozwala na zabezpieczenie jego przetrwania oraz rozwój w obliczu dynamicznie kształtujących się okoliczności.

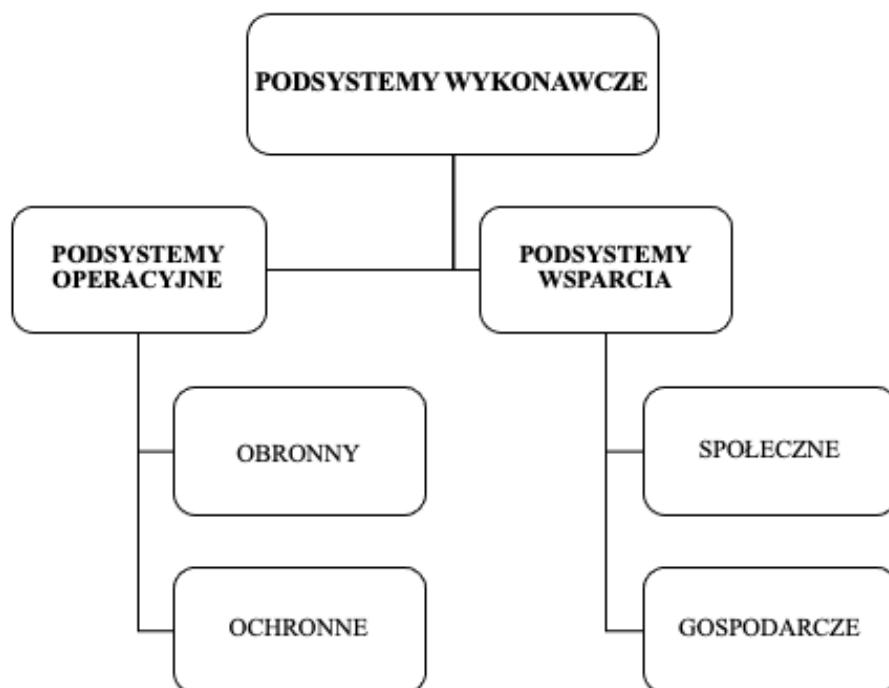
Kierowanie bezpieczeństwem państwa składa się z trzech obszarów:

1. kierowanie obroną państwa, za co odpowiedzialny jest Prezydent RP oraz Rada Ministrów;
2. kierownictwo ogólne w zakresie obronności przypadające Radzie Ministrów;
3. zarządzanie kryzysowe na wypadek wszelkich sytuacji krytycznych na różnych poziomach – od Rady Ministrów w odniesieniu do całego kraju, poprzez wojewodów, starostów, wójtów i burmistrzów.

---

⁷⁹ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013, s. 36 i n.

⁸⁰ Tamże.

Rys. 2.6. Struktura podsystemów wykonawczych
Źródło: opracowanie własne

Drugi szczebel SBN obejmuje podsystemy wykonawcze, w skład których wchodzi podsystemy operacyjne, tj. obronny i ochronny oraz podsystemy wsparcia, tj. społeczne i gospodarcze. Podsystemy wykonawcze są podporządkowane podsystemowi kierowania, a ich podstawowym zadaniem jest rozpoznawanie zagrożeń i zapobieganie im, a w przypadku ich wystąpienia – przeciwdziałanie negatywnym skutkom. Ważnym zadaniem służb wchodzących w skład tego podsystemu jest również zwiększanie potencjału państwa i realizacja przez nie interesów narodowych. Całość podsystemów wykonawczych stanowi zespół sił i środków wykorzystywanych do wykonywania zadań bezpieczeństwa narodowego poprzez przeciwdziałanie zagrożeniom i redukcję ryzyka.

Podsystem obronny obejmuje Siły Zbrojne RP, zdolne podejmować wyzwania, redukować ryzyko i przeciwdziałać zagrożeniom o charakterze politycznym i militarnym. Zgodnie z *Białą Księgą Bezpieczeństwa Narodowego* podsystem ten tworzą siły i środki, które: „pozostają w dyspozycji organów kierowania bezpieczeństwem i są przeznaczone do realizacji ustawowo określonych zadań związanych z wykorzystywaniem

szans, podejmowaniem wyzwań, redukowaniem ryzyka i przeciwdziałaniem (zapobieganiem i przeciwstawianiem się) zewnętrznym zagrożeniom o charakterze polityczno–militarnym⁸¹”.

Potencjał obronny Rzeczypospolitej Polskiej tworzą: służba zagraniczna, Siły Zbrojne RP, przemysł obronny. Służbą zagraniczną, nazywaną także dyplomacją, kieruje minister spraw zagranicznych, a w jej skład wchodzi dyplomaci oraz urzędnicy zatrudnieni w centrali Ministerstwa Spraw Zagranicznych i w placówkach dyplomatycznych. Do ich najważniejszych zadań należy utrzymanie korzystnej współpracy międzynarodowej, która przyczyniać się ma do zapewnienia bezpieczeństwa RP. Prowadzenie skutecznej polityki zagranicznej jest możliwe dzięki dobrej organizacji, przeszkolonym kadrom i stosowaniu efektywnych metod działania. Rzeczpospolita Polska ma swoje ambasady w 93 państwach oraz przy 8 organizacjach międzynarodowych: Unii Europejskiej (Bruksela), Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (Bruksela), Biurze Narodów Zjednoczonych (Genewa), Biurze Narodów Zjednoczonych (Nowy Jork), Biurze Narodów Zjednoczonych (Wiedeń), Organizacji Współpracy i Bezpieczeństwa w Europie (Wiedeń), Organizacji Współpracy Gospodarczej (Paryż), Radzie Europy (Strasburg). W 19 państwach działają także 33 polskie konsulaty generalne⁸².

Najważniejszą składową podsystemu obronnego są Siły Zbrojne RP, czyli „siły i środki wydzielone przez Rzeczpospolitą Polską do zabezpieczenia jej interesów i prowadzenia walki”⁸³. Fundamentalne zadania Sił Zbrojnych RP zostały określone w Konstytucji i należą do nich ochrona niepodległości i niepodzielności terytorium RP oraz zapewnienie bezpieczeństwa i nienaruszalności granic państwowych⁸⁴. W skład sił zbrojnych wchodzi 5 rodzajów wojsk, które zostały przedstawione na poniższym wykresie.

---

⁸¹ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013, s. 49.

⁸² *Podsystem obronny państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji i Nauki, <https://zpe.gov.pl/a/podsystem-obronny-panstwa/DGU1pW2Wj> (dostęp: 11.10.2021).

⁸³ Tamże.

⁸⁴ Konstytucja RP.

Rys. 2.7. Rodzaje Sił Zbrojnych RP

Źródło: opracowanie własne

Wojska lądowe stanowią fundament Sił Zbrojnych RP – zapewniają obronę przed atakiem lądowo-powietrznym w dowolnym regionie kraju w obliczu każdej formy zagrożenia militarnego. W ich strukturze wyróżnia się: związki taktyczne, oddziały i pododdziały. Zadaniem Sił Powietrznych jest zapewnienie obrony przestrzeni powietrznej kraju oraz wspieranie innych rodzajów wojsk w operacjach połączonych. Polskie Siły Powietrzne są częścią NATINADS – zintegrowanego systemu obrony NATO. Kolejny rodzaj wojsk to Marynarka Wojenna, która broni interesów RP na polskich obszarach morskich i wybrzeżu oraz bierze aktywny udział w działaniach sił połączonych NATO i UE. Następnym ogniwem są Wojska Obrony Terytorialnej (dalej: WOT), w których służy

obecne ponad 30 000 osób. Celem WOT jest obrona i wspieranie lokalnych społeczności. W czasie pokoju do zadań tego rodzaju wojsk należy m. in. przeciwdziałanie skutkom klęsk żywiołowych i zwalczanie ich czy prowadzenie działań ratowniczych. W czasie wojny WOT mają stanowić przede wszystkim wsparcie wojsk operacyjnych. Ostatnim rodzajem Sił Zbrojnych RP są Wojska Specjalne. Każda z jednostek Wojsk Specjalnych ma unikatowe zdolności i jest gotowa do realizacji sprecyzowanych zadań⁸⁵.

Ostatnie dwudziestolecie to czas, w którym Siły Zbrojne RP przechodzą proces systemowej transformacji polegającej na reformie dowodzenia, modernizacji sprzętu i uzbrojenia. Prowadzone są również działania mające na celu profesjonalizację Sił Zbrojnych w związku z rezygnacją z armii typu masowego. Dotychczasowe obserwacje dowodzą, że profesjonalne siły zbrojne są skuteczniejsze i sprawniejsze, a dzięki temu bardziej efektywne w zapewnieniu bezpieczeństwa państwa i jego obywatelom niż armia typu masowego.

Istotny element gospodarczej sfery bezpieczeństwa stanowi przemysłowy potencjał obronny (dalej: PPO). W skład tego obszaru wchodzi wszystkie zasoby materialne i niematerialne polskiego przemysłu zaspokajające potrzeby obronne państwa, w tym także potrzeby Sił Zbrojnych RP. Podmioty wchodzące w skład PPO to:

- a) spółki prowadzące działalność gospodarczą na potrzeby bezpieczeństwa i obronności państwa, których właścicielem większości akcji lub udziałów jest Skarb Państwa;
- b) przedsiębiorstwa, których organem założycielskim jest minister obrony narodowej,
- c) instytucje badawczo-rozwojowe;
- d) spółki prowadzące obrót towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa⁸⁶.

W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r. podkreślono, że polski przemysłowy potencjał obronny „powinien być w maksymalnym stopniu angażowany w proces modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP, a w szczególności w realizowane przez resort obrony narodowej priorytetowe programy modernizacyjne. Działania te powinny

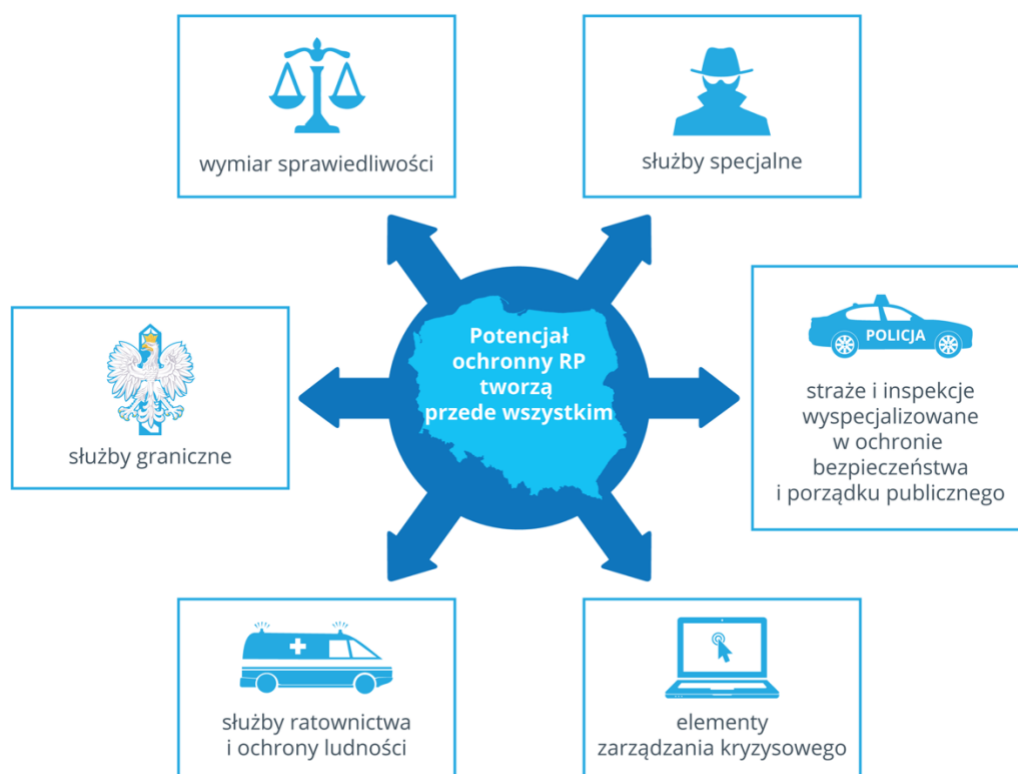
---

⁸⁵ *Rodzaje Sił Zbrojnych RP* [online], w: Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/rodzaje-szrp/> (dostęp: 13.11.2021).

⁸⁶ *Podsystem obronny państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji i Nauki, <https://zpe.gov.pl/a/podsystem-obronny-panstwa/DGU1pW2Wj> (dostęp: 11.10.2021).

być uzupełnione przez mechanizmy wspierania rozwoju podmiotów sektora obronnego, w tym małych i średnich przedsiębiorców⁸⁷”.

Kolejnym elementem systemu bezpieczeństwa narodowego RP, który zostanie scharakteryzowany, są podsystemy ochronne. Na poniższym rysunku zaprezentowano główne składowe potencjału ochronnego RP.

Rys. 2.8. Potencjał ochronny RP

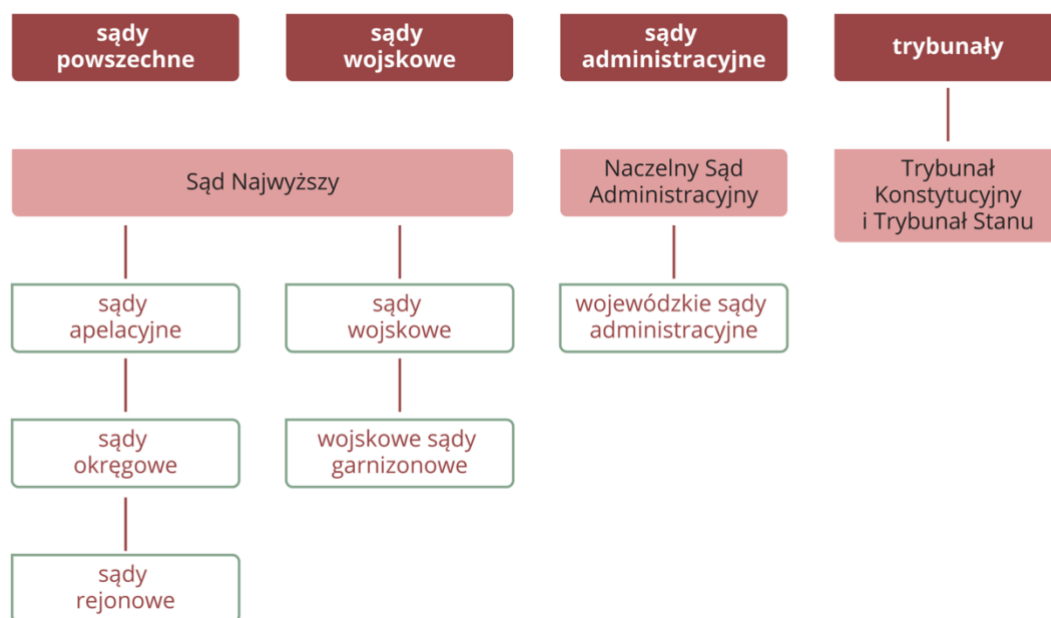
Źródło: *Podsystemy ochronne państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-ochronne-panstwa-i/DzNTMwCeg> (dostęp: 11.10.2021).

Głównym zadaniem powyższych instytucji jest ochrona obywateli i zapewnienie bezpieczeństwa publicznego. Wymiar sprawiedliwości, zgodnie z art. 175 ustawy zasadniczej, stanowią: Sąd Najwyższy, sądy powszechne i sądy szczególne⁸⁸.

⁸⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2020, s. 19.

⁸⁸ Sądy administracyjne oraz sądy wojskowe.

Wymiar sprawiedliwości wchodzi w skład władzy sądowniczej, której strukturę przedstawiono na poniższym schemacie:

Rys. 2.9. Struktura władzy sądowniczej

Źródło: Andrzej Bogusz, licencja: CC BY 3.0. za: *Podsystemy ochronne państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-ochronne-panstwa-i/DzNTMwCeg> (dostęp: 11.10.2021).

Organy ochrony prawnej to przede wszystkim prokuratura i służba więzienna, które ściśle współpracują z instytucjami wymiaru sprawiedliwości. Zadaniem prokuratury jest nie tylko ściganie sprawców przestępstw, ale także czuwanie nad przestrzeganiem praworządności. Na czele prokuratury stoi prokurator generalny. Konstytucja RP nie precyzuje bezpośrednio modelu prokuratury i jej miejsca w strukturze ustrojowej państwa. Kwestie te reguluje wielokrotnie nowelizowana Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o Prokuraturze⁸⁹. Do podstawowych zadań prokuratorów należy: prowadzenie lub nadzorowanie postępowania przygotowawczego w sprawach karnych i sprawowanie funkcji oskarżyciela publicznego przed sądami. Do organów ochrony prawnej zaliczamy również służbę więzienną (dalej: SW). SW to: „umundurowana i uzbrojona formacja

⁸⁹ Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o Prokuraturze (Dz.U. 1985 nr 31 poz. 138).

apolityczna podlega ministrowi sprawiedliwości, która ma własną strukturę organizacyjną i realizuje zadania w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania, kar pozbawienia wolności oraz środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności”⁹⁰. W skład struktury służby więziennej wchodzi: Centralny Zarząd Służby Więziennej, okręgowe inspektoraty służby więziennej, zakłady karne, areszty śledcze, ośrodki szkolenia i doskonalenia kadr.

Kolejną instytucją tworzącą potencjał ochronny RP są służby specjalne, do których zaliczamy: Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Służbę Wywiadu Wojskowego, Służbę Kontrwywiadu Wojskowego. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (dalej: ABW) w ramach swojej działalności realizuje zadania zapewniające bezpieczeństwo wewnętrzne państwa i chroniące jego porządek konstytucyjny. Zgodnie z Ustawą z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu do głównych zadań ABW należy:

- rozpoznawanie i zwalczanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny;
- rozpoznawanie i wykrywanie przestępstw, m.in: terroryzmu, szpiegostwa, bezprawnego ujawnienia lub wykorzystania informacji niejawnych, nielegalnego wytwarzania, posiadania i obrotu bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi;
- ściganie sprawców powyższych przestępstw;
- realizowanie zadań związanych z ochroną informacji;
- sprawowanie funkcji krajowej władzy bezpieczeństwa w zakresie ochrony informacji niejawnych w stosunkach międzynarodowych;
- uzyskiwanie, analizowanie i przekazywanie właściwym organom informacji o istotnym znaczeniu dla ochrony bezpieczeństwa państwa⁹¹.

Kolejna jednostka Służb Specjalnych, tj. Agencja Wywiadu (dalej: AW), swoje działania realizuje poza granicami RP. Do jej zadań należy zapewnianie zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Działalność Centralnego Biura Antykorupcyjnego (dalej: CBA) ma na celu zwalczanie korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, przede wszystkim w instytucjach państwowych i samorządowych.

---

⁹⁰ *Podsystemy ochronne państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-ochronne-panstwa-i/DzNTMwCeg> (dostęp: 11.10.2021).

⁹¹ Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. 2002 nr 74 poz. 676).

Działalność CBA podlega kontroli Sejmu, a jego szef jest nadzorowany przez prezesa Rady Ministrów.

Do podsystemów ochronnych zalicza się także działalność policji i Służby Ochrony Państwa (dalej: SOP) wchodzących w skład tzw. podsystemu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jak sama nazwa wskazuje ich rolą jest przede wszystkim dbanie o zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, czyli zapobieganie działaniom, które mogłyby zagrażać życiu, zdrowiu i mieniu obywateli, a także ściganie sprawców tego typu działań. Ponadto SOP wykonuje zadania z zakresu ochrony najważniejszych organów władzy i administracji publicznej, tj.:

- Prezydenta RP;
- Marszałka Sejmu;
- Marszałka Senatu;
- Prezesa Rady Ministrów;
- Wiceprezesa Rady Ministrów;
- ministra właściwego do spraw wewnętrznych;
- ministra właściwego do spraw zagranicznych;
- byłych prezydentów RP;
- delegacji państw obcych;
- polskich przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych;
- obiektów i urzędzeń o szczególnym znaczeniu;
- obiektów służących Prezydentowi RP, Prezesowi Rady Ministrów, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych⁹².

Poza wyżej wymienionymi ogniwami w skład podsystemów ochronnych wchodzi także służby ratownictwa i ochrony ludności, służby ochrony granicy państwowej, system zarządzania kryzysowego i inne instytucje chroniące bezpieczeństwo publiczne⁹³. Wszystkie omówione powyżej instytucje tworzą potencjał ochronny RP. Wśród służb ratownictwa i ochrony ludności istotną funkcję pełni Państwowa Straż Pożarna (dalej: PSP). Często to właśnie PSP koordynuje akcją ratunkową na miejscu katastrofy. Na czele

---

⁹² *Podsystemy ochronne państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-ochronne-panstwa-i/DzNTMwCeg> (dostęp: 11.10.2021).

⁹³ Instytucje te ze względu na podległość, strukturę i zakres obowiązków możemy podzielić na: centralne, samorządowe i prywatne.

PSP stoi komendant główny⁹⁴ podległy ministrowi spraw wewnętrznych. Do podsystemów ochronnych zalicza się również System Państwowego Ratownictwa Medycznego (dalej: PRM), którego podstawowym zadaniem jest zapewnienie pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowia lub życia.

Podsystem ochrony granicy państwowej RP obejmuje przede wszystkim działania Straży Granicznej i Służby Celnej. Do najważniejszych zadań Straży Granicznej należy ochrona lądowej, morskiej i powietrznej granicy państwa, kontrola ruchu granicznego czy zapobieganie nielegalnym migracjom.

Kolejnym elementem wchodzącym w skład podsystemów ochronnych jest system zarządzania kryzysowego. Zarządzanie kryzysowe jest definiowane jako: „działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej”⁹⁵.

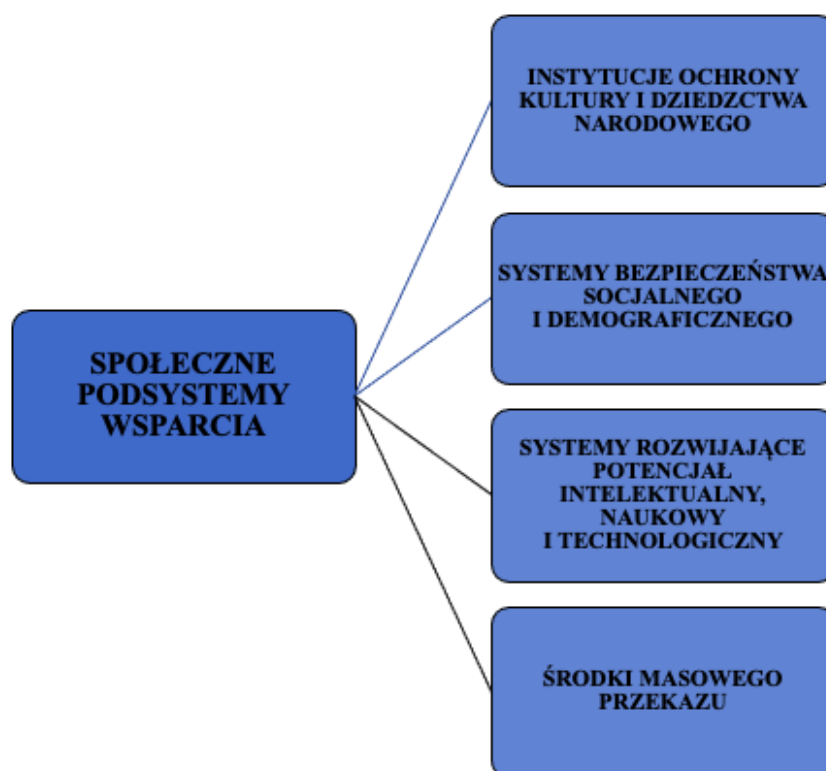
Ostatnie ogniwa SBN, które zostaną omówione w niniejszej rozprawie, to podsystemy wsparcia. Wyróżniamy podsystem społeczny i podsystem gospodarczy. W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP jako główny cel istnienia instytucji wchodzących w skład społecznych podsystemów wsparcia określono stworzenie bezpiecznych warunków życia obywateli oraz umożliwienie rozwoju duchowego i materialnego. W związku z powyższym za najważniejszą funkcję tego ogniwa uznaje się ochronę dziedzictwa narodowego oraz niematerialne wsparcie SBN. Celem nadrzędnym jest rozwijanie społecznego potencjału bezpieczeństwa, na który składają się m.in.: tożsamość narodowa, dziedzictwo kulturowe, potencjał demograficzny, bezpieczeństwo socjalne, potencjał intelektualny i naukowy⁹⁶. Do społecznych podsystemów wsparcia należą instytucje różnego typu, z których najważniejsze zostały przedstawione na poniższym wykresie.

---

⁹⁴ Komendant główny PSP jest także centralnym organem administracji rządowej w sprawach organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz ochrony przeciwpożarowej.

⁹⁵ *Podsystemy ochronne państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-ochronne-panstwa-i/DzNTMwCeg> (dostęp: 11.10.2021).

⁹⁶ *Podsystemy wsparcia* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-wsparcia---spoleczne/D9JUD7Anr> (dostęp: 14.10.2021).

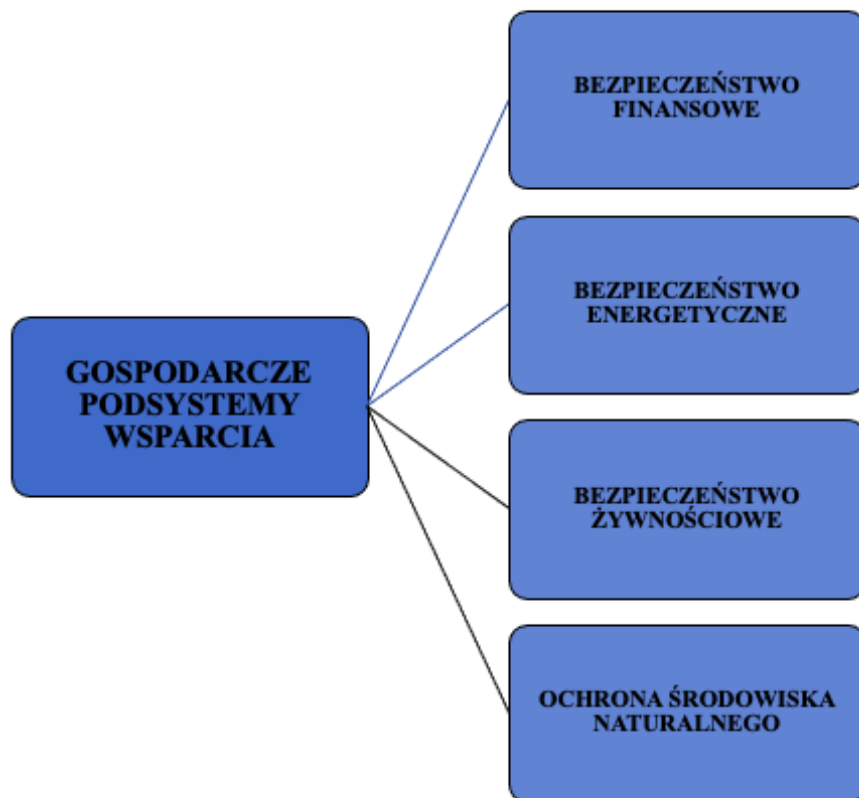

Rys. 2.10. Najważniejsze instytucje wchodzące w skład społecznych podsystemów wsparcia
 Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Podsystemy wsparcia* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-wsparcia---spoleczne/D9JUD7Anr> (dostęp: 14.10.2021).

Gospodarka narodowa to jedna z najważniejszych sfer funkcjonowania państwa, a także istotna gałąź systemu bezpieczeństwa. Głównym zadaniem gospodarczych podsystemów wsparcia jest „ochrona podmiotów i materialnych zasobów gospodarczego potencjału bezpieczeństwa narodowego przed zagrożeniami w czasie pokoju, kryzysu i wojny”⁹⁷. Podmioty wchodzące w skład omawianych podsystemów mają zapewniać wsparcie finansowe, energetyczne, infrastrukturalne oraz materiałowe podsystemom operacyjnym. W związku z powyższym ich działania skupiają się na wzmacnianiu bezpieczeństwa finansowego, bezpieczeństwa energetycznego, bezpieczeństwa

⁹⁷ *Podsystemy wsparcia* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-wsparcia---gospodarcze/DVMc3NXdI> (dostęp: 14.10.2021).

żywnościowego oraz ochronie środowiska – obszary te zostały przedstawione na rysunku 11.

Rys. 2.11. Najważniejsze obszary działań gospodarczych podsystemów wsparcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Podsystemy wsparcia* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-wsparcia---gospodarcze/DVMc3NXdI> (dostęp: 14.10.2021).

Konkludując, podsystemy wsparcia – społeczny i gospodarczy – pełnią istotną funkcję w całym SBN RP, ponieważ stanowią niezbędne wsparcie dla pozostałych systemów poprzez zapewnienie niezbędnych zasobów i zdolności⁹⁸.

⁹⁸ *System bezpieczeństwa narodowego – ogólna charakterystyka* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://epodreczniki.pl/a/D10Rh2ZnC> (dostęp: 14.10.2021).

ROZDZIAŁ III ORGANIZACJE PROOBRONNE JAKO ELEMENT SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

3.1. Definicje i typologie organizacji proobronnych

Spółeczeństwo obywatelskie, rozumiane jako: „społeczeństwo, w którym zespół instytucji oraz różnego typu dobrowolnych, spontanicznych organizacji, związków i stowarzyszeń jest podstawą samodzielnego, wolnego od ingerencji państwa rozwoju obywateli, a zarazem stanowi wyraz ich własnej aktywności, inicjatyw i potrzeb”⁹⁹, jest fundamentem współczesnych państw demokratycznych. Charakteryzuje je aktywność oraz zdolność do samoorganizacji niezależnie od instytucji państwowych. W wyniku tych działań powstają organizacje proobronne stanowiące centrum rozważań niniejszej rozprawy.

Na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci w literaturze przedmiotu zaprezentowano różne spojrzenia na pojęcie organizacji proobronnych. W 1979 r. w *Leksykonie wiedzy wojskowej* przedstawiono następującą definicję społecznej organizacji wojskowej: „typ zrzeszeń, stowarzyszeń, organizacji środowiskowych, które w swych programach uwzględniają przysposobienie ludności do obrony kraju (...), odgrywając istotną rolę w dziedzinie polityczno-wychowawczej, kształtowania świadomości obronnej, patriotycznego wychowania młodzieży, rozwijania działalności popularyzacyjno-uświadamiającej i przysposobienia obronnego w zakresie obrony cywilnej i służby wojskowej. System organizacji społecznych obronnych stwarza realne możliwości uzewnętrzniania i harmonizowania przez obywateli ich różnorodnych zainteresowań z aktywnym współdziałaniem w różnych dziedzinach i formach życia publicznego, politycznego i obronnego”¹⁰⁰. W *Leksykonie* podkreślono zwłaszcza rolę przysposobienia obronnego, z czego wynika, że w rozumieniu autorów opisywane organizacje społeczne były organizacjami paramilitarnymi. W 2004 r. Ministerstwo Narodowe nawiązało do powyższej definicji i zaznaczyło, że obecnie termin organizacje proobronne jest pojęciem szerszym niż organizacje paramilitarne, a ich działalność obejmuje większy obszar niż jedynie przysposobienie wojskowe¹⁰¹.

Obecnie, definiując pojęcie organizacji proobronnych, podkreśla się aspekt łączenia zainteresowań społeczeństwa z działalnością na rzecz bezpieczeństwa narodowego. Przemysław Wywiół pisze: „Organizacje proobronne łączą pasje i

⁹⁹ A. Antoszewski, R. Herbut (red.), *Leksykon politologii*, wydanie V, Wrocław 1999, s. 546–547.

¹⁰⁰ M. Lopus (red.), *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979, s. 288–289.

¹⁰¹ P. Solocho, P. Żurawski, Ł. Dryblak, *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa państwa. Charakterystyki wybranych armii państw europejskich na tle armii polskiej*, Warszawa 2015, s. 10.

zainteresowania swoich członków sprawami bezpieczeństwa narodowego z ich działalnością na rzecz umacniania obronności państwa. Aktywność ta przybiera różne formy, od popularyzowania wiedzy na temat obronności do szkolenia wojskowego i przygotowania społeczeństwa na wypadek wojny”¹⁰². Autorzy raportu *Koncepcja Obrony Terytorialnej w Polsce* twierdzą natomiast, że do organizacji proobronnych można zaliczyć stowarzyszenia i związki, które w swoich programach uwzględniają tematykę wychowania w duchu patriotyczno-obywatelskim, jak również problematykę przysposobienia wojskowego, rozumianego jako przygotowanie członków organizacji do wykonywania zadań w strukturach Obrony Cywilnej i Obrony Terytorialnej, a także jako wstępne przygotowanie młodzieży do służby w jednostkach Sił Zbrojnych RP¹⁰³.

Należy pamiętać, że organizacje proobronne to organizacje pozarządowe, a zatem powinny charakteryzować się także cechami wymienionymi m.in. w definicji organizacji pozarządowych zamieszczonej w Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie: „organizacje pozarządowe to niebędące jednostkami sektora finansów publicznych i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia z wyłączeniem m.in. partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa¹⁰⁴. Podstawowym kryterium, które powinna spełniać każda organizacja proobronna powinno być zatem działanie *pro public bono* i z inicjatywy obywateli.

Trudno przedstawić dokładną klasyfikację organizacji proobronnych. Wynika to przede wszystkim z faktu, że obszary ich działalności często się zazębiają. Mimo to, w literaturze przedmiotu zaproponowano kilka koncepcji wartych przytoczenia w niniejszej dysertacji. Autorką pierwszej klasyfikacji jest A. Skrabacz, która dzieli organizacje proobronne na:

1. organizacje młodzieżowe;
2. organizacje o charakterze paramilitarnym;
3. organizacje byłych żołnierzy i żołnierzy rezerwy;
4. organizacje kombatanckie;

---

¹⁰² P. Wywiół, *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, Warszawa 2016, s. 63.

¹⁰³ M. Paszyn, M. Kordowski, W. Zalewski, *Raport Koncepcja Obrony Terytorialnej RP*, Warszawa 2016, s. 32.

¹⁰⁴ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873).

5. organizacje środowiskowe, regionalne, twórcze¹⁰⁵.

Badaczka proponuje również inny podział organizacji proobronnych, ze względu na przedmiot ich działania, tj.:

1. stowarzyszenia, których przedmiotem działania jest sport i rozwijanie sprawności fizycznej, np. związki strzeleckie, Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”, Polski Związek Karate;
2. stowarzyszenia, których przedmiotem działania jest bezpieczeństwo powszechne, w tym ochrona ludzi, dóbr i środowiska oraz ratownictwo, np.: Ochotnicza Straż Pożarna, Wodne Pogotowie Ratunkowe, Społeczna Krajowa Sieć Ratunkowa, Liga Obrony Kraju;
3. stowarzyszenia, których przedmiotem działania jest utrzymywanie rezerw mobilizacyjnych i przygotowanie do pełnienia służby wojskowej w przyszłości, np.: Związek Oficerów Rezerwy RP, Federacja Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów Sił Zbrojnych RP;
4. stowarzyszenia, których przedmiotem działania jest propagowanie tematyki obronnej, np.: Towarzystwo Wiedzy Obronnej, Towarzystwo Edukacji i Kultury Narodowej;
5. stowarzyszenia, których przedmiotem działania jest kultywowanie tradycji wojskowej i pielęgnowanie pamięci o ważnych wydarzeniach historycznych, np. Związek Powstańców Wojennych, Stowarzyszenie Tradycji Polskiego Oręża, Krajowy Związek Byłych Żołnierzy PSZ na Zachodzie i Wschodzie, Niezależny Ruch Kombatantów AK¹⁰⁶.

Autorzy raportu *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa państwa* wyróżniają 4 typy organizacji:

1. ratownicze – do tej grupy zaliczają się organizacje współpracujące z Krajowym Systemem Ratowniczo-Gaśniczym, czyli takie, które prowadzą działalność ratowniczą, a także skupiają się na zapobieganiu skutkom klęsk żywiołowych i ekologicznych;

---

¹⁰⁵ A. Skrabacz, *Organizacje pozarządowe wobec wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa*, Warszawa 2007, s.139.

¹⁰⁶ Tamże, s. 140–141.

2. edukacyjno-kulturalno-wychowawczo-sportowe – jak sama nazwa wskazuje, do tej szerokiej grupy należą organizacje o profilu edukacyjnym, kulturalnym, wychowawczym i sportowym. W znacznej mierze są to organizacje młodzieżowe, których działalność skupia się m.in. na: wychowaniu patriotycznym i obywatelskim, propagowaniu wiedzy i tradycji obronnej czy rozwoju sprawności fizycznej;
3. byłych wojskowych i kombatantów – do tej grupy zaliczane są organizacje zrzeszające weteranów, byłych żołnierzy, inwalidów i rezerwistów, których działalność oscyluje zwłaszcza wokół kultywowania tradycji wojskowej;
4. paramilitarne – są to organizacje o działaniu i strukturze opartych na wzorcach wojskowych. Zwykle posiadają wewnętrzną hierarchię oraz system stopni, przykładają także dużą wagę do szkolenia wojskowego. Wiele organizacji paramilitarnych współpracuje z wojskiem¹⁰⁷.

Należy zauważyć, że organizacje proobronne działają na wielu płaszczyznach, co utrudnia ich precyzyjny podział. W opozycji do różnic, które pozwalają na opracowanie różnego typu klasyfikacji, warto zwrócić uwagę na cechy wspólne dla większości organizacji proobronnych, tj.:

- prowadzenie działalności naukowej, wychowawczej i szkoleniowej;
- działanie na rzecz niepodległości RP i jej umacniania;
- wychowanie w duchu patriotyzmu;
- popularyzacja idei bezpieczeństwa państwa;
- działanie na rzecz gospodarki i kultury narodowej;
- przygotowanie do służby wojskowej;
- podnoszenie poziomu sprawności fizycznej;
- nauka pracy w zespole¹⁰⁸.

---

¹⁰⁷ M. Paszyn, M. Kordowski, W. Zalewski, *Raport...*, op. cit., Warszawa 2016, s. 11.

¹⁰⁸ A. Skrabacz, *Organizacje...*, op. cit., Warszawa 2007, s.142.

3.2. Organizacje proobronne w świetle doświadczeń historycznych

Pierwsze polskie organizacje o charakterze paramilitarnym powstały w Galicji na początku XX wieku. Władze austriackie wyraziły zgodę na ich utworzenie w nadziei, że przeszkolona ludność w razie wybuchu wojny będzie mogła odegrać rolę wywiadowczą lub dywersyjną. W 1908 r. we Lwowie założono trzy organizacje – Związek Walki Czynnej, Związek Strzelecki oraz Drużyny Bartoszone. Stowarzyszenia o podobnym charakterze powoływano w tym okresie także w Królestwie Polskim, choć tam działały w konspiracji. Po wybuchu I wojny światowej członkowie wymienionych organizacji stali się jedną z największych sił Legionów Polskich. W 1914 r. powołano w Warszawie tajną Polską Organizację Wojskową, która objęła swoją działalnością wszystkie zabory¹⁰⁹.

Po odzyskaniu niepodległości wielu członków organizacji paramilitarnych wstąpiło w strukturę Wojska Polskiego. Działalność stowarzyszeń była podtrzymywana, ale zainteresowanie społeczeństwa działalnością tego typu zaczęło spadać. Sytuacja zmieniła się dopiero po przewrocie majowym w 1926 r., bowiem Marszałek Józef Piłsudski przykładał dużą wagę do rozwoju fizycznego i przysposobienia wojskowego (dalej: PW) młodzieży. W okresie międzywojennym funkcjonował system PW obejmujący trzy podstawowe elementy: wychowanie obywatelskie, przygotowanie fizyczne i wyszkolenie wojskowe. Celem tego programu miało być odciążenie armii, jak również kształtowanie patriotycznych postaw społecznych. Pierwsza składowa, tj. wychowanie obywatelskie, była realizowana w rodzinie, szkole, organizacjach społecznych oraz w wojsku. Na tym etapie skupiano się na przekazaniu młodzieży zasad religijno-moralnych, takich jak: uczciwość, honor i obowiązkowość, a także wiedzy o historycznej i współczesnej Polsce. Głównym celem wychowania obywatelskiego miało być kształtowanie indywidualnej i zbiorowej odpowiedzialności za bezpieczeństwo państwa. Drugi element PW – przygotowanie fizyczne – był realizowany w szkołach, klubach sportowych oraz w wojsku i skupiał się na rozwoju tężyzny fizycznej. W tym celu intensywnie wspierano rozwój klubów sportowych i budowę nowych obiektów infrastruktury sportowej¹¹⁰. Szkolenie wojskowe było prowadzone przez wojsko oraz powołane do tego celu organizacje i obejmowało: naukę musztry, gry polowe, ćwiczenia bojowe, terenoznawstwo, obronę

---

¹⁰⁹ P. Solocho, P. Żurawski, Ł. Dryblak, *Organizacje...*, op. cit., s. 20.

¹¹⁰ P. Wywiał, *Organizacje...*, op. cit., s. 35.

przeciwgazową i przeciwlotniczą¹¹¹.

Ważną rolę w systemie PW odgrywały organizacje społeczne, którym powierzono część zadań związanych z wymienionymi wyżej elementami. Szkolenie w wybranych obszarach prowadziły m.in.: Związek Strzelecki, Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”, Związek Powstańców i Wojaków, Związek Powstańców Śląskich, Związek Młodzieży Wiejskiej, Związek Osadników Wojskowych, Związek Ochotniczych Straży Pożarnych, Związek Młodzieży Polskiej i Komitet Społeczny Przynależności Wojskowej Kobiet do Obrony Kraju¹¹².

W 1927 r. utworzono Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przynależności Wojskowej koordynujący działania organizacji paramilitarnych i sportowych. W 1928 r. powołano Federację Polskich Związków Obrońców Ojczyzny oraz Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej. Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej w 1939 r. liczyła aż dwa miliony członków, a jej podstawowym zadaniem było propagowanie wiedzy na temat ochrony przed atakami powietrznymi i gazowymi oraz prowadzenie szkoleń w tym zakresie. Działania podobnego typu, ale skupione wokół tematyki morskiej i obrony wybrzeża, prowadziła również Liga Morska i Kolonialna.

Organizacje paramilitarne włączono także w ramy Oddziału II Sztabu Generalnego, którego głównym założeniem było przygotowanie do prowadzenia działań nieregularnych w razie ataku nieprzyjaciela. Zaangażowany w tę działalność był zwłaszcza Związek Strzelecki (dalej: ZS). Stowarzyszenie organizowało tajne jednostki tzw. pogotowia obywatelskiego, składającego się z członków ZS oraz osób niezrzeszonych w organizacji.

System PW przyniósł pozytywne rezultaty. Dzięki zaangażowaniu wojska, szkół i organizacji proobronnych udało się przeszkolić setki tysięcy Polaków, co zapoczątkowało w okresie II wojny światowej i pozwoliło zbudować Polskie Państwo Podziemne wraz z jego siłami zbrojnymi – Armią Krajową (dalej: AK). W 1944 r. AK liczyła ponad 350 tysięcy żołnierzy. Jej utworzenie i funkcjonowanie było możliwe zwłaszcza dzięki zaangażowaniu społeczeństwa i świadomości zbiorowej odpowiedzialności za losy kraju, co w następujących słowach komentuje Janusz Baster:

---

¹¹¹ J. Kęsik, *Naród pod bronią. Społeczeństwo w programie polskiej polityki wojskowej 1918–1939*, Wrocław 1998, s. 31.

¹¹² Tamże s. 85–87.

„Państwo Podziemne nie było demokratyczne, ale nie stoi to w sprzeczności z faktem, że było obywatelskie. Nie powstało w wyniku umowy społecznej ani jako naturalny sposób samoorganizacji, ale jako moralny obowiązek, który zrozumiała i podjęła niezbyt liczna grupa osób, ale uznawane, wręcz oczekiwane, przez dostatecznie dużą część Polaków, aby traktować je jako dobro wspólne. Było też odpowiedzią tamtego pokolenia wobec historii i ofiar przyszłych pokoleń¹¹³.

20 września 1939 r. utworzono Organizację Orła Białego, w której skład weszli głównie członkowie przedwojennych organizacji paramilitarnych, zwłaszcza Związku Strzeleckiego. Powstało także wiele innych organizacji działających na terenie całego kraju, np.: Związek Powstańców Niepodległościowych, Chłopska Organizacja Wolności „Raclawice”, Związek Oficerów Rezerwy „Znak”. W okresie wojennym intensywnie działał Związek Harcerstwa Polskiego – już 27 września 1939 r. zdecydowano o przejściu do konspiracji. Organizacja Harcerzy działała pod nazwą Szare Szeregi, a Organizacja Harcerki – Związek Koniczyn. Członkowie obydwu grup pełnili służbę pomocniczą, prowadzili akcję propagandową, a najstarsi brali udział w działaniach bojowych w ramach grup szturmowych.

Ideę organizacji paramilitarnych i proobronnych po zakończeniu wojny przejęli polscy komuniści. Już w 1944 r. utworzyli masową organizację o nazwie Towarzystwo Przyjaciół Żołnierza¹¹⁴, której celem miało być „rozwijanie wielokierunkowej działalności związanej z wychowaniem patriotycznym i przygotowaniem obronnym społeczeństwa, upowszechnianie idei ludowej obronności i popularyzowanie postępowych i rewolucyjnych tradycji oręża polskiego, a także inicjowanie i prowadzenie masowych szkoleń obronnych z zakresu powszechnej samoobrony, m.in. zapoznanie ludności z elementarnymi zasadami obrony przed bronią masowego rażenia”¹¹⁵.

W okresie Polski Ludowej duże znaczenie na arenie organizacji społecznych odgrywało harcerstwo. Zadaniem ZHP miało być „socjalistyczne wychowanie dzieci i młodzieży” oraz współpraca z wojskiem w zakresie obronności¹¹⁶. Przełom lat 40. i 50. to także czas powstania Związku Młodzieży Polskiej – organizacji

---

¹¹³ J. Baster, *Polskie Państwo Podziemne w okupowanym Krakowie*, Kraków 2013, s. 98.

¹¹⁴ W 1963 r. nazwę organizacji zmieniono na: Liga Obrony Kraju.

¹¹⁵ *Liga Obrony Kraju* [w:] *Mała encyklopedia wojskowa*, t. II, red. J. Urbanowicz i in., Warszawa 1970, s. 183.

¹¹⁶ *Związek Harcerstwa Polskiego* [w:] *Mała encyklopedia wojskowa*, t. III, red. J. Urbanowicz i in., Warszawa 1970, s. 623–624.

młodzieżowej liczącej 2 miliony członków oraz największej organizacji ratowniczej – Związku Ochotniczych Straży Pożarnych. W 1956 r. powołano Aeroklub Polskiej Republiki Ludowej, do którego zadań należało:

- wychowanie w duchu patriotyzmu;
- prowadzenie lotniczej działalności szkoleniowej i sportowej;
- rozpowszechnianie wiedzy i umiejętności lotniczych;
- kierowanie sprawami lotnictwa sportowego¹¹⁷.

W 1960 r. powstał Polski Związek Krótkofalowców zrzeszający posiadaczy własnych radiostacji i nasłuchowców. Celem stowarzyszenia było rozwijanie krótkofalarstwa oraz propagowanie wiedzy z tego zakresu w społeczeństwie.

Wszystkie powyższe organizacje, a także inne funkcjonujące w okresie PRL, były podporządkowane kierownictwu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W 1967 r. uchwalono Ustawę o powszechnym obowiązku obrony PRL¹¹⁸, która precyzowała zadania organizacji społeczno-obronnych, za najważniejsze uznając ścisłą współpracę z Siłami Zbrojnymi PRL¹¹⁹.

Transformacja ustrojowa przyniosła duże zmiany dla organizacji społecznych, w tym proobronnych. Zgodnie z Ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach¹²⁰ organizacje stały się formacjami w znacznej mierze niezależnymi od władzy. Po 1989 r. w kraju funkcjonowały stowarzyszenia z czasów PRL, ale powstało także wiele nowych, często nawiązujących do przedwojennych wzorców, w tym organizacje strzeleckie: Związek Strzelecki „Strzelec” oraz Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza. W latach 90. intensywną reformę przechodził ZHP, który w wyniku wewnętrznych konfliktów, rozpadł się na trzy osobne organizacje: ZHP, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej i Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”.

Początek XXI wieku to czas reaktywacji m.in. Legii Akademickiej, a także rozwoju organizacji o charakterze rekonstrukcyjnym. W 2002 r. miała miejsce pierwsza rekonstrukcja bitwy na Bzurą oraz inscenizacja z okazji 60. rocznicy powstania warszawskiego, którą obejrzało tysiące widzów. Obecnie środowisko rekonstrukcyjne liczy kilkanaście tysięcy osób i jest jedną z najważniejszych grup promujących historię oraz dzieje oręża polskiego. Przełomowy moment nastąpił w 2015

¹¹⁷ B. Chocha, *Obrona Terytorialna Kraju*, Warszawa 1974, s. 247.

¹¹⁸ Dz. U. 1967 nr 44 poz. 220.

¹¹⁹ P. Solocho, P. Żurawski, Ł. Dryblak, *Organizacje...*, op. cit., s. 22.

¹²⁰ Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104.

r. – z inicjatywy rządu odbył się pierwszy i największy kongres organizacji proobronnych (ok. 120 organizacji), podczas którego powołano Federację Organizacji Proobronnych, natomiast na poziomie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych powstało Biuro ds. Organizacji Proobronnych¹²¹.

Doświadczenia historyczne są dowodem, że polskie społeczeństwo potrafi z zaangażowaniem troszczyć się o wspólne dobro, jakim jest bezpieczeństwo państwa. W ostatnim dziesięcioleciu nastąpił zauważalny wzrost zainteresowania działalnością w organizacjach proobronnych. Głównych przyczyn tego stanu rzeczy należy dopatrywać się w konflikcie w Ukrainie oraz pandemii koronawirusa. Warto zauważyć, jak wysoki jest potencjał organizacji proobronnych i podjąć odpowiednie kroki, aby odpowiednio go wykorzystać.

3.3. Działalność organizacji proobronnych w wybranych krajach demokratycznych

Rozważania na temat wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w polskim systemie bezpieczeństwa narodowego warto poprzedzić analizą sytuacji w innych krajach demokratycznych.

Przykładem kraju, w którym organizacje proobronne odgrywają znaczącą rolę, jest Szwecja, gdzie przy 9 milionach ludności w organizacjach o charakterze obronnym zrzeszonych jest 600 000 osób, a kolejne 100 000 należy do Ochotniczych Oddziałów Obrony Kraju. Organizacje proobronne ściśle współpracują z Gwardią Narodową (*Hemvärnet*) – 8 z nich posiada specjalne porozumienie, na podstawie którego członkowie organizacji mogą zostać włączeni do systemu obronności państwa bez konieczności odbycia przeszkolenia wojskowego. Wśród najważniejszych organizacji proobronnych w Szwecji należy wymienić:

1. Stowarzyszenie Szwedzkich Wolontariuszek Ruchu Lotta (*Riksförbundet Sveriges Lottakarer*) – członkinie stowarzyszenia przechodzą m.in. przeszkolenie medyczne, szkolenia z obsługi broni strzeleckiej i przeciwpancernej;

---

¹²¹ J. Wałdoch, „Łopata zamiast karabinu?” *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, „Metropolita” 2017, nr 1(7), s. 64.

2. Szwedzkie Stowarzyszenie Kierowców (*Sweden Bilkarers Association*) – zadaniem tej organizacji jest zapewnienie transportu oraz szkolenie kierowców pojazdów używanych przez wojsko i Gwardię Narodową;
3. Szwedzki Czerwony Krzyż (*Svenska Roda Korset*) – podstawowym celem organizacji jest szkolenie personelu medycznego;
4. Ochotniczy Klub Motocyklowy (*Frivilliga motorcykelklubben*) – działalność stowarzyszenia obejmuje m.in. pomoc i rozpoznanie na rzecz sił zbrojnych;
5. Ochotnicza Organizacja Radiowa (*Frivilliga radioorganisationen*) – organizacja skupiona wokół zagadnień łączności radiowej;
6. Szwedzkie Stowarzyszenie Przewodników Psów Służbowych (*Svenska Brukshundsklubben*) – szkolenie psów tropiących i poszukujących;
7. Ochotniczy Korpus Powietrzny (*Frivilliga Flygkaren*) – organizacja zajmująca się zapewnieniem rozpoznania i transportu powietrznego;
8. Ochotnicza Formacja Wodna (*Sjovarnskarernas Riksförbund*) – organizacja skupiająca swoją działalność wokół transportu wodnego oraz obrony przybrzeża i archipelagu¹²².

Istotną rolę odgrywa także Szwedzka Federacja na Rzecz Ochotniczej Edukacji i Szkolenia Obronnego (*Försvärsutbildarna*), skupiająca i koordynująca: 13 organizacji krajowych, 26 organizacji regionalnych, 172 organizacje lokalne i 41 organizacji młodzieżowych. Federacja prowadzi szkolenia obronne na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym¹²³.

Warto zaznaczyć, że organizacje proobronne w Szwecji są finansowane przez Skarb Państwa, co przekłada się na realny wpływ władzy na działalność stowarzyszeń, w tym cele prowadzonych przez nie szkoleń.

Kolejnym krajem, wartym omówienia z perspektywy zagadnienia podejmowanego w niniejszym podrozdziale, jest Litwa, gdzie organizacje proobronne stanowią jeden z fundamentów systemu obronnego. Najważniejsza z nich to Związek Strzelców Litewskich (*Lietuvos Šaulių Sąjunga*) zrzeszający około 8 tysięcy członków. Związek prowadzi szkolenia obronne, a także skupia się na wychowaniu patriotycznym i obywatelskim

¹²² G. Matyasik, K. Wachowicz, *Szwecja stawia na Hemvarnet (Gwardię Krajową)* [online], <https://obronanarodowa.pl/content/czasopismo.html> (dostęp: 19.09.2022).

¹²³ Tamże.

młodzieży. Członkowie organizacji w wypadku wojny zostaną wcieleni do jednostek rezerwowych. W 2016 r. ministerstwo obrony przekazało Związkowi Strzelców Litewskich 500 karabinów automatycznych Ak-4MT (Heckler & Koch G3) w celu szkolenia członków.

Drugą ważną organizacją proobronną w systemie obronnym Litwy jest Ochotnicza Służba Obrony Kraju (*Krašto Apsaugos Savanorių Pajėgos*) (dalej: OSOK). OSOK od 2003 roku jest częścią Sił Obronnych Litwy i jest finansowana z budżetu Ministerstwa Ochrony Kraju, a do jej podstawowych zadań należy:

- uczestnictwo w ochronie głównych obiektów państwowych oraz elementów infrastruktury gospodarczej i przemysłowej;
- uczestnictwo w zabezpieczaniu systemu mobilizacyjnego kraju;
- szkolenie rezerwistów;
- organizowanie i zabezpieczenie poboru do wojska;
- organizowanie imprez wojskowych;
- pomoc w likwidacji skutków awarii i klęsk żywiołowych;
- wspomaganie Służby Ochrony Granicy Państwowej;
- pomoc policji w utrzymywaniu porządku w czasie imprez;
- szkolenie w zakresie organizacji i prowadzenia działań partyzanckich oraz innych form oporu¹²⁴.

Także w Finlandii organizacje proobronne odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu systemu bezpieczeństwa państwa. Należy tu wspomnieć przede wszystkim o Krajowym Stowarzyszeniu Szkolenia Obronnego Finlandii (*Maanpuolustusjoukkojen kehittäjä*) (dalej: KSSOF), które zrzesza następujące organizacje proobronne:

1. Korpus Kadetów (*Kadettikunta*);
2. Liga Stowarzyszeń Obrony Narodowej (*Maanpuolustusliitto*);
3. Żeńska Liga Obrony Narodowej (*Maanpuolustusnaisten liitto*);
4. Liga Kobiet w Gotowości (*Naisten valmiusliitto*);

---

¹²⁴ U. Staśkiewicz, *Wybrane aspekty obrony narodowej Litwy*, „Historia i Polityka” Nr 33(40)/2020, s. 36.

5. Stowarzyszenie Rezerwistów (*Reservilaisliitto*);
6. Sportowe Stowarzyszenie Rezerwistów (*Reservilaisurheiluliitto*);
7. Błękitna Rezerwa (*Sininen Reservi*);
8. Stowarzyszenie Domów Żołnierskich (*Sotilaskotiliitto*);
9. Fiński Związek Łowiecki (*Suomen Metsastajaliitto*);
10. Fińskie Stowarzyszenie Strzelców Wyborowych (*Suomen Tarkk'ampujakilta*);
11. Fińskie Stowarzyszenie Strażników Wybrzeża (*Suomen Rannikkojaakarikilta*);
12. Fińskie Stowarzyszenie Weteranów Misji Pokojowych (*Suomen Rauhanturvaajaliitto*);
13. Fińskie Stowarzyszenie Oficerów Rezerwy (*Suomen Reserviupseeriliitto*).

Działalność KSSOF jest skupiona wokół szkoleń i edukacji na rzecz obrony narodowej. Organizacja pozostaje pod kontrolą rządu – wybiera on pięciu z dziewięciu członków wchodzących w skład rady stowarzyszenia, ponadto zleca organizacji prowadzenie szkoleń wojskowych i pokrywa ich koszt.

3.4. Współpraca organizacji proobronnych z Ministerstwem Obrony Narodowej i Siłami Zbrojnymi RP

Pierwsze regulacje prawne dotyczące współpracy Ministerstwa Obrony Narodowej (dalej: MON) z organizacjami proobronnymi pochodzą z początku XXI wieku. W 2002 r. Minister Obrony Narodowej wydał Decyzję nr 350/MON w sprawie zasad i trybu zlecania zadań w zakresie obronności jednostkom niezaliczanym do sektora finansów publicznych oraz fundacjom i stowarzyszeniom¹²⁵, a rok później – Decyzję nr 257/MON w sprawie określania zasad i trybu współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi¹²⁶. Zgodnie z powyższymi aktami, organizacje proobronne miały wspierać MON w realizacji m.in. następujących zadań: kształtowaniu postaw proobronnych w społeczeństwie, przygotowaniu młodzieży do służby wojskowej, poprawie infrastruktury i wyposażenia Sił Zbrojnych RP¹²⁷.

---

¹²⁵ Dz. U. 2002 nr 25 poz. 220.

¹²⁶ Dz. U. MON. 2003.15.166.

¹²⁷ Decyzja nr 257/MON w sprawie określania zasad i trybu współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi (Dz. U. MON. 2003.15.166.).

Aktualnie obowiązującym aktem prawnym, regulującym kwestie współpracy MON z organizacjami pozarządowymi, jest Decyzja nr 168/MON z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi¹²⁸. Co istotne, regulacje dotyczą nie tylko organizacji pozarządowych, do których należą organizacje proobronne, ale również innych „partnerów społecznych” rozumianych jako:

1. jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
2. podmioty prowadzące działalność społecznie użyteczną;
3. kościelne osoby prawne i inne jednostki organizacyjne, jeżeli prowadzą działalność pożytku publicznego¹²⁹.

W decyzji określono następujące cele współpracy:

1. wzrost liczebności Sił Zbrojnych RP, w tym rezerw osobowych poprzez zaangażowanie partnerów społecznych do popularyzacji służby wojskowej oraz nabywania i podnoszenia indywidualnych umiejętności i zdolności obronnych;
2. tworzenie społecznego zaplecza Sił Zbrojnych RP, poprzez pozyskiwanie partnerów do działalności na rzecz obronności państwa oraz zdolnych do przygotowania kandydatów do służby wojskowej;
3. wykorzystanie zdolności partnerów społecznych do realizacji inicjatyw resortu;
4. kształtowanie pozytywnego wizerunku żołnierza polskiego, Sił Zbrojnych RP, MON oraz propagowanie postaw patriotycznych;
5. zaangażowanie partnerów społecznych do upowszechniania w społeczeństwie wiedzy obronnej i umiejętności ważnych dla bezpieczeństwa państwa;
6. wykorzystanie potencjału organizacji proobronnych do działalności na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa¹³⁰.

Zgodnie z powyższą decyzją, współpraca powinna opierać się na zasadach pomocniczości, jawności, przejrzystości, efektywności, równoprawnego traktowania oraz poszanowania

---

¹²⁸ Decyzja nr 168/MON z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz. U. MON, poz. 194).

¹²⁹ Rozdział I §2 Decyzji nr 168/MON z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz. U. MON, poz. 194).

¹³⁰ Tamże, rozdział II §3.

autonomiczności organizacji¹³¹. Podkreślono również, że MON może podjąć współpracę wyłącznie z podmiotami, które zachowują neutralność w kwestiach politycznych¹³². W celu nawiązania współpracy partnerzy społeczni muszą spełnić określone warunki, tj.:

1. wystąpić w wnioskiem, uzasadnieniem wniosku i projektem porozumienia odpowiednio do dowódcy jednostki wojskowej lub Ministra;
2. w przypadku posiadania osobowości prawnej udokumentować ją aktualnym odpisem z Krajowego Rejestru Sądowego lub innego rejestru¹³³;
3. dostarczyć statut oraz sprawozdanie z działalności za ostatni rok, zatwierdzone przez statutowy organ nadzorczy;
4. wykazać w uzasadnieniu wniosku możliwości wywiązania się ze zobowiązań wynikających z projektu porozumienia, m.in. poprzez informacje o czasie, formach, zasięgu działania, potencjale osobowym i rzeczowym, dotychczasowych osiągnięciach, współpracy z resortem¹³⁴.

Po spełnieniu wymienionych warunków, a także szeregu innych kryteriów¹³⁵, MON może zawrzeć porozumienie z partnerem społecznym. W dokumencie określa się cele, obszar i formy współdziałania, a także warunki, czas współpracy i zasady rozwiązania porozumienia¹³⁶.

MON może zawrzeć z organizacjami także partnerską umowę proobronną. Ten rodzaj współpracy dotyczy stowarzyszeń, które przedstawią oświadczenie o posiadaniu umiejętności instruktorskich w następujących obszarach: musztra, szkolenie strzeleckie, szkolenie medyczne, szkolenie logistyczne, łączność, obrona przed bronią masowego rażenia, szkolenie inżynieryjno-saperskie, powszechna obrona przeciwlotnicza, wychowanie fizyczne, terenoznawstwo, taktyka, rozpoznanie, poszukiwanie i ratownictwo, bezpieczeństwo informatyczne. W umowie precyzuje się następujące kwestie:

1. zobowiązania resortu w zakresie umożliwiania podnoszenia kwalifikacji przez osoby będące członkami organizacji, z wykorzystaniem infrastruktury oraz

---

¹³¹ Tamże, rozdział II §4.

¹³² Tamże, rozdział II §5.

¹³³ Z wyłączeniem szkół publicznych lub niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych.

¹³⁴ Tamże, rozdział III § 14.

¹³⁵ Tamże, rozdział III §15.

¹³⁶ Tamże, rozdział III §8.

zasobów sprzętowych i osobowych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi lub przez niego nadzorowanych, celem budowania potencjału organizacji niezbędnego do realizacji umowy oraz ich umiejętności obronnych;

2. zobowiązania resortu do wspierania organizacji pozarządowej w realizacji statutowych przedsięwzięć;
3. zobowiązania organizacji pozarządowej do podnoszenie kwalifikacji swoich członków w celu wykorzystania ich wiedzy i umiejętności obronnych do realizacji programu szkolenia uczniów oddziałów przygotowania wojskowego;
4. zobowiązania organizacji pozarządowej do angażowania się w realizację procesów związanych z upowszechnieniem umiejętności ważnych dla bezpieczeństwa państwa;
5. okres obowiązywania umowy oraz zasady jej rozwiązywania¹³⁷.

Zgodnie z informacjami zamieszczonymi na stronie MON, obecnie cztery organizacje mają podpisaną partnerską umowę proobronną: Związek Strzelecki „Niepodległość”, Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza, Jednostka Strzelecka 4051, Combat Alert.

Warto podkreślić, że wszystkim powyższym organizacjom wyznaczono w umowach te same zadania, z jedyną różnicą dotyczącą obszaru ich działania (różne województwa) oraz ilości obowiązkowych szkoleń (pkt. 6.), tj.:

1. wspieranie realizacji zajęć teoretycznych i praktycznych, wynikających z ramowego planu nauczania uczniów oddziałów przygotowania wojskowego, Certyfikowanych Wojskowych Klasach Mundurowych i CYBER.MIL;
2. wyznaczenie instruktorów do prowadzenia zajęć, o których mowa w pkt.1., posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do zapewnienie wysokiego poziomu merytorycznego i warunków bezpieczeństwa zajęć;
3. zapewnienie instruktorom sprzętu i wyposażenia niezbędnego do realizacji zajęć;
4. używanie w działalności statutowej, przez członków i wolontariuszy organizacji, umundurowania zgodnego z obowiązującymi w tej mierze przepisami prawa oraz zaleceniami resortu obrony narodowej;

---

¹³⁷ Tamże, rozdział IV §20.

5. wspieranie realizacji zajęć praktycznych w szkołach realizujących projekty resortu obrony narodowej;
6. zorganizowanie i przeprowadzenie minimum trzech¹³⁸ szkoleń w skali roku, skierowanych do członków innych organizacji pozarządowych działających na rzecz obronności;
7. podnoszenie kwalifikacji członków stowarzyszenia, służących realizacji niniejszej umowy;
8. wspieranie jednostek wojskowych w ich działalności, w zakresie sprzętowym oraz instruktorskim;
9. wyznaczenie koordynatora lub koordynatorów, odpowiedzialnych za realizację warunków umowy¹³⁹.

Nasuwa się pytanie, jak współpraca MON z organizacjami proobronnym wygląda w praktyce. W 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli (dalej: NIK) przeprowadziła szczegółową kontrolę w tym obszarze i przygotowała raport pt. *Współpraca Ministerstwa Obrony Narodowej z organizacjami proobronnymi*. Postawiono jedno pytanie definiujące główny cel kontroli oraz trzy pytania definiujące szczegółowe cele kontroli, tj.:

1. Czy współpraca MON z organizacjami proobronnymi przyniosła efekty?
2. Czy wypracowano właściwe rozwiązania systemowe dla współpracy z organizacjami proobronnymi?
3. Czy koszty poniesione na współpracę z organizacjami proobronnymi były optymalne?
4. Czy w wyniku współpracy z organizacjami proobronnymi zwiększono bezpieczeństwo państwa?

Kontrolą objęto okres od 2014 do 2017 roku i przeanalizowano działalność 11 jednostek w badanym obszarze, tj.:

1. Ministerstwa Obrony Narodowej;
2. Biura do Spraw Proobronnych;
3. Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych;

---

¹³⁸ Związek Strzelecki „Niepodległość” – 2 szkolenia w skali roku, Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza – 5 szkoleń w skali roku, Jednostka Strzelecka 4051 – 3 szkolenia w skali roku, Combat Alert – 3 szkolenia w skali roku.

¹³⁹ *Partnerska umowa proobronna Jednostka Strzelecka 4051* [online], <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/partnerskie-umowy-proobronne> (dostęp: 11.09.2022).

4. Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych;
5. Dowództwa Garnizonu Warszawa;
6. Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej;
7. Akademii Wojsk Lądowych im. Tadeusza Kościuszki;
8. Zespołu Szkół w Białym Borze;
9. Stowarzyszenia „Fideles et Instructi Armis – Wierni w Gotowości pod Bronią”;
10. Fundacji Byłych Żołnierzy i Funkcjonariuszy Sił Specjalnych „Szturman”;
11. Stowarzyszenia Byłych Żołnierzy 62. Kompanii Specjalnej „Commando”.

Niestety, po przeprowadzeniu badań NIK stwierdziła, że omawiana współpraca nie przyniosła oczekiwanych rezultatów. Negatywnie oceniono m.in. zaangażowanie jednostek wojskowych we wspólne przedsięwzięcia jako niewspółmierne do uzyskiwanych efektów. Zwrócono także uwagę, że w żadnym z aktów nie zdefiniowano terminu „organizacja proobronna”. Ten problem rozwiązało wejście w życie Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny¹⁴⁰, zgodnie z którą organizacja proobronna to "organizacja pozarządowa prowadząca społecznie użyteczną działalność na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa państwa oraz narodowych zdolności obronnych"¹⁴¹. NIK stwierdziła również, że nie wypracowano modelu wykorzystania organizacji proobronnych w systemie obronnym państwa, nie określono zadań w stanie gotowości obronnej państwa oraz po ogłoszeniu mobilizacji Sił Zbrojnych RP. Ponadto negatywnie oceniono zlecenie zadań organizacjom proobronnym przez Ministra Obrony Narodowej oraz ich finansowanie w formie udzielanych dotacji, w szczególności w zakresie realizacji umów oraz rozliczania pozyskanych środków¹⁴².

Nieudanym pomysłem MON okazała się także Federacja Organizacji Proobronnych (dalej: FOP). FOP powstała podczas I Kongresu Organizacji Proobronnych i Klas Mundurowych, który odbył się w dniach 20–21 marca 2015 roku w Warszawie. Głównym celem Federacji powołanej z inicjatywy MON miało być koordynowanie wysiłków organizacji proobronnych i włączenie ich do systemu bezpieczeństwa narodowego. Członkami założycielami były następujące organizacje: Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza, Związek Strzelecki „Strzelec”, Związek Strzelecki „Strzelec” im. Józefa Piłsudskiego,

---

¹⁴⁰ Dz.U.2022.2305.

¹⁴¹ Art. 6. Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U.2022.2305).

¹⁴² Raport NIK: *Współpraca Ministerstwa Obrony Narodowej z organizacjami proobronnymi* [online], <https://www.nik.gov.pl/plik/id,18950,vp,21553.pdf> (dostęp: 13.09.2022).

Związek Strzelecki „Strzelec” Wągrowiec, Związek Strzelecki, Stowarzyszenie Instruktorów Legia Akademicka, Stowarzyszenie FIA. Prezesem Federacji wybrano generała Bogusława Packa. Według Statutu Federacji Organizacji Proobronnych do jej zadań miało należeć:

1. działanie na rzecz rozwoju postaw proobronnych społeczeństwa i wzmocnienia bezpieczeństwa obywateli;
2. krzewienie świadomości narodowej i wiedzy historycznej, w tym historii wojskowości, patriotyzmu wśród młodzieży oraz propagowanie pełnienia służby wojskowej;
3. reprezentacja interesów pozarządowych organizacji proobronnych w sprawach wspólnych dla wszystkich organizacji członkowskich;
4. kształtowanie i promowanie sprzyjających postaw społecznych wobec Sił Zbrojnych, pozarządowych organizacji proobronnych i budowanie ich rzetelnego wizerunku;
5. kształtowanie postaw patriotycznych wśród obywateli RP;
6. opiniowanie prawodawstwa dotyczącego obronności i bezpieczeństwa państwa;
7. działanie na rzecz partnerskiej współpracy pozarządowych organizacji proobronnych z administracją publiczną wszystkich szczebli;
8. wspieranie działalności resortu obrony narodowej i Sił Zbrojnych oraz organizacji członkowskich;
9. reprezentacja pozarządowych organizacji proobronnych, należących do Federacji, wobec sektora publicznego i innych środowisk;
10. nawiązywanie współpracy i wymiana doświadczeń z partnerami zagranicznymi;
11. działanie na rzecz niesienia pomocy osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego¹⁴³.

Od czasu założenia Federacji odbyło się kilka spotkań poświęconych kwestii włączenia organizacji proobronnych do systemu bezpieczeństwa narodowego m.in. z: Przedstawicielami Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych. Niestety ani spotkania, ani inne działania Federacji, takie jak

---

¹⁴³ Statut Federacji Organizacji Proobronnych.

wspólne szkolenia, nie odniosły zamierzonych rezultatów i nie przyniosły realizacji celów statutowych, co doprowadziło do jej rozwiązania w dniu 30 czerwca 2017 r. Federacja miała być jednym z ważniejszych przedsięwzięć MON zmierzającym do wykorzystania potencjału organizacji proobronnych dla korzyści systemu bezpieczeństwa narodowego. Działania nie zostały jednak wystarczająco dobrze zorganizowane, a jako jedną z podstawowych dysfunkcji FOP eksperci wskazują niewielką ilość organizacji, które weszły w skład stowarzyszenia.

Na uwagę zasługuje aktualny temat powrotu elementów przysposobienia obronnego do szkół i rola organizacji proobronnych w tym procesie. 1 kwietnia 2022 r. weszło w życie Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia¹⁴⁴, zgodnie z którym rozszerzono treści nauczania m.in. o identyfikację wyzwań dla bezpieczeństwa, znaczenie cyberzagrożeń i przygotowanie do działań ratowniczych. W rozporządzeniu określono również, że w ramach przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa uczniowie będą przechodzić szkolenie strzeleckie z wykorzystaniem broni kulowej, pneumatyczne i replik broni strzeleckiej (ASG). Wprowadzono dwuletni okres przejściowy na dostosowanie warunków w powiatach do prowadzenia tego typu zajęć. Ponadto Ministerstwo Edukacji i Nauki we współpracy z MON chce popularyzować działalność organizacji proobronnych, czego potwierdzeniem są słowa wiceministra obrony narodowej – Marcina Ociepy:

„Będziemy stawiać na istniejące organizacje, w tym harcurskie, ochotnicze straże pożarne. Będziemy rozwijać Legię Akademicką, certyfikowane klasy mundurowe, wszystkie projekty, które wspierają tego typu pasje wśród młodych ludzi. Oni powinni być premiowani przy dostawaniu się na uczelnie wojskowe. Chcemy wysłać jasny sygnał: wybór kariery wojskowej to świetny pomysł na rozwój osobisty, karierę zawodową i zaszczytną służbę ojczyźnie jednocześnie”¹⁴⁵.

Co istotne, zgodnie z zapisami wynikającymi z partnerskich umów proobronnych, cztery organizacje proobronne mają obowiązek realizowania zajęć teoretycznych i praktycznych,

---

¹⁴⁴ Dz.U. 2022 poz. 622.

¹⁴⁵ *Przysposobienie obronne wraca do szkół*: <https://dziennikbaltycki.pl/przysposobienie-obronne-wraca-do-szkol-przeszkolenie-wojskowe-obowiazkowe-tego-bedzie-sie-uczyc-mlodziez/ar/c1-16178455> (dostęp: 11.09.2022).

wynikających z ramowego planu nauczania uczniów oddziałów przygotowania wojskowego, Certyfikowanych Klas Mundurowych i CYBER.MIL:

1. Związek Strzelecki „Niepodległość” – w województwach świętokrzyskim i łódzkim,
w wymiarze minimum 100 godzin lekcyjnych w skali roku;
2. Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza – w województwach: podlaskim, małopolskim, warmińsko-mazurskim, lubelskim, łódzkim, w wymiarze minimum 200 godzin lekcyjnych w skali roku;
3. Jednostka Strzelecka 4051 – w powiatach: włocławskim, toruńskim, radziejowskim, lipnowskim, aleksandrowskim, w wymiarze minimum 100 godzin lekcyjnych w skali roku;
4. Combat Alert – w Warszawie, Bytomiu oraz w powiatach: mrągowskim, pilskim, wołomińskim, piaseczyński, bialskim, w wymiarze minimum 100 godzin lekcyjnych
w skali roku.

3.5. Organizacje proobronne w systemie ochrony ludności i zarządzania kryzysowego

System ochrony ludności i system zarządzania kryzysowego odgrywają kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa państwa. Pierwsze próby skonstruowania struktur ukierunkowanych na ochronę ludności podejmowano już na początku XX wieku. W tym okresie skupiano uwagę wyłącznie na zagrożeniach militarnych. Obecnie niezbędne stało się poszukiwanie rozwiązań w odpowiedzi na stale rosnącą skalę zagrożeń niemilitarnych, takich jak klęski żywiołowe czy katastrofy techniczne. Problematyka ochrony ludności stanowi przedmiot rozważań wielu badaczy, którzy nie są całkowicie zgodni, jak należy rozumieć to pojęcie. Warto zaznaczyć, że dotychczas nie uchwalono aktu, w którym zdefiniowano pojęcie ochrony ludności, jak również uregulowano zasady jej działania. 6 października 2022 wiceminister spraw wewnętrznych i administracji Maciej Wąsik ogłosił, że jego resort pracuje nad projektem ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej, co być może przyniesie ujednoczenie kwestii ochrony ludności. Ustawa ma

wejść w życie 1 stycznia 2023. W projekcie zaproponowano następującą definicję pojęcia ochrony ludności:

„Ochrona ludności stanowi zintegrowaną działalność organów administracji publicznej właściwych w sprawach ochrony ludności jak również innych podmiotów realizujących zadania mające na celu ochronę życia i zdrowia ludności przebywającej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ochronę mienia, dziedzictwa kulturowego oraz środowiska naturalnego, w sytuacji wystąpienia zagrożeń naturalnych lub spowodowanych przez człowieka. Ochrona ludności realizowana jest w czasie pokoju, podczas sytuacji kryzysowych i stanów nadzwyczajnych oraz w czasie wojny, przy czym jej realizacja w czasie stanu wojennego lub w czasie wojny rozumiana jest jako obrona cywilna¹⁴⁶”.

Ponadto w projekcie wskazano zadania, które ma spełniać system ochrony ludności. Zadania te, podzielone na dwie grupy, zamieszczono w poniższej tabeli.

Tabela 3.1. Zadania systemu ochrony ludności

ZADANIA ZWIĄZANE Z MOŻLIWOŚCIĄ WYSTĄPIENIA ZAGROŻENIA	ZADANIA ZWIĄZANE Z WYSTĄPIENIEM ZAGROŻENIA
Monitorowanie zagrożeń oraz szacowanie ryzyka ich wystąpienia.	Wykrywanie oraz rozpoznawanie zagrożeń.
Przeciwdziałanie występowaniu zagrożeń.	Wymiana i analizowanie informacji, których źródłem są systemy monitorowania zagrożeń między podmiotami ochrony ludności.
Organizacyjne i rzeczowe przygotowywanie do reagowania na zagrożenia.	Informowanie, alarmowanie i ostrzeganie ludności.
Tworzenie warunków do ewakuacji ludności.	Reagowanie oraz podejmowanie interwencji i działań ratowniczych przez podmioty ochrony ludności.
Tworzenie warunków do ochrony ludności, zabezpieczanie produktów żywnościowych i mienia, w tym budowa i utrzymanie budowli ochronnych, a także dostosowywanie istniejących obiektów do funkcji ochronnej.	Wyznaczanie pomieszczeń przeznaczonych do tymczasowego zakwaterowania.
Szkolenie podmiotów ochrony ludności, włącznie z organizowaniem ćwiczeń.	Gwarantowanie funkcjonowania służb użyteczności publicznej.

¹⁴⁶ Projekt ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej [online]: <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-ochronie-ludnosci-oraz-o-stanie-kleski-zywiolowej> (dostęp: 11.09.2022).

Tworzenie rezerw zasobów przeznaczonych do ochrony ludności i obrony cywilnej.	Gwarantowanie bezpieczeństwa i porządku publicznego.
Prowadzenie edukacji w społeczeństwie w zakresie zagadnień odnoszących się do ochrony ludności i obrony cywilnej; między innymi kształtowanie świadomości zagrożeń oraz odpowiednich zachowań.	Gwarantowanie ochrony przed skutkami zagrożeń biologicznych, radiacyjnych i chemicznych oraz likwidowanie skutków ich wystąpienia.
Planowanie oraz przygotowywanie procesu przekształcania organizacji ochrony ludności w podmioty obrony cywilnej.	Gwarantowanie pomocy doraźnej dla osób ewakuowanych lub poszkodowanych.
	Informowanie osób o poszkodowanych członkach ich rodzin.
	Organizowanie i koordynowanie przyjmowania i udzielania pomocy humanitarnej.
	Realizacja innych działań koniecznych do wypełniania wyżej wymienionych zadań, w tym prace organizacyjne i planowanie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 4 ust. 1 pkt. 1 projektu ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej.

Analiza zaproponowanej definicji pozwala wysnuć wniosek, że system ochrony ludności ma obejmować szeroki obszar – oprócz ochrony życia i zdrowia ludności, ma zapewniać także ochronę „mienia, dziedzictwa kulturowego oraz środowiska naturalnego”. Jednakże katalog zadań przedstawionych w projekcie skupia się w zasadzie wyłącznie na ochronie ludności. W ślad za Ewą Jakubiak, można uznać, że ochrona „mienia, dziedzictwa kulturowego oraz środowiska naturalnego” ma być realizowana samoistnie przy okazji zadań ukierunkowanych na ochronę życia i zdrowia¹⁴⁷.

W literaturze przedmiotu funkcjonują różne koncepcje ochrony ludności. Według Jana Gołębińskiego należy utożsamiać to pojęcie z zarządzaniem kryzysowym: „zarządzanie kryzysowe oznacza całokształt rozwiązań systemowych w zakresie ochrony ludności, realizowanych przez władze publiczne wszystkich szczebli, we współdziałaniu z wyspecjalizowanymi organizacjami i instytucjami¹⁴⁸”. Definicja ochrony ludności zaproponowana w omawianym projekcie ustawy jest bliska spojrzeniu Wojciecha Kitlera, który twierdzi, że: „ochrona ludności obejmuje całokształt działań wszelkich podmiotów prawa państwowego, każdego w zależności od jego statusu prawnego, zmierzających do

¹⁴⁷ E. Jakubiak, *Ochrona ludności w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Zeszyty Naukowe” XV (1)/2019, s. 87–88.

¹⁴⁸ J. Gołębiński, *Gotowość kryzysowa państwa, czyli jak sprostać zagrożeniom*, „Wiedza Obronna TWO” 2009, nr 2, s. 164.

zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwa mienia, dóbr dziedzictwa narodowego i środowiska w obliczu klęski katastrof naturalnych oraz spowodowanych przez człowieka z wojną włącznie”¹⁴⁹.

Podstawowymi instytucjami, które zajmują się ochroną ludności, są organy administracji publicznej, w tym:

1. organy administracji rządowej, m.in.: Rada Ministrów, Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, Szef Obrony Cywilnej kraju, wojewodowie;
2. organy administracji samorządowej, m.in.: marszałkowie, starostowie, prezydenci, burmistrzowie i wójtowie.

Należy zaznaczyć, że ochrona ludności ma także aspekt indywidualny dotyczący każdego obywatela, do którego zadań należą:

- poznanie i przyswojenie zasad ewakuacji;
- znajomość sygnałów alarmowych i ostrzegawczych;
- posiadanie indywidualnych środków ochrony przed skażeniami;
- poznanie zasad zabezpieczenia własnego mienia;
- umiejętność udzielenia pierwszej pomocy;
- przeciwdziałanie zagrożeniom¹⁵⁰.

Zadania z zakresu ochrony ludności bardzo często są realizowane w ramach działań związanych z zarządzaniem kryzysowym. Pojęcie zarządzania kryzysowego definiuje Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym¹⁵¹:

„Zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do podejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej¹⁵²”.

---

¹⁴⁹ W. Kitler, *Ochrona ludności jako podstawowa misja bezpieczeństwa narodowego*, [w:] A. Skrabacz (red.), *Ochrona ludności w czasie pokoju oraz w okresie kryzysu i wojny. Konferencja z okazji 61. Rocznicy podpisania Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. o ochronie ofiar wojny*, Warszawa 2010, s. 26.

¹⁵⁰ *Zadania obrony cywilnej i ochrona ludności*: <https://zpe.gov.pl/a/zadania-obrony-cywilnej-i-ochrona-ludnosci/Dkf7nISSZ> (dostęp: 12.09.2022).

¹⁵¹ Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590.

¹⁵² Art. 3. Ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590).

System zarządzania kryzysowego w Polsce jest wieloszczeblowy i składa się z następujących ogniw:

1. organów zarządzania kryzysowego;
2. organów opiniodawczo-doradczych właściwych w sprawach inicjowania i koordynowania działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego;
3. centrów zarządzania kryzysowego, utrzymujących 24-godzinną gotowość do podjęcia działań¹⁵³.

W poniższej tabeli zaprezentowano strukturę zarządzania kryzysowego na poszczególnych poziomach administracji publicznej.

---

¹⁵³ *Obieg informacji i rola RCB w systemie zarządzania kryzysowego*: <https://www.gov.pl/web/rcb/obieg-informacji-i-rola-rcb-w-systemie-zarzadzania-kryzysowego> (dostęp: 13.09.2022).

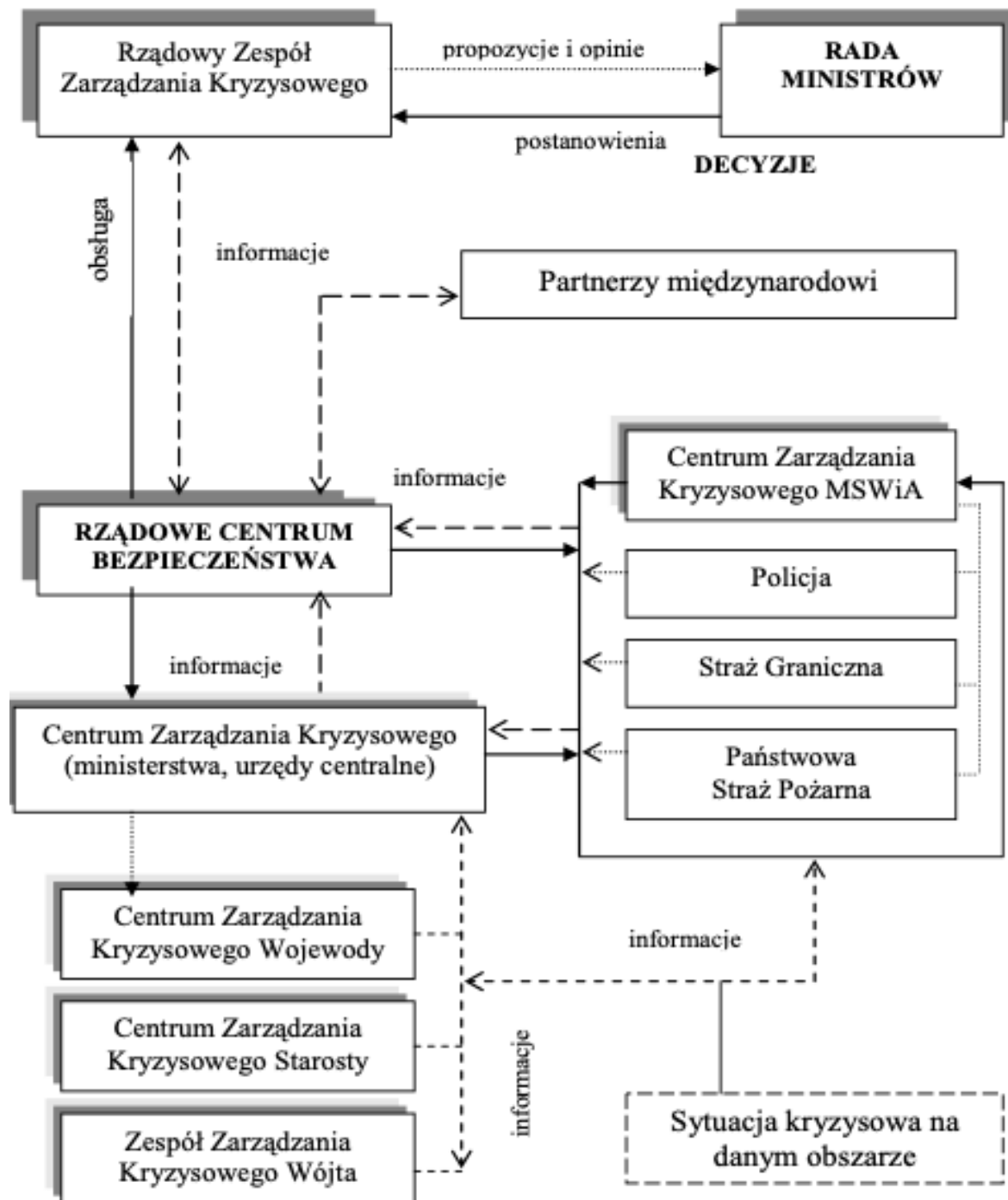
Tabela 3.2. Struktura zarządzania kryzysowego na poszczególnych poziomach administracji publicznej

SZCZEBEL	ORGAN ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO	ORGAN OPINIODAWCZO-DORADCZY	CENTRUM ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO
Krajowy	Rada Ministrów, Prezes Rady Ministrów	Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego	Rządowe Centrum Bezpieczeństwa
Resortowy	Minister kierujący działem administracji rządowej, Kierownik oddziału centralnego	Zespół Zarządzania Kryzysowego (ministerstwa, urzędu centralnego)	Centrum Zarządzania Kryzysowego (ministerstwa, urzędu centralnego)
Wojewódzki	Wojewoda	Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego	Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego
Powiatowy	Starosta powiatu	Powiatowy Zespół Zarządzania Kryzysowego	Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego
Gminny	Wójt, Burmistrz, Prezydent miasta	Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego	Mogą być tworzone (nie ma obowiązku utworzenia) gminne (miejskie) centra zarządzania kryzysowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Obieg informacji i rola RCB w systemie zarządzania kryzysowego*: <https://www.gov.pl/web/rcb/obieg-informacji-i-rola-rcb-w-systemie-zarzadzania-kryzysowego> (dostęp: 13.09.2022).

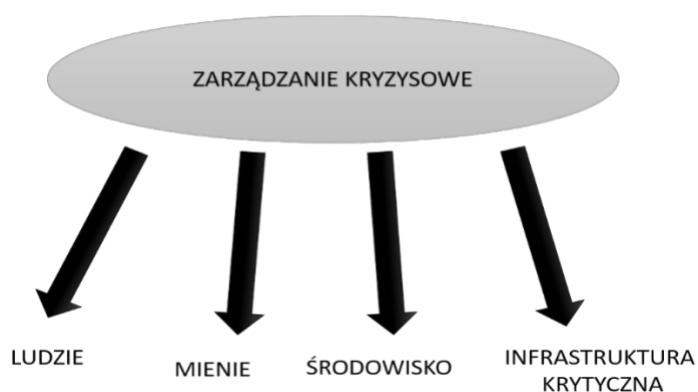
Kluczową rolę spośród wszystkich centrów zarządzania kryzysowego odgrywa Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (dalej: RCB), które zapewnia niezbędne wsparcie Prezesowi Rady Ministrów, Radzie Ministrów i Rządowemu Zespołowi Zarządzania Kryzysowego. RCB odpowiada za dostarczanie merytorycznych opracowań i analiz niezbędnych do podjęcia decyzji dotyczących bezpieczeństwa. Główną Misją RCB jest przeprowadzanie kompleksowej analizy zagrożeń w oparciu o dane pozyskiwane ze wszystkich ośrodków powiązanych z zarządzaniem kryzysowym, a także od partnerów

międzynarodowych. W związku z powyższym RCB pełni także rolę koordynatora w procesie przepływu informacji o zagrożeniach.

Rys. 3.1. Obieg informacji pomiędzy organami i strukturami zarządzania kryzysowego
 Źródło: W. Walczak, *Zarządzanie kryzysowe – rola i zadania organów administracji państwowej*, „Przedsiębiorczość i zarządzanie” 2009, t. 10, z. 8, s. 100.

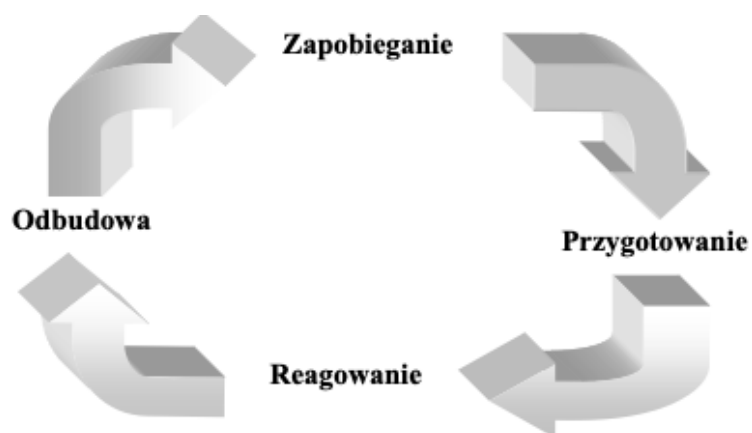
Zarządzanie kryzysowe stanowi integralną część systemu bezpieczeństwa narodowego, ponieważ jego podstawowym celem jest zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i ochrony społeczeństwa, mienia, środowiska naturalnego i infrastruktury krytycznej, co przedstawiono na poniższym rysunku.

Rys. 3.2. Obszary oddziaływania zarządzania kryzysowego

Źródło: W. Lidwa (red.), *Zarządzanie kryzysowe. Podręcznik*, Warszawa 2015, s. 22.

Proces zarządzania kryzysowego w Polsce dzieli się na cztery fazy: zapobieganie, przygotowanie, reagowanie i odbudowę, które zaprezentowano na poniższym rysunku.

Rys. 3.3. Fazy procesu zarządzania kryzysowego w Polsce

Źródło: J. Bagiński (red.) *Nowe zarządzanie kryzysowe w praktyce*, Poznań 2008, s. 9.

Faza zapobiegania obejmuje działania przyjmujące za cel uprzedzenie, eliminację lub redukcję możliwości zaistnienia sytuacji kryzysowej, tj.:

- analizę zagrożeń i ocenę wrażliwości;
- wspieranie badań stosowanych i transferu technologii;
- uświadamianie społeczeństwa i powszechna edukacja w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom, stworzenie systemu zachęt i restrykcji finansowych;
- właściwe wykorzystanie zasobów;
- zapewnienie przywództwa i koordynacji¹⁵⁴.

Faza przygotowania obejmuje opracowanie planów reagowania kryzysowego, a także zapewnienie zasobów specjalistycznych sił i środków reagowania, tj.: stanowisko kierowania, system łączności kryzysowej, system alarmowania, personel reagowania kryzysowego, ewidencja zasobów sił i środków przydatnych do reagowania kryzysowego¹⁵⁵.

Faza reagowania następuje, gdy wystąpi realne zagrożenie. Obejmuje uruchomienie działań prewencyjnych mających na celu zapobieganie zniszczeniom lub minimalizowanie ich skutków, a po ich wystąpieniu podjęcie akcji ratowniczej. Faza reagowania wymaga: przestrzegania dyscypliny obiegu informacji, gromadzenia informacji i dokumentowania działań, unikania działań nieprzemyślanych, profesjonalnej informacji (rzecznika), prognozowania rozwoju wydarzeń, przewidywania skutków podejmowanych decyzji, uwzględniania implikacji prawnych decyzji, zagwarantowania funkcjonowania instytucji publicznych¹⁵⁶.

Faza odbudowy jest ostatnią w cyklu zarządzania kryzysowego. Jak sama nazwa wskazuje, działania w tym okresie są skupione na odbudowie systemów w celu powrócenia do stanu poprzedzającego zagrożenie lub lepszego. Odbudowę dzieli się na krótkoterminową (przywrócenie systemów niezbędnych do życia) i długoterminową (kompletna odbudowa całego obszaru dotkniętego zagrożeniem)¹⁵⁷.

¹⁵⁴ Lidwa W., *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2010, s. 37.

¹⁵⁵ Walczak W., *Zarządzanie kryzysowe – rola i zadania organów administracji państwowej*, „Przedsiębiorczość i zarządzanie” 2009, t. 10, z. 8, s. 104–107.

¹⁵⁶ Tamże.

¹⁵⁷ Tamże.

Zadania administracji publicznej w sytuacjach kryzysowych są realizowane zgodnie z sześcioma podstawowymi zasadami zarządzania kryzysowego, tj.:

1. zasadą prymatu układu terytorialnego;
2. zasadą jednoosobowego kierownictwa;
3. zasadą odpowiedzialności organów władzy publicznej;
4. zasadą zespolenia;
5. zasadą kategoryzacji zagrożeń;
6. zasadą powszechności¹⁵⁸.

Należy zauważyć, że praktyka zarządzania kryzysowego w Polsce jest krytykowana przez badaczy za resortowość, upolitycznienie i nieskuteczność w przypadkach katastrof naturalnych. Częściowe rozwiązanie tych i wielu innych problemów w obszarze ochrony ludności i zarządzania kryzysowego może przynieść współpraca z organizacjami proobronnymi.

Po pierwsze, należy zauważyć, że różnego typu organizacje pozarządowe skupiają w swoich strukturach osoby aktywne i zaangażowane, działające w większości *pro public bono*. Chęć bezinteresownego działania na rzecz innych wzmaga się w przypadku zagrożenia, a jej przejawem jest z reguły solidarność z poszkodowanymi. W związku z powyższym warto zauważyć i wykorzystać potencjał organizacji pozarządowych, w tym zwłaszcza tych o charakterze proobronnym, włączając ich działalność do systemu zarządzania kryzysowego. Ponadto umożliwienie obywatelom uczestniczenia w zadaniach zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa państwa pozwala uformować w społeczeństwie przekonanie, że stanowi ono wspólne dobro, a odpowiedzialna postawa każdej jednostki ma istotne znaczenie.

Warto jednak przedstawić także argumenty pozostające w opozycji do powyższych korzyści. Przede wszystkim działania organizacji mogą cechować się brakiem profesjonalizmu i zorganizowania, a w efekcie brakiem oczekiwanych rezultatów, a nawet utrudnianiem pracy służbom państwowym. Negatywny aspekt może stanowić także brak specjalistycznego wyposażenia. Przedstawione minusy zaangażowania organizacji proobronnych w zadania zarządzania kryzysowego wydają się jednak zdecydowanie

---

¹⁵⁸ Tamże.

mniejsze niż korzyści. Ponadto przy skutecznej współpracy z państwem wymienione wady mogą być stopniowo eliminowane.

3.6. Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy (dalej: KSRG) jest integralną częścią systemu bezpieczeństwa narodowego RP. Obecny potencjał KSRG został przedstawiony na poniższym wykresie:

Rys. 3.4. Potencjał KSRG

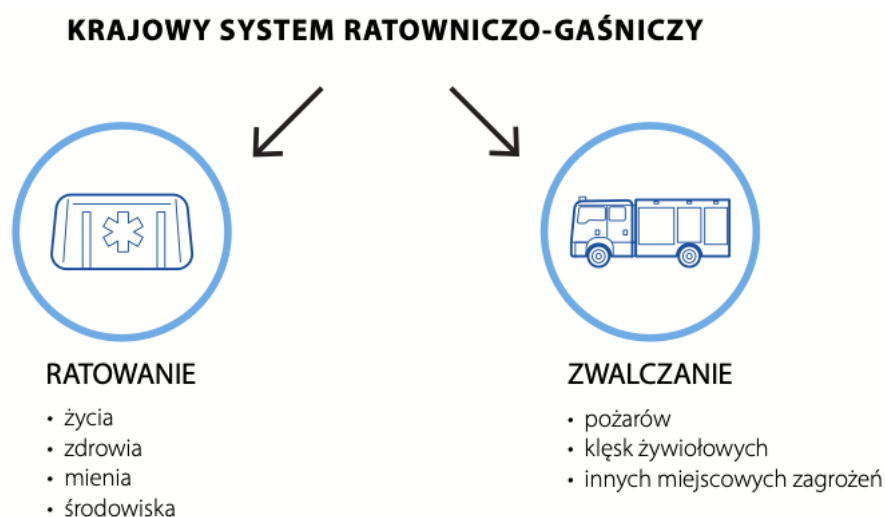
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Organizacja KSRG*:
<https://www.gov.pl/web/kgpsp/organizacja-ksrg> (dostęp: 12.09.2022).

Zasady funkcjonowania oraz cele KSRG reguluje Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991r. o ochronie przeciwpożarowej¹⁵⁹. W akcie zdefiniowano pojęcie i zakres ochrony przeciwpożarowej:

„Ochrona przeciwpożarowa polega na realizacji przedsięwzięć mających na celu ochronę życia, zdrowia, mienia lub środowiska przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem, poprzez:

1. zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia;
2. zapewnianie sił i środków do zwalczania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia oraz na rzecz ochrony ludności;
3. prowadzenie działań ratowniczych przez jednostki ochrony przeciwpożarowej”¹⁶⁰.

KSRG realizuje szerokie spektrum zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej, a jako główne cele tego systemu wymienia się: ratowanie życia, zdrowia, mienia lub środowiska oraz prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń¹⁶¹.

Rys. 3.5. Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy

Źródło: Raport NIK: *Funkcjonowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego* [online]: <https://www.nik.gov.pl/plik/id,23834,vp,26572.pdf> (dostęp: 11.09.2022).

¹⁵⁹ Dz.U. 1991 nr 81 poz. 351.

¹⁶⁰ Art. 1. Ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. 1991 nr 81 poz. 351).

¹⁶¹ *Organizacja KSRG*: <https://www.gov.pl/web/kgpsp/organizacja-ksrg> (dostęp: 11.09.2022).

W związku z powyższym, działalność podmiotów wchodzących w skład KSRG obejmuje m.in.: gaszenie pożarów, likwidację miejscowych zagrożeń, ratownictwo chemiczne, ratownictwo ekologiczne, ratownictwo techniczne, ratownictwo medyczne¹⁶². Do zadań KSRG należy także współpraca z właściwymi organami w wypadku wystąpienia zdarzeń nadzwyczajnych, np. o charakterze terrorystycznym.

Fundament KSRG stanowi Państwowa Straż Pożarna (dalej: PSP), którą Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej¹⁶³ definiuje jako „zawodową, umundurowaną i wyposażoną w specjalistyczny sprzęt formację, przeznaczoną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami”¹⁶⁴. Na czele PSP stoi Komendant Główny PSP – gen. bryg. Andrzej Bartkowiak, który ma trzech zastępców: nadbryg. Arkadiusza Przybyłę, nadbryg. Adama Koniecznego i nadbryg. Krzysztofa Hejduka. W skład struktury PSP wchodzi 16 Komend Wojewódzkich i 335 Komend Powiatowych/Miejskich.

Rys. 3.6. Logo Państwowej Straży Pożarnej

Źródło: *Logotypy PSP*: <https://www.gov.pl/web/kgpsp/logotypy-psz> (dostęp: 11.09.2022).

¹⁶² W zakresie udzielania kwalifikowanej pierwszej pomocy.

¹⁶³ Dz.U. 1991 nr 81 poz. 351.

¹⁶⁴ Art. 1. Ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. 1991 nr 81 poz. 351).

PSP posiada własny system kształcenia, a także rozbudowaną bazę jednostek, w której są realizowane szkolenia, tj.:

- 17 ośrodków szkolenia w komendach wojewódzkich;
- 1 Szkołę Podoficerską w Bydgoszczy;
- 3 szkoły aspirantów w Krakowie, Częstochowie i Poznaniu; kształcące w zawodzie technik pożarnictwa;
- 1 Szkołę Główną Służby Pożarniczej w Warszawie¹⁶⁵.

Drugą największą siłą KSRG są jednostki ochotniczych straży pożarnych (dalej: OSP) zrzeszone w Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP. Podstawowym celem działalności omawianych podmiotów jest prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz udział w akcjach ratowniczych. OSP realizuje także szereg innych istotnych zadań we współpracy z PSP. Działalność OSP regulują następujące akty prawne: Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych¹⁶⁶, Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach¹⁶⁷ oraz Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej¹⁶⁸. Ponadto szczegółowe zadania oraz organizację określa Statut OSP.

W Polsce działa ponad 16 tysięcy jednostek OSP zrzeszających blisko 700 000 osób. Do systemu KSRG jest obecnie włączonych 4777 jednostek¹⁶⁹. Jednostka OSP można zostać włączona do KSRG po spełnieniu szeregu wymagań postawionych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz Komendanta Głównego PSP. Szczegółowe warunki zostały określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 września 2014 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego¹⁷⁰. Z aktu prawnego wynika, że do systemu może zostać włączona jednostka posiadająca:

1. co najmniej jeden średni lub ciężki samochód ratowniczo-gaśniczy;
2. co najmniej 12 wyszkolonych ratowników;
3. skuteczny system łączności powiadamiania i alarmowania;

---

¹⁶⁵ Kształcząca na studiach pierwszego stopnia – inżynierów pożarnictwa oraz na studiach drugiego stopnia – magistrów inżynierów pożarnictwa.

¹⁶⁶ Dz.U. 2021 poz. 2490.

¹⁶⁷ Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104.

¹⁶⁸ Dz.U. 1991 Nr 81 poz. 351

¹⁶⁹ Stan na dzień 26.10.2022: <https://www.gov.pl/web/kgpsp/organizacja-ksrg> (dostęp: 26.10.2022).

¹⁷⁰ Dz.U. z 2014 r., poz. 1317.

4. urządzenia łączności w sieci radiowej systemu na potrzeby działań ratowniczych oraz pozostająca w gotowości do podejmowania działań ratowniczych¹⁷¹.

Włączenie jednostki do KSRG jest poprzedzone zawarciem porozumienia z właściwym komendantem powiatowym/miejskim PSP, w którym określa się:

1. deklarowaną gotowość operacyjną, w tym siły i środki jednostki;
2. zadania ratownicze przewidziane dla jednostki w ramach systemu;
3. wymaganą liczbę i wymagany poziom wykszolenia ratowników w jednostce;
4. sposób utrzymania stanu gotowości jednostki do działań ratowniczych;
5. sposoby alarmowania jednostki;
6. okres obowiązywania porozumienia;
7. warunki rozwiązania porozumienia¹⁷².

Ewidencja jednostek włączonych do KSRG jest prowadzona przez Komendanta Głównego PSP.

Rys. 3.7. Logo Związku Ochotniczych Straży Pożarnych

Źródło: *Symbole Związku OSP*: <https://zosprp.pl/symbole-zwiazku/> (dostęp: 11.09.2022).

---

¹⁷¹ Tamże.

¹⁷² Tamże.

Oprócz PSP i OSP w skład systemu KSRG wchodzi inne jednostki ochrony przeciwpożarowej, inspekcje, instytucje oraz podmioty, które na podstawie umowy cywilnoprawnej uczestniczą w akcjach ratowniczych, tj.:

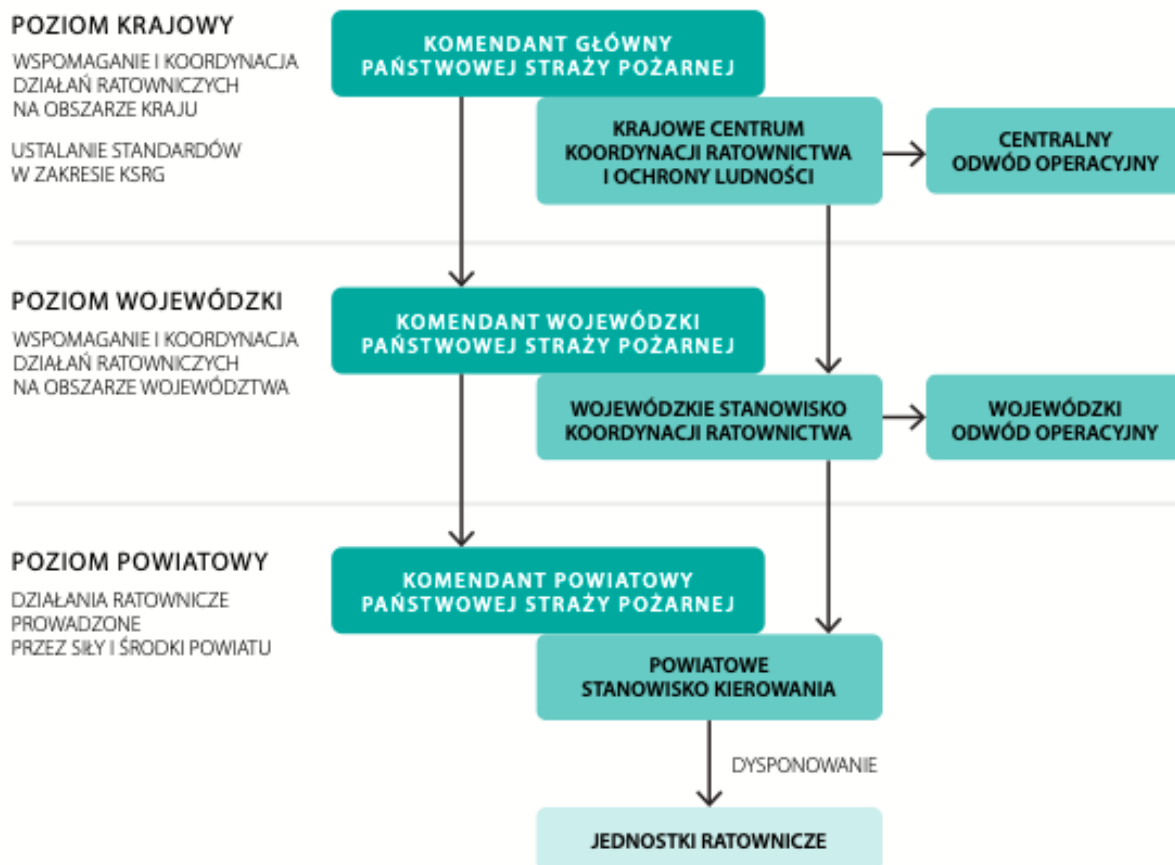
1. Wyspecjalizowane służby systemu bezpieczeństwa państwa: Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Biuro Ochrony Rządu, Służba Więzienna, Straż Graniczna;
2. Siły Zbrojne RP;
3. Wspecjalizowane służby ratownicze: Lotnicze Pogotowie Ratunkowe, Centralna Stacja Ratownictwa Górniczego, Morska Służba Poszukiwań i Ratownictwa;
4. Podmioty służby zdrowia;
5. Podmioty gospodarcze, m.in.: Lasy Państwowe, Spółka Polskie Górnictwo i Gazownictwo;
6. Polska Izba Przemysłu Chemicznego;
7. Organizacje pozarządowe¹⁷³.

Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy o ochronie przeciwpożarowej nadzór nad funkcjonowaniem KSRG pełni minister właściwy do spraw wewnętrznych. Podlega mu Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, który jest centralnym organem administracji rządowej w sprawach organizacji KSRG oraz ochrony przeciwpożarowej. Na poniższym rysunku przedstawiono schemat blokowy KSRG.

---

¹⁷³ P. Swoboda, *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w ujęciu systemowym bezpieczeństwa wewnętrznego państwa (wybrane klasyfikacje)*, w: E. Fogelzang (red.), *Wybrane problemy bezpieczeństwa*, t.1., Kraków 2018, s. 134–140.

Rys. 3.8. Schemat blokowy KSRG

Źródło: Raport NIK: *Funkcjonowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego* [online]: <https://www.nik.gov.pl/plik/id,23834,vp,26572.pdf> (dostęp: 11.09.2022).

Organizację KSRG precyzuje Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 września 2021 r. w sprawie szczegółowej organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego¹⁷⁴. Minister określił organizację i zasady funkcjonowania KSRG na obszarze powiatu, województwa i kraju w zakresie:

1. walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi;
2. ratownictwa technicznego, chemicznego, ekologicznego i medycznego;
3. dysponowania do działań ratowniczych;
4. kierowania działaniem ratowniczym;

¹⁷⁴ Dz.U. 2021 poz. 1737.

5. współpracy w ramach posiadanych sił i środków z właściwymi organami i podmiotami podczas zdarzeń nadzwyczajnych wywołanych zagrożeniem czynnikiem biologicznym, w tym podczas zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
6. likwidacji zagrożenia w przypadku wystąpienia zdarzenia radiacyjnego;
7. prowadzenia dokumentacji;
8. prowadzenia dokumentacji działań ratowniczych oraz dokumentacji funkcjonowania KSRG;
9. organizacji odwodów operacyjnych;
10. organizacji stanowisk kierowania¹⁷⁵.

KSRG został utworzony 1 stycznia 1995 r. Dwa lata wcześniej Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej oraz zastępca Dyrektora Krajowego Centrum Koordynacji Ratownictwa przedstawili założenia koncepcyjne i organizacyjne w oparciu o Ustawę z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej¹⁷⁶. Powołanie KSRG miało przynieść następujące rezultaty:

- ujednoczenie zarządzania działaniami ratowniczymi;
- zwiększenie skuteczności działań ratowniczych;
- zmniejszenie strat bezpośrednich i pośrednich powodowanych destrukcyjnymi zdarzeniami;
- optymalne wykorzystanie istniejącego sprzętu;
- ujednoczenie systemu szkolenia;
- współpraca z międzynarodowymi organizacjami ratowniczymi;
- ujednoczenie struktury organizacyjno-prawnej¹⁷⁷.

Założenia towarzyszące powołaniu KSRG były nowatorskie i perspektywiczne, niestety względy finansowe okazały się przeszkodą w ich wdrażaniu. Mimo to stopniowo budowano system i dążono do włączenia różnych podmiotów ratowniczych w jego struktury.

---

¹⁷⁵ Rozdział I Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 września 2021 r. w sprawie szczegółowej organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz.U. 2021 poz. 1737).

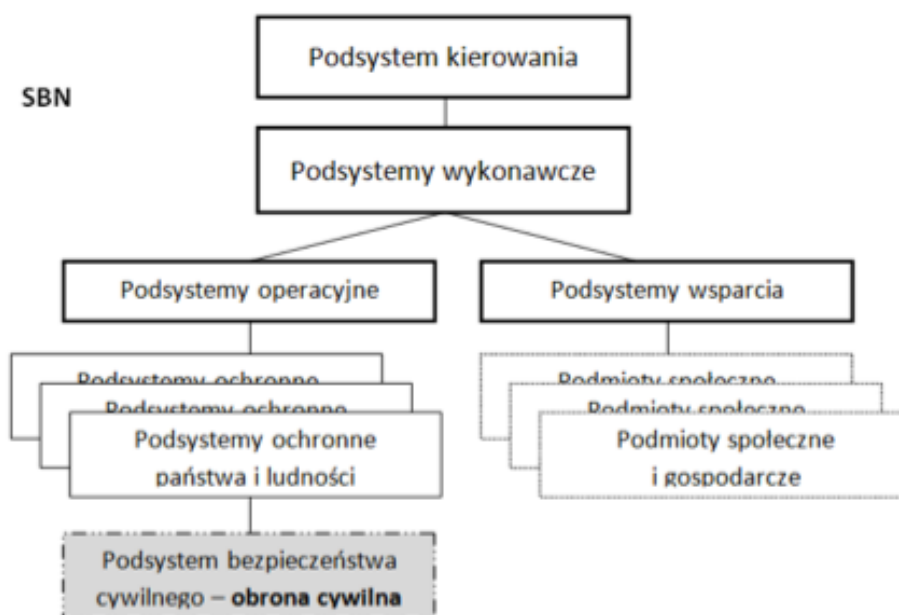
¹⁷⁶ Dz. U. 1991 nr 81 poz. 351.

¹⁷⁷ „Przegląd Pożarniczy” 1993, nr 8, s. 7.

W 1997 r. uzupełniono Ustawę z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej o zapisy włączające ratownictwo medyczne w ramy KSRG.

3.7. Obrona Cywilna

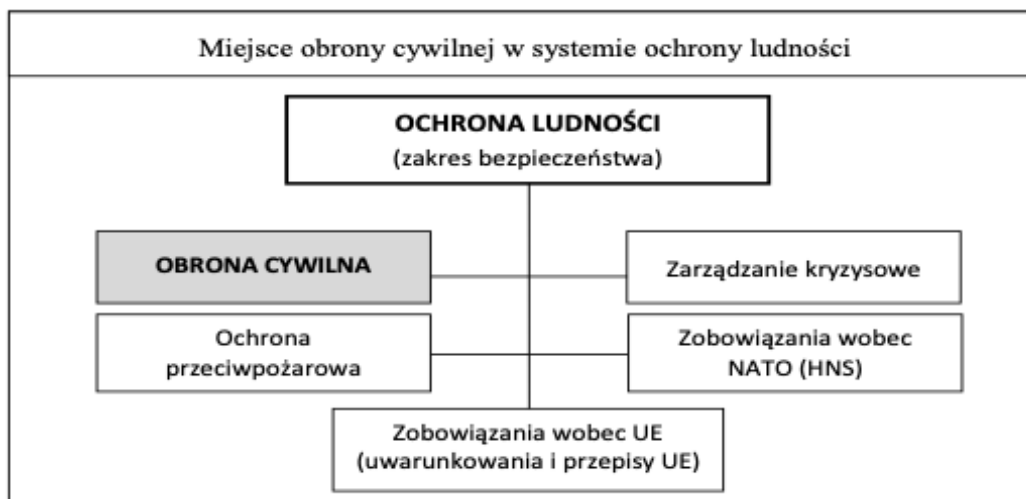
Pojęcia obrony cywilnej nie sposób sprowadzić do jednej definicji. Zagadnienie to można bowiem rozpatrywać w ujęciu systemowym, organizacyjnym, funkcjonalnym i strukturalnym. Z perspektywy systemowej obrona cywilna należy do systemu obronności państwa. Ponadto w obrębie systemu obrony cywilnej można wyróżnić następujące podsystemy: podsystem operacyjny obrony cywilnej, podsystem wsparcia lokalnego, podsystem wsparcia narodowego, podsystem wsparcia międzynarodowego¹⁷⁸. Miejsce obrony cywilnej w systemie bezpieczeństwa narodowego, a także w systemie ochrony ludności przedstawiono na poniższych schematach.

Rys. 3.9. Miejsce obrony cywilnej w systemie bezpieczeństwa narodowego – schemat uproszczony

Źródło: M. Lutostański, *Obrona cywilna i jej miejsce i zadania w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2016, t. 17, z. 5, s. 209.

¹⁷⁸ K. Sikora, *Istota, zasady i struktura obrony cywilnej RP*, w: „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, vol. XXIV, 1, s. 110.

Rys. 3.10. Miejsce obrony cywilnej w systemie ochrony ludności

Źródło: M. Lutostański, *Obrona cywilna i jej miejsce i zadania w systemie bezpieczeństwa narodowego*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2016, t. 17, z. 5, s. 210.

Obronę cywilną w ujęciu strukturalnym należy rozumieć jako siły i środki nazywane personelem, formacjami, korpusami i jednostkami obrony cywilnej, jak również wszystkie siły i środki, którymi państwo posługuje się w sytuacjach nadzwyczajnych w celu realizacji misji obrony cywilnej. Centralnym organem administracji rządowej do spraw obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju. W zakres jego obowiązków wchodzi:

- przygotowanie projektów działania obrony cywilnej;
- ustalanie zasad realizacji zadań obrony cywilnej;
- koordynowanie określonych przedsięwzięć oraz sprawowanie kontroli nad realizacją przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego zadań obrony cywilnej;
- sprawowanie nadzoru nad odbywaniem służby w obronie cywilnej¹⁷⁹.

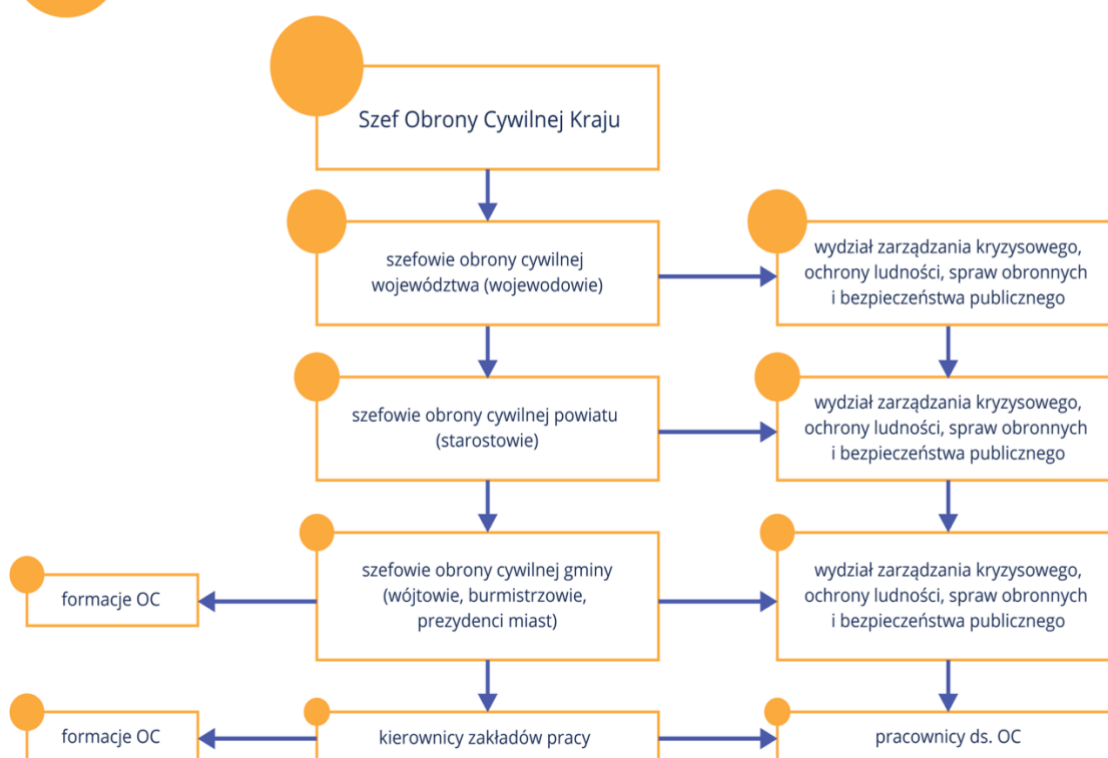
Szefami terenowych jednostek obrony cywilnej są wojewodowie, starostowie, wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast, którzy ustalają zadania, kontrolują ich realizację i kierują działalnością jednostek niższego szczebla¹⁸⁰.

¹⁷⁹ *Zadania obrony cywilnej i ochrona ludności*: <https://zpe.gov.pl/a/zadania-obrony-cywilnej-i-ochrona-ludnosi/Dkf7nISSZ> (dostęp: 13.09.2022).

¹⁸⁰ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin.

Struktura organizacyjna obrony cywilnej w Polsce

Rys. 3.11. Schemat zależności pomiędzy szczeblami organizacyjnymi obrony cywilnej
 Źródło: *Zadania obrony cywilnej i ochrona ludności*: <https://zpe.gov.pl/a/zadania-obrony-cywilnej-i-ochrona-ludnosci/Dkf7nISSZ> (dostęp: 13.09.2022).

Zgodnie z Ustawą z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej obrona cywilna ma na celu „ochronę ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków¹⁸¹”. Powyższa ustawa została jednak uchylona przez Ustawę z dnia 23 kwietnia 2022 r. o obronie Ojczyzny¹⁸². Przeszły również obowiązywać akty wykonawcze, tj.: Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 września 2002 r. w sprawie odbywania służby w obronie cywilnej¹⁸³ oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie

¹⁸¹ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2021.372).

¹⁸² Dz.U. 2022 poz. 655.

¹⁸³ Dz.U. 2002 nr 169 poz. 1391.

szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin¹⁸⁴. Obecnie nie funkcjonuje akt prawny szczegółowo regulujący działanie obrony cywilnej, co jest jedną z wielu wad zauważanych przez licznych krytyków.

Definicja oraz zadania obrony cywilnej zostały wskazane również w aktach prawa międzynarodowego. Międzynarodowa Organizacja Obrony Cywilnej podaje następującą definicję obrony cywilnej: „to system organizacyjny działania, planowania, szkolenia i gotowości w nagłych wypadkach szczebla lokalnego i krajowego, nastawiony na ochronę ludności cywilnej w przypadkach katastrof naturalnych, spowodowanych przez człowieka lub wynikających z działań zbrojnych”¹⁸⁵. Zgodnie z I Protokołem Dodatkowym Konwencji Genewskich zakres zadań obrony cywilnej obejmuje:

- służbę ostrzegawczą;
- ratownictwo;
- przygotowanie i organizowanie schronów;
- służby medyczne;
- odkażanie i inne podobne działania ochronne;
- ewakuację;
- walkę z pożarami;
- obsługę środków zaciemnienia;
- wykrywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych;
- dostarczanie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia;
- doraźne przywrócenie działania niezbędnych służb użyteczności publicznej;
- doraźną pomoc dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami;
- doraźne grzebanie zmarłych;
- pomoc w ratowaniu dóbr niezbędnych do przetrwania;
- dodatkowe rodzaje działalności niezbędne do wypełnienia któregoś z zadań wyżej wymienionych, w tym planowanie i prace organizacyjne¹⁸⁶.

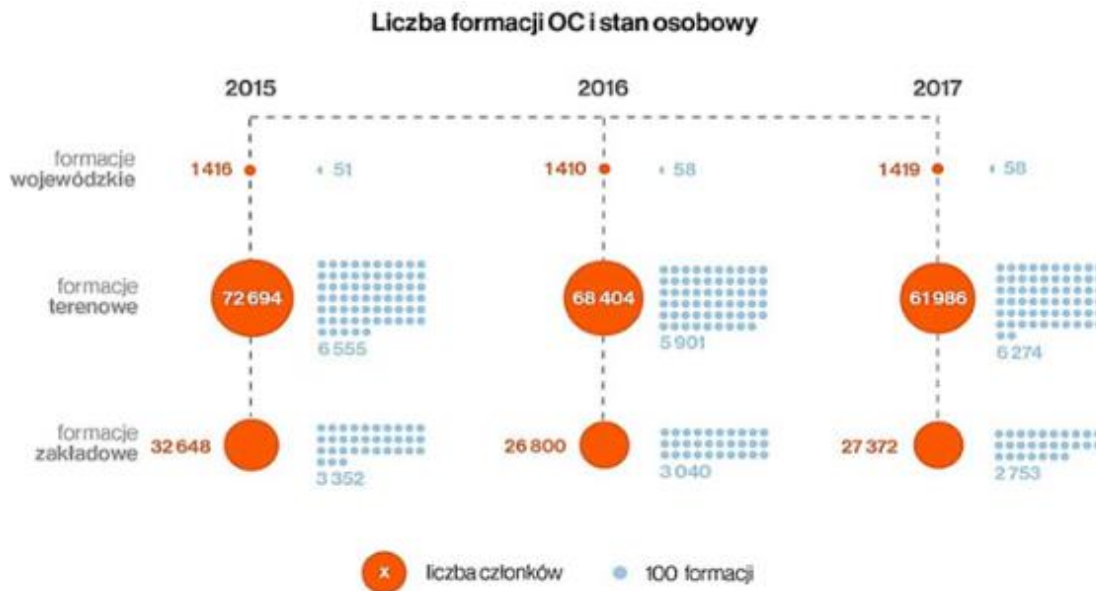
¹⁸⁴ Dz.U. 2002 nr 96 poz. 850.

¹⁸⁵ A. Jagiełło-Szostak, *Obrona cywilna w wymiarze międzynarodowym na przykładzie międzynarodowej organizacji obrony cywilnej (ICDO) – geneza i działalność*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, vol. 11, nr 1, s. 40–42.

¹⁸⁶ Pierwszy Protokół Dodatkowy do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r., przyjęty przez Rzeczpospolitą Polską w dniu 19 września 1991 r. (Dz.U. 1992, Nr 41, poz. 175).

Paweł Soloch zwraca uwagę na złą organizację i słabą pozycję Szefa OC. Jako jedną z przyczyn tego stanu rzeczy wskazuje fakt, że Szefem Obrony Cywilnej jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, a jego działanie skupia się głównie na koordynowaniu KSRG. Ponadto jako Szef Obrony Cywilnej nie posiada własnego aparatu wykonawczego niezbędnego do realizacji powierzonych mu zadań¹⁸⁷.

Liczne niedociągnięcia systemu wykazał także raport Najwyższej Izby Kontroli z 2019 r., z którego wynika, że w kraju nie funkcjonuje skuteczny system ochrony ludności: „Organy odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego oraz obrony cywilnej nie stworzyły adekwatnych do występujących zagrożeń struktur, nie wdrożyły skutecznych procedur oraz nie zapewniły niezbędnych zasobów, umożliwiających właściwe zarządzanie w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych”¹⁸⁸. NIK stwierdziła, że struktura i organizacja obrony cywilnej jest anachroniczna. Zwrócono także uwagę, że liczba formacji obrony cywilnej jest niewystarczająca, a ponadto maleje z każdym rokiem, co przedstawiono na poniższym rysunku.

Rys. 3.12. Liczba formacji obrony cywilnej i stan osobowy

¹⁸⁷ P. Soloch, P. Żurawski, Ł. Dryblak, *Organizacje...*, op. cit., s. 17.

¹⁸⁸ *Polska nie ma skutecznego systemu ochrony ludności*: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/polska-nie-ma-skutecznego-systemu-ochrony-ludnosci.html> (dostęp: 11.09.2022).

Źródło: *Polska nie ma skutecznego systemu ochrony ludności*:
<https://www.nik.gov.pl/aktualnosc/polska-nie-ma-skutecznego-systemu-ochrony-ludnosci.html>
(dostęp: 11.09.2022).

Część powyższych problemów ma rozwiązać uchwalenie ustawy o ochronie ludności i stanie klęski żywiołowej¹⁸⁹. W projekcie ustawy założono m.in. powstanie Funduszu Ochrony Ludności o wartości 0,1 PKB. Połowa tej kwoty miałaby zostać przeznaczona do dyspozycji wojewodów, aby ułatwić im sprawne reagowanie na sytuacje kryzysowe. Ponadto środki mają zostać przeznaczone na rozwój Centrów Ratownictwa Medycznego, zmodernizowanie systemu teleinformatycznego oraz zatrudnienie dodatkowych pracowników. Ustawa ma także wprowadzić trzy stany gotowości państwa, tj.:

- Pogotowia;
- Zagrożenia;
- Klęski żywiołowej¹⁹⁰.

Kolejną zmianą ma być uproszczenie procedur, dzięki zastąpieniu gminnych planów zarządzania kryzysowego systemem informatycznym stworzonym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Ustawa ma zostać przyjęta przez Radę Ministrów w 2023 roku.

---

¹⁸⁹ *Projekt ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej*:
<https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-ochronie-ludnosci-oraz-o-stanie-kleski-zywiolowej>
(dostęp: 11.09.2022).

¹⁹⁰ Tamże.

ROZDZIAŁ IV CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH ORGANIZACJI PROOBRONNYCH

4.1. Polski Związek Karate

4.1.1. Dane i Zarząd Polskiego Związku Karate

Rys. 4.1. Logo Polskiego Związku Karate

Źródło: <http://polskizwiazekkarate.pl> (dostęp: 10.04.2022)

Polski Związek Karate (dalej: PZK) jest zarejestrowany pod adresem Al. Jerozolimskie 30, 00-024 Warszawa. Adres strony internetowej PZK to: <http://polskizwiazekkarate.pl>.

W skład zarządu wchodzi:

1. Prezes – Maciej Sokołowski
2. V-ce Prezes – Waclaw Antoniak
3. V-ce Prezes – Andrzej Drewniak
4. Sekretarz Generalny – Jacek Czerniec
5. Członek – Edward Urbańczyk
6. Członek – Mariusz Siebert
7. Członek – Remigiusz Powroźnik
8. Członek – Eugeniusz Dadzibug

9. Członek – Jerzy Żendzian¹⁹¹**4.1.2. Rys historyczny PZK**

Początki karate kyokushin w Polsce sięgają lat 60. XX wieku. W tym okresie student Akademii Górniczo-Hutniczej (dalej: AGH) Andrzej Drewniak, posiadający stopień mistrzowski 1 Dan w judo, zaczął zgłębiać wiedzę na temat tego popularnego na zachodzie Europy stylu walki. Razem z tłumaczem języków obcych, Jerzym Wójcikiem, studiował zagraniczne publikacje w poszukiwaniu wiedzy praktycznej i teoretycznej w zakresie karate kyokushin.

Pierwszą sekcję karate utworzono w Polsce w 1970 r. Zajęcia były prowadzone pod nazwą „judo i samoobrona”, ponieważ popularyzacja wschodniej sztuki walki mogła wywołać niezadowolenie wśród ówczesnej władzy. Dopiero w 1972 r. zaczęto używać oficjalnie nazwy „karate” na określenie zajęć prowadzonych przy Akademickim Związku Sportowym AGH w Krakowie. W tym samym roku wystosowano list do Dyrektora Światowej Organizacji Kyokushin zawierający informację o rozpoczęciu prowadzenia zajęć karate kyokushin w Polsce. W kwietniu 1974 r. do Polski przyjechał Prezydent Europejskiej Organizacji Karate Kyokushin – shihan Loek Hollander, który spotkał się z A. Drewniakiem i udzielił mu instrukcji odnośnie dalszego rozwoju japońskiej sztuki walki.

Karate kyokushin rozwijało się w Polsce dynamicznie, co zaowocowało organizacją w dniach 22–23 maja 1974 r. pierwszych Mistrzostw Polski Karate Kyokushin. Rywalizacja odbywała się w dwóch kategoriach wagowych – średniej i ciężkiej. Pierwszymi mistrzami Polski zostali Andrzej Drewniak i Jan Piwowarczyk. Pod koniec lat 70. postanowiono utworzyć Polski Związek Karate, co doszło do skutku w 1979 r. Organizacja nie była popierana przez ówczesne władze, które zakazały A. Drewniakowi wyjazdu na stypendium do Japonii, gdzie miał szkolić się pod okiem samego założyciela stylu karate kyokushin – Sosai Masutatsu Oyamy. Dopiero w 1983 r. powołano nowy zarząd PZK, który zyskał poparcie Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu, co przyczyniło się do popularyzacji karate kyokushin w kraju. Obecnie PZK jest jedną z największych organizacji sportowych w Polsce – zrzesza kilkadziesiąt tysięcy ćwiczących w ponad 500 klubach.

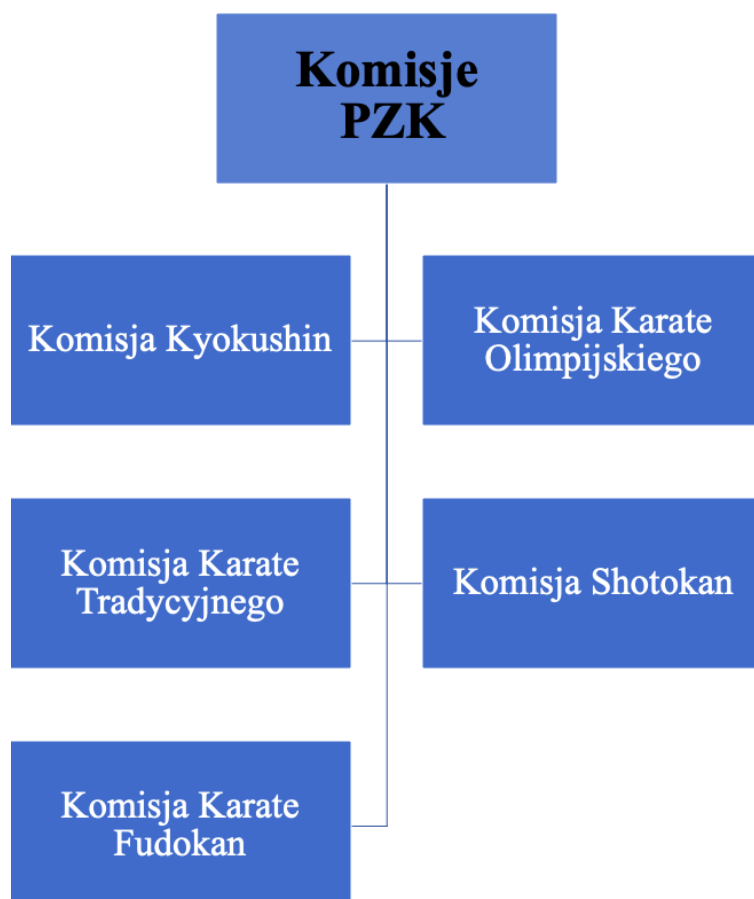
---

¹⁹¹ Zarząd PZK: <http://polskizwiazekkarate.pl/zarząd/> (dostęp: 27.04.2022).

4.1.3. Struktura PZK

W strukturze Polskiego Związku Karate funkcjonuje 5 komisji, z których każda reprezentuje konkretny styl karate, tj.:

1. Komisja Kyokushin¹⁹²,
2. Komisja Karate Olimpijskiego¹⁹³,
3. Komisja Karate Tradycyjnego¹⁹⁴,
4. Komisja Shotokan¹⁹⁵,
5. Komisja Karate Fudokan¹⁹⁶.

¹⁹² Komisja Kyokushin: karate.org.pl/kyokushin (dostęp: 13.05.2022).

¹⁹³ Komisja Karate Olimpijskiego: polskizwiazekkarate.pl (dostęp: 13.05.2022).

¹⁹⁴ Komisja Karate Tradycyjnego: karate.pl (dostęp: 13.05.2022).

¹⁹⁵ Komisja Shotokan: polskizwiazekkarate.org.pl (dostęp: 13.05.2022).

¹⁹⁶ Komisja Fudokan: fudokan.pl (dostęp: 13.05.2022).

Rys. 4.2. Struktura PZK

Źródło: opracowanie własne.

W PZK jest obecnie zrzeszonych 250 klubów reprezentujących 5 stylów karate, tj.: karate kyokushin, karate shotokan, karate fudokan, karate tradycyjne, karate olimpijskie. Najliczniejszym stylem w Polsce jest karate kyokushin reprezentowane przez 250 klubów należących do różnych organizacji międzynarodowych, wśród których jako najważniejsze należy wymienić:

- 1.1. IKO SOSAI
- 1.2. IKO 1
- 1.3. SHINKYOKUSHINKAI (WKO)
- 1.4. IFK KYOKUSHIKAI
- 1.5. KYOKUSHINKAN
- 1.6. KYOKUSHIN WORLD FEDERATION (KWF)
- 1.7. WORLD KYOKUSHIN BUDOKAI (WKB)
- 1.8. IKO KYOKUSHIN NAKAMURA
- 1.9. INTERNATIONAL KARATE ORGANIZATION KYOKUSHINKAIKAN SONODA (IKOKS)

4.1.4. Podstawy prawne funkcjonowania PZK

Podstawowym dokumentem regulującym funkcjonowanie PZK jest *Statut Polskiego Związku Karate*, z którego wynika, że jest to związek sportowy o zasięgu ogólnokrajowym:

„Polski Związek Karate (...) jest polskim związkiem sportowym o zasięgu ogólnokrajowym,

o którym mowa w rozdziale 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 roku o sporcie (Dz.U. 2010 Nr 127, poz. 857 ze zm.), mającym na celu realizację zadań określonych w niniejszym Statucie oraz wynikających z innych ustaw szczególnych”¹⁹⁷.

W Statucie wyszczególniono cele oraz zadania PZK. Trzy główne cele to:

---

¹⁹⁷ *Statut Polskiego Związku Karate*, rozdział I.

1. upowszechnianie, popularyzacja oraz organizowanie, uprawianie, rozwój i doskonalenie sportu karate we wszystkich jego formułach;
2. ochrona praw i interesów oraz koordynacja działań członków Związku, zawodników, instruktorów, trenerów, sędziów sportowych i działaczy sportowych;
3. pozyskiwanie środków finansowych i przeznaczenie ich na prowadzenie działalności statutowej Związku.

Wyznaczono następujące zadania mające służyć realizacji wyżej wymienionych celów:

1. organizowanie i prowadzenie krajowego współzawodnictwa sportowego w sporcie karate, w tym współzawodnictwa o tytuł Mistrza Polski lub Puchar Polski;
2. ustanawianie i realizacja reguł sportowych, dyscyplinarnych i organizacyjnych we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez Związek;
3. tworzenie i organizowanie ligi zawodowej karate oraz organizowanie ligowego współzawodnictwa sportowego;
4. reprezentowanie sportu karate w międzynarodowych organizacjach sportowych oraz organizowania udziału w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym;
5. powoływanie i przygotowywanie reprezentantów Polski do uczestnictwa w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym;
6. prowadzenie działalności edukacyjnej, wychowawczej i popularyzatorskiej w zakresie sportu karate;
7. prowadzenie działalności edukacyjnej, wychowawczej, popularyzatorskiej, szkoleniowej i organizacji zawodów sportowych w zakresie sportu osób niepełnosprawnych i z upośledzeniem umysłowym;
8. organizowanie i prowadzenie szkoleń i doskonalenie zawodowego instruktorów, trenerów, sędziów sportowych i działaczy sportowych;
9. współpraca z innymi organizacjami i zrzeszeniami karate;
10. określanie warunków i trybu zmiany przynależności zawodnika do klubu sportowego w sporcie karate;
11. prowadzenie spraw związanych z przyznawaniem i cofnięciem licencji klubom sportowym, zawodnikom, instruktorom, trenerem i sędziom sportowym, wymaganych do udziału we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez Związek;

12. prowadzenie postępowań dyscyplinarnych na zasadach ustalonych w regulaminach Związku.

Jedno z podstawowych zadań PZK, tj. organizowanie i prowadzenie krajowego współzawodnictwa sportowego, jest realizowane w oparciu o kalendarz startów planowany w trakcie spotkań zarządu. Aktualny kalendarz zamieszczono poniżej.

Tabela 4.1. Kalendarz zawodów PZK na lata 2021–2023

Nazwa zawodów	Miesiąc	2021	2022	2023
MP Wagowe	kwiecień	Nowy Tomyśl 12 czerwca	Jastrzębie 2 kwietnia	Świnoujście maj
MP Open	paździer nik	Zamość 16 października	Zielonka 10 października	Wrocław listopad
MP młodzież	listopad	Radzymin 27 listopada	Katowice 26 listopada	nie wyznaczono
MP juniorów	listopad	Radzymin 27 listopada	Katowice 26 listopada	nie wyznaczono
MP Policji	czerwiec	Szczytno odwołane	Szczytno	Szczytno
MP Akademickie	kwiecień	Kraków 5 czerwca	Kraków 18 czerwca	Kraków
PP seniorów	grudzień	Bydgoszcz 18 grudnia	Płoty 10 grudnia	Katowice grudzień
PP juniorów	grudzień	Bydgoszcz 18 grudnia	Płoty 10 grudnia	Katowice grudzień
MM Śląski	marzec	Dąbrowa Górnicza 14 marca	Wrocław 26 marca	Katowice marzec

MM Dolnośląski	marzec	Dąbrowa Górnicza 14 marca	Wrocław 26 marca	Katowice marzec
MM Południowy	marzec	Bukowno 13 marca	Dukla 5 marca	Przeworsk
MM Wschodni	marzec	Biała Podlaska 22 maja	Bartoszyce 26 marca	nie wyznaczono
MM Zachodni	marzec	Płoty 20 marca	Drawsko Pomorskie marzec	nie wyznaczono

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.karate.org.pl/kyokushin/kalendarz.php> (dostęp: 10.05.2022).

Oprócz statutu, dokumentem o istotnym znaczeniu dla funkcjonowania PZK, jest *Regulamin Odpowiedzialności Dyscyplinarnej Polskiego Związku Karate*, w którym określono, że PZK „jest uprawniony do sprawowania władzy dyscyplinarnej w stosunku do swoich członków, zawodników, trenerów, instruktorów, sędziów oraz działaczy sportowych”¹⁹⁸. Jako wykroczenie dyscyplinarne rozumiane jest działanie powodujące naruszenie zasad i wartości wyszczególnionych w Statucie, jak również innych dokumentach¹⁹⁹.

4.1.5. System szkolenia

Szkolenie karate kyokushin opiera się na pięciu głównych elementach, tj.:

1. kihon,
2. ido geiko,
3. kata,
4. kumite,
5. iken.

Kihon to nauka prawidłowego wykonywania technik bez poruszania się w pozycjach. Obejmuje uderzenia, kopnięcia i bloki, które będą wykorzystywane na kolejnych etapach szkolenia. Trenujący podczas kihon uczą się skupienia, precyzji i dynamiki.

Kolejny element, tj. ido geiko polega na wykonywaniu technik w poruszaniu się.

¹⁹⁸ *Regulamin Odpowiedzialności Dyscyplinarnej Polskiego Związku Karate*, rozdział I.

¹⁹⁹ Tamże.

Ido geiko pozwala pracować nad równowagą i płynnością ruchów.

Kata stanowi połączenie kihon i ido geiko. Nazwa ta odnosi się do powtarzalnych układów technik w pozycjach i jest odzwierciedleniem walki z wieloma przeciwnikami. Przedostatnim elementem jest kumite, czyli walka. Walki odbywają się zarówno podczas treningów, zawodów, jak i egzaminów na kolejne stopnie i są odzwierciedleniem opanowania przez ćwiczącego wszystkich poprzednich etapów, a także ostatniego z nich, czyli iken. Iken to trening mentalny, praca nad „jednością umysłu i ciała”. W karate kyokushin dużą wagę przykładana się nie tylko do rozwoju fizycznego, ale także duchowego. Nie bez powodu mówi się o duchu walki – ciężkie treningi pozwalają przezwyciężyć słabości, uczą wytrwałości i dążenia do celu.

Szkolenie rozpoczyna się już od najmłodszych lat – na zajęcia przyjmowane są dzieci powyżej 3 roku życia. Początkowym etapem jest zapoznanie nowych adeptów karate z *Przysięgą Dojo* zawierającą zasady, które powinny być przestrzegane przez każdego z ćwiczących. Poniżej zaprezentowano *Przysięgę Dojo* w języku japońskim oraz w języku polskim.

PRZYSIĘGA DOJO

道場訓

- 一 吾々は心身を錬磨し
 確固不拔の心技を極めること
- 一 吾々は武の神髓を極め
 機に発し感に敏なること
- 一 吾々は質実剛健を以て
 克己の精神を涵養すること
- 一 吾々は礼節を重んじ
 長上を敬し粗暴の振舞いを慎むこと
- 一 吾々は神仏を尊び
 謙讓の美德を忘れざること
- 一 吾々は知性と体力とを向上させ
 事に臨んで過たざること
- 一 吾々は生涯の修業を空手の道に通じ
 極真の道を全うすること

1. **Będziemy ćwiczyć nasze serca i ciała dla osiągnięcia pewnego, niewzruszonego ducha.**
 Hitotsu, ware ware wa, shinshin o remashi, kak-ko fubatu no shingi o kiwameru koto.
2. **Będziemy dążyć do prawdziwego opanowania sztuki karate, aby kiedyś nasze ciało i zmysły stały się doskonałe.**
 Hitotsu, ware ware wa, bu no shinzui o kiwame, ki ni hasshi, kan ni bin naru koto.
3. **Z głębokim zapalem będziemy starać się kultywować ducha samowyrzeczenia.**
 Hitotsu, ware ware wa, shitzuitsu goken o mot-te, kok-ki no seishin o kanyo suru koto.
4. **Będziemy przestrzegać zasad grzeczności, poszanowania starszych oraz powstrzymywać się od gwałtowności.**
 Hitotsu, ware ware wa, reishetsu o omonji, chyoyjo o keishi, sobo no furumai o tsutsushimu koto.
5. **Będziemy spoglądać w górę ku prawdziwej mądrości i sile, porzucając inne pragnienia.**
 Hitotsu, ware ware wa, shinbutsu o toutobi, kenjo no bitoku o wasurezaru koto.
6. **Będziemy wierni naszym ideałom i nigdy nie zapomnimy o cnocie pokory.**
 Hitotsu, ware ware wa, chisei to tairyoku to o kojo sase, koto ni nozonde ayamatazaru koto.
7. **Przez całe nasze życie, poprzez dyscyplinę karate, dążyć będziemy do poznania prawdziwego znaczenia drogi, którą obraliśmy.**
 Hitotsu, ware ware wa, shogai no shugyo o karate no michi ni tsuji. Kyokushin no michi o mat-to suru koto.

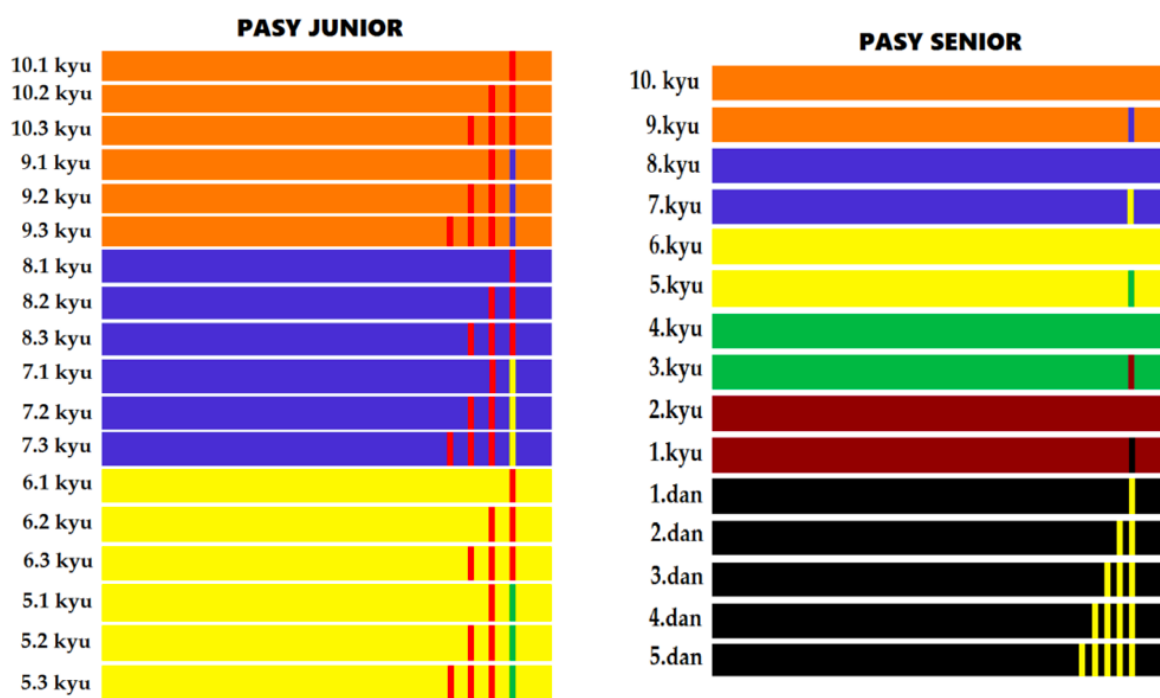
Rys. 4.3. Przysięga Dojo w języku japońskim i w języku polskim

Źródło: <https://karate-nowemiasto.pl/karate-kyokushin/przysiega-doj-2/> (dostęp: 13.05.2022).

Najważniejsze wartości wynikające z powyższej przysięgi to dyscyplina, szacunek, pokora, a także stałe samodoskonalenie się, zarówno w aspekcie fizycznym, jak i mentalnym. Cały proces szkolenia bazuje na przekazaniu uczniom tych zasad. To zadanie należy do instruktorów oraz trenerów. PZK prowadzi szkolenia instruktorskie i trenerskie zakończone egzaminem i wydaniem licencji. Wyróżnia się w tym zakresie trzy stopnie:

1. instruktor,
2. trener klasy II,
3. trener klasy I.

Ocena postępów trenujących na kolejnych etapach szkolenia bazuje na japońskim systemie stopni. Wyróżnia się stopnie uczniowskie (tj. KYU) oraz stopnie mistrzowskie (tj. DAN). W celu uzyskania kolejnego stopnia niezbędne jest spełnienie szczegółowych wymagań oraz przystąpienie do egzaminu i uzyskanie pozytywnego wyniku. System stopni różni się nieznacznie w poszczególnych stylach karate. Poniżej zaprezentowano system obowiązujący w strukturach największego stylu – karate kyokushin.

Rys. 4.4. System stopni w karate kyokushin

Źródło: <https://karatekime.pl/wymagania-egzaminacyjne/> (dostęp: 13.05.2022).

Ćwiczących określa się według nomenklatury japońskiej, w zależności od posiadanego stopnia, jako:

- kohai – początkujący, biały pas,
- senpai – wyższy stopień, kolorowe pasy,
- sensei – mistrz, nauczyciel, czarny pas,
- shihan – nauczyciel mistrzów, 5 DAN.

Jednym z najważniejszych obszarów szkolenia karate jest rywalizacja sportowa na zawodach. Polski Związek Karate organizuje współzawodnictwo w obrębie kraju według zaplanowanego kalendarza²⁰⁰. Zawody rangi międzynarodowej, w tym Mistrzostwa Europy i Mistrzostwa Świata rozgrywane są natomiast w obrębie danej organizacji karate.

4.2. Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza

4.2.1. Dane i Zarząd „Strzelca”

Rys. 4.5. Logo Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej
Źródło: <https://www.strzelecsw.pl/o-nas/statut/> (dostęp: 18.05.2022).

²⁰⁰ Zob. rozdział 4.1.4., s. 107–108.

Pełna nazwa organizacji to Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza (dalej: „Strzelec”). Stowarzyszenie jest zarejestrowane pod adresem: ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa. Adres strony internetowej „Strzelca” to: <https://www.strzelecosw.pl>. Od 2016 r. Komendantem Głównym jest bryg. ZS Sławomir Szczerkowski, który stoi na czele jedenastoosobowej Naczelnej Rady Strzeleckiej. Ważnymi organami „Strzelca” są Komisja Rewizyjna oraz Strzelecki Sąd Honorowy.

4.2.2. Rys historyczny „Strzelca”

Genezę „Strzelca” należy łączyć ze Związkiem Walki Czynnej (dalej: ZWC) powołanym w 1908 r. w Galicji przez Józefa Piłsudskiego. Głównym celem organizacji miało być przygotowanie do powstania przeciwko Rosji i wywalczenia niepodległości. W 1910 r. poszerzono te działania poprzez utworzenie we Lwowie Związku Strzeleckiego „Strzelec”. W tym samym roku w Krakowie powstało Towarzystwo Strzelec i stopniowo powoływano kolejne organizacje o podobnym charakterze, co doprowadziło do powstania w 1912 r. Polskiej Federacji Strzeleckiej mającej czuwać nad działaniem stowarzyszeń strzeleckich. W 1914 r. w ramach związków strzeleckich funkcjonowało 14 szkół oficerskich, 51 podoficerskich i 248 żołnierskich.

Podczas I wojny światowej strzelcy stanowili podstawę Legionów Polskich. W 1914 r. utworzono Legion Zachodni, który później przekształcono w dwie brygady piechoty, tj. I Brygadę i II Brygadę. W 1915 r. powstała III Brygada. Wszystkie z nich brały czynny udział w wielu znaczących bitwach.

W okresie międzywojennym „Strzelec” pełnił funkcję organizacji społeczno-wychowawczej, której głównym zadaniem było prowadzenie zajęć z wychowania fizycznego

i przysposobienia obronnego. W związku zrzeszona była zwłaszcza młodzież z rodzin wiejskich i rzemieślniczych. W ramach „Strzelca” funkcjonowało w tym okresie aż 3000 oddziałów w 141 obwodach. Działania organizacji obejmowały wiele obszarów, tworzono chóry, orkiestry, biblioteki. „Strzelec” posiadał wówczas status Polskiego Związku Sportowego i podlegał Ministerstwu Spraw Wojskowych.

W 1939 r. „Strzelec” zrzeszał ponad 500 tysięcy członków. Po wybuchu II wojny światowej większość z nich została wcielona do jednostek Wojska Polskiego i Obrony Narodowej. Mimo to, związek kontynuował w konspiracji walkę o niepodległość,

początkowo samodzielnie, a później w strukturach Armii Krajowej. Po II wojnie światowej Związek Strzelecki został rozwiązany. Reaktywowano go dopiero w 1990 r.

Obecnie „Strzelec” jest jedną z największych organizacji o charakterze proobronnym w Polsce.

4.2.3. Struktura „Strzelca”

Podstawową jednostką terenową jest Jednostka Strzelecka. Jednostki podlegają pod jeden z czterech okręgów strzeleckich:

1. Okręg Strzelecki 1 „Centralny”,
2. Okręg Strzelecki 2 „Południowo–Wschodni”,
3. Okręg Strzelecki 3 „Śląsko–Małopolski”,
4. Okręg Strzelecki 4 „Pomorski”.

Tabela 4.2. Struktura „Strzelca”

OKRĘG	DOWÓDCA	OBEJMOWANY OBSZAR (WOJEWÓDZTWA)	SIEDZIBA
centralny	insp. ZS Monika Malczewska	łódzkie, mazowieckie, podlaskie, warmińsko-mazurskie	Tomaszów Mazowiecki
południowo–wschodni	st. chor. ZS Mateusz Markowicz	świętokrzyskie, lubelskie, podkarpackie	Tomaszów Lubelski
śląsko–małopolski	st. insp. ZS Sławomir Szczerkowski	małopolskie, śląskie, opolskie, dolnośląskie	Nowy Sącz
pomorski	chor. ZS Jan Koniuszko	wielkopolskie, lubuskie, zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie	Wschowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.strzelecosw.pl> (dostęp: 10.07.2022).

4.2.4. Podstawy prawne funkcjonowania ZS „Strzelec”

Podstawowym dokumentem regulującym funkcjonowanie organizacji jest *Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej*, z którego wynika, że jest to organizacja obronna:

„Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza (...) jest organizacją obronną – kontynuatorem istniejącego w okresie międzywojennym Związku Strzeleckiego”²⁰¹.

W Statucie wyszczególniono cele oraz zadania związku. Główne cele to:

1. działanie na rzecz niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej i jej umacniania;
2. współpraca z władzami państwowymi, Parlamentem Rzeczypospolitej Polskiej, władzami samorządowymi i wszelkimi państwowymi i lokalnymi instytucjami i podmiotami, których celem jest szeroko pojęta służba na rzecz silnej i bezpiecznej Rzeczypospolitej Polskiej;
3. wspieranie i ścisła współpraca z Wojskiem Polskim, Policją, Strażą Graniczną, Państwową Strażą Pożarną i wszelkimi służbami państwowymi, mającymi na celu umacnianie bezpieczeństwa państwa;
4. działanie na rzecz utworzenia w Rzeczypospolitej Polskiej komponentu obronnego – ochotniczej, powszechnej i terytorialnej Obrony Narodowej;
5. wychowanie obywatelskie członków, oparte na ideologii państwowotwórczej i dyscyplinie społecznej według wskazań założyciela i pierwszego Komendanta Głównego Związku Strzeleckiego Józefa Piłsudskiego, ujętych w Prawie Strzeleckim i Przyrzeczeniu Strzeleckim;
6. przygotowanie młodzieży do służby w Wojsku Polskim, Straży Granicznej, Policji, Państwowej Straży Pożarnej oraz służby w formacjach Obrony Cywilnej, a także

---

²⁰¹ *Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej*, rozdział II.

w innych służbach państwowych, mających wpływ na szeroko rozumiane bezpieczeństwo publiczne i bezpieczeństwo państwa;

7. wychowanie członków Związku w duchu patriotycznym, wokół takich wartości jak Bóg, Honor, Ojczyzna;
8. podnoszenie poziomu sprawności fizycznej i kształtowanie odporności psychofizycznej;
9. uczenie zdyscyplinowanego, zorganizowanego i solidarnego życia w zespole²⁰².

Wyznaczono następujące zadania mające służyć realizacji wyżej wymienionych celów:

1. zrzeszanie członków w Jednostkach Strzeleckich i Samodzielnych Jednostkach Strzeleckich, prowadzenie wśród nich całorocznej działalności oświatowo-wychowawczej oraz organizowanie wypoczynku, posługując się charakterystyczną metodą pracy strzeleckiej w formach wyjazdów i w miejscu zamieszkania;
2. tworzenie warunków do zaspokajania zainteresowań członków, przede wszystkim w zakresie kształcenia ogólnego i specjalistycznego;
3. udział w obchodach i uroczystościach państwowych, narodowych, lokalnych i religijnych oraz organizowanie i udział w rekonstrukcjach historycznych;
4. organizacja przedsięwzięć związanych z działalnością w zakresie kultury, kultury fizycznej, sportu oraz higieny i oświaty zdrowotnej;
5. prowadzenie działalności wydawniczej, informacyjnej i kolekcjonerskiej;
6. prowadzenie wykładów, ćwiczeń, kursów i obozów oraz szkolenia wojskowego;
7. prowadzenie działalności również wśród osób niebędących członkami Związku,
8. organizacja konferencji naukowych, kongresów tematycznych, sympozjów i odpraw tematycznych, mających na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowych członków Związku, a także budowanie ich świadomości i wiedzy w obszarach bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego państwa w ramach szeroko pojętej służby, działań społecznych i obywatelskich na rzecz Rzeczypospolitej Polskiej;
9. współpraca z władzami państwowymi, Parlamentem Rzeczypospolitej Polskiej, władzami samorządowymi oraz instytucjami i podmiotami powołanymi do działania w zakresie obronności państwa;

---

²⁰² Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej, rozdział II.

10. współpraca z organami władz państwowych, administracji rządowej i samorządu terytorialnego, placówkami oświaty i wychowania w zakresie realizacji programu wychowania ogólnego i obywatelskiego;
11. kształcenie kadry instruktorskiej, w tym rezerwistów służb mundurowych;
12. reprezentowanie, organizowanie, przeprowadzanie i upowszechnianie sportów obronnych wewnątrz i na zewnątrz kraju, a także organizowanie i przeprowadzanie zawodów sportowych, obronnych i szkoleń strzeleckich;
13. prowadzenie profilaktyki przeciwdziałania uzależnieniom, przeciwdziałanie patologiom społecznym;
14. prowadzenie świetlic środowiskowych, niepublicznych placówek oświatowych, klubów zainteresowań, klubów sportowych i strzeleckich klubów sportowych;
15. krzewienie zamiłowania krajoznawczego, umiejętności turystycznych, organizacja wycieczek turystycznych, krajoznawczych i wyjazdów szkoleniowych;
16. szerzenie wiedzy ekologicznej, inspirowanie i prowadzenie prac na rzecz szeroko pojętej ochrony środowiska;
17. realizowanie zadań zleconych przez organy administracji państwowej, samorządowej oraz osoby prawne i fizyczne;
18. prowadzenie innej działalności, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa²⁰³.

W statucie uwzględniono również inne istotne kwestie, m.in.: informacje o wyglądzie godła i logo Związku, sposoby nabywania i utraty członkostwa, prawa i obowiązki członków czy strukturę organizacji. Ważnym dokumentem jest także *Regulamin Stopni Strzeleckich Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej*, w którym określono stopnie strzeleckie przyznawane członkom organizacji²⁰⁴.

4.2.5. System szkolenia

Kandydat na strzelca musi spełniać trzy podstawowe kryteria, tj.:

1. ukończone 15 lat,
2. obywatelstwo polskie,

---

²⁰³ Tamże.

²⁰⁴ Zob. rozdział 4.1.5., s. 119.

3. niekaralność²⁰⁵.

Rekrutacja jest prowadzona przez jednostki strzeleckie. Zakwalifikowani członkowie rozpoczynają szkolenie podzielone na dwa obszary, tj.:

- szkolenia podstawowe (unitarne),
- szkolenia zaawansowane.

Szkolenie podstawowe, które przechodzi każdy kandydat na strzelca, obejmuje aspekt teoretyczny i praktyczny. Na pierwszym etapie stawia się na zdobycie wiedzy z zakresu zasad obowiązujących w jednostce, regulaminu służby, regulaminu umundurowania, prawa strzeleckiego i Statutu Związku.

Rys. 4.6. Łuczki strzeleckie ZS „Strzelec” OSW, w wersji wyjściowej i polowej
 Źródło: <https://www.strzelec.osw.pl/o-nas/statut/> (dostęp: 15.08.2022).

Następnie kandydaci przechodzą szkolenie praktyczne, w którego skład wchodzi musztry, ćwiczenia sprawnościowe, topografia i marsze kondycyjne. Ostatnim etapem szkolenia unitarnego jest kurs przysposobienia wojskowego obejmujący poznanie zakresu: działania Sił Zbrojnych RP, zasad korzystania ze sprzętu wojskowego, obrony przed bronią masowego rażenia, pierwszej pomocy. Szkolenie podstawowe kończy się złożeniem uroczystego przyrzeczenia, którego tekst zamieszczono poniżej.

²⁰⁵ Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej, rozdział III.

Wstępując w szeregi Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno – Wychowawczej przyrzekam:

Przez całe me życie dobro Rzeczypospolitej Polskiej nade wszystko inne wyższe dla mnie będzie.

Niepodległości Jej zawsze gotów będę bronić, do ostatniej kropli krwi.

Służyć będę Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej do ostatniego tchu, a wszystkie moje czyny i zamiary tej najwyższej służbie podporządkowane będą.

Przyrzekam:

Powinności moje, jako członka Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno – Wychowawczej, z dobrą wolą i wiarą wypełniać.

Prawa Strzeleckiego gorliwie przestrzegać.

Polecenia przełożonych chętnie wykonywać.

Wszystko, co teraz przyrzekam, w sumieniu moim do głębi zważyłem, a przyrzeczenie moje stwierdzam uroczystym słowem i honorem wolnego obywatela i uczciwego człowieka.

Tak mi dopomóż Bóg²⁰⁶.

Uroczystość przyrzeczeń odbywa się dwa razy w roku, w dni świąt państwowych, tj. 3 maja i 11 listopada. Po przyrzeczeniu członkowie „Strzelca” rozpoczynają szkolenie specjalistyczne w jednym z wybranych zakresów oferowanych przez daną jednostkę. Szkolenie specjalistyczne trwa od 3 do 9 miesięcy, w tym czasie strzelcy wyjeżdżają także na szkolenia zewnętrzne, takie jak:

1. Kurs Piechoty,
2. Kurs Rozpoznania,
3. Kurs Walki w Mieście,
4. Kurs Ratownika Pola Walki,
5. Kurs Spadochronowy,
6. Kurs Płetwonurkowy.

Członkowie „Strzelca” uzyskują stopnie strzeleckie przyznawane według kryteriów określonych w *Regulaminie Stopni Strzeleckich Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej*. Są to następujące stopnie:

- strzelec ZS,

---

²⁰⁶ *Przyrzeczenie strzeleckie*, w: *Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej*, rozdział III.

- starszy strzelec ZS,
- sekcyjny ZS,
- drużynowy ZS,
- sierżant ZS,
- starszy sierżant ZS,
- chorąży ZS,
- starszy chorąży ZS,
- młodszy inspektor ZS,
- inspektor ZS,
- starszy inspektor ZS,
- brygadier ZS²⁰⁷.

4.3. Związek Harcerstwa Polskiego

4.3.1. Dane i Zarząd Związku Harcerstwa Polskiego

Rys. 4.7. Logo Związku Harcerstwa Polskiego

Źródło: <https://zhp.pl> (dostęp: 10.08.2022).

Związek Harcerstwa Polskiego (dalej: ZHP) został zarejestrowany pod adresem ul. Marii Konopnickiej 6, 00–491 Warszawa, gdzie znajduje się obecnie Główna Kwatera ZHP. Adres oficjalnej strony internetowej ZHP to: <https://zhp.pl>. Od 2016 r. w skład

---

²⁰⁷ Stopień brygadiera ZS może być przyznawany tylko osobom, które pełniły lub pełnią funkcję Komendanta Głównego.

Główniej Kwatery ZHP (dalej: GK), będącej jednocześnie zarządem organizacji, wchodzi następujące osoby:

1. Naczelniczka ZHP – hm. Martyna Kowacka,
2. Skarbniczka ZHP – hm. Katarzyna Brzyska,
3. Zastępczyni Naczelniczki ZHP ds. pracy z kadrami i kultury organizacji – hm. Agata Erhardt-Wojciechowska,
4. Zastępczyni Naczelniczki ZHP ds. wsparcia metodyczno-programowego – hm. Anna Pospieszna,
5. Zastępca Naczelniczki ZHP ds. relacji zewnętrznych – hm. Bartosz Bednarczyk,
6. Członkini GK ds. kształcenia – hm. Dominika Brożek,
7. Członek GK ds. organizacyjnych – hm. Piotr Jaworski,
8. Członek GK ds. majątku i gospodarki – phm. Dawid Schwann.

Poza GK w skład organizacji wchodzi następujące podmioty: Przewodniczący ZHP²⁰⁸, Wiceprzewodniczący ZHP²⁰⁹, Rada Naczelna ZHP, Centralna Komisja Rewizyjna ZHP, Naczelny Sąd Harcerski ZHP.

4.3.2. Rys historyczny Związku Harcerstwa Polskiego

Za symboliczną datę powstania harcerstwa w Polsce uznaje się 22 maja 1911 r. Tego dnia Andrzej Małkowski wydał rozkaz utworzenia pierwszych oficjalnych drużyn skautowych we Lwowie. Pod koniec 1911 r. także w zaborze rosyjskim powstały pierwsze drużyny skupione w założonej nielegalnie Naczelnej Komendzie Skautowej, na której czele stanął Kazimierz Wyrzykowski. Natomiast w zaborze pruskim pierwsze drużyny skautowe powołano w 1912 r. w Poznaniu. Rok później odbyło się ważne wydarzenie – zlot skautów w Birmingham – w którym uczestniczyły drużyny ze wszystkich zaborów pod wodzą A. Małkowskiego.

W okresie I wojny światowej około dziewięciu tysięcy harcerzy wstąpiło do armii. Podejmowali także służbę pomocniczą dla Legionów Polskich i organizowali pomoc ofiarom wojny i sierotom. W dniach 1–2 listopada 1918 r. w Lublinie podczas obrad

---

²⁰⁸ hm. Krzysztof Pater.

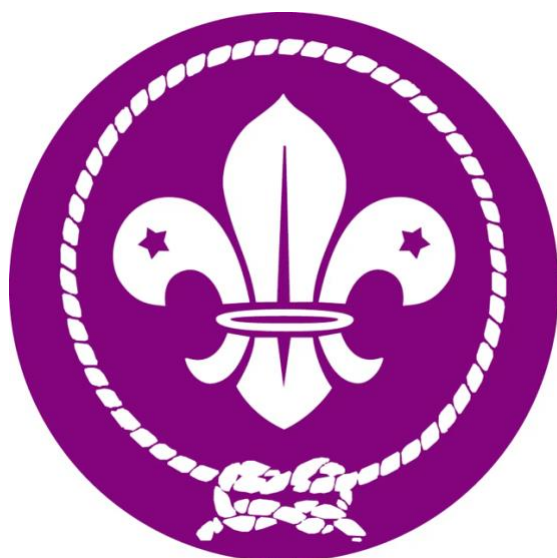
²⁰⁹ hm. Aleksandra Gawlikowska-Sroka, hm. Tomasz Huk.

przedstawiciele wszystkich polskich ośrodków harcerskich powołano oficjalnie Związek Harcerstwa Polskiego.

Lata 20. były trudnym okresem dla polskiego harcerstwa. Poczucie osiągnięcia celu, jakim było zdobycie niepodległości, spowodowało odpływ młodzieży ze stowarzyszenia. Konieczne stało się poszukiwanie nowych kierunków rozwoju ZHP. Doprowadziło to do powstania ruchu zuchowego i wędrowniczego, a także do rozwoju specjalności. Jadwiga Zienkiewiczówna i Jadwiga Zwolakowska zapoczątkowały w drugiej połowie lat 20. ruch zuchowy w organizacji żeńskiej. W męskiej natomiast rozwijał go natomiast Aleksander Kamiński. Nieco później powstał ruch wędrowniczy, który zyskał popularność wśród starszej młodzieży.

Pod koniec lat 30. część drużyn zaczęła się przekształcać w szczepy harcerskie, które zapewniały drogę od zucha do wędrownika. Do najważniejszych ośrodków harcerskich w tym okresie należały szkoły instruktorskie w Nierodzimiu, Górkach Wielkich, Buczu i Sromowcach Wyżnych. ZHP był od początku aprobowany przez władze państwowe, które w 1936 r. uznały go za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

W drugiej połowie lat 30. ZHP liczył ponad 200 tysięcy członków i stale się rozwijał. Tworzono drużyny specjalnościowe w obszarach takich, jak: turystyka, łucznictwo, narciarstwo, baloniarstwo, szybownictwo czy krótkofalarstwo. Przedstawiciele ZHP uczestniczyli także w budowaniu międzynarodowej wspólnoty harcerzy jako członkowie Światowej Organizacji Ruchu Skautowego i Światowego Stowarzyszenia Przewodniczek i Skautek. Poniżej zamieszczono logo obu organizacji wraz z krótkim opisem symboliki.

Rys. 4.8. Logo Światowej Organizacji Ruchu Skautowego

Źródło: <https://zhp.pl> (dostęp: 10.08.2022).

Powyższe logo, nazywane potocznie „lilijką WOSM²¹⁰”, symbolizuje podążanie w dobrym kierunku, zgodnym z Przymierzeniem Skautowym. Ramiona symbolizują trzy najważniejsze zasady: służbę Bogu, służbę innym ludziom i służbę samemu sobie. Dziesięć ramion gwiazdek to symbol dziesięciu punktów prawa skautowego. Lina z węzłem oznacza jedność, braterstwo i trwałość.

Rys. 4.9. Logo Światowego Stowarzyszenia Przewodniczek i Skautek

Źródło: <https://zhp.pl> (dostęp: 10.08.2022).

Logo Światowego Stowarzyszenia Przewodniczek i Skautek, nazywane „Koniczyną WAGGGS²¹¹”, to złota koniczyna na niebieskim tle. Koniczyna symbolizuje potrójną służbę: Bogu, innym ludziom i samemu sobie. Gwiazdy to symbol Prawa i Przymierzenia Skautowego.

²¹⁰ ang. *The World Organization of the Scout Movement.*

²¹¹ ang. *World Association of Girl Guides and girl Scouts.*

Rozwój ZHP został przerwany przez wybuch II wojny światowej. Wielu harcerzy czynnie uczestniczyło w walkach w obronie ojczyzny i prowadziło działania konspiracyjne. W dniu 27 września 1939 r. utworzono organizację męską „Szare Szeregi”. Harcerki działały natomiast w grupie „Związek Koniczyn”. Harcerskie bataliony „Gustaw”, „Wigry”, „Zośka” i „Parasol”, a także liczne mniejsze oddziały, brały czynny udział w Powstaniu Warszawskim.

Po wojnie polskie harcerstwo odradzało się stopniowo. Większość środowiska skautowego wyrażała poparcie dla opozycji wobec komunistów, wielu harcerzy działało w konspiracji. Podczas zlotu młodzieżowego w 1946 r. doszło do konfrontacji harcerzy ZHP z komunistyczną organizacją działającą pod nazwą Związek Walki Młodych.

W 1948 r. rozpoczęto stopniową likwidację ZHP. Odwoływano instruktorów, zniesiono podział na organizację żeńską i męską, łączono komendy chorągwi i hufców, wprowadzając przy tym liczne zmiany personalne. W 1950 r. władze Związku Młodzieży Polskiej przejęły kierownictwo w ZHP. Szansa na odrodzenie organizacji pojawiła się dopiero po przemianach politycznych w kraju. W 1956 r. reaktywowano ZHP i powołano Naczelną Radę Harcerską, której Przewodniczącym został Aleksander Kamiński. Aby prowadzić działalność, związek musiał przystać na współpracę z PZPR.

W kolejnych latach ZHP stale się rozwijał, choć nie bez przeszkód. W latach 90. wprowadzono wiele zmian i nadano organizacji formę, w której funkcjonuje do dziś. W tym okresie powrócono również do struktur światowego harcerstwa.

4.3.3. Struktura Związku Harcerstwa Polskiego

Na poniższej rycinie zaprezentowano strukturę ZHP:

Rys. 4.10. Struktura ZHP

Źródło: <https://zhp.pl> (dostęp: 10.08.2022).

Chorągwie są jednostkami terenowymi organizowanymi na poziomie wojewódzkim.

Obecnie istnieje 17 chorągwi, tj.:

1. Białostocka,
2. Dolnośląska,
3. Gdańska,
4. Kielecka,
5. Krakowska,
6. Kujawsko-Pomorska,
7. Lubelska,
8. Łódzka,
9. Mazowiecka,
10. Opolska,
11. Podkarpacka,
12. Stołeczna,
13. Śląska,

14. Warmińsko-Mazurska,
15. Wielkopolska,
16. Zachodniopomorska,
17. Ziemi Lubuskiej²¹².

Chorągwie dzielą się na hufce (organizowane zwykle na poziomie powiatowym) zrzeszające podstawowe jednostki organizacyjne: gromady i drużyny. Ponadto gromady dzielą się wewnętrznie na szóstki zuchowe, a drużyny na zastępy i patrole. Wymienione jednostki mogą się również łączyć w szczepy oraz związki drużyn²¹³.

4.3.4. Podstawy prawne funkcjonowania Związku Harcerstwa Polskiego

Podstawowym dokumentem regulującym funkcjonowanie organizacji jest *Statut Związku Harcerstwa Polskiego*, z którego wynika, że ZHP to ogólnopolskie stowarzyszenie patriotyczne prowadzące działalność pożytku publicznego²¹⁴. Opracowano pięć głównych celów ZHP, tj.:

1. stwarzanie warunków do wszechstronnego, intelektualnego, społecznego, duchowego, emocjonalnego i fizycznego rozwoju człowieka;
2. nieskrępowane kształtowanie osobowości człowieka odpowiedzialnego, przy poszanowaniu jego prawa do wolności i godności, w tym wolności od wszelkich nałogów;
3. upowszechnianie i umacnianie w społeczeństwie przywiązania do wartości: wolności, prawdy, sprawiedliwości, demokracji, samorządności, równouprawnienia, tolerancji i przyjaźni;

---

²¹² *Struktura ZHP*: <https://zhp.pl> (dostęp: 10.08.2022).

²¹³ Tamże.

²¹⁴ *Statut Związku Harcerstwa Polskiego*, rozdział I.

4. stwarzanie warunków do nawiązywania i utrwalania silnych więzi międzyludzkich ponad podziałami rasowymi, narodowościowymi i wyznaniowymi;
5. upowszechnianie wiedzy o świecie przyrody, przeciwstawianie się jego niszczeniu przez cywilizację, kształtowanie potrzeby kontaktu z nieskażoną przyrodą²¹⁵.

Powyższe cele są realizowane poprzez 47. zadań określonych w rozdziale II *Statutu ZHP*, wśród których można wymienić:

1. zrzeszanie członków w podstawowych jednostkach organizacyjnych;
2. prowadzenie całorocznej działalności wychowawczej, edukacyjnej oraz oświatowej wśród dzieci i młodzieży z wykorzystaniem harcerskiej metody wychowawczej;
3. wypowiadanie się w sprawach dzieci i młodzieży;
4. współdziałanie z rodzicami, w szczególności poprzez koła przyjaciół harcerstwa oraz wspieranie ich w wychowywaniu dzieci i młodzieży;
5. działania odpowiedzialne społecznie i etyczne środowiskowo, zgodnie z założeniami zrównoważonego rozwoju;
6. prowadzenie działalności w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz prowadzenie działalności w zakresie wyrównywania szans tych rodzin i osób,
7. resocjalizacja dzieci i młodzieży nieprzystosowanych społecznie²¹⁶.

W statucie zawarto również informacje dotyczące kompetencji i zadań członków GK. Określono, że Naczelnik ZHP jako przełożony wszystkich członków ZHP pełni następujące funkcje: kieruje pracami GK i bieżącą działalnością ZHP, reprezentuje ZHP, wydaje rozkazy, zarządza majątkiem ZHP, prowadzi gospodarkę finansową przy pomocy Skarbnika²¹⁷. Przedstawiono również kompetencje i obowiązki Przewodniczącego ZHP, który kieruje działalnością Rady Naczelnej, a także powinien stać na straży jedności zasad ideowych i tradycji ZHP oraz reprezentować Związek na zewnątrz w zakresie swoich kompetencji. Kolejny organ to Rada Naczelna będąca władzą uchwałodawczą ZHP. W

---

²¹⁵ Tamże, rozdział II.

²¹⁶ Tamże.

²¹⁷ Tamże, rozdział IX.

skład Rady wchodzi: Przewodniczący, Wiceprzewodniczący oraz 30–40 członków²¹⁸.

Naczelnym organem kontrolnym ZHP jest Komisja Rewizyjna ZHP. To właśnie ona czuwa nad przestrzeganiem Statutu i przepisów prawa, a także kontroluje działalność gospodarczą i finansową stowarzyszenia. W skład komisji wchodzi od 9 do 11 członków. Podstawową rolą Naczelnego Sądu Harcerskiego jest natomiast rozpatrywanie spraw naruszenia Statutu przez członków władz naczelnych, członków władz chorągwi oraz instruktorów z przydziałem służbowym do GK²¹⁹.

4.3.5. System szkolenia

ZHP to największa organizacja o charakterze wychowawczym w Polsce. Liczy obecnie ponad 100 000 członków. Stowarzyszenie określa się jako patriotyczne, a jednocześnie otwarte i apolityczne. Najważniejszym celem związku jest umożliwianie wszechstronnego rozwoju dzieciom i młodzieży. Misję ZHP określono następująco:

„Misją ZHP jest wychowanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań”²²⁰.

Organizacja dąży do kształtowania charakteru młodych ludzi w oparciu o określone wartości, takie jak: patriotyzm, przyjaźń, służba, braterstwo, wiara, praca, sprawiedliwość, wolność, pokój. Dużą wagę przykładają się także do kontaktów z przyrodą. Misją przekazania powyższych wartości i wskazania właściwej drogi należy do instruktorów wykonujących swoją pracę w oparciu o tzw. metodę harcerską, która cechuje się:

1. dobrowolnością – umożliwianie podejmowania dobrowolnych decyzji odnośnie własnego rozwoju i uczestnictwa w organizacji;
2. pozytywnością – rozbudzanie poczucia własnej wartości, a także wrażliwości na piękno i dobro;
3. pośredniością – wychowanie poprzez podejmowanie działań i wysiłku;
4. wzajemnością oddziaływań – nauka od innych, wymiana doświadczeń;
5. świadomością celów – uświadamianie potrzeby rozwoju, zarówno własnego, jak i organizacji;

---

²¹⁸ Tamże.

²¹⁹ Tamże.

²²⁰ *Misja ZHP*: <https://zhp.pl/odkryj/misja-zhp/> (dostęp: 22.08.2022).

6. indywidualnością – stwarzanie warunków do rozwoju indywidualnych cech każdej osoby;
7. naturalnością – dostosowanie do panujących warunków, do naturalnego porządku rzeczy²²¹”.

Jednym z podstawowych elementów metody harcerskiej jest zapoznanie na początku z Prawem i Obietnicą Zucha, a następnie z Prawem i Przyrzeczeniem Harcerskim.

Obietnica Zucha:

„Obiecuję być dobrym zuchem, zawsze przestrzegać Prawa Zucha²²²”.

Prawo Zucha:

1. Zuch kocha Boga i Polskę.
2. Zuch jest dzielny.
3. Zuch mówi prawdę.
4. Zuch pamięta o swoich obowiązkach.
5. Wszystkim jest z zuchem dobrze.
6. Zuch stara się być coraz lepszy²²³.

Przyrzeczenie Harcerskie:

„Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, niesć chętną pomoc bliźnim i być posłuszną/posłusznym Prawu Harcerskiemu²²⁴”.

Prawo Harcerskie:

1. Harcerz sumiennie spełnia swoje obowiązki wynikające z Przyrzeczenia Harcerskiego.
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.

---

²²¹ *Podstawy wychowawcze*: <https://zhp.pl/podstawy-wychowawcze/> (dostęp: 11.09.2022).

²²² Tamże.

²²³ Tamże.

²²⁴ Tamże.

5. Harcerz postępuje po rycersku.
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.
8. Harcerz jest zawsze pogodny.
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny.
10. Harcerz pracuje nad sobą, jest czysty w myśli, w mowie i uczynkach, jest wolny od nałogów²²⁵.

Szkolenie w harcerstwie opiera się na systemie małych grup, które pozwalają dzieciom i młodzieży czuć się swobodnie w swoim towarzystwie, rozwijać umiejętności interpersonalne, sprawdzać się w różnych rolach. Zuchami mogą zostać dzieci w wieku od 6 do 10 lat, a harcerzami dzieci i młodzież powyżej 10 lat. W poniższej tabeli przedstawiono grupy członkowskie ZHP wraz z krótką charakterystyką.

Tabela 4.3. Grupy członkowskie ZHP

NAZWA GRUPY	WIEK	CHARAKTERYSTYKA
zuchy	6–10 lat	członkowie pracujący metodyką zuchową
harcerki i harcerze	10–13 lat	członkowie pracujący metodyką harcerską
harcerki i harcerze starsi	13–16 lat	członkowie pracujący metodyką starszoharcerską
wędrowniczki i wędrownicy	16–21 lat	członkowie pracujący metodyką wędrowniczą
instruktorki i instruktorzy	powyżej 16 lat	członkowie, którzy ukończyli 16 lat, zdobyli stopień instruktorski i złożyli Zobowiązanie Instruktorskie
starszyzna	powyżej 21 lat	członkowie, którzy ukończyli 21 lat i nie złożyli Zobowiązania Instruktorskiego

²²⁵ Tamże.

seniorzy	powyżej 55 lat	członkowie, którzy ukończyli 55 lat i złożyli deklarację właściwemu komendantowi
----------	----------------	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://zhp.pl/harcerski-program/> (dostęp: 11.08.2022).

W harcerstwie występuje system stopni, pełniący przede wszystkim funkcję motywującą. Wyróżnia się następujące stopnie: młodzik/ochotniczka, wywiadowca/tropicielka, odkrywca/pionierka, ćwik/samarytanka, harcerz orli/harcerka orla, harcerz Rzeczypospolitej/harcerka Rzeczypospolitej. Drużyny harcerskie poza programem ogólnym mogą realizować także wybrane specjalności, m.in.: artystyczną, sportową, ekologiczną czy obronną. Ważnym aspektem szkolenia jest obrzędowość harcerska. Składają się na nią elementy charakterystyczne dla każdej podstawowej jednostki, tj. drużyny lub gromady, takie jak: nazwa drużyny, sposób powitania i pożegnania, barwy drużyny, sposób przyjmowania nowych członków itp. Każda jednostka może samodzielnie tworzyć swoją obrzędowość, co ma na celu nadanie wyjątkowości grupie i zjednoczenie jej członków.

4.4. Legia Akademicka

4.4.1. Dane i Zarząd Legii Akademickiej

Rys. 4.11. Logo Legii Akademickiej

Źródło: *Legia Akademicka*: <http://legiaakademicka.pl/> (dostęp: 18.09.2022).

Legia Akademicka została powołana jako stowarzyszenie 22 maja 2000 r. i zarejestrowana pod adresem ul. Biskupa Mariana Fulmana 1/10, 20-492 Lublin. Adres strony internetowej stowarzyszenia to: <http://legiaakademicka.pl>. Terenem działalności Legii Akademickiej jest obszar Rzeczypospolitej Polskiej, natomiast siedziba Zarządu mieści się w Lublinie.

W skład Zarządu wchodzi następujące osoby:

1. Prezes – Karol Wojtaszek
2. Wiceprezes – Damian Duda
3. Skarbnik – Konrad Dziekanowski

4.4.2. Rys historyczny Legii Akademickiej

Decyzję o założeniu Legii Akademickiej podjęto 6 listopada 1918 r. w trakcie wiecu akademickiego na Politechnice Warszawskiej. Stowarzyszenie utworzono 12 grudnia tego

samego roku. Trzy uczelnie, tj. Politechnika Warszawska, Uniwersytet Warszawski i Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego wydały zgodę na wstępowanie studentów do Legii Akademickiej. Oddziały stowarzyszenia zostały utworzone również w innych polskich miastach: Krakowie, Poznaniu, Lublinie, Lwowie i Wilnie. 11 listopada utworzono Akademicki Komitet Wykonawczy oraz Komendę Legii Akademickiej z siedzibą przy Alejach Ujazdowskich 26 w Warszawie. Kilka dni później członków organizacji wcielono do 5 Pułku Piechoty Legionów.

W następstwie wojny polsko-bolszewickiej Legia Akademicka została rozwiązana i reaktywowano ją dopiero w 1929 r., lecz na krótko, bo ponownie zakończyła działalność w 1932 r. Po raz kolejny działalność organizacji wznowiono w 1937 r. i powierzono jej prowadzenie ćwiczeń wojskowych w warunkach koszarowych oraz zajęć teoretycznych i praktycznych na uniwersytetach. Działalność Legii Akademickiej po raz kolejny została zawieszona w okresie PRL-u, a po raz ostatni wznowiona 22 maja 2000 roku przez kombatantów 36 Pułku Piechoty Legii Akademickiej we współpracy z Zarządem Głównym Niezależnego Zrzeszenia Studentów.

4.4.3. Struktura Legii Akademickiej

Członkami Legii Akademickiej mogą być osoby fizyczne i prawne. Członkowie dzielą się na:

1. członków zwyczajnych;
2. członków seniorów;
3. członków wspierających;
4. członków honorowych.

Członkowie przynależą do poszczególnych oddziałów terenowych. Legia Akademicka posiada obecnie 7 oddziałów terenowych opisanych w poniższej tabeli:

Tabela 4.4. Oddziały terenowe Legii Akademickiej

Lp.	LOGO	NAZWA ODDZIAŁU	DOWÓDCA	TEREN
-----	------	----------------	---------	-------

1.		OT Podkarpacie	por. dr Stanisław Dyndał	woj. podkarpackie
2.		OT XIV Liceum Ogólnokształcące	kpr. LA Krzysztof Sieńko	Lublin
3.		OT Kampania Reprezentacyjna	kpr. LA Kamil Chlebicki	Lublin
4.		OT Puławy	Mariusz Marek	Puławy
5.		Nieetatowa Sekcja Ratownictwa	sierż. LA Damian Duda	Lublin
6.		OT UMCS	sierż. LA Karol Wojtaszek	Lublin

7.		OT Zamość	kpt. rez. Arkadiusz Jesionek	Zamość
----	---	-----------	------------------------------	--------

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Legia Akademicka*: <http://legiaakademicka.pl/> (dostęp: 18.09.2022).

Oddział terenowy może założyć minimum 10 aktywnych członków, znających specyfikę stowarzyszenia oraz akceptujących jego przepisy wewnętrzne. Oddział może zostać powołany z inicjatywy tychże osób lub władz Legii Akademickiej.

4.4.4. Podstawy prawne funkcjonowania Legii Akademickiej

Podstawowym dokumentem regulującym funkcjonowanie stowarzyszenia jest *Statut Stowarzyszenia Legia Akademicka*, w którym wyznaczono następujące cele:

1. Podtrzymywanie tradycji Legii Akademickiej, 36 Pułku Piechoty Legii Akademickiej od 1918 r. do czasów współczesnych oraz wybranych polskich jednostek, oddziałów i organizacji walczących na wszystkich frontach w przeszłości i obecnie;
2. Promowanie i pomoc organizacjom odwołującym się do tradycji Legii Akademickiej, 36 Pułku Piechoty Legii Akademickiej, a także innych polskich jednostek, oddziałów i organizacji walczących na wszystkich frontach w przeszłości i obecnie oraz przekazywanie wiedzy historycznej;
3. Propagowanie turystyki, sportu, atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu oraz ich organizacja;
4. Kształtowanie postaw patriotycznych, podtrzymywanie tradycji, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
5. Organizacja imprez sportowych;
6. Uczenie szacunku dla tradycji niepodległościowych;
7. Działalność na rzecz kombatantów i osób represjonowanych;
8. Wdrażanie do uczestnictwa w życiu kulturalnym lokalnej społeczności;
9. Praca nad rozwojem charakteru młodzieży, uczenie zdyscyplinowanego życia w zespole, kształtowanie takich cech, jak poświęcenie, przyjaźń, solidarność;

10. Zapobieganie alkoholizmowi, narkomanii oraz innym nałogom społecznie szkodliwym;
11. Propagowanie postaw prozdrowotnych, profilaktyki i ochrony zdrowia, wiedzy i umiejętności w zakresie pierwszej pomocy oraz medycyny ratunkowej;
12. Upowszechnianie – zwłaszcza wśród młodzieży i trenerów – wiedzy oraz umiejętności na rzecz obronności państwa, szczególnie takich, jak: terenoznawstwo, strzelectwo, skoki spadochronowe, nurkowanie, survival, wspinaczka oraz techniki linowe;
13. Dbanie o sprawność fizyczną członków oraz osób niezrzeszonych w stowarzyszeniu;
14. Propagowanie postaw propaństwowych, praworządnych, obywatelskich i charytatywnych;
15. Podejmowanie szkoleń oraz działanie w zakresie ratownictwa i ochrony ludności, pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
16. Wspieranie działalności szkół średnich prowadzących edukację w klasach o profilu mundurowym;
17. Prowadzenie i wspieranie działalności rekonstrukcyjnej i kolekcjonerskiej, w tym kolekcjonowanie broni białej oraz palnej;
18. Budowanie odpowiedzialnych zachowań związanych z tzw. „kulturą broni palnej”, propagowanie odpowiedzialnych, praworządnych i bezpiecznych zachowań związanych z posiadaniem i posługiwaniem się bronią palną²²⁶.

Powyższe cele są realizowane przez następujące zadania:

1. Pomoc w prowadzeniu całorocznej działalności stowarzyszeń odwołujących się do tradycji Legii Akademickiej;
2. Udział w obchodach i uroczystościach państwowych;
3. Organizowanie przedsięwzięć związanych z działalnością w zakresie kultury, turystyki i sportu;
4. Prowadzenie działalności wydawniczej i informacyjnej;

---

²²⁶ Statut Legii Akademickiej.

5. Prowadzenie zawodów, zajęć, obozów oraz szkoleń o charakterze sportowym, proobronnym i innym; również wśród osób niezrzeszonych w Stowarzyszeniu, zwłaszcza uczniów szkół średnich uczęszczających do klas o profilu mundurowym;
6. Współdziałanie z władzami i organami państwowymi oraz samorządowymi, a także instytucjami i służbami powołanymi do działania w zakresie obronności państwa, bezpieczeństwa i porządku publicznego;
7. Podejmowanie współpracy z jednostkami ratownictwa medycznego oraz ochrony przeciwpożarowej;
8. Kształcenie kadry instruktorskiej własnej oraz innych podmiotów;
9. Prowadzenie profilaktyki uzależnień, organizowanie szkoleń w zakresie pierwszej pomocy, akcji promocyjnych i imprez propagujących zdrowy styl życia;
10. Krzewienie zamiłowania krajoznawczego oraz umiejętności turystycznych i sportowych;
11. Szerzenie wiedzy ekologicznej, inspirowanie i działanie na rzecz ochrony środowiska;
12. Prowadzenie działalności charytatywnej;
13. Gromadzenie oraz wystawianie i prezentowanie zasobu kolekcjonerskiego broni białej oraz palnej;
14. Organizowanie i prowadzenie szkoleń strzeleckich zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa, wspieranie innych podmiotów organizujących i prowadzących szkolenia o takim charakterze²²⁷.

W statucie określono również władze stowarzyszenia, w skład których wchodzi: Walne Zebranie, Zarząd i Komisja Rewizyjna, a także ich kompetencje.

4.4.5. System szkolenia

---

²²⁷ Statut Legii Akademickiej, rozdział II.

Szkolenie członków Legii Akademickiej od 2017 r. bazuje na programie szkolenia studentów „Legia Akademicka” opracowanym przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Obecnie obowiązująca podstawą prawną jest Decyzja nr 122/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 września 2021 w sprawie programu ochotniczego szkolenia wojskowego studentów „Legia Akademicka”²²⁸. Kandydat na członka Legii Akademickiej musi spełniać następujące wymagania:

- posiadać obywatelstwo polskie,
- posiadać status studenta,
- przejść pozytywnie kwalifikację wojskową²²⁹.

Zakwalifikowani studenci realizują szkolenie w jednym z trzech modułów, tj.:

1. podstawowym – przeznaczony dla studentów nieposiadających przeszkolenia wojskowego i niebędących żołnierzami rezerwy. Szkolenie składa się z części teoretycznej²³⁰ i praktycznej²³¹. Po ukończeniu obu etapów i złożeniu przysięgi wojskowej uczestnik może podejść do modułu podoficerskiego;
2. podoficerskim – kontynuacja szkolenia po module podstawowym. Etap kończy się egzaminem, który uprawnia do mianowania na stopień kaprała;
3. oficerskim – dedykowany studentom, którzy ukończyli moduł podoficerski, jak również podoficerom rezerwy.

Oficer lub podoficer rezerwy na swój wniosek może zostać skierowany na 21-dniowe szkolenie specjalistyczne, m.in.: prewencyjne, dochodzeniowo-śledcze czy operacyjno-rozpoznawcze. Głównym nurtem działalności stowarzyszenia są szkolenia organizowane w jednostkach Wojska Polskiego i prowadzone przez wojskowych instruktorów. Wśród jednostek, które zajmują się szkoleniem legionistów można wymienić:

1. Centrum Szkolenia Sił Powietrznych im. Romualda Traugutta;
2. 1 Warszawską Brygadę Pancerną im. Tadeusza Kościuszki;
3. 25 Brygadę Kawalerii Powietrznej;
4. Wyższą Szkołę Oficerską Sił Powietrznych;
5. 6 Brygadę Desantowo-Szturmową;
6. Akademię Marynarki Wojennej;
7. Centralny Ośrodek Szkolenie Straży Granicznej Koszalin;

²²⁸ Dz. Urz. Min. Obr. Nar. Poz. 194.

²²⁹ Lub wyrazić gotowość do odbycia kwalifikacji wojskowej w trybie ochotniczym.

²³⁰ Szkolenie teoretyczne obejmuje około 30 godzin lekcyjnych prowadzonych przez uczelnię.

²³¹ Szkolenie praktycznie trwa 3 tygodnie.

8. Wyższą Szkołę Oficerską Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki

Obecnie w programie „Legia Akademicka” uczestniczą 52 uczelnie publiczne, 17 niepublicznych i 4 wojskowe, a we wszystkich edycjach programu (od 2017 r.) wzięło udział 16 tysięcy studentów²³².

---

²³² *Polska Zbrojna*: <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/36228?t=Coraz-wiecej-uczelni-w-Legii-Akademickiej> (dostęp: 11.08.2022).

ROZDZIAŁ V ORGANIZACJE PROOBRONE JAKO ELEMENT DOSKONALĄCY SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

5.1. Uwarunkowania organizacyjno-prawne udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego

Działalność organizacji proobronnych w Polsce jest regulowana przez akty prawa powszechnie obowiązującego. Najważniejsze z nich to: Konstytucja RP²³³, Ustawa z 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach²³⁴, Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie²³⁵, Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach²³⁶, Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny²³⁷. W Konstytucji RP zawarto zapis o prawie obywateli do tworzenia zorganizowanych form swojej aktywności. Wyrażone w art. 12 i 58 Konstytucji RP wolność zrzeszania się i zasada wolności tworzenia związków zawodowych stanowiły upoważnienie do uchwalenia Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie²³⁸, w której usystematyzowano definicję organizacji pozarządowej:

„Organizacjami pozarządowymi są:

1. niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych,
2. niedziałające w celu osiągnięcia zysku
– osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia”²³⁹.

---

²³³ Dz.U. 1998 nr 78 poz. 483.

²³⁴ Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104.

²³⁵ Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873.

²³⁶ Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97.

²³⁷ Dz.U. 2022 poz. 655.

²³⁸ Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873.

²³⁹ Art. 3 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U.2022.1327).

W art. 4 ustawy opisano sfery działalności zaliczane do pożytku publicznego. Wiele z nich jest podejmowanych przez organizacje proobronne, np.:

- podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej;
- działalność w zakresie nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania;
- działalność na rzecz dzieci i młodzieży;
- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej;
- ratownictwo i ochrona ludności²⁴⁰.

Dokument wskazuje również zasady współpracy organizacji z organami administracji publicznej, w tym wzajemne informowanie się o kierunkach działalności i konsultowanie aktów normatywnych. W art. 11 zawarto zapis dotyczący możliwości zlecenia organizacjom pozarządowym zadań przez administrację publiczną w celu zapobieżenia skutkom klęsk żywiołowych, katastrof naturalnych lub awarii technicznych oraz innych sytuacji ze względu na konieczność ochrony zdrowia i życia ludzkiego, ratownictwa, interesu społecznego i publicznego²⁴¹. Z powyższego artykułu wynika również, że organizacje pozarządowe mogą z własnej inicjatywy występować o możliwość realizacji zadań publicznych. Omawiany akt normatywny oraz ustawa prawo o stowarzyszeniach²⁴² i ustawa o fundacjach²⁴³ dają szereg możliwości organizacjom pozarządowym w realizowaniu ich statutowych zadań. Warto zaznaczyć, że organizacje proobronne, choć wpisują się w realizowanie działań ze sfery pożytku publicznego, wymagają regulacji uwzględniających ich specyfikę. W Ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach²⁴⁴ określono możliwości realizowania i urzeczywistniania inicjatyw społecznych w formie stowarzyszeń. W akcie sformułowano następującą definicję stowarzyszenia: „stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych, (...) samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała aktywności wewnętrzne dotyczące jego działalności i opiera swoją działalność na pracy społecznej członków”²⁴⁵. W ustawie określono ponadto warunki działalności, tworzenia i nadzoru nad tego rodzaju organizacjami. Prawo do

---

²⁴⁰ Art. 4 Tamże.

²⁴¹ Art. 11 Tamże.

²⁴² Dz.U.2020.226.

²⁴³ Dz.U. 1984 nr 21 poz.97.

²⁴⁴ Dz.U.2020.2261.

²⁴⁵ Art. 2 Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U.2020.2261).

tworzenia stowarzyszeń przysługuje obywatelom polskim mającym pełną zdolność do czynności prawnych i nie pozbawionym praw publicznych²⁴⁶. Zgodnie z ustawą, stowarzyszenie może otworzyć minimum 15 osób, które uchwalą statut i wybiorą komitet założycielski. Statut musi określać następujące kwestie:

1. nazwę stowarzyszenia odróżniającą je od innych stowarzyszeń, organizacji i instytucji;
2. teren działania i siedzibę stowarzyszenia;
3. cele i sposoby ich realizacji;
4. sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków;
5. władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje;
6. sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał;
7. sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich;
8. zasady dokonywania zmian statutu;
9. sposób rozwiązania stowarzyszenia²⁴⁷.

Warto przywołać także art. 45, szczególnie istotny z perspektywy organizacji proobronnych, zgodnie z którym: „osoby pragnące założyć stowarzyszenie prowadzące działalność bezpośrednio związaną z obronnością albo bezpieczeństwem państwa lub ochroną porządku publicznego są zobowiązane uzgodnić zakres tej działalności, odpowiednio, z Ministrem Obrony Narodowej lub Ministrem Spraw Wewnętrznych albo organami przez nich określonymi”²⁴⁸.

W formie stowarzyszeń działa wiele organizacji proobronnych, m.in.: Legia Akademicka czy Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza, które zostały szczegółowo omówione w rozdziale 4. niniejszej rozprawy²⁴⁹.

---

²⁴⁶ Art. 3 Tamże.

²⁴⁷ Art. 10 Tamże.

²⁴⁸ Art. 45 Tamże.

²⁴⁹ Zob. rozdział IV.

Część organizacji funkcjonuje natomiast jako fundacje, w związku z czym ich działalność jest regulowana przez Ustawę z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach²⁵⁰. W ustawie określono następujący cel działalności fundacji: „Fundacja może być ustanowiona dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, w szczególności takich, jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami”²⁵¹. Organizacją proobronną działającą jako fundacja jest m.in. Fundacja GROT, która jako swój nadrzędny cel wskazuje umacnianie bezpieczeństwa i obronności kraju w oparciu o działalność określoną w porozumieniu z Ministerstwem Obrony Narodowej.

W Ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny²⁵² poświęcono uwagę aspektowi współpracy organizacji proobronnych z Ministerstwem Obrony Narodowej. Co istotne, w ustawie zawężono termin „organizacje proobronne” do: „organizacji pozarządowych, z którymi Minister Obrony Narodowej zawarł partnerską umowę proobronną”²⁵³. Omawiane zapisy regulują zatem wyłącznie kwestie nawiązania współpracy z Ministerstwem Obrony Narodowej i wynikających z niej zadań. W ustawie określono, że: „Minister Obrony Narodowej może zawrzeć partnerską umowę proobronną z organizacją pozarządową prowadzącą społecznie użyteczną działalność na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa państwa oraz narodowych zdolności obronnych”²⁵⁴. Wniosek o zawarcie takiej umowy składa organizacja. Warto zaznaczyć, że zgodnie z art. 114 niniejszej ustawy, członkowie i wolontariusze organizacji proobronnych mogą zostać powołani na 28-dniowe szkolenie i stać się żołnierzami rezerwy²⁵⁵.

Działalność organizacji proobronnych w Polsce, oprócz wymienionych ustaw, reguluje szereg rozporządzeń i decyzji, tj.:

1. Rozporządzenie z dnia 13 stycznia 2004 roku w sprawie ogólnych zasad wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony²⁵⁶;

---

²⁵⁰ Dz.U. 1984 nr 21 poz.97.

²⁵¹ Art. 1 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U.2020.2167).

²⁵² Dz.U. 2022 poz. 655.

²⁵³ Art. 114 Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U.2022.2305).

²⁵⁴ Tamże.

²⁵⁵ Art. 114 Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U.2022.2305).

²⁵⁶ Dz. U. nr 16 poz. 152.

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 października 2015 roku w sprawie szkolenia obronnego²⁵⁷;
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 roku o obronie cywilnej²⁵⁸;
4. Rozporządzenie z dnia 15 czerwca 2004 roku w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego²⁵⁹;
5. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 czerwca 2015 roku w sprawie ćwiczeń wojskowych²⁶⁰;
6. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 marca 2015 roku w sprawie służby przygotowawczej²⁶¹;
7. Rozporządzenie z dnia 29 lutego 2016 roku w sprawie zakazu używania munduru wojskowego lub jego części²⁶²;
8. Decyzja nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 2021 r. roku w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi²⁶³.

Szczególnie znaczenie, z perspektywy niniejszej dysertacji, ma Decyzja nr 168/MON, w której określono:

1. ogólne cele i zasady współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi;
2. zasady, warunki i procedurę zawierania porozumień o współpracy oraz partnerskich umów proobronnych;
3. zasady i harmonogram planowania współpracy;

---

²⁵⁷ Dz. U. poz. 1829.

²⁵⁸ Dz. U. poz. 429.

²⁵⁹ Dz. U. poz. 1599.

²⁶⁰ Dz. U. poz. 950.

²⁶¹ Dz. U. poz. 449.

²⁶² Dz. U. poz. 354.

²⁶³ Dz. Urz. MON, nr 12, poz. 131, z późn. zm.

4. formy i zasady merytorycznego i logistycznego wspierania organizacji pozarządowych i innych partnerów społecznych, m.in. poprzez udostępnianie nieruchomości, sprzętu wojskowego i powszechnego użytku²⁶⁴.

W decyzji określono także główne cele współpracy, w tym: wzrost liczebności Sił Zbrojnych RP, tworzenie społecznego zaplecza Sił Zbrojnych RP, upowszechnianie wiedzy obronnej i wykorzystanie potencjału organizacji proobronnych do działalności na rzecz bezpieczeństwa narodowego²⁶⁵.

5.2. Pozytywne ujęcie udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego

Fundament organizacji proobronnych stanowi zaangażowanie społeczeństwa w pracę społeczną. Z raportu CBOS wynika, że zainteresowanie aktywnością społeczną ma w ostatnich latach tendencję wzrostową, co zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 5.1. Praca społeczna Polaków w latach 1998–2020

Data badania	Osoby niepracujące społecznie	Osoby pracujące społecznie
luty 1998	77%	23%
grudzień 1999	76%	24%
styczeń 2002	79%	21%
styczeń 2004	76%	24%
styczeń 2006	77%	23%
styczeń 2008	80%	20%
styczeń 2010	72%	28%
styczeń 2012	68%	32%
styczeń 2016	63%	37%
luty 2018	60%	40%
luty 2020	57%	43%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: CBOS, Komunikat z badań nr 37/2020, s. 4.

²⁶⁴ § 1 Decyzji nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 202 r. roku w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz.Urz.MON.2020.194).

²⁶⁵ Tamże, § 3.

Można zaobserwować znaczny wzrost zaangażowania w działania społeczne, także w ramach organizacji o charakterze proobronnym. Powodem tego stanu rzeczy jest aktualna sytuacja na świecie, zwłaszcza pandemia COVID-19 i wojna w Ukrainie. Jak zauważają Ryszard Jakubczak i Aleksandra Skrabacz: „w państwach o ustroju demokratycznym aktywność obywatelska wyraża się przede wszystkim w istnieniu i funkcjonowaniu szeroko rozbudowanej, zwłaszcza na szczeblu lokalnym, sieci inicjatyw społecznych. Są to tworzone oddolnie organizacje pozarządowe, czyli dobrowolnie zrzeszeni obywatele, którzy swój czas, zapał, energię, często fundusze poświęcają na realizację celów użytecznych publicznie”²⁶⁶. Można stwierdzić, że organizacje proobronne są polem realizacji potencjału społecznego w zakresie bezpieczeństwa narodowego. Organizacje proobronne prowadzą bardzo szeroką działalność, która pozytywnie wpływa na funkcjonowanie SBN. Można powiedzieć, że są pomostem między władzą, obywatelami i wojskiem, wiele z nich angażuje się bowiem bezpośrednio w działalność paramilitarną i podejmuje współpracę z Wojskiem Polskim.

Organizacje proobronne w pewnym stopniu wypełniają lukę po zawieszeniu zasadniczej służby wojskowej. Marcin Korowaj, prezes zarządu Fundacji na rzecz Obronności i Bezpieczeństwa Kraju „Combat Alert” ujmuje to w następujących słowach:

„Podczas gdy w czasach służby zasadniczej mieliśmy gros osób przeszkolonych, dziś nie ma w Polsce żadnego powszechnego systemu szkolenia wojskowego dla cywilów. Tę lukę wypełniają właśnie organizacje”²⁶⁷.

Pozytywnym aspektem funkcjonowania organizacji proobronnych w SBN jest także szeroka działalność podmiotów włączonych do zintegrowanego systemu ratowniczego. Warto w tym miejscu wspomnieć o takich organizacjach, jak na przykład: Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Związek Ochotniczych Straży Pożarnych, Związek Harcerstwa Polskiego. Potencjał tych organizacji jest wykorzystywany do ratowania ludzkiego życia i mienia oraz do pomocy humanitarnej w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych. Najliczniejszą spośród wymienionych organizacji

---

²⁶⁶ R. Jakubczak, A. Skrabacz, *Spoleczeństwo w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego Polski w XXI wieku*, Siedlce 2006, s.29.

²⁶⁷ *Spoleczne zaplecze sil zbrojnych*: <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/38193?t=Spoleczne-zaplecze-sil-zbrojnych> (dostęp: 11.10.2022).

jest Związek Ochotniczych Straży Pożarnych, który posiada rozbudowaną strukturę terenową, liczącą ok. 16 500 jednostek. Jako przykład skutecznego działania organizacji proobronnych w sytuacjach kryzysowych można przywołać działania podjęte w związku z powodzią w 1997 r. i katastrofą budowlaną jednej z hal Międzynarodowych Targów Katowickich w 2006 r. Skutki pierwszego z wymienionych wydarzeń, tj. powodzi z 1997 r., były katastrofalne – zmarły 54 osoby, a ponad 160 tysięcy osób musiało być ewakuowanych. System ochrony przeciwpowodziowej zawiódł w ogromnym stopniu, a kolejnym problem okazał się chaos w administracji publicznej, który utrudniał koordynowanie działań. W akcję pomocową zaangażowali się członkowie organizacji proobronnych – ochotnicze straże pożarne (dalej: OSP) podejmowały działania ratownicze, z kolei krótkofalowcy stworzyli profesjonalną sieć łączności, która ułatwiła komunikację między służbami. Także inne organizacje proobronne miały swój udział w akcji przeciwpowodziowej – ich członkowie pomagali w ewakuacji czy zapewnieniu żywności. Podczas katastrofy budowlanej w Katowicach w akcję ratunkową włączyły się następujące organizacje proobronne: OSP, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Grupy ratownictwa PCK, Społeczna Grupa Ratunkowa „Na ratunek”, Grupa Wysokościowa S-12, Krajowa Społeczna Grupa Ratowników. Wymienione podmioty uczestniczyły w akcji poszukiwawczej i ratunkowej.

Analizując pozytywne aspekty udziału organizacji proobronnych w tworzeniu SBN nie można pominąć ich ogromnej roli w procesie wychowania dzieci i młodzieży. Warto przywołać chociażby zapisy ze statutów Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawcze (dalej: ZS „Strzelec” OSW) czy Związku Harcerstwa Polskiego (dalej: ZHP). Jedynym z podstawowych celów statutowych ZS „Strzelec” OSW jest: „wychowanie obywatelskie członków” oraz „wychowanie członków w duchu patriotycznym, wokół takich wartości jak Bóg, Honor, Ojczyzna”²⁶⁸. W statucie ZHP jako jeden z najważniejszych celów wyznaczono natomiast: kształtowanie osobowości człowieka odpowiedzialnego oraz upowszechnianie i umacnianie w społeczeństwie przywiązania do wartości: wolności prawdy, sprawiedliwości, demokracji, samorządności, równouprawnienia, tolerancji i przyjaźni”²⁶⁹. Organizacje proobronne kultywują ważne wartości i dążą do wychowania odpowiedzialnych i świadomych ludzi. Budują także poczucie konieczności troski o wspólne ideały, w tym o bezpieczeństwo narodowe.

---

²⁶⁸ Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej.

²⁶⁹ Statut Związku Harcerstwa Polskiego.

Ponadto uczą współpracy w grupie, a także pozwalają nabyć umiejętności, które mogą bezpośrednio przełożyć się na późniejszą drogę zawodową, np. związaną ze wstąpieniem do wojska czy policji. Ten cel bezpośrednio został określony m.in. w statucie ZS „Strzelec” OSW: „przygotowanie młodzieży do służby w Wojsku Polskim, Straży Granicznej, Policji, Państwowej Straży Pożarnej oraz służby w formacjach Obrony Cywilnej”²⁷⁰. W tym aspekcie znaczącą rolę odgrywają także wszelkie organizacje o profilu sportowym, takie jak Polski Związek Karate (dalej: PZK). Ich działalność skupia się zwłaszcza na podnoszeniu sprawności fizycznej członków, co bezpośrednio przekłada się na podniesienie umiejętności niezbędnych przy testach sprawnościowych dla kandydatów do służb mundurowych.

Z wywiadów eksperckich przeprowadzonych z przedstawicielami PZK oraz ZHP wynika, że oba związki aktywnie uczestniczą w działaniach na rzecz bezpieczeństwa i widzą możliwości poszerzenia obszaru ich zadań. Instruktorzy karate prowadzą m.in. zajęcia z samoobrony w wielu szkołach, w których funkcjonują klasy mundurowe, ponadto pomagają w przygotowaniach kandydatów do testów sprawnościowych do służb mundurowych. Przedstawiciel PZK, z którym przeprowadzono wywiad ekspercki, wskazuje aktywności podejmowane obecnie przez środowisko karate w ramach działalności związanej z bezpieczeństwem narodowym:

„Najważniejszym działaniem w tym aspekcie jest obecnie wychowywanie dzieci i młodzieży i krzewienie wśród nich wartości i umiejętności, które powinien posiadać odpowiedzialny obywatel. Oczywiście skupiamy się na podnoszeniu sprawności fizycznej członków klubów, a także zdarza nam się prowadzić zajęcia z samoobrony w szkołach. Część klubów uczestniczy w programach MON, np. „Przez sport do wojska”²⁷¹.

Instruktorzy ZHP prowadzą z kolei różnego typu zajęcia, jak warsztaty pierwszej pomocy czy zajęcia w terenie, o czym w wywiadzie eksperckim mówi przedstawicielka ZHP:

„Drużyny mają możliwość udziału w projektach edukacyjnych finansowanych przez samorządy. W ramach działalności Harcerskich Grup Ratowniczych mogą uczestniczyć w warsztatach i harcerskich kursach pierwszej pomocy. Z inicjatywy Akademii Specjalności

---

²⁷⁰ Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej.

²⁷¹ Zob. Aneks – Wywiad ekspercki z przedstawicielem PZK.

Chorągwi Stołecznej ZHP organizowane są również kursy samoobrony czy szkolenia strzeleckie dla pełnoletnich harcerzy oraz za zgodą rodziców dla tych powyżej 16 roku życia. Jednostki harcerskie wzbogacają swój program poprzez np. spotkania z żołnierzami na terenie jednostki wojskowej, gdzie mogą zobaczyć prawdziwą musztrę, zapoznać się z bronią, poznać funkcjonowanie radiostacji czy poszerzyć swoją wiedzę z zakresu kamuflażu²⁷².

Należy zaznaczyć, że większość wymienionych wyżej aktywności to działania podejmowane z inicjatywy samorządów, a nie regulowane ogólnie przez państwo.

Organizacje proobronne uczestniczą w szkoleniu klas mundurowych. Zgodnie z partnerskimi umowami obronnymi z MON cztery stowarzyszenia, tj. Związek Strzelecki „Niepodległość”, Związek Strzelecki „Strzelec” OSW, Jednostka Strzelecka 4051 i Combat Alert mają obowiązek wspierania realizacji zajęć teoretycznych i praktycznych uczniów oddziałów przygotowania wojskowego i Certyfikowanych Klas Mundurowych. Ponadto, organizacje proobronne, zgodnie z nowymi wytycznymi odnośnie wprowadzenia elementów przysposobienia wojskowego do szkół, mają uczestniczyć w prowadzeniu zajęć z podstawy programowej tego przedmiotu.

Warto przywołać także przykład organizacji przynależącej do kategorii organizacji ratowniczych, tj. Stowarzyszenia „Podwodnik” Szkoły Ratownictwa, Sportów Wodnych i Obronnych, która zrealizowała następujące działania na rzecz obronności współfinansowane ze środków MON:

1. „Rehabilitacja poprzez sport” – turnus rehabilitacyjno-szkoleniowy dla weteranów i rannych żołnierzy ze szkoleniem pływania;
2. Szkolenie specjalistyczne nurkowe i motorowodne dla uczniów klas mundurowych i członków organizacji proobronnych²⁷³.

Powyższe projekty to kolejny dowód na to, że zakres zadań realizowanych przez organizacje proobronne jest bardzo szeroki i mogą one wspierać działania na rzecz SBN na wielu różnych płaszczyznach, o czym świadczy także działalność m.in. Związku Żołnierzy Wojska Polskiego (dalej: ZŻWP). ZŻWP aktywnie uczestniczy w pracach nad rozwiązaniem problemu żołnierzy rezerwy, w tym powołania Narodowych Sił

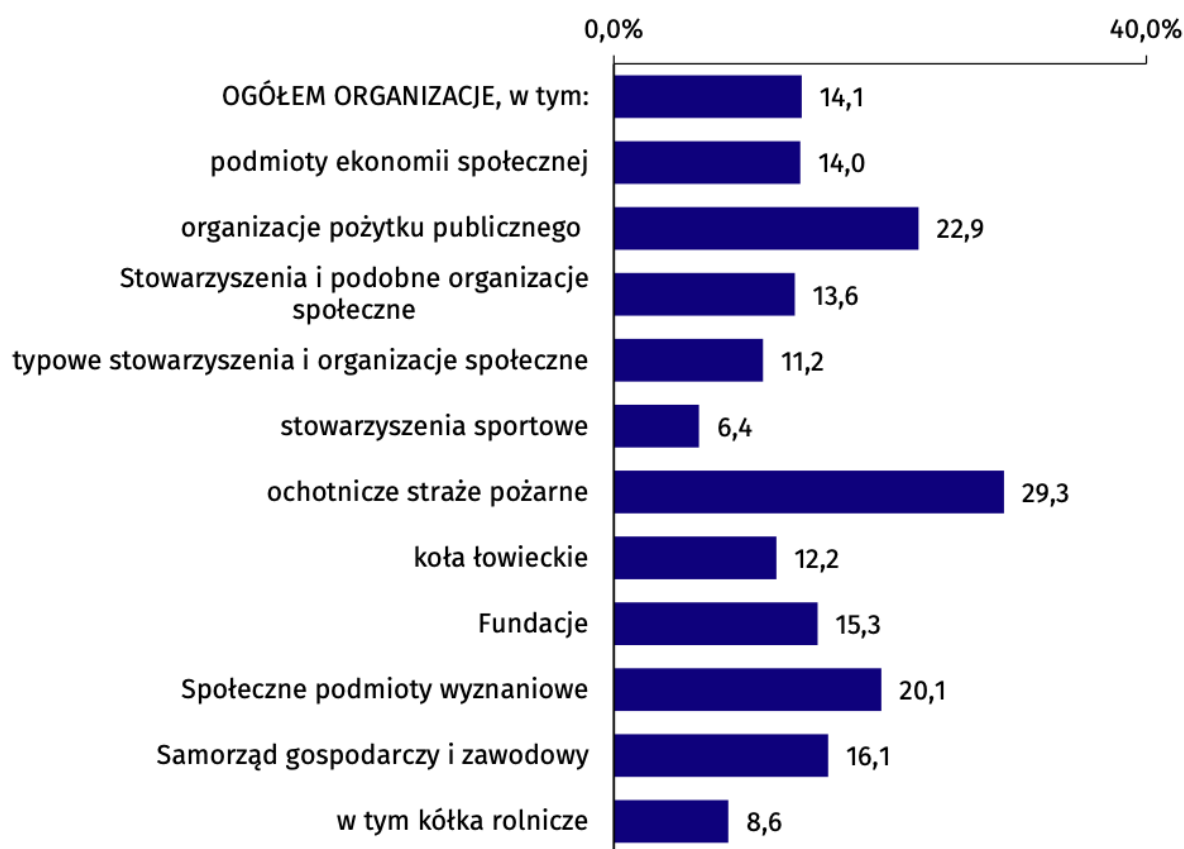
²⁷² Zob. Aneks – Wywiad ekspercki z przedstawicielką ZHP.

²⁷³ Działalność proobronna Podwodnik: http://podwodnik.org.pl/1_22_dzialalnosc-proobronna.html (dostęp: 10.11.2022).

Rezerwowych we współpracy ze Sztabem Generalnym Wojska Polskiego, a także prowadzi działalność w zakresie edukacji obronnej i patriotycznej²⁷⁴.

Nie sposób nie wspomnieć o szerokiej działalności organizacji proobronnych w trakcie pandemii COVID-19. Według danych pochodzących z raportu GUS, zadania realizowane przez tego rodzaju podmioty objęły 2 miliony osób. Z raportu wynika, że 14,1 % organizacji pozarządowych, wśród których znalazły się także organizacje proobronne, podjęło dodatkowe działania w związku z pandemią. Ich podział wskazano na poniższym wykresie.

Rys. 5.1. Odsetek organizacji non-profit podejmujących dodatkowe działania na rzecz odbiorców w związku z pandemią COVID-19 według rodzaju organizacji

Źródło: Raport GUS: *Organizacje non-profit w czasie epidemii COVID-10 (marzec–sierpień 2020)*:

https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5490/20/1/1/organizacje_non-profit_w_czasie_epidemii_covid-19.pdf (dostęp: 11.11.2022).

²⁷⁴Działalność proobronna ZZWP: <https://www.zzwp.pl/dzialalnosc/dzialalnosc-proobronna-zzwp/> (dostęp: 10.11.2022).

Członkowie organizacji podejmowali następujące działania społeczne w związku z pandemią COVID-19:

1. pomoc seniorom, osobom z grup ryzyka, w kwarantannie;
2. działania informacyjne, kampanie społeczne;
3. zajęcia edukacyjne online;
4. szycie maseczek;
5. telefon zaufania, poradnictwo;
6. dystrybucja żywności;
7. pomoc służbie zdrowia;
8. dystrybucja środków higienicznych i do dezynfekcji;
9. organizacja zbiórek pieniędzy, darów;
10. wsparcie finansowe dla potrzebujących²⁷⁵.

Okres pandemii okazał się ważnym sprawdzianem możliwości organizacji pozarządowych, w tym organizacji proobronnych. Okazało się, że w sytuacjach kryzysowych mogą one stanowić duże wsparcie działań prowadzonych przez państwo.

Podsumowując powyższe rozważania, należy wymienić następujące obszary, w których organizacje proobronne mogą mieć pozytywny i znaczący wkład na SBN:

- kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego;
- pobudzanie aktywności społecznej;
- tworzenie bezpieczeństwa społeczności lokalnych;
- wsparcie organów publicznych w budowie spójnego SBN;
- działanie na rzecz edukacji dla bezpieczeństwa;
- wsparcie Sił Zbrojnych RP w działaniach militarnych i niemilitarnych;
- wsparcie działań w każdej fazie procesu zarządzania kryzysowego.

---

²⁷⁵ Raport z badań stowarzyszenia Klon/Jawor: *Organizacje pozarządowe wobec pandemii*: <https://api.ngo.pl/media/get/135421> (dostęp: 10.11.2022).

5.3. Negatywne aspekty udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego

W literaturze przeważają rozważania odnośnie pozytywnych aspektów udziału organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego, ale są także kwestie problematyczne, które warto poruszyć w niniejszym podrozdziale. Obawę, w przypadku uczestniczenia w akcjach ratowniczych, może budzić m.in. brak pewności, co do potencjału osobowego organizacji oraz ilości posiadanego przez nią sprzętu. Mimo, że centra zarządzania kryzysowego prowadzą ewidencje wszystkich dostępnych sił i środków, tj.: zasobów ludzkich, lokalowych, specjalistycznych pojazdów oraz sprzętu, należy mieć na uwadze, iż potencjał organizacji zmienia się w sposób dynamiczny i stan faktyczny często jest weryfikowany dopiero podczas bezpośrednich działań, co może mieć negatywne konsekwencje. Problem może stanowić także poziom wykształcenia członków organizacji. Ich nieumiejętne działania, zdaniem niektórych ekspertów, mogą utrudniać pracę wykwalifikowanej kadrze ratowniczej czy wojsku. W tym miejscu warto przywołać opinię gen. Bogusława Packa, który uważa, że ewentualny udział formacji paramilitarnych w konflikcie zbrojnym byłby ostatecznością i przede wszystkim powinniśmy postawić na najnowsze technologie i wykształcenie żołnierzy²⁷⁶.

Problemem największej wagi jest jednak brak precyzyjnego usystematyzowania kwestii uczestniczenia organizacji proobronnych w tworzeniu SBN w aktach prawnych. Brakuje regulacji wskazujących miejsce tych podmiotów w SBN, a także systemu i struktur, które na poziomie państwa ogarniałyby całość tegoż systemu. Te niedociągnięcia uniemożliwiają pełne wykorzystanie potencjału organizacji proobronnych. Stworzenie precyzyjnych regulacji i kompletnego systemu jest konieczne, ale należy mieć na uwadze, że proces ten będzie wymagał dużych nakładów pracy oraz finansów.

Kwestie finansowe stanowią problem także z perspektywy zadań zleczanych organizacjom – ich realizacja jest w znacznej mierze możliwa jedynie dzięki współfinansowaniu

z MON, a środki te często są niewystarczające. Przy obecnej trudnej sytuacji geopolitycznej i konieczności ustalania priorytetów finansowych zwiększenie środków na

---

²⁷⁶ J. Wałdoch, „Lopata zamiast karabinu”? Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski, „Metropolitan” 2017, nr 1(7), s. 63.

działania realizowane przez organizacje proobronne może stanowić znaczną trudność.

Kolejnym negatywnym aspektem omawianego zagadnienia jest brak partnerskiego traktowania organizacji proobronnych przez podmioty publiczne. Zdaniem ekspertów, współpraca nie zawsze jest realizowana zgodnie z ustalonymi zasadami: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji oraz jawności²⁷⁷. Trudno mówić o rzeczywistym partnerstwie między sektorem publicznym a pozarządowym. Co istotne, władze jednostek terytorialnych często deklarują posiadanie programów współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym o charakterze proobronnym, ale znaczna część z nich nie jest konsultowana z samymi organizacjami. Ten negatywny aspekt współpracy należałoby wyeliminować, angażując organizacje już na etapie projektowania danego programu i konsultując jego szczegóły.

Potencjał organizacji proobronnych jest zauważany w aspekcie wsparcia Sił Zbrojnych RP. W tym obszarze pojawiają się jednak trudności związane z wiekiem członków organizacji proobronnych. Małoletni, stanowiący znaczny procent członków, nie mogą być włączeni do żadnych uzbrojonych i zorganizowanych sił, grup oraz oddziałów zgodnie z Konwencją o prawach dziecka z 20 listopada 1989 r. i Protokołem fakultatywnym do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne²⁷⁸. Ograniczeniem z punktu widzenia szkolenia wojskowego jest również dysponowanie bronią palną²⁷⁹. Powyższe problemy dotyczą nie tylko szkolenia członków organizacji proobronnych, ale także uczniów klas mundurowych.

---

²⁷⁷ Zob. Decyzja nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 202 r. roku w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz.Urz.MON.2020.194).

²⁷⁸ Konwencja o prawach dziecka z 20 listopada 1989 r. i Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne, przyjęty w Nowym Jorku dnia 25 maja 2000 r. (Dz.U. z 2007 r., Nr 91, poz. 608, z późn. zm.).

²⁷⁹ Zgodnie z Ustawą z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2012 r., poz. 576, z późn. zm.), art. 15 ust. 1 i 2. pozwolenia na broń wydaje się osobom, które ukończyły 21 rok życia i spełniają szereg dodatkowych kryteriów.

5.4. Badanie ankietowe – *Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu białostockiego i miasta Białystok*

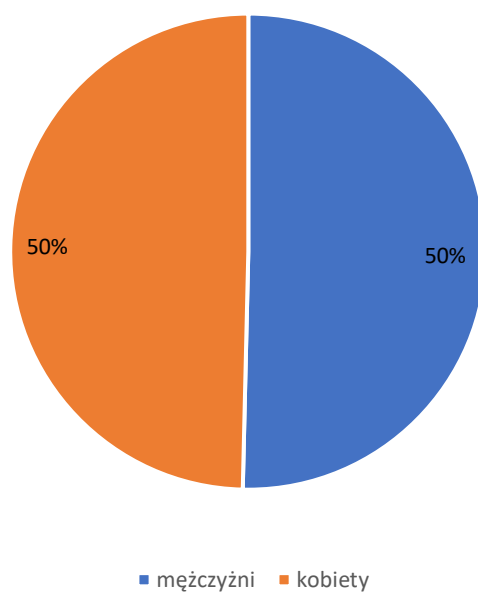
5.4.1. Charakterystyka badanej grupy

W badaniu prowadzonym od 1 czerwca do 31 grudnia 2022 r. wzięło udział 403 respondentów z powiatu białostockiego i miasta Białystok. Obszar ten został wybrany ze względu na zróżnicowanie miejsko-wiejskie (liczba gmin miejsko-wiejskich wchodzących w skład powiatu: 9, liczba gmin wiejskich: 6), położenie w rejonie przygranicznym oraz z powodu miejsca zamieszkania autorki niniejszej rozprawy i możliwości dotarcia do respondentów z regionu. Zgodnie z danymi Białostockiego Urzędu Statystycznego liczba ludności miasta Białystok wynosi 293 000, z kolei powiatu białostockiego 152 020, co daje łączną liczbę 445 020²⁸⁰. Charakterystykę grupy badawczej przedstawia metryczka zamieszczona w kwestionariuszu ankiety obejmująca następujące dane: płeć, wiek, wykształcenie oraz miejsce zamieszkania będące zmiennymi niezależnymi, zmiennymi ilościowymi i zmiennymi osobowościowymi. Kwestionariusz ankiety został utworzony przy pomocy narzędzia Google Forms i zamieszczony w Internecie.

W badaniu wzięło udział niemal tyle samo kobiet, ile mężczyzn – podział procentowy zaprezentowano na poniższym wykresie.

---

²⁸⁰ Białystok – liczba ludności, stan na dzień 30 czerwca 2022 r.: <https://bialystok.stat.gov.pl> (dostęp: 12.01.2023).

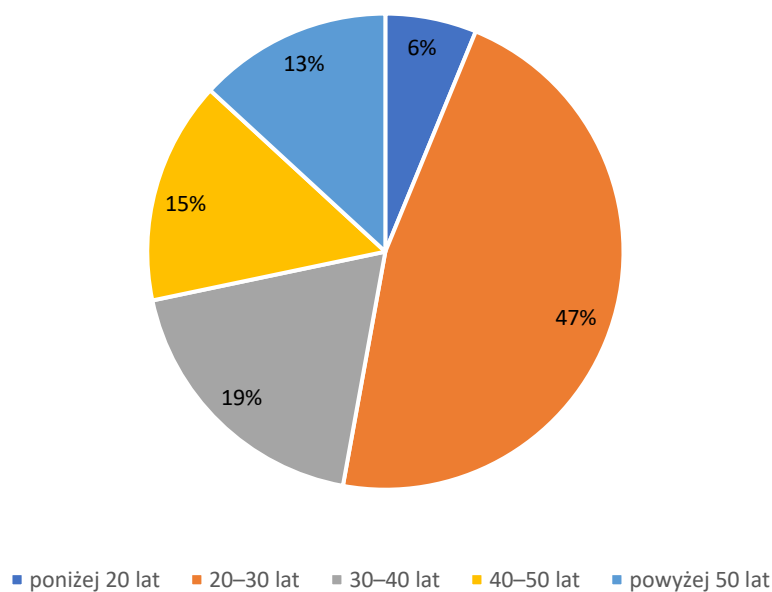

Wykres 5.1. Podział respondentów ze względu na płeć
Źródło: opracowanie własne.

Respondenci biorący udział w badaniu należeli do jednej z 5 grup wiekowych:

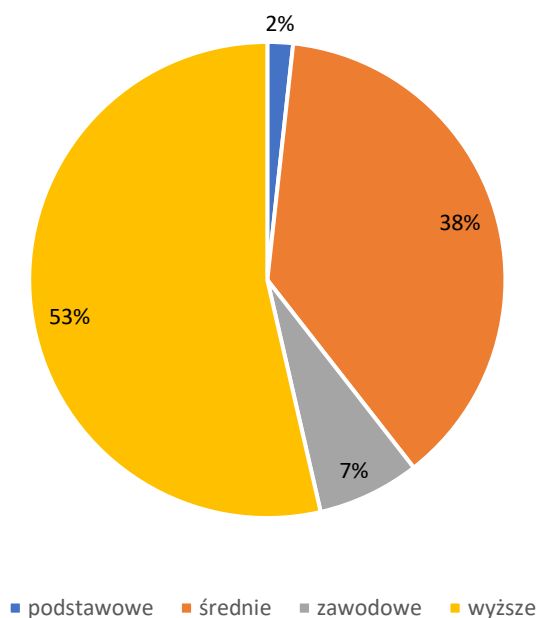
6. poniżej 20 lat,
7. 20–30 lat,
8. 30–40 lat,
9. 40–50 lat,
10. powyżej 50 lat.

Najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 20–30 lat (46,7%), następnie: 30–40 lat (18,9%), 40–50 lat (15,1%), powyżej 50 lat (13,2%). Najmniej liczną grupę stanowiły osoby w wieku poniżej 20 lat (6,2%).

Wykres 5.2. Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania
Źródło: opracowanie własne.

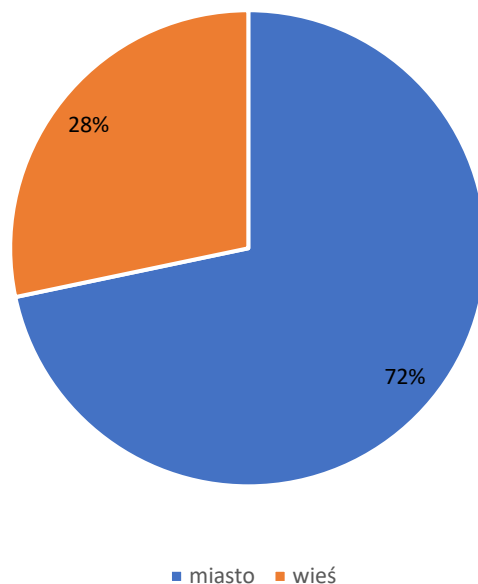
Podział badanych ze względu na ich wykształcenie prezentuje poniższy wykres.

Wykres 5.3. Podział respondentów ze względu na wykształcenie
Źródło: opracowanie własne.

Największy odsetek respondentów posiadało wykształcenie wyższe (53,6%), następnie wykształcenie średnie (37,7%), wykształcenie zawodowe (6,9%), podstawowe (1,7%).

W metryczce uwzględniono także informacje o miejscu zamieszkania badanych osób z podziałem na miasto i wieś. Wyniki przedstawiają się następująco: miasto – 71,7%, wieś – 28,3%.

Wykres 5.4. Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania
Źródło: opracowanie własne.

5.4.2. Prezentacja wyników badania

W pytaniu 5., pierwszym, które miało formę otwartą, poproszono badanych o zdefiniowanie pojęcia „bezpieczeństwa narodowego”. Odpowiedzi na to pytanie były zróżnicowane, jednak można zauważyć, że bezpieczeństwo narodowe badani najczęściej definiowali jako: bezpieczeństwo państwa i jego granic, braku zagrożeń w państwie, ochrony obywateli przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Dla części respondentów bezpieczeństwo narodowe jest tożsame z działaniami podejmowanymi w celu jego zapewnienia, w tym: odpowiednim zarządzaniem krajem, posiadaniem silnego i nowoczesnego wojska, działaniami policji, efektywną współpracą organów i stowarzyszeń, identyfikacją zagrożeń. Respondenci, definiując omawiane pojęcie, wskazali także liczne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, m.in.: konflikt zbrojny, naruszanie zasad suwerenności, demokracji, praworządności, terroryzm, zamieszki, wysoka przestępczość,

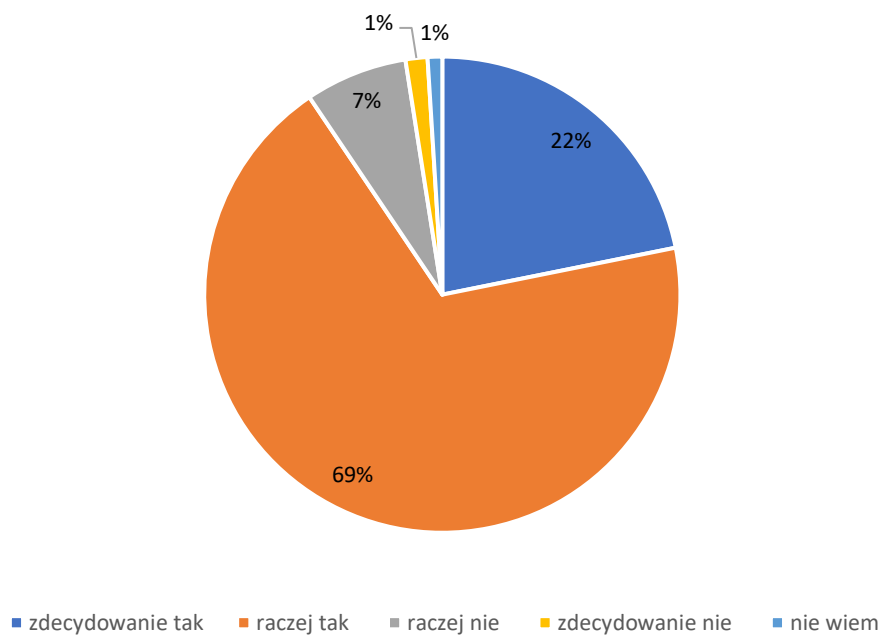

cyberprzestępczość. Z udzielonych odpowiedzi można wysnuć wniosek, że pojęcie bezpieczeństwa narodowego jest znane dla większości badanych i rozumiane jako proces zapewnienia ochrony państwa przed różnego typu zagrożeniami poprzez odpowiednie działania, co w wysokim stopniu pokrywa się z ujęciem prezentowanym przez badaczy w literaturze przedmiotu. Zaprezentowane wyniki świadczą o wysokiej świadomości badanych w zakresie rozumienia pojęcia bezpieczeństwa narodowego.

W pytaniu 6. poproszono respondentów o wybór jednej z trzech odpowiedzi, która w ich przekonaniu jest najbliższa definicji pojęcia „przestępczość”. Ponad 90% osób biorących udział w badaniu wybrało odpowiedź: „przestępczość to zbiór czynów zakazanych ustawowo pod groźbą kary”. 7,2% respondentów wskazało natomiast odpowiedź: „przestępczość to: „zbiór bezprawnych działań o niskiej szkodliwości”, a zaledwie 2% osób wybrało: „przestępczość to nauka o przestępstwach”.

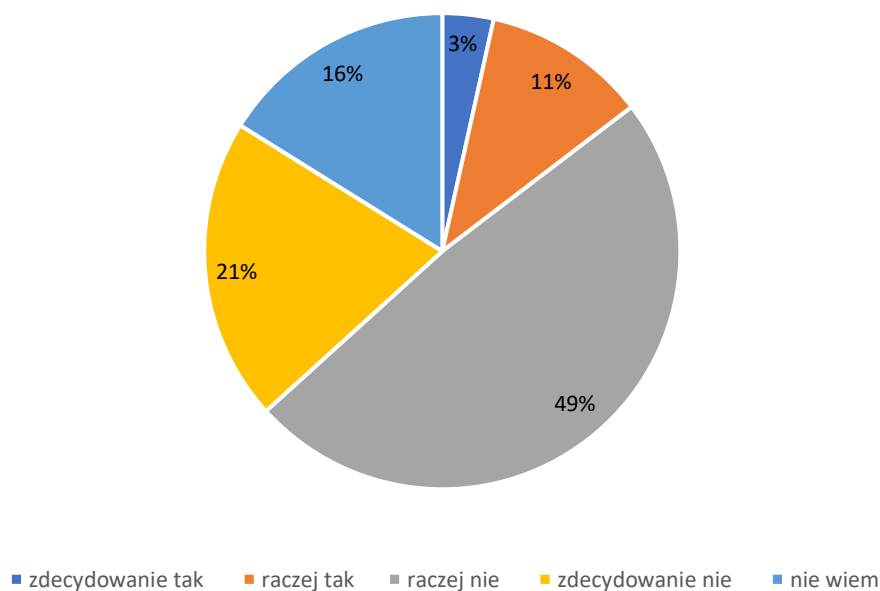
Następnie zapytano respondentów o definicję pojęcia „zarządzanie kryzysowe”, ponownie umożliwiając wybór spośród trzech odpowiedzi. Podobnie, jak w pytaniu 6., zdecydowana większość badanych wybrała jedną odpowiedź (89,1%): „zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzania zasobów i infrastruktury krytycznej”. 9,9% respondentów wskazało odpowiedź: „zarządzanie kryzysowe to działalność rządu, która polega na reagowaniu podczas wystąpienia klęski żywiołowej”, a zaledwie 1% badanych wybrało: „zarządzanie kryzysowe to działalność służb mundurowych, która ma na celu zwalczanie przestępczości”. Tak wysoki odsetek odpowiedzi zgodnych z ujęciem naukowym pojęć „przestępczość” i „zarządzanie kryzysowe” świadczy o wysokiej świadomości badanych w tym zakresie.

Kolejne pytania, w formie zamkniętej, dotyczyły poczucia bezpieczeństwa wśród respondentów. W pytaniu 8. zapytano badanych, czy czują się bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania. Zdecydowana większość stwierdziła, że czuje się bezpiecznie, w tym 21,8% osób zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie tak”, natomiast aż 68,7% „raczej tak”. Podział procentowy przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 5.5. Opinia respondentów na temat poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania
Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu 9. zapytano respondentów, czy czują się obecnie bardziej bezpiecznie niż rok temu. Większość osób stwierdziła, że czuje się mniej bezpiecznie, szczegółowe wyniki zaprezentowano na wykresie poniżej.

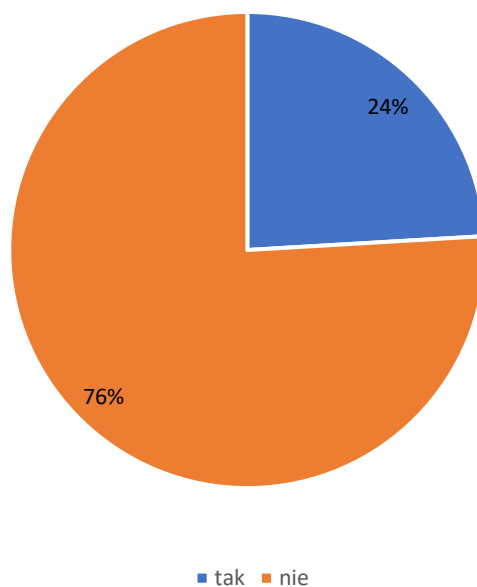

Wykres 5.6. Opinia respondentów na temat poczucia bezpieczeństwa w porównaniu do poprzedniego roku
Źródło: opracowanie własne.

Z odpowiedzi udzielonych na pytania 8. i 9. wynika, że większość badanych czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania, ale w ciągu ostatniego roku poziom ich poczucia bezpieczeństwa spadł. Przyczyną tego stanu rzeczy może być obecna sytuacja geopolityczna, w tym konflikt w Ukrainie, wzmożone migracje do Polski czy wysoki poziom inflacji.

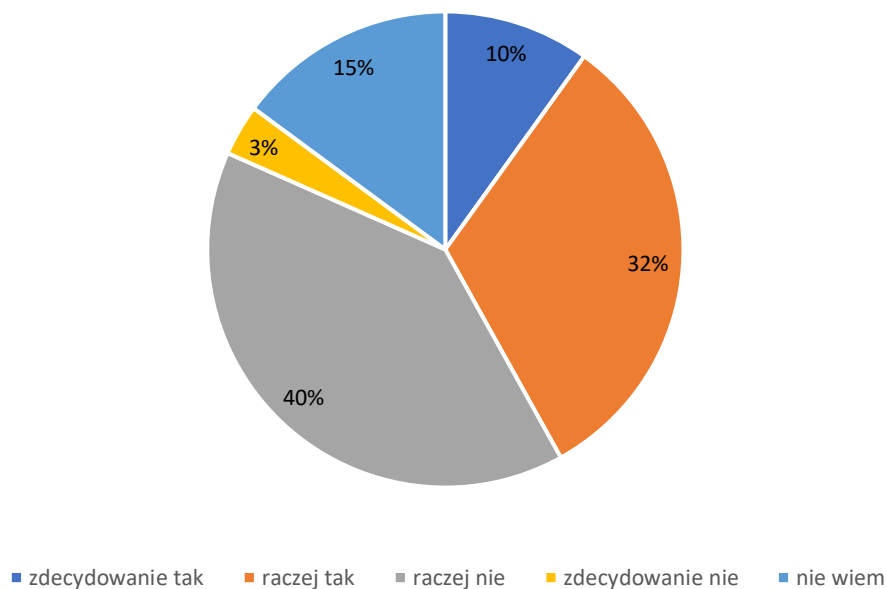
W pytaniu 10., w którym umożliwiono wybór więcej niż jednej odpowiedzi, poproszono respondentów o wskazanie, na jakiej podstawie opierają ocenę własnego bezpieczeństwa. Przeważającą odpowiedzią była: „na podstawie obserwacji (ludzi i ich zachowań, sytuacji geopolitycznej itp.)”, którą wybrało 81,7% osób. Wysokie wyniki uzyskały także odpowiedzi: „na podstawie własnych doświadczeń” – 45% osób oraz „na podstawie informacji z prasy, telewizji, radia, social mediów” – 48,5% osób. 24,5% osób zaznaczyło z kolei odpowiedź „na wypowiedziach członków rodziny, znajomych”.

Pytania 11., 12., raz 13. dotyczyły kwestii przestępczości. W pytaniu 11. zapytano respondentów, czy byli ofiarą przestępstwa. Większość osób (75,9%) odpowiedziała, że nie była ofiarą przestępstwa, natomiast 24,1% badanych zaznaczyło, że było ofiarą przestępstwa.

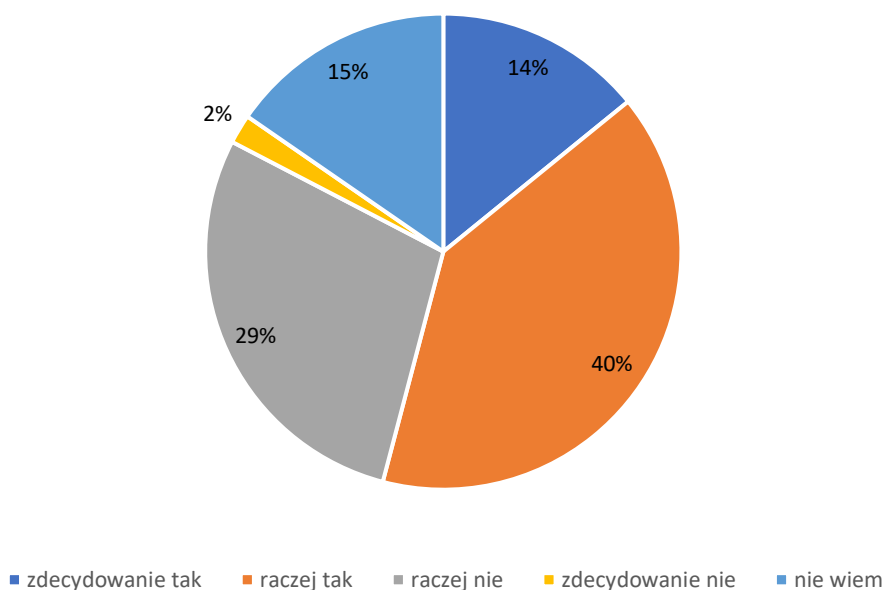
Wykres 5.7. Doświadczenie przestępstwa wśród respondentów
Źródło: opracowanie własne.

Następnie zapytano respondentów, czy obawiają się, że w przyszłości mogą stać się ofiarą przestępstwa. Warto zauważyć, że w tym pytaniu pojawiła się znaczna rozbieżność odpowiedzi – 39,7% badanych zaznaczyło „raczej nie”, natomiast 32% badanych – „raczej tak”.

Wykres 5.8. Obawy respondentów odnośnie możliwości stania się ofiarą przestępstwa
Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu 13. zapytano respondentów, czy obawiają się, że w przyszłości członkowie ich rodzin mogą stać się ofiarami przestępstwa. Odpowiedzi na to pytanie były zbliżone do udzielonych w pytaniu 12., co obrazuje poniższy wykres.

Wykres 5.9. Obawy respondentów odnośnie możliwości stania się ofiarą przestępstwa przez członka rodziny

Źródło: opracowanie własne.

Wysoki odsetek badanych obawia się, że może stać się ofiarą przestępstwa lub że dotknie to członka jego rodziny. Można przypuszczać, iż jednym z czynników wpływających na odczucia ankietowanych są wzmożone migracje do Polski w związku z konfliktem zbrojnym w Ukrainie. Według danych straży granicznej od 24 lutego 2022 r. do 16 kwietnia 2023 r. do Polski wjechało 11,151 mln uchodźców z Ukrainy²⁸¹. Znaczna część z nich wróciła do Ukrainy lub wyjechała do innych krajów europejskich²⁸², jednak tak duży przepływ ludności przez kraj mógł przyczynić się do rozwinięcia niepokoju społecznego – badanie przeprowadzone w 2021 r. przez Centrum Badań nad Uprzedzeniami wykazało, że aż 92,3% Polek i Polaków nie miało kontaktu z żadnym uchodźcą, co zmieniło się radykalnie po 24 lutego 2022 r. Tak gwałtowna zmiana dotychczasowej sytuacji, zwłaszcza w tych środowiskach lokalnych, gdzie zamieszkała znaczna liczba uchodźców, mogła przyczynić się do rozwinięcia wśród badanych obawy o bezpieczeństwo własne i bliskich.

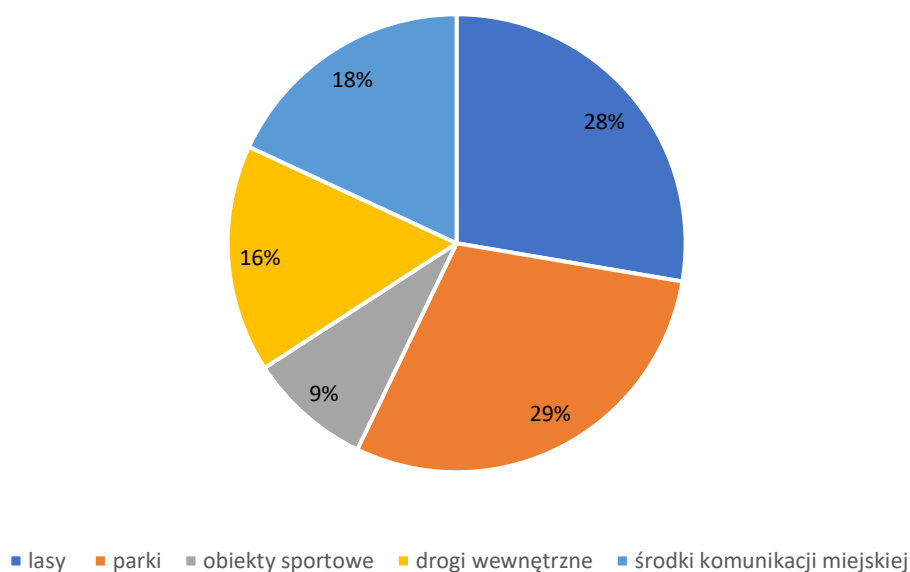
²⁸¹ *Aktualna sytuacja granicy ukraińsko-polskiej*: <https://www.ukrainianinpoland.pl/how-many-ukrainians-have-crossed-the-ukrainian-polish-border-since-the-beginning-of-the-war-current-data-pl/> (dostęp: 10.04.2023).

²⁸² Obecnie w Polsce mieszka około 1,3 mln uchodźców z Ukrainy. Zob. *Uchodźcy z Ukrainy*: https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-wojna-z-rosja/news-uchodzcy-z-ukrainy-wiemy-ilu-dzis-mieszka-w-polsce,nId,6615401#crp_state=1 (dostęp: 10.04.2023).

Następnie zapytano respondentów, czy obawiają się, że w przyszłość na terytorium kraju może dojść do konfliktu zbrojnego. Wysoki odsetek badanych, bo aż 62%, zaznaczyło, że obawia się możliwości wystąpienia konfliktu zbrojnego na terytorium RP, w tym: 44,3% ankietowanych wskazało odpowiedź „raczej tak”, a 17,7% – „zdecydowanie tak”. Można zauważyć związek ze spadkiem poczucia bezpieczeństwa u badanych osób – blisko 60% z nich wskazało w pytaniu 9., że czuje się mniej bezpiecznie niż rok temu, a zbliżona część respondentów w omawianym pytaniu zaznaczyła, że obawia się możliwości wystąpienia konfliktu zbrojnego. Ponownie przyczyn tego stanu rzeczy można dopatrywać w konflikcie zbrojnym na terenie Ukrainy, a także w dynamicznie zmieniającej się sytuacji na świecie.

W pytaniu 15. ankietowani wskazali, jakie kwestie stanowią największe zagrożenie dla bezpieczeństwa w ich najbliższym otoczeniu. Oprócz wymienionego już konfliktu zbrojnego, który zaznaczyło 35,4% badanych, pojawiły się odpowiedzi: wojna (25%), alkoholizm (52,7%), narkomania (18,1%), wandalizm (38,9%), zdemoralizowana młodzież (37,1%), zamieszki (10,1%), strajki (9,7%), kradzieże i włamania (46,5%), korupcja (34,9%).

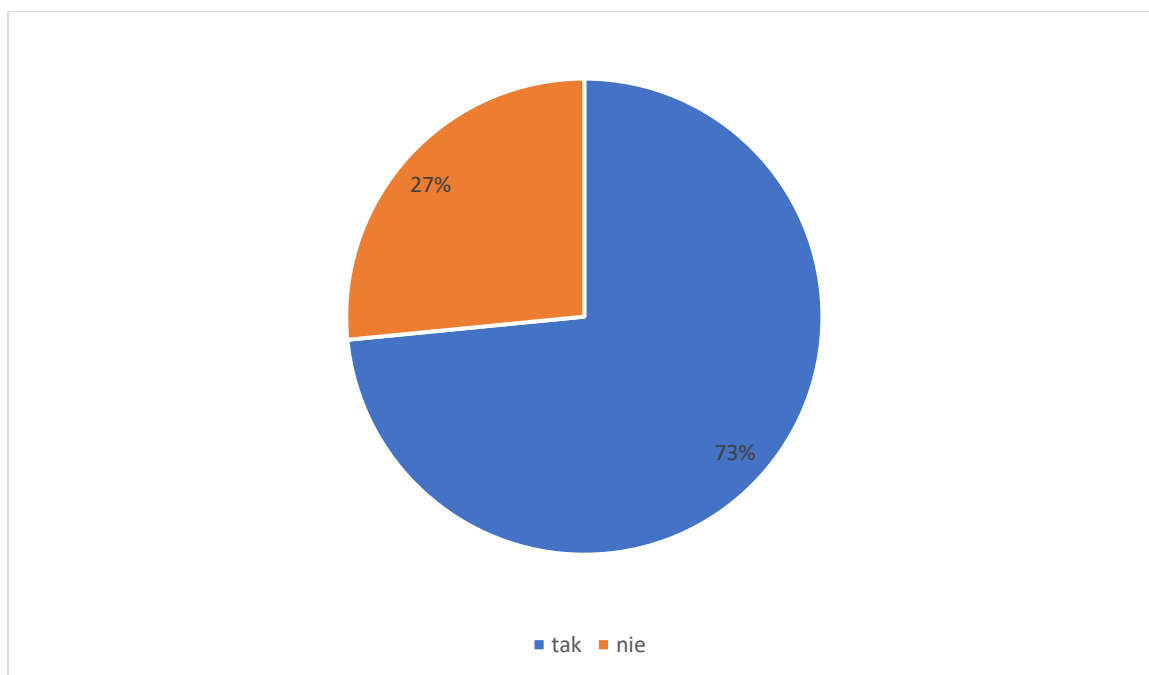
W pytaniu 16. poproszono respondentów o wybór miejsca, które uważają za najmniej bezpieczne w swojej miejscowości spośród pięciu dostępnych opcji: parki, lasy, drogi wewnętrzne, obiekty sportowe, środki komunikacji miejskiej. Najwięcej osób wskazało parki (29,5%) oraz lasy (27,7%). Może to być spowodowane specyfiką tych miejsc, które często cechują się słabym oświetleniem w porze nocnej, brakiem monitoringu, a ponadto w parkach często można spotkać osoby pod wpływem alkoholu czy głośno zachowujące się grupy młodzieży. Te czynniki mogą budzić niepokój w mieszkańcach. Zbliżone wyniki uzyskały odpowiedzi: środki komunikacji miejskiej (18,1%) oraz drogi wewnętrzne (16,1%). Najmniej respondentów wybrało obiekty sportowe (8,7%). Szczegółowy rozkład odpowiedzi zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 5.10. Miejsca, które badani uważają za najmniej bezpieczne w swojej miejscowości
Źródło: opracowanie własne.

W pytaniu 17. poproszono respondentów o wskazanie trzech głównych przyczyn przestępczości spośród następujących opcji: chęć wzbogacenia się, chęć zdobycia władzy, chęć poszerzenia swoich wpływów, bezrobocie, zażywanie środków psychoaktywnych, wpływ znajomych, wpływ środków masowego przekazu, spożywanie alkoholu, chęć destabilizacji społeczeństwa. Zdecydowaną przewagę uzyskały dwie odpowiedzi – chęć wzbogacenia się oraz zażywanie alkoholu – które wybrało kolejno 67,1% oraz 52,5% badanych. W opinii respondentów są to zatem dwa czynniki, które najczęściej wpływają na zachowania przestępcze wśród społeczeństwa.

Pytania 18. i 19. dotyczyły kwestii poprawy bezpieczeństwa. W pytaniu 18. zapytano respondentów, czy wspierają działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa. Ponad 70% ankietowanych odpowiedziało twierdząco, a niespełna jedna trzecia przecząco.

Wykres 5.11. Udział respondentów w działaniach na rzecz bezpieczeństwa

Źródło: opracowanie własne.

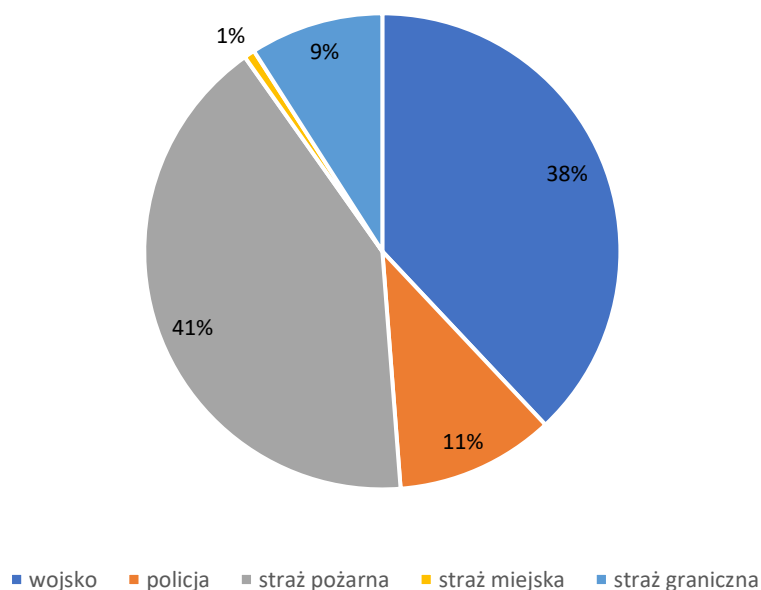
Można stwierdzić, że powyższy wynik jest potwierdzeniem wysokiego zaangażowania społecznego i chęci działania na rzecz wspólnego bezpieczeństwa, co pokrywa się z danymi z raportu CBOS dotyczącego pracy społecznej Polaków w latach 1998–2020, który wykazał, że na przestrzeni ostatnich lat wzrosło zainteresowanie aktywnością społeczną²⁸³.

W kolejnym pytaniu poproszono ankietowanych, by wskazali, jakie działania ich zdaniem należy podjąć w celu poprawy bezpieczeństwa. Badani mogli wybrać trzy spośród sześciu podanych odpowiedzi. Najwięcej osób wskazało: kursy z samoobrony (57,2%), rozwój umiejętności Wojska Polskiego (52,7%), zakup środków ochrony osobistej (51%) oraz zaangażowanie organizacji proobronnych (51,2%). Niewiele mniejszy wynik uzyskały dwie pozostałe propozycje: zwiększenie wydatków na sprzęt wojskowy (44,3%) oraz tworzenie grup nadzorujących najbliższe otoczenie (27,2%). Warto zwrócić uwagę na wysoki wynik odpowiedzi „zaangażowanie organizacji proobronnych”, który może świadczyć o wysokiej świadomości wśród badanych na temat działalności organizacji proobronnych, a także przekonaniu o możliwości ich pozytywnego oddziaływania na system bezpieczeństwa narodowego.

²⁸³ Zob. s. 143.

W pytaniu 20. zapytano respondentów, którą spośród wymienionych służb, tj. wojsko, policja, straż pożarna, straż miejska, straż graniczna, darzą największym zaufaniem w kwestii bezpieczeństwa. Najwyższe wyniki uzyskały straż pożarna oraz wojsko, które łącznie wskazało aż 80,4% ankietowanych. Szczegółowe wyniki zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 5.12. Poziom zaufania społecznego do określonych służb
Źródło: opracowanie własne.

Pytania 21., 22. oraz 23. dotyczyły organizacji proobronnych. W pytaniu 21., które miało formę otwartą, poproszono ankietowanych o wyjaśnienie pojęcia „organizacje proobronne”. Odpowiedzi respondentów były zróżnicowane, natomiast można zaklasyfikować je do czterech kategorii:

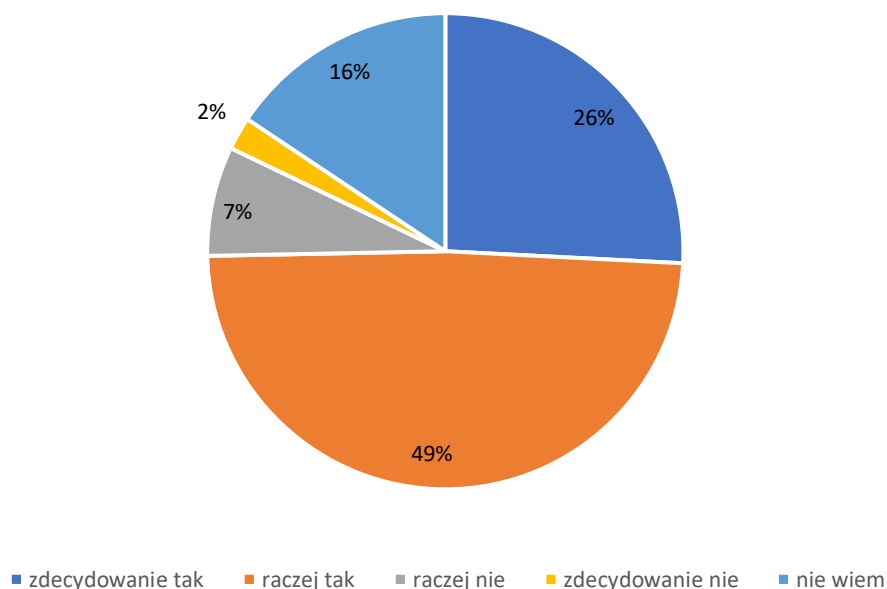
1. odpowiedzi, w których zaznaczono, że organizacje proobronne to podmioty, do których zadań należy działanie na rzecz bezpieczeństwa państwa. W odpowiedziach tego typu ankietowani podkreślali również pozarządowość podmiotów, a także wskazywali jako zadanie organizacji proobronnych prowadzenie działalności edukacyjnej i informacyjnej w obszarze bezpieczeństwa;
2. odpowiedzi, sugerujące utożsamianie organizacji proobronnych z organizacjami paramilitarnymi, w których respondenci zwracają uwagę na związek z wojskiem, noszenie mundurów przez członków, posługiwanie się bronią. Część z tych

odpowiedzi ma wydźwięk negatywny – niektórym respondentom organizacje proobronne kojarzą się z przestępczością, agresją czy zamieszkami;

3. odpowiedzi, w których ankietowani utożsamiają organizacje proobronne wyłącznie z Wojskami Obrony Terytorialnej;
4. odpowiedzi „nie wiem”.

Niektóre spośród udzielonych odpowiedzi łączą w sobie kilka spośród wymienionych wyżej kategorii. Najwięcej ankietowanych udzieliło odpowiedzi, które można zaklasyfikować do pierwszej grupy. Do kategorii drugiej i trzeciej należałoby zaliczyć około 10% odpowiedzi. Z kolei osób, które nie wiedziały, co oznacza pojęcie „organizacje proobronne” było 16%.

W pytaniu 22. zapytano respondentów, czy uważają, że organizacje proobronne mogą przyczynić się do poprawy systemu bezpieczeństwa narodowego RP. Wysoki odsetek badanych, aż 74,7%, odpowiedziało twierdząco, co pozwala sądzić, że zauważają oni wysoki potencjał organizacji proobronnych i ich znaczącą rolę w kształtowaniu systemu bezpieczeństwa narodowego. Za ledwie 9,6% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź przeczącą, natomiast 15,6% odpowiedź „nie wiem”.

Wykres 5.13. Opinia respondentów na temat możliwości poprawy systemu bezpieczeństwa narodowego dzięki działalności organizacji proobronnych
Źródło: opracowanie własne.

Warto odnieść się w tym miejscu do przeprowadzonych wywiadów eksperckich z przedstawicielami Polskiego Związku Karate (dalej: PZK) oraz Związku Harcerstwa Polskiego (dalej: ZHP). Zauważalna jest bowiem korelacja poglądów większości ankietowanych oraz tychże przedstawicieli na temat możliwości poprawy systemu bezpieczeństwa narodowego dzięki działalności organizacji proobronnych. Przedstawiciel PZK, wymienia następujące działania, które mogłyby przynieść pozytywne rezultaty:

„Możliwości klubów zrzeszonych w PZK można wykorzystać na wiele sposobów. Przede wszystkim warto zauważyć ich potencjał w zakresie prowadzenia zajęć sportowych, w tym o profilu samoobrony. Takie zajęcia powinny być prowadzone w szkołach, a zwłaszcza w klasach mundurowych. Instruktorzy i trenerzy karate to osoby o dużym doświadczeniu, które można wykorzystać także poprzez zaangażowanie ich w proces przygotowania kandydatów do służb mundurowych. Warto w tym miejscu podkreślić, że wielu karateków wybiera karierę w służbach mundurowych, w ramach związku są nawet organizowane Mistrzostwa Polski Policji Karate i Mistrzostwa Służb Mundurowych Karate”²⁸⁴.

Także przedstawicielka ZHP zauważa potencjał wykorzystania organizacji proobronnych, w tym przypadku o profilu harcerskim, na potrzeby poprawy systemu bezpieczeństwa narodowego:

„W Statucie ZHP mamy punkt odnoszący się do pól działania naszej organizacji, gdzie ujęte zostało, że realizujemy nasze cele również poprzez działania na rzecz porządku i bezpieczeństwa publicznego, na rzecz obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej czy ratownictwo i pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą. Dlatego jak najbardziej wartości i umiejętności jakie wypracowujemy w naszych jednostkach mają potencjał do wykorzystania w tej sferze”²⁸⁵.

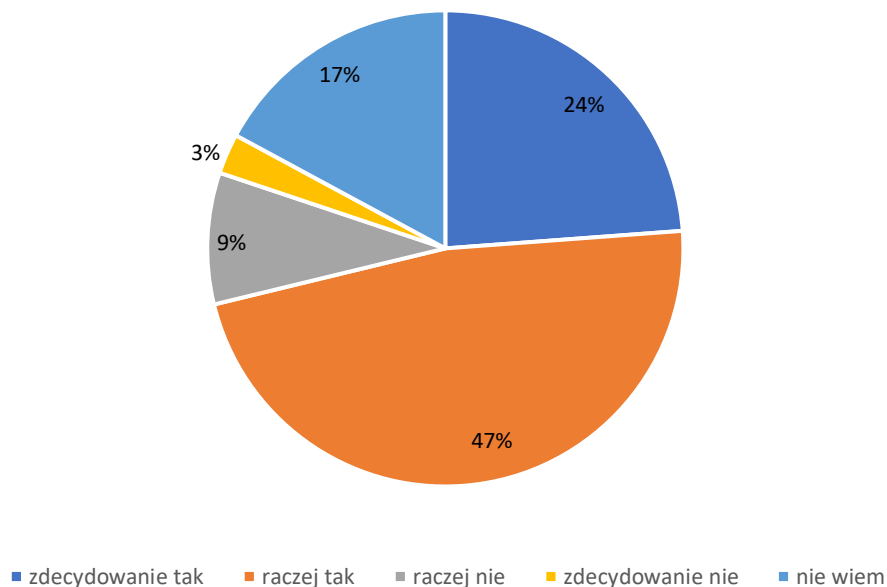
W ostatnim pytaniu poproszono respondentów o wskazanie, czy ich zdaniem członkostwo w organizacjach proobronnych wpływa na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa. Stosunek odpowiedzi był bardzo zbliżony do wyników poprzedniego pytania. Zdecydowana większość, tj. 71,2% badanych zaznaczyło odpowiedzi twierdzące,

---

²⁸⁴ Zob. Aneks – Wywiad ekspercki z przedstawicielem PZK.

²⁸⁵ Zob. Aneks – Wywiad ekspercki z przedstawicielką ZHP.

czyli „zdecydowanie tak” oraz „raczej tak”. Odpowiedzi przeczących było łącznie 11,6%, z kolei odpowiedzi „nie wiem” – 17,1%.

Wykres 5.14. Opinia respondentów na temat wpływu członkostwa w organizacjach probronnych na poczucie bezpieczeństwa
Źródło: opracowanie własne.

Ponownie warto odnieść się w tym miejscu do przeprowadzonego wywiadu eksperckiego z przedstawicielem PZK, z którego wypowiedzi wynika, że konflikt w Ukrainie przyczynił się znacząco do wzrostu liczby ćwiczących, którzy pragną podnieść swój poziom sprawności i nauczyć się samoobrony, a tym samym zwiększyć swoje poczucie bezpieczeństwa.

„Muszę przyznać, że w tym roku szkolnym wyjątkowo dużo osób zasiliło szeregi mojego klubu. Ta tendencja jest widoczna także w innych klubach PZK. Myślę, że jest to spowodowane poniekąd długą izolacją związaną z pandemią i chęcią powrotu do aktywności fizycznej oraz stania się częścią pewnej społeczności. Ale sądzę również, że wpływ na taką sytuację ma konflikt w Ukrainie. Dołącza do nas więcej niż zazwyczaj osób dorosłych, którzy deklarują, że chcieliby nie tylko ogólnie poprawić swoją sprawność fizyczną, ale nauczyć się technik samoobrony”²⁸⁶.

²⁸⁶ Zob. Aneks – Wywiad ekspercki z przedstawicielem PZK.

5.4.3. Wnioski

Pierwszy wniosek, który można wysnuć po przeanalizowaniu wyników badania ankietowego, to zauważalna rozbieżność w znajomości pojęć związanych z bezpieczeństwem. O ile pojęcia „bezpieczeństwo narodowe”, „zarządzanie kryzysowe” oraz „przestępczość” były definiowane przez większość respondentów poprawnie, o tyle pojęcie „organizacje proobronne” wielu ankietowanym sprawiło problem. Istotne wydaje się edukowanie w zakresie działalności tychże organizacji, nie tylko z perspektywy braku świadomości społecznej, ale także z powodu negatywnych przekonań, których dowodem są odpowiedzi wybranych uczestników ankiety.

Z drugiej strony, respondenci zauważają potencjał organizacji proobronnych w kształtowaniu systemu bezpieczeństwa narodowego i znaczna część z nich uważa, że członkostwo w tego typu podmiotach może przyczynić się do poprawy ich bezpieczeństwa. To bardzo istotna kwestia, zwłaszcza w perspektywie wniosków płynących z odpowiedzi respondentów na pytania 9. i 14., z których wynika, że znaczna część ankietowanych czuje się mniej bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania w porównaniu do poprzedniego roku oraz obawia się możliwości wystąpienia konfliktu zbrojnego. Ważne wydaje się zatem popularyzowanie członkostwa w organizacjach proobronnych, ponieważ może przełożyć się to na wzrost społecznego poczucia bezpieczeństwa.

Należy także podkreślić, że znaczna część respondentów deklaruje podejmowanie działań na rzecz bezpieczeństwa, co jest kolejnym argumentem przemawiającym na korzyść organizacji proobronnych i zwiększenia ich rangi w systemie bezpieczeństwa narodowego, ponieważ poprzez członkostwo w organizacjach tego typu obywatele mogą realizować swoje działania na rzecz bezpieczeństwa.

Ponadto, z odpowiedzi udzielonych na pytanie 20., dotyczące zaufania społecznego do poszczególnych służb, wynika, że znaczna część respondentów największym zaufaniem darzy wojsko, co warto wziąć pod uwagę z perspektywy współpracy organizacji proobronnych z wojskiem. Rozszerzenie tej współpracy może przynieść liczne korzyści, w tym także wzrost zaufania społecznego do organizacji proobronnych.

5.5. Rekomendacje w zakresie wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego

„Obszarem zainteresowania czwartego celu operacyjnego ujętego w Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 jest zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa. Zgrupowane wokół tego celu priorytety i kierunki interwencji z jednej strony przedstawiają działania sektora bezpieczeństwa na rzecz wzmacniania polityki rozwoju, z drugiej – pokazują możliwości wykorzystania potencjału społeczeństwa obywatelskiego na rzecz bezpieczeństwa”²⁸⁷ – piszą Tomasz Kośmider i Krzysztof Gąsiorek. Organizacje proobronne można nazwać miejscem kumulacji potencjału społeczeństwa – cechą łączącą większość z nich jest bowiem działalność *pro public bono*. Należy postawić pytanie, w jakie dokładnie działania można zaangażować organizacje proobronne, by przyniosło to wymierne efekty?

Fundamentem działalności wielu organizacji proobronnych jest wychowanie dzieci i młodzieży i to właśnie w tym obszarze mają one do odegrania wyjątkowo ważną rolę. Podmioty takie jak ZHP czy Związek Strzelecki „Strzelec” OSW poprzez realizację swoich celów statutowych kształtują młodych świadomych obywateli, odpowiedzialnych za wspólne bezpieczeństwo. W związku z powyższym warto przeznaczyć większe środki na realizację zadań związanych z wychowaniem dzieci i młodzieży przez organizacje o profilu wychowawczym, a także zaangażować je w system szkolnictwa. Potencjał omawianych podmiotów można wykorzystać przy realizacji nowego programu przysposobienia obronnego w szkołach. Kadra instruktorska organizacji proobronnych może prowadzić szkolenia praktyczne, ale także prowadzić zajęcia teoretyczne z obszaru swojej działalności, co z pewnością przełoży się na wzrost zainteresowania uczniów.

Członkowie organizacji proobronnych mogą także stanowić silne wsparcie Sił Zbrojnych RP. W tym celu niezbędne jest jednak wprowadzenie minimum programowego, które zapewni ujednolicenie poziomu wyszkolenia organizacji

---

²⁸⁷ T. Kośmider, K. Gąsiorek, *Organizacje proobronne w tworzeniu społecznej bazy bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Zarys problemu*, w: S. Jaczyński, J. Kunikowski (red.), *Kultura bezpieczeństwa. Potrzeby i uwarunkowania*, t. I, Siedlce 2016.

proobronnych i przygotowuje je do współdziałania z jednostkami wojskowymi Sił Zbrojnych RP. Zalecane jest wprowadzenie standaryzacji także w klasach mundurowych.

Z pewnością warto rozszerzyć i usystematyzować rolę organizacji proobronnych w procesie zarządzania kryzysowego. W większości miast system bezpieczeństwa opiera się wyłącznie na profesjonalnych służbach. Brakuje struktur opartych na wolontariacie, które stanowiłyby integralną część systemu i mogłyby wspomóc służby państwowe w przypadku zdarzeń o charakterze masowym, w konsekwencji których niezbędne jest udzielenie pierwszej pomocy wielu osobom jednocześnie, sprawne przeprowadzenie ewakuacji lub zorganizowanie pomocy w sytuacji braku żywności, prądu czy wody. Organizacje wskazane w poniższej tabeli w pewnym stopniu uczestniczą już w procesie zarządzania kryzysowego. Niemniej jednak można rozszerzyć zakres ich działalności oraz włączyć do systemu także inne organizacje proobronne²⁸⁸.

Tabela 5.2. Typologia organizacji pozarządowych w kontekście udziału w zarządzaniu kryzysowym

Ochotnicze Straże Pożarne	<ul style="list-style-type: none"> – Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP – Ochotnicze Straże Pożarne niezrzeszone w związku
Spoleczne organizacje ratownicze	<ul style="list-style-type: none"> – Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe – Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe – Ratownictwo Wodne Rzeczypospolitej – Mazurska Służba Ratownicza – Polski Czerwony Krzyż – Malta – Służba Medyczna – Maltańska Służba Medyczna – Pomoc Maltańska
Organizacje społeczno-wychowawcze	<ul style="list-style-type: none"> – Związek harcerstwa Polskiego – Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” – ZS Strzelec OSW – Związek Strzelecki – Związek Strzelecki „Strzelec” – Związek Strzelecki Rzeczypospolitej
Organizacje charytatywne oraz organizacje posiadające unikalne zasoby	<ul style="list-style-type: none"> – Fundacja WOŚP – Polska Akcja Humanitarna – Polski Czerwony Krzyż – Caritas Polska – Aeroklub Polski – Polski Związek Krótkofalowców

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Morawski, *Wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego*, Warszawa 2014, s. 47.

²⁸⁸ Zob. Rozdział III.

W fazie zapobiegania, skoncentrowanej na podejmowaniu działań redukujących ryzyko wystąpienia zagrożeń, organizacje proobronne mogą partycypować zwłaszcza w zadaniach związanych z profilaktyką i edukacją. Choć te obszary są często niedoceniane, to oddziałują na wszystkie pozostałe fazy procesu zarządzania kryzysowego. Warto rozszerzyć działalność organizacji o prowadzenie regularnych zajęć w szkołach np. z pierwszej pomocy. Dobrym rozwiązaniem wydaje się również zlecenie omawianym podmiotom przygotowania kampanii społecznych na tematy związane z bezpieczeństwem narodowym w zakresie ich specjalności.

Przywrócenie elementów przysposobienia obronnego do szkół to rozwiązanie, które może przynieść wiele korzyści, ponieważ edukacja obronna jest podstawą przygotowania społeczeństwa do pełnienia istotnych funkcji w zakresie ratownictwa i ochrony ludności. Program zaproponowany przez Ministra Edukacji Narodowej w części praktycznej ma skupiać się wyłącznie na strzelectwie i udzielaniu pierwszej pomocy. Warto rozszerzyć zakres zajęć praktycznych np. o zajęcia z samoobrony, które mogłyby być prowadzone przez instruktorów Polskiego Związku Karate czy o zajęcia z terenoznawstwa i orientacji w terenie, czym mogłaby zająć się kadra Związku Harcerstwa Polskiego. Zaproszenie na zajęcia teoretyczne przedstawicieli organizacji proobronnych, którzy jako eksperci mogliby opowiedzieć o obszarze swoich działań, także wydaje się korzystnym rozwiązaniem, które uatrakcyjniłoby zajęcia i podniosło poziom zaangażowania uczniów.

Organizacje proobronne mogą uczestniczyć również w monitorowaniu zagrożeń. Potencjał aeroklubów warto wykorzystać w działaniach wspierających centra zarządzania kryzysowego, np. poprzez przekazywanie danych dotyczących potencjalnych zagrożeń. Także informacje uzyskane od strażaków Ochotniczej Straży Pożarnej, przeszkolonych pod kątem oceny zjawisk naturalnych, mogą stanowić cenne wskazówki dla centrum zarządzania kryzysowego i innych podmiotów.

Działania w fazie reagowania mogą obejmować m.in. uczestnictwo w akcjach ratowniczych wyspecjalizowanych podmiotów, np. jednostek OSP, GOPR, Grupy ratownictwa PCK. Organizacje proobronne mogą wspierać również zadania związane z łącznością i przekazywaniem informacji – warto tu zaangażować Polski Związek Krótkofalowców. W sytuacjach kryzysowych można wykorzystać także potencjał organizacji harcerskich, które mogą podjąć się działań wspierających zarówno służby, jak

i poszkodowanych, np. poprzez organizację i koordynowanie punktów wydających ciepłe posiłki i napoje. Powyższe propozycje to tylko przykłady działań, które mogą być podejmowane przez organizacje proobronne w fazie reagowania. Nie sposób wymienić wszystkich, bowiem ich spektrum jest bardzo szerokie i zależy od możliwości danej organizacji.

Ostatnia faza procesu zarządzania kryzysowego, tj. faza odbudowy, także może być polem działania różnego typu organizacji proobronnych. Ich potencjał warto wykorzystać przy realizacji zadań, takich jak: przeprowadzanie zbiórek na rzecz osób poszkodowanych czy pomoc przy usuwaniu skutków powodzi i pożarów.

Warto zaznaczyć, że organizacje proobronne realizują już część z wymienionych wyżej działań. W większości przypadków jest to jednak wyłącznie ich własna inicjatywa, którą, choć należy docenić, warto rozszerzyć o konkretne wytyczne MON, co pozwoliłoby na usprawnienie wykonywanych zadań i włączenie większej liczby organizacji w działania w ramach wsparcia systemu zarządzania kryzysowego.

Należy rozważyć wprowadzenie zmian w Ustawie z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym²⁸⁹ oraz Ustawie z dnia 29 sierpnia 2022 r. o stanie wojennym²⁹⁰. Zgodnie z zapisami w powyższych aktach prawnych w sytuacji wprowadzenia stanu wyjątkowego oraz stanu wojennego może zostać zawieszona prawo do zrzeszania się poprzez ustanowienie zakazu tworzenia i rejestracji nowych organizacji pozarządowych, a także nakazu okresowego zaniechania działalności zarejestrowanych organizacji. Można przypuszczać, że ograniczenie obowiązywałoby w takim wypadku wszystkie organizacje, bez względu na zakres ich działalności. Należałoby rozważyć, czy nie przyniesie to negatywnych skutków, ponieważ część podmiotów pozarządowych w znacznym stopniu może wspierać działania państwa w tak trudnych sytuacjach. Warto zastanowić się, które organizacje podczas stanu wyjątkowego i stanu wojennego powinny otrzymać możliwość realizacji swojej statutowej działalności.

Konkludując powyższe rozważania, sformułowano cztery ogólne rekomendacje w zakresie wykorzystania organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego:

---

²⁸⁹ Dz.U. 2017.0.1928.

²⁹⁰ Dz.U. 2022.2091.

1. Dostrzeżenie i przeanalizowanie potencjału organizacji proobronnych przez MON.
2. Przygotowanie aktu prawnego ściśle regulującego miejsce organizacji proobronnych w SBN oraz ich zadania.
3. Powołanie podmiotu sprawującego nadzór nad organizacjami proobronnymi.
4. Prowadzenie konsultacji społecznych z organizacjami proobronnymi.

Pozytywne zmiany może przynieść wejście w życie *Programu współpracy MON z organizacjami pozarządowymi na lata 2023–2025*. Zgodnie z projektem programu podjęta zostanie realizacja następujących celów:

1. budowanie społecznego zaplecza Sił Zbrojnych RP;
2. zwiększenie świadomości społecznej i obywatelskiej odpowiedzialności za bezpieczeństwo państwa;
3. wzmocnienie aktywności partnerów społecznych na rzecz obronności państwa;
4. wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych i innych partnerów społecznych w realizacji zadań resortu;
5. wzrost predyspozycji młodzieży szkolnej w kandydowaniu do służby wojskowej;
6. wykorzystanie kompetencji członków organizacji pozarządowych do procesu szkolenia uczniów klas wojskowych;
7. wzmocnienie aktywności partnerów społecznych w procesie edukacji obronnej, kultury fizycznej i umiejętności wojskowych;
8. powiększenie zasobów wyszkolonych pod względem strzeleckim obywateli i rozwój infrastruktury strzeleckiej poprzez wykorzystanie w ramach programu „Strzelnica w Powiecie” potencjału jednostek samorządu terytorialnego;
9. kształtowanie pozytywnego wizerunku Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ministra Obrony Narodowej;
10. propagowanie postaw patriotycznych oraz edukacji historycznej związanej z tradycjami i dziedzictwem oręża polskiego²⁹¹.

---

²⁹¹ Projekt *Programu współpracy MON z organizacjami pozarządowymi na lata 2023–2025* [online]: <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/projekt-programu-wspolpracy-mon-z-organizacjami-pozarządowymi-na-lata-2023-25> (dostęp: 22.09.2022).

Część celów wymienionych w projekcie pokrywa się z rekomendacjami zaproponowanymi w niniejszym podrozdziale. Program wydaje się być zatem dobrym rozwiązaniem zmierzającym do rozwiązania części problemów związanych z niedostatecznym wykorzystaniem potencjału organizacji proobronnych w SBN. Ocena efektów projektu, a co za tym idzie założonych w nim celów, będzie jednak możliwa dopiero po jego zakończeniu.

Zakończenie

Niniejsza rozprawa doktorska jest zwieńczeniem wieloletnich zainteresowań autorki zagadnieniem organizacji proobronnych i ich potencjału możliwego do wykorzystania w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, a także chęcią uzupełnienia luki badawczej w tym zakresie. Podjęcie badań w wybranym obszarze uzasadnia także obserwacja rozwoju organizacji proobronnych, jak również wzrostu ich popularności w świetle aktualnej sytuacji geopolitycznej.

Głównym celem niniejszej rozprawy była identyfikacja roli organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa państwa oraz możliwości ich efektywniejszego wykorzystania dla zapewnienia pożądanego poziomu bezpieczeństwa obywateli RP z uwzględnieniem możliwych zagrożeń. Rozwiązanie szczegółowych problemów badawczych wraz z pozytywną weryfikacją hipotez szczegółowych pozwoliło na rozwiązanie głównego problemu badawczego: „Jakie są możliwości wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego?”.

W pierwszej hipotezie szczegółowej założono, że organizacje proobronne są różnie definiowane i klasyfikowane w naukach o bezpieczeństwie, co zostało udowodnione w rozdziale trzecim, poprzez omówienie definicji i typologii organizacji proobronnych zaproponowanych przez różnych badaczy w literaturze przedmiotu.

Druga hipoteza zakładała, że potencjał organizacji proobronnych w aspekcie potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego jest znaczny i stale rośnie. Potwierdzenie tego założenia było możliwe m.in. poprzez dokonanie szczegółowej charakterystyki czterech organizacji w rozdziale czwartym, jak również dzięki wnioskom sformułowanym na podstawie analizy literatury przedmiotu, przeprowadzonych wywiadów eksperckich i badania ankietowego. Wyniki znalazły odzwierciedlenie w rozdziale piątym, gdzie przedstawiono pozytywne aspekty udziału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego.

W trzeciej hipotezie szczegółowej założono, że aktualne sposoby wykorzystania potencjału organizacji proobronnych z perspektywy potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego nie są wystarczające, co dostało dowiedzione w rozdziale trzecim, gdzie omówiono m.in. brak precyzyjnego usystematyzowania w aktach prawnych kwestii uczestniczenia organizacji proobronnych w tworzeniu systemu bezpieczeństwa

narodowego oraz nieścisłości we współpracy Ministerstwa Obrony Narodowej z organizacjami proobronnymi, jak również w rozdziale piątym, w którym wskazano konieczność wprowadzenia zmian w celu zminimalizowania negatywnych aspektów udziału organizacji proobronnych w omawianym systemie.

Ostatnia hipoteza szczegółowa zakładała, że istnieją możliwości doskonalenia koncepcji wykorzystania potencjału organizacji proobronnych z perspektywy potrzeb systemu bezpieczeństwa narodowego. Potwierdzeniem powyższej hipotezy są rekomendacje zawarte w rozdziale piątym, które dowodzą, że istnieje szeroki wachlarz możliwości wykorzystania potencjału organizacji proobronnych dla potrzeb systemu.

Rozwiązanie problemów szczegółowych oraz weryfikacja hipotez szczegółowych pozwoliły na potwierdzenie hipotezy głównej w brzmieniu: „Dotychczasowe formy współpracy z organizacjami proobronnymi nie w pełni wykorzystują ich potencjał w systemie bezpieczeństwa państwa i wymagają doskonalenia w zakresie sposobu efektywnego wykorzystania tego potencjału ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa. Wykorzystanie potencjału organizacji proobronnych jest jednym z determinantów doskonalenia systemu bezpieczeństwa i tym samym może pozytywnie oddziaływać na bezpieczeństwo państwa”.

Potencjał organizacji proobronnych można wykorzystać na wielu płaszczyznach. Będzie to jednak możliwe dopiero po wprowadzeniu licznych zmian, z których pierwszą powinno być dostrzeżenie i przeanalizowanie możliwości tych podmiotów i przygotowanie aktu prawnego ściśle regulującego miejsce organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego oraz ich zadania. Ponadto rekomenduje się powołanie podmiotu sprawującego nadzór nad organizacjami proobronnymi, jak również prowadzenie konsultacji społecznych z przedstawicielami organizacji.

Ważne wnioski płyną z przeprowadzonych wywiadów eksperckich, z których wynika, że organizacje proobronne mają bardzo szerokie możliwości działania w celu poprawy bezpieczeństwa, jak również wyrażają chęć rozszerzenia pola ich aktywności w tym zakresie. Regularne konsultacje z przedstawicielami organizacji byłyby bardzo wartościowym doświadczeniem i mogłyby rzucić nowe światło na możliwość wykorzystania potencjału poszczególnych podmiotów.

Przeprowadzone

badanie ankietowe pozwoliło z kolei zauważyć, że widoczny jest spadek poziomu poczucia bezpieczeństwa i wzrost niepokoju wśród badanych osób. Z tej perspektywy niezbędne wydaje się wprowadzenie nowych rozwiązań w ramach systemu bezpieczeństwa

narodowego, które będą stanowić jego wzmocnienie oraz pozwolą na wzrost społecznego poczucia bezpieczeństwa. Co istotne, większość respondentów jest zdania, że działalność organizacji proobronnych może pozytywnie oddziaływać na system, a członkostwo w nich przyczyniać się do wzrostu ich osobistego poczucia bezpieczeństwa.

Wyciągnięte wnioski pozwoliły na sformułowanie rekomendacji w zakresie wykorzystania potencjału organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa narodowego, które jednak nie zamykają wachlarza możliwości i rozwiązań w związku z dynamicznym rozwojem środowiska organizacji proobronnych. W związku z powyższym obszar badawczy pozostaje otwarty i pozwala na podjęcie dalszych badań.

Spis rysunków

Rys. 2.1. Piramida potrzeb A. Maslowa.....	24
Rys. 2.2. Podział bezpieczeństwa narodowego.....	30
Rys. 2.3. Schemat modelu Systemu Bezpieczeństwa Narodowego.....	36
Rys. 2.4. Filary Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP.....	43
Rys. 2.5. Schemat przedstawiający podsystem kierowania.....	48
Rys. 2.6. Struktura podsystemów wykonawczych.....	50
Rys. 2.7. Rodzaje Sił Zbrojnych RP.....	52
Rys. 2.8. Potencjał ochronny RP.....	54
Rys. 2.9. Struktura władzy sądowniczej.....	55
Rys. 2.10. Najważniejsze instytucje wchodzące w skład społecznych podsystemów wsparcia.....	59
Rys. 2.11. Najważniejsze obszary działań gospodarczych podsystemów wsparcia.....	60
Rys. 3.1. Obieg informacji pomiędzy organami i strukturami zarządzania kryzysowego.....	86
Rys. 3.2. Obszary oddziaływania zarządzania kryzysowego.....	87
Rys. 3.3. Fazy procesu zarządzania kryzysowego w Polsce.....	87
Rys. 3.4. Potencjał KSRG.....	90
Rys. 3.5. Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy.....	91
Rys. 3.6. Logo Państwowej Straży Pożarnej.....	92
Rys. 3.7. Logo Związku Ochotniczych Straży Pożarnych.....	94
Rys. 3.8. Schemat blokowy KSRG.....	96
Rys. 3.9. Miejsce obrony cywilnej w systemie bezpieczeństwa narodowego – schemat uproszczony.....	98
Rys. 3.10. Miejsce obrony cywilnej w systemie ochrony ludności.....	99
Rys. 3.11. Schemat zależności pomiędzy szczeblami organizacyjnymi obrony cywilnej.....	100

Rys. 3.12. Liczba formacji obrony cywilnej i stan osobowy.....	102
Rys. 4.1. Logo Polskiego Związku Karate.....	104
Rys. 4.2. Struktura PZK.....	106
Rys. 4.3. Przysięga Dojo w języku japońskim i w języku polskim.....	112
Rys. 4.4. System stopni w karate kyokushin.....	113
Rys. 4.5. Logo Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej.....	114
Rys. 4.6. Łuczki strzeleckie ZS „Strzelec” OSW, w wersji wyjściowej i polowej.....	120
Rys. 4.7. Logo Związku Harcerstwa Polskiego.....	122
Rys. 4.8. Logo Światowej Organizacji Ruchu Skautowego.....	124
Rys. 4.9. Logo Światowego Stowarzyszenia Przewodniczek i Skautek.....	125
Rys. 4.10. Struktura ZHP.....	126
Rys. 4.11. Logo Legii Akademickiej.....	133
Rys. 5.1. Odsetek organizacji non-profit podejmujących dodatkowe działania na rzecz odbiorców w związku z pandemią COVID-19 według rodzaju organizacji	151

Spis tabel

Tabela 1.1. Stosowane metody badawcze.....	18
Tabela 2.1. Podział bezpieczeństwa według R. Zięby.....	26
Tabela 2.2. Czynniki stwarzające zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa.....	32
Tabela 2.3. Szczegółowe systemy bezpieczeństwa.....	36
Tabela 3.1. Zadania systemu ochrony ludności.....	81
Tabela 3.2. Struktura zarządzania kryzysowego na poszczególnych poziomach administracji publicznej.....	85
Tabela 4.1. Kalendarz zawodów PZK na lata 2021–2023.....	109
Tabela 4.2. Struktura „Strzelca”.....	116
Tabela 4.3. Grupy członkowskie ZHP.....	132
Tabela 4.4. Oddziały terenowe Legii Akademickiej.....	135
Tabela 5.1. Praca społeczna Polaków w latach 1998–2020.....	146
Tabela 5.2. Typologia organizacji pozarządowych w kontekście udziału w zarządzaniu kryzysowym.....	173

Spis wykresów

Wykres 5.1. Podział respondentów ze względu na płeć.....	156
Wykres 5.2. Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania.....	157
Wykres 5.3. Podział respondentów ze względu na wykształcenie.....	157
Wykres 5.4. Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania.....	158
Wykres 5.5. Opinia respondentów na temat poczucia bezpieczeństwa w miejscu.....	160
Wykres 5.6. Opinia respondentów na temat poczucia bezpieczeństwa w porównaniu do poprzedniego roku.....	160
Wykres 5.7. Doświadczenie przestępstwa wśród respondentów.....	161
Wykres 5.8. Obawy respondentów odnośnie możliwości stania się ofiarą przestępstwa.....	162
Wykres 5.9. Obawy respondentów odnośnie możliwości stania się ofiarą przestępstwa przez członka rodziny.....	163
Wykres 5.10. Miejsca, które badani uważają za najmniej bezpieczne w swojej miejscowości.....	165
Wykres 5.11. Udział respondentów w działaniach na rzecz bezpieczeństwa.....	166
Wykres 5.12. Poziom zaufania społecznego do określonych służb.....	167
Wykres 5.13. Opinia respondentów na temat możliwości poprawy systemu bezpieczeństwa narodowego dzięki działalności organizacji proobronnych.....	168
Wykres 5.14. Opinia respondentów na temat wpływu członkostwa w organizacjach proobronnych na poczucie bezpieczeństwa.....	170

Bibliografia

1. Adamiak P., Charycka B., Gumkowska M., *Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015. Raport z badań*, Warszawa 2016.
2. *Aktywność społeczna Polaków. Komunikat z badań CBOS*, nr 60/2014.
3. Allison M., Kaye J., *Eight characteristics of nonprofit organizations*, Compass Point Nonprofit Services, 2001.
4. Antoszewski A., Herbut R., *Leksykon politologii*, wydanie V, Wrocław 1999.
5. Arczewska M., *Nie tylko jedna ustawa. Prawo o organizacjach pozarządowych*, Warszawa 2007.
6. Augier M., Knudsen T., McNab R., *Advancing the field of organizations through the study of military organizations*, "Industrial and Corporate Change" 2014, vol. 23.
7. Bagiński J. (red.) *Nowe zarządzanie kryzysowe w praktyce*, Poznań 2008
8. Balcerowicz B. i in., *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 1996.
9. Baster J., *Polskie Państwo Podziemne w okupowanym Krakowie*, Kraków 2013
10. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013
11. Bogalecki T., *Polskie związki strzeleckie w latach 1910–1914*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1996, t. 41, nr 2.
12. Borgomano-Loup L., *Improving NATO-NGO Relations in Crisis Response Operations*, ed. J. Dufourcq, Rome 2007.
13. Brudnicka J., *Działalność organizacji proobronnych na rzecz realizacji celów publicznych*, [w:] „Wiedza Obronna” 2016, nr 1–2.
14. Brzeziński M., *Bezpieczeństwo społeczne z perspektywy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2013, nr 3.
15. Brzeziński M., *Kategorie bezpieczeństwa*, w: *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), Warszawa 2009
16. Buczek Ł., *Rola trzeciego sektora w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] R. Kordonski, O. Struk, J. Ruciński (red.), *Rozwój społeczności międzynarodowej: przeszłość oraz nowe wyzwania*, Lwów–Olsztyn 2016.
17. Chełchowski W., Czuba A., *Militarni. Już wojskowi czy jeszcze cywile*, Warszawa 2016.
18. Chocha B., *Obrona Terytorium Kraju*, Warszawa 1974.

19. Cieślarczyk M., W poszukiwaniu tożsamości nauk o bezpieczeństwie. Znaczenie kultury metodologicznej i kultury bezpieczeństwa dla rozwoju tożsamości nauk o bezpieczeństwie, [w:] T. Kośmider, W. Kitler (red.), *Granice tożsamości nauk o bezpieczeństwie. Perspektywa materialna i formalna*, Warszawa 2017.
20. Ciszek M., *Teoretyczne podstawy bezpieczeństwa państwa*, „Prosopon. Europejskie Studia Społeczno-Humanistyczne” 2011, nr 2
21. Daniluk P., *Metodologia badań zagrożeń wynikających z kryzysu społeczno-ekonomicznego. Analiza strategiczna w obszarze bezpieczeństwa*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2013, nr 7.
22. Daniluk P., Myślenie strategiczne w naukach o bezpieczeństwie, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2012, nr 6.
23. Drost M., Gąsiorek K., *Współdziałanie sił zbrojnych z pozamilitarnymi ogniwami obronnymi w obronie Rzeczypospolitej Polskiej*, „Wiedza Obronna” 1996, nr 6.
24. Dunaj B. (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. I, Warszawa 2001
25. Febing J., Róg M., Tryburska A. (red.), *Bezpieczeństwo to wspólna sprawa*, Szczytno 2020.
26. Fehler W., *Bezpieczeństwo w środowisku lokalnym*, Warszawa 2009.
27. Gierszewski J., *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23(30).
28. Gliński P., *Style działań organizacji pozarządowych w Polsce. Grupy interesu czy pożytku publicznego*, Warszawa 2006.
29. Gołębiowski J., *Gotowość kryzysowa państwa, czyli jak sprostać zagrożeniom*, „Wiedza Obronna TWO” 2009, nr 2,
30. Ignatowicz A., *Przygotowanie obronne społeczeństwa w Polsce (1921–1929)*, Warszawa 2010.
31. Jagiełło-Szostak A., *Obrona cywilna w wymiarze międzynarodowym na przykładzie Międzynarodowej Organizacji Obrony Cywilnej (ICDO) – geneza i działalność*, [w:] „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, nr 11(1).
32. Jagnieża A., *Organizacje pozarządowe w systemie zarządzania kryzysowego gmin i powiatów*, „Wojskow w Społeczeństwie” 2007, nr 2.
33. Jakubczak R. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategię*, Warszawa 2006.
34. Jakubczak R. (red.), *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów*, Warszawa 2003.

35. Jakubczak R., *Współczesne wojska obrony terytorialnej*, Warszawa 2014.
36. Jakubczak R., Skrabacz A., *Spoleczeństwo w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego Polski w XXI wieku*, Siedlce 2006.
37. Jakubiak E., *Ochrona ludności w systemie bezpieczeństwa narodowej*, „Zeszyty Naukowe” XV (1)/2019
38. Józefiak A., *Szwedzkie ochotnicze organizacje obronne*, „Informator Oddziału Współpracy ze Spoleczeństwem”, Departament Społeczno-Wychowawczy 1999, nr 10.
39. Kajetanowicz J., *Wojsko Polskie w systemie bezpieczeństwa państwa 1945–2010*, Częstochowa 2013.
40. Kanarski L., Kotler M., Urych I., *Wstęp do analizy funkcjonowania klas wojskowych po 1989 roku*, [w:] J. Walczak (red.), *Spoleczny wymiar obronności*, Warszawa 2014.
41. Karabeshkin L.A., *The ongoing transformation of the Estonian Defence Forces*, New York 2012.
42. Kasprzyk J.J., *Wychowanie proobronne w Związku Piłsudczyków*, „Mysł i Czyn” 2003, nr 1.
43. Kęsik J., *Naród pod bronią. Spoleczeństwo w programie polskiej polityki wojskowej 1918–1939*, Wrocław 1998
44. Kieżun W., *Podstawy organizacji zarządzania*, Warszawa 1975.
45. Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Warszawa 2011.
46. Kitler W., *Istota bezpieczeństwa narodowego*, w: *Edukacja obronna społeczeństwa*, W. Fehler, B. Wiśniewski (red.), Białystok 2006.
47. Kitler W. (red.), *Koncepcja systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013
48. Kitler W., *Ochrona ludności jako podstawowa misja bezpieczeństwa narodowego*, [w:] A. Skrabacz (red.), *Ochrona ludności w czasie pokoju oraz w okresie kryzysu i wojny. Konferencja z okazji 61. Rocznicy podpisania Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. o ochronie ofiar wojny*, Warszawa 2010
49. Kitler W., *System bezpieczeństwa narodowego RP – aspekty prawno-organizacyjne*, „Wiedza obronna” 2019, Vol. 268, No. 3
50. Klein G., *Organizacje proobronne w polskiej kulturze bezpieczeństwa*, [w:] „Studia Administracji i Bezpieczeństwa” 2020, nr 9.

51. Kośmider T., *Edukacja obronna młodzieży w kontekście kształtowania bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] M. Kubiak, A. Smarzewska (red.), *Perspektywy bezpieczeństwa narodowego w XXI wieku*, Biała Podlaska 2014.
52. Kośmider T., Gąsiorek K., *Organizacje proobronne w tworzeniu społecznej bazy bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Zarys problemu*, [w:] S. Jaczyński, J. Kunikowski (red.), *Kultura bezpieczeństwa. Potrzeby i uwarunkowania*, t. I, Siedlce 2016.
53. Kośmider T., Gąsiorek K., Kuliczkowski M., *System rezerw osobowych po profesjonalizacji armii – przyszłość NSR*, Warszawa 2015.
54. Kukułka J., *Narodziny nowych koncepcji bezpieczeństwa*, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie Środkowej po zimnej wojnie*, J. Kukułka (red.), Warszawa 1994.
55. Kulisz M.Z., *Zarządzanie systemem bezpieczeństwa państwa*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2010/2011
56. Lopus M. (red.), *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979.
57. Lasocki Z., *Kilka uwag o roli organizacji pozarządowych w państwie demokratycznym*, Warszawa 2001.
58. Lidwa W. (red.), *Zarządzanie kryzysowe. Podręcznik*, Warszawa 2015.
59. Lulkiewicz U., *Rola młodzieżowych organizacji proobronnych w tworzeniu bezpieczeństwa Polski i Ukrainy*, [w:] H. Binkowski i in. (red.), *Polska i Ukraina w wielowymiarowym procesie integracji*, Warszawa 2010.
60. Lutostański M., *Obrona cywilna i jej miejsce i zadania w systemie bezpieczeństwa narodowego*, [w:] „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2016, t. 17, z. 5,
61. Makowski W., *Nauka o państwie*, Warszawa 1939, s. 28–29, cyt. za: J. Marczak, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Warszawa 2011
62. *Mała encyklopedia wojskowa*, t. II, red. J. Urbanowicz i in., Warszawa 1970
63. Marczak J., Jakubczak R., *Raport strategiczny: Siły Zbrojne RP w drugiej dekadzie XXI wieku. Koncepcja strategiczna Obrony Terytorialnej RP*, Warszawa 2014.
64. Mendrala Z., *Rola szkolenia wojskowego członków organizacji proobronnych, studentów i uczniów w tworzeniu oraz funkcjonowaniu wojsk obrony terytorialnej*, [w:] „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka” 2017, nr 3.
65. Mickiewicz P., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Organizacja systemu i projektowanie działań*, Poznań 2020.

66. Morawski A., *Wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego*, Warszawa 2014.
67. Nowak T., *Działalność szwedzkich obronnych organizacji ochotniczych w świetle doświadczeń Związku Harcerstwa Polskiego*, „Wojsko w Społeczeństwie” 2006, nr 1.
68. Nowak T., *Tradycje i współczesność. Współpraca między Związkiem Harcerstwa Polskiego a resortem obrony narodowej*, „Informator Oddziału Współpracy ze Społeczeństwem”, Ministerstwo Obrony Narodowej, 2003, nr 17.
69. Olak K., Olak A., *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego*, ASO.A. 7(1)/2016/467–480.
70. Paszyn M., Kordowski M., Zalewski W., *Raport Koncepcja Obrony Terytorialnej RP*, Warszawa 2016.
71. Pękała T., *Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza w Lipsku*, Radom–Lipsko 1995.
72. Pindel K., *Obrona Narodowa 1937–1939*, Warszawa 1979.
73. Pokruszyński W., *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Józefów 2010.
74. Pokruszyński W., *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, „Kultura i Polityka: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. Józefa Tischnera w Krakowie” 2009, nr 5.
75. „Przegląd Pożarniczy” 1993, nr 8.
76. *Regulamin Odpowiedzialności Dyscyplinarnej Polskiego Związku Karate*
77. Rivett P., Ackoff R.L., *A Manager’s Guide to Operational Research*, Wiley, New York 1963.
78. Rybak R., *Edukacja dla bezpieczeństwa jako element wychowania obywatelskiego*, [w:] A. Skrabacz, L. Kanarski (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa. Teoria i praktyka*, Warszawa 2014.
79. Rymsza M., Frączak P., Skrzypiec R., Wejcman Z., *Standardy współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym*, Warszawa 2007.
80. Schmidt J., *Rozwój organizacji pozarządowych. Teoria i praktyka*, Warszawa 2012.
81. Sikora K., *Istota, zasady i struktura obrony cywilnej RP*, [w:] „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, vol. XXIV, 1.
82. Skrabacz A., *Miejsce i rola organizacji pozarządowych w systemie obronnym RP*, „Informator”, Ministerstwo Obrony Narodowej, 2005, nr 21.
83. Skrabacz A., *Organizacje pozarządowe w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego III RP*

- (w świetle integracji z Unią Europejską), „Zeszyt Problemowy Towarzystwa Wiedzy Obronnej” 2003, nr 2.
84. Skrabacz A., *Organizacje pozarządowe wobec wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Polski w XXI wieku*, Warszawa 2006.
85. Soboń A., *Proobronność Rzeczypospolitej Polskiej. Teraźniejszość i przyszłość*, Warszawa 2019.
86. Sokołowski A., *Działalność polskich organizacji paramilitarnych*, [w:] „Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania” 2015, t. 8.
87. Soloch P., Żurawski P., Dryblak Ł., *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa państwa. Charakterystyka wybranych armii państw europejskich na tle armii polskiej*, Instytut Sobieskiego, Warszawa 2015.
88. Sołhaj P., *Prawne podstawy bezpieczeństwa. Monografia*, Kraków 2018
89. Spustek H., Paluch A., *Struktura systemu bezpieczeństwa narodowego Polski*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej” 2017, z.100
90. Stankiewicz W., *Bezpieczeństwo narodowe a walki niebrojne. Studium*, Warszawa 1991
91. Staśkiewicz U., *Wybrane aspekty obrony narodowej Litwy*, „Historia i Polityka” Nr 33(40)/2020.
92. Swoboda P., *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w ujęciu systemowym bezpieczeństwa wewnętrznego państwa (wybrane klasyfikacje)*, [w:] E. Fogelzang (red.), *Wybrane problemy bezpieczeństwa*, t.1., Kraków 2018.
93. Szmitkowski P., *System ochrony ludności w Polsce – historia i współczesność*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” 2021, nr 4.
94. Szuniewicz M., *Ochrona bezpieczeństwa państwa jako przesłanka ograniczenia praw i wolności jednostki w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2016.
95. Taylora Jr. W. J., *American National Security: Policy and Process*, Baltimore 1981.
96. Teska J., *Bezpieczeństwo przedmiotem wymiany*, Log. 2013, nr 6.
97. Tomaszewska N., *Organizacje proobronne w polskim systemie prawnym – stan obecny i perspektywy. Analiza politologiczna i prawna*, „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem” 2016, nr 2(7).
98. Tulibacki W., *Etyczne aspekty bezpieczeństwa na tle pewnych „stałych” cech natury ludzkiej*, w: *Edukacja do bezpieczeństwa i pokoju w jednoczącej się Europie*, R. Rosa (red.), Siedlce-Chlewiska 1999.

99. *Vademecum strzelca. Podręcznik szkoleniowy członków związków strzeleckich, organizacji proobronnych i klas mundurowych*, Warszawa 2016.
100. Walczak W., *Zarządzanie kryzysowe – rola i zadania organów administracji państwowej*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2009, t. X, z. 8.
101. Wałdoch J., „Łopata zamiast karabinu”? *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, „Metropolitan” 2017, nr 1(7).
102. Wasiuta O., Klepka R., Kopeć R., (red.), *Vademecum bezpieczeństwa*, Kraków 2018.
103. Wywiół P., *Edukacja dla bezpieczeństwa w organizacjach proobronnych – wybrane przykłady*, [w:] A. Skrabacz, L. Kanarski (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa. Teoria i praktyka*, Warszawa 2014.
104. Wywiół P., *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, Warszawa 2016.
105. Wywiół P., *Związek Strzelecki w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego Polski. Tradycja i wyzwania XXI wieku*, Łódź 2009.
106. Zieliński K., *Ochrona ludności. Zarządzanie kryzysowe*, Warszawa 2021.
107. Zięba R., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2021, nr 1(86).
108. Zięba R., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa*, Warszawa 1999.
109. Zięba R., Zajac J., *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski* (ekspertyza sporządzona na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w ramach prac nad aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju), Warszawa 2010.

Netografia:

1. *Aktualna sytuacja granicy ukraińsko-polskiej*: <https://www.ukrainianinpoland.pl/how-many-ukrainians-have-crossed-the-ukrainian-polish-border-since-the-beginning-of-the-war-current-data-pl/> (dostęp: 10.04.2023).
2. *Białystok – liczba ludności*: <https://bialystok.stat.gov.pl> (dostęp: 12.01.2023).
3. *Działalność proobronna Podwodnik*: http://podwodnik.org.pl/1_22_dzialalnosc-proobronna.html (dostęp: 10.11.2022).
4. *Działalność proobronna ZZWP*: <https://www.zzwp.pl/dzialalnosc/dzialalnosc-proobronna-zzwp/> (dostęp: 10.11.2022).
5. *Kalendarz zawodów PZK na rok 2022*: <https://www.karate.org.pl/kyokushin/kalendarz.php> (dostęp: 10.05.2022).
6. *Komisja Karate Fudokan*: fudokan.pl (dostęp: 13.05.2022).
7. *Komisja Karate Olimpijskiego*: polskizwiazekkarate.pl (dostęp: 13.05.2022).
8. *Komisja Karate Tradycyjnego*: karate.pl (dostęp: 13.05.2022).
9. *Komisja Kyokushin*: karate.org.pl/kyokushin (dostęp: 13.05.2022).
10. *Komisja Shotokan*: polskizwiazekkarate.org.pl (dostęp: 13.05.2022).
11. Koziej S., *Braki Strategii Bezpieczeństwa Narodowego 2020* [online], w: „Pułaski Policy Papers” 2020, nr 4, <https://pulaski.pl/pulaski-policy-paper-s-koziej-braki-strategii-bezpieczenstwa-narodowego-2020-bez-koncepcji-operacyjnej-i-priorytetow-preparacyjnych/> (dostęp: 13.09.2021).
12. *Legia Akademicka*: <http://legiaakademicka.pl>.
13. *Logotypy PSP*: <https://www.gov.pl/web/kgpsp/logotypy-ppsp> (dostęp: 11.09.2022).
14. Matyasik G., Wachowicz K., *Szwecja stawia na Hemvarnet (Gwardię Krajową)* [online], <https://obronanarodowa.pl/content/czasopismo.html> (dostęp: 19.09.2022).
15. *Misja ZHP*: <https://zhp.pl/odkryj/misja-zhp/> (dostęp: 22.08.2022).
16. *Obieg informacji i rola RCB w systemie zarządzania kryzysowego*: <https://www.gov.pl/web/rcb/obieg-informacji-i-rola-rcb-w-systemie-zarzadzania-kryzysowego> (dostęp: 13.09.2022).
17. *Obowiązki obywateli w zakresie powinności obronnych* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji i Nauki, <https://zpe.gov.pl/a/obowiazki-obywateli-w-zakresie-powinnosci-obronnych/Df9j7j3FY> (dostęp: 11.10.2021).
18. *O nas*: <https://www.strzelecosw.pl/o-nas/statut/> (dostęp: 18.05.2022).

19. *Organizacja KSRG*: <https://www.gov.pl/web/kgpsp/organizacja-ksrg> (dostęp: 12.09.2022).
20. *Partnerskie umowy proobronne*: <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/partnerskie-umowy-proobronne> (dostęp: 11.09.2022).
21. *Piramida Masłowa*: <https://monikakliber.com/potrzebujesz-pracy-zaakceptuj-to/piramida-maslowa/> (dostęp: 10.10.2021).
22. *Podstawy wychowawcze*: <https://zhp.pl/podstawy-wychowawcze/> (dostęp: 11.09.2022).
23. *Podsystem obronny państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji i Nauki, <https://zpe.gov.pl/a/podsystem-obronny-panstwa/DGU1pW2Wj> (dostęp: 11.10.2021).
24. *Podsystemy ochronne państwa* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-ochronne-panstwa-i/DzNTMwCeg> (dostęp: 11.10.2021).
25. *Podsystemy wsparcia* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://zpe.gov.pl/a/podsystemy-wsparcia---spoleczne/D9JUD7Anr> (dostęp: 14.10.2021).
26. *Polska nie ma skutecznego systemu ochrony ludności*: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/polska-nie-ma-skutecznego-systemu-ochrony-ludnosci.html> (dostęp: 11.09.2022).
27. *Polska Zbrojna*: <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/36228?t=Coraz-wiecej-uczelni-w-Legii-Akademickiej> (dostęp: 11.08.2022).
28. *Polski Związek Karate*: <http://polskizwiazekkarate.pl> (dostęp: 11.08.2022).
29. *Program harcerski*: <https://zhp.pl/harcerski-program/> (dostęp: 11.08.2022).
30. *Projekt ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej*: <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-ochronie-ludnosci-oraz-o-stanie-kleski-zywiolowej> (dostęp: 11.09.2022).
31. *Projekt Programu współpracy MON z organizacjami pozarządowymi na lata 2023–2025* [online]: <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/projekt-programu-wspolpracy-mon-z-organizacjami-pozarzadowymi-na-lata-2023-25> (dostęp: 22.09.2022).

32. *Przemówienie Prezydenta RP z dnia 12 maja 2020 r. z okazji podpisania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*: <https://www.gov.pl/web/kgpsp/nowa-strategia-bezpieczenstwa-narodowego-podpisana-przez-prezydenta-rp> (dostęp: 10.10.2021).
33. *Przysięga DOJO*: <https://karate-nowemiasto.pl/karate-kyokushin/przysięga-dojo-2/> (dostęp: 13.05.2022)
34. *Przysposobienie obronne wraca do szkół*: <https://dziennikbałtycki.pl/przysposobienie-obronne-wraca-do-szkol-przeszkolenie-wojskowe-obowiazkowe-tego-bedzie-sie-uczyc-mlodziez/ar/c1-16178455> (dostęp: 11.09.2022).
35. Raport GUS: *Organizacje non-profit w czasie epidemii COVID-10 (marzec–sierpień 2020)*:
https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5490/20/1/1/organizacje_non-profit_w_czasie_epidemii_covid-19.pdf (dostęp: 11.11.2022).
36. Raport NIK: *Funkcjonowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego* [online]:
<https://www.nik.gov.pl/plik/id,23834,vp,26572.pdf> (dostęp: 11.09.2022)
37. Raport NIK: *Współpraca Ministerstwa Obrony Narodowej z organizacjami proobronnymi* [online], <https://www.nik.gov.pl/plik/id,18950,vp,21553.pdf> (dostęp: 13.09.2022).
38. Raport z badań stowarzyszenia Klon/Jawor: *Organizacje pozarządowe wobec pandemii*: <https://api.ngo.pl/media/get/135421> (dostęp: 10.11.2022).
39. *Rodzaje Sił Zbrojnych RP* [online], w: Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/rodzaje-szrp/> (dostęp: 13.11.2021).
40. *Spoleczne zaplecze sil zbrojnych*: <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/38193?t=Spoleczne-zaplecze-sil-zbrojnych> (dostęp: 11.10.2022).
41. *Symbole Związku OSP*: <https://zosprp.pl/symbole-zwiazku/> (dostęp: 11.09.2022).
42. *System bezpieczeństwa narodowego – ogólna charakterystyka* [online], w: Platforma edukacyjna Ministerstwa Edukacji, <https://epodreczniki.pl/a/D10Rh2ZnC> (dostęp: 14.10.2021).
43. *System stopni w karate kyokushin*: <https://karatekime.pl/wymagania-egzaminacyjne/> (dostęp: 13.05.2022).
44. *Uchodźcy z Ukrainy*: https://www.rmf24.pl/raporty/raport-wojna-z-rosja/news-uchodzczy-z-ukrainy-wiemy-ilu-dzis-mieszka-w-polsce,nId,6615401#crp_state=1 (dostęp: 10.04.2023).

45. *Zadania obrony cywilnej i ochrona ludności*: <https://zpe.gov.pl/a/zadania-obrony-cywilnej-i-ochrona-ludnosci/Dkf7nISSZ> (dostęp: 12.09.2022).
46. *Zarząd PZK*: <http://polskizwiazekkarate.pl/zarząd/> (dostęp: 27.04.2022).
47. *Związek Harcerstwa Polskiego*: <https://zhp.pl> (dostęp: 27.04.2022).

Dokumenty, akty prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP.
3. Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach.
4. Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o Prokuraturze.
5. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach.
6. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji
7. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej.
8. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej.
9. Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji.
10. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej.
11. Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu.
12. Ustawie z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym.
13. Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach naczelnego dowódcy sił zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej.
14. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
15. Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego.
16. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym
17. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym
18. Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej.
19. Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych
20. Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny.
21. Ustawa z dnia 29 sierpnia 2022 r. o stanie wojennym.
22. Konwencja o prawach dziecka z 20 listopada 1989 r. (Dz.U. 1991 nr 120 poz. 526).

23. Pierwszy Protokół Dodatkowy do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r., przyjęty przez Rzeczpospolitą Polską w dniu 19 września 1991 r.
24. Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne, przyjęty w Nowym Jorku dnia 25 maja 2000 r. (Dz.U. z 2007 r., Nr 91, poz. 608, z późn. zm.).
25. Decyzja nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 2020 r. roku w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi.
26. Decyzja nr 122/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 września 2021 r. w sprawie programu ochotniczego szkolenia wojskowego studentów „Legia Akademicka
27. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 8 marca 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.
28. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 marca 2015 roku w sprawie służby przygotowawczej.
29. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 czerwca 2015 roku w sprawie ćwiczeń wojskowych.
30. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 29 lutego 2016 roku w sprawie zakazu używania munduru wojskowego lub jego części.
31. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 września 2021 r. w sprawie szczegółowej organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego
32. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 roku o obronie cywilnej.
33. Rozporządzenie Rady Ministrów z 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin
34. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 roku w sprawie ogólnych zasad wykonywania zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony.
35. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 roku w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań

obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego.

36. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 października 2015 roku w sprawie szkolenia obronnego.
37. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020.
38. Statut Federacji Organizacji Proobronnych.
39. Statut Legii Akademickiej.
40. Statut Polskiego Związku Karate.
41. Statut Związku Harcerstwa Polskiego.
42. Statut Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej.

Aneks

1. Kwestionariusz ankiety do badania *Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu białostockiego i miasta Białystok*

1. Płeć

- Kobieta
- Mężczyzna

2. Wiek

- Poniżej 20 lat
- 20 – 30 lat
- 30 – 40 lat
- 40 – 50 lat
- Powyżej 50 lat

3. Wykształcenie

- Podstawowe
- Zawodowe
- Średnie
- Wyższe

4. Miejsce zamieszkania

- Miasto
- Wieś

5. Co według Pana/Pani oznacza pojęcie „bezpieczeństwo narodowe”?

.....
.....

6. Co według Pana/Pani oznacza pojęcie „przestępczość”?

- Jest to nauka o przestępstwach
- Jest to zbiór czynów zakazanych ustawowo pod groźbą kary
- Jest to zbiór bezprawnych działań o niskiej szkodliwości

7. Co według Pana/Pani oznacza pojęcie „zarządzanie kryzysowe”?

- Działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do podejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej
- Działalność rządu, która polega na reagowaniu podczas wystąpienia klęski żywiołowej
- Działalność służb mundurowych, która ma na celu zwalczanie przestępczości

8. Czy czuje się Pan/ Pani bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie

Nie wiem

9. Czy obecnie czuje się Pan/ Pani bardziej bezpiecznie niż rok temu?

Zdecydowanie tak

Raczej tak

Raczej nie

Zdecydowanie nie

Nie wiem

10. Na czym przede wszystkim opiera Pan/ Pani ocenę własnego poczucia bezpieczeństwa? Masz możliwość wybrania więcej niż jednej odpowiedzi

Na podstawie obserwacji (ludzi i ich zachowań, sytuacji geopolitycznej itp.)

Na podstawie własnych doświadczeń

Na wypowiedziach członków rodziny, znajomych

Na podstawie informacji z prasy, telewizji, radia, social mediów

11. Czy był Pan/ Pani ofiarą przestępstwa?

Tak

Nie

12. Czy obawia się Pan/ Pani, że w przyszłości może stać się ofiarą przestępstwa?

Zdecydowanie tak

Raczej tak

Raczej nie

Zdecydowanie nie

Nie wiem

13. Czy obawia się Pan/ Pani, że w przyszłości członek rodziny może stać się ofiarą przestępstwa?

Zdecydowanie tak

Raczej tak

Raczej nie

Zdecydowanie nie

Nie wiem

14. Czy obawia się Pan/ Pani, że w przyszłości na terytorium RP może dojść do konfliktu zbrojnego?

Zdecydowanie tak

Raczej tak

Raczej nie

- Zdecydowanie nie
- Nie wiem

15. Które z wymienionych niżej zjawisk stanowią, w Pana/ Pani opinii, najważniejszy problem w najbliższym otoczeniu oraz miejscowości, w której Pan/ Pani mieszka? Proszę wybrać trzy najważniejsze

- Konflikt zbrojny
- Wojna
- Alkoholizm
- Narkomania
- Wandalizm
- Zdemoralizowana młodzież
- Zamieszki
- Strajki
- Kradzieże i włamania
- Korupcja

16. Jakie miejsce w Pana/ Pani miejscowości jest Pana/ Pani zdaniem najmniej bezpieczne?

- Parki
- Lasy
- Drogi wewnętrzne
- Obiekty sportowe (hale, stadiony, itp.)
- Środki komunikacji miejskiej

17. Jakie są według Pana/ Pani główne przyczyny przestępczości? Proszę wybrać trzy najważniejsze

- Chęć wzbogacenia się
- Chęć zdobycia władzy
- Chęć poszerzenia swoich wpływów
- Bezrobocie
- Zażywanie środków psychoaktywnych
- Wpływ znajomych
- Wpływ środków masowego przekazu
- Spożywanie alkoholu
- Chęć destabilizacji społeczeństwa

18. Czy wspiera Pan/ Pani działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa?

- Tak
- Nie

**19. Jakie działania Pana/ Pani zdaniem mogą być podjęte w celu poprawy bezpieczeństwa?
Proszę wybrać trzy najważniejsze**

- Kursy z samoobrony
- Zakup środków ochrony osobistej (gaz pieprzowy, itp.)
- Rozwój umiejętności Wojska Polskiego
- Zwiększenie wydatków na sprzęt wojskowy
- Zaangażowanie organizacji proobronnych w celu poprawy systemu bezpieczeństwa RP
- Tworzenie grup dozorujących najbliższe otoczenie

20. Którą z poniższych służb darzy Pan/ Pani największym zaufaniem w kwestii bezpieczeństwa?

- Wojsko
- Policja
- Państwowa Straż Pożarna
- Straż miejska
- Straż graniczna

21. Co oznacza Pana/ Pani zdaniem pojęcie „organizacje proobronne”?

.....
.....

22. Czy uważa Pan/ Pani, że organizacje proobronne mogą przyczynić się do poprawy systemu bezpieczeństwa RP?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Nie wiem

23. Czy uważa Pan/ Pani, że członkostwo w organizacjach proobronnych wpływa na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Nie wiem

2. Kwestionariusz – wywiad ekspercki z przedstawicielem Polskiego Związku Karate

1. Jak wygląda system szkolenia karate i na co zwraca się szczególną uwagę?
2. Jakie wartości pomaga kształtować karate wśród dzieci i młodzieży?
3. Czy uważa Pan, że karate jest dyscypliną przyszłościową i będzie cieszyło się coraz większą popularnością?
4. Czy obserwuje Pan wzrost popularności karate w związku z obecną sytuacją geopolityczną?
5. Czy uważa Pan, że potencjał karate można wykorzystać w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej i jeśli tak, to w jaki sposób?
6. Czy obecnie środowisko karate prowadzi formy aktywności, które można zaliczyć do działalności związanej z bezpieczeństwem narodowym?
7. Czy uważa Pan, że Ministerstwo Obrony Narodowej powinno współpracować z takimi organizacjami, jak Polski Związek Karate?

3. Wywiad ekspercki z przedstawicielem Polskiego Związku Karate

1. Jak wygląda system szkolenia w karate i na co zwraca się szczególną uwagę?

Na system szkolenia w karate składa się kilka obszarów. Podstawowym narzędziem służącym ocenie postępów jest system stopni. Adeptci karate uzyskują kolejne pasy po zdaniu egzaminów, podczas których zwraca się uwagę nie tylko na aspekt fizyczny, ale także na wiedzę i rozwój mentalny. Istotnym obszarem szkoleniowym jest także rywalizacja na zawodach. Młodzi zawodnicy swoją karierę startową zaczynają od turniejów o niewielkiej randze i stopniowo przechodzą coraz wyżej. Warto jednak zaznaczyć, że nie każdy trenujący musi startować w zawodach. Wiele osób, zwłaszcza starszych, trenuje karate bez elementu rywalizacji na turniejach. Uważam, że to wielka zaleta tego sportu – łączy on pokolenia, bo karate trenują najmłodsze dzieci, młodzież, dorośli i seniorzy i każda grupa znajduje w tym sporcie coś dla siebie.

2. Jakie wartości pomagają kształtować karate wśród dzieci i młodzieży?

Karate jest japońską sztuką walki i przykładą dużą wagę do takich wartości jak pokora, dyscyplina, szacunek do starszych. Od najmłodszych lat trenujących naucza się przestrzegania kodeksu zasad, zwanego Przysięgą Dojo. Bardzo ważną rolę pełnią symboliczne zachowania: ceremonia rozpoczynająca i kończąca każdy trening, pokłon podczas wejścia do sali, podziękowanie partnerowi po zakończeniu ćwiczenia, japońskie pozdrowienie kierowanie do starszych stopniem. Młodzi karatecy uczą się przestrzegania zasad, wykonywania poleceń, funkcjonowania w pewnego rodzaju hierarchii. Dużą wartość przykładają się także do nauki wytrwałości w dążeniu do celu i stałego doskonalenia swoich umiejętności.

3. Czy uważa Pani, że karate jest organizacją przyszłościową i będzie cieszyło się coraz większą popularnością?

Karate od wielu lat cieszy się niesłabnącą popularnością w naszym kraju i jest jedną z najchętniej wybieranych dyscyplin sportowych. W PZK jest zrzeszonych ponad 250 klubów, w których ćwiczy kilkadziesiąt tysięcy osób. Rodzice chętnie wybierają karate jako zajęcia dla swoich dzieci nie tylko ze względu na aspekt fizyczny, ale także w nadziei, że nauczą się odpowiedzialności, dyscypliny i wytrwałości. Sądzę, że popularność karate będzie wzrastać, bo organizacja stale się rozwija, rośnie poziom rywalizacji sportowej, co zachęca szerokie grono osób.

4. Czy obserwuje Pan wzrost popularności karate w związku z obecną sytuacją geopolityczną?

Muszę przyznać, że w tym roku szkolnym wyjątkowo dużo osób zasililo szeregi mojego klubu. Ta tendencja jest widoczna także w innych klubach PZK. Myślę, że jest to spowodowane poniekąd długą izolacją związaną z pandemią i chęcią powrotu do aktywności fizycznej oraz stania się częścią pewnej społeczności. Ale sądzą również, że wpływ na taką sytuację ma konflikt w Ukrainie. Dołącza do nas więcej niż zazwyczaj osób dorosłych, którzy deklarują, że chcieliby nie tylko ogólnie poprawić swoją sprawność fizyczną, ale nauczyć się technik samoobrony.

5. Czy uważa Pan, że potencjał karate można wykorzystać w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej i jeśli tak, to w jaki sposób?

Możliwości klubów zrzeszonych w PZK można wykorzystać na wiele sposobów. Przede wszystkim warto zauważyć ich potencjał w zakresie prowadzenia zajęć sportowych, w tym o profilu samoobrony. Takie zajęcia powinny być prowadzone w szkołach, a zwłaszcza w klasach mundurowych. Instruktorzy i trenerzy karate to osoby o dużym doświadczeniu, które można wykorzystać także poprzez zaangażowanie ich w proces przygotowania kandydatów do służb mundurowych. Warto w tym miejscu podkreślić, że wielu karateków wybiera karierę w służbach mundurowych, w ramach związku są nawet organizowane Mistrzostwa Polski Policji Karate i Mistrzostwa Służb Mundurowych Karate.

6. Czy obecnie środowisko karate prowadzi formy aktywności, które można zaliczyć do działalności związanej z bezpieczeństwem narodowym?

Najważniejszym działaniem w tym aspekcie jest obecnie wychowywanie dzieci i młodzieży i krzewienie wśród nich wartości i umiejętności, które powinien posiadać odpowiedzialny obywatel. Oczywiście skupiamy się na podnoszeniu sprawności fizycznej członków klubów, a także zdarza nam się prowadzić zajęcia z samoobrony w szkołach. Część klubów uczestniczy w programach MON, np. „Przez sport do wojska”.

7. Czy uważa Pan, że Ministerstwo Obrony Narodowej powinno współpracować z takimi organizacjami, jak Polski Związek Karate?

Oczywiście. Warto zaznaczyć, że obecnie ta współpraca jest dość wąska i obejmuje głównie pojedyncze programy, do których mogą przystąpić kluby karate. Z całą pewnością warto rozszerzyć zakres zadań powierzanych PZK i innym organizacjom o podobnym profilu. Uważam, że instruktorzy karate mogą pełnić szczególną funkcję w szkoleniu klas mundurowych i warto uregulować tę kwestię.

4. Kwestionariusz – wywiad ekspercki z przedstawicielką Związku Harcerstwa Polskiego

1. Jak wygląda system szkolenia w harcerstwie i na co zwraca się szczególną uwagę?
2. Jakie wartości pomagają kształtować harcerstwo wśród dzieci i młodzieży?
3. Czy uważa Pani, że harcerstwo jest organizacją przyszłościową i będzie cieszyło się coraz większą popularnością?
4. Czy obserwuje Pani wzrost popularności harcerstwa w związku z obecną sytuacją geopolityczną?
5. Czy uważa Pani, że potencjał harcerstwa można wykorzystać w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej i jeśli tak, to w jaki sposób?
6. Czy obecnie środowisko harcerskie prowadzi formy aktywności, które można zaliczyć do działalności związanej z bezpieczeństwem narodowym?
7. Czy uważa Pan, że Ministerstwo Obrony Narodowej powinno współpracować z takimi organizacjami, jak Związek Harcerstwa Polskiego?

5. Wywiad ekspercki z przedstawicielką Związku Harcerstwa Polskiego

1. Jak wygląda system szkolenia w harcerstwie i na co zwraca się szczególną uwagę?

Po pierwsze trzeba zaznaczyć, że do harcerstwa można dołączyć w każdym wieku, gdyż nasza organizacja dzieli się na różne pionierzy metodyczne – zuchy, harcerze, harcerze starsi, wędrownicy i instruktorzy. Zgodnie z misją ZHP zwracamy szczególną uwagę na **wszechstronny rozwój** dzieci i kształtujemy **trwale postawy** poprzez codzienne stawianie wyzwań. Wychowujemy młodych ludzi w duchu harcerskich wartości tj.: patriotyzm, braterstwo, przyjaźń, służba, odpowiedzialność, sprawiedliwość czy pokój. W pracy wychowawczej drużynowi wykorzystują **metodę „małych grup”**, uczenia w działaniu, przygotowują stymulujący program i odwołują się do idei zawartych w Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim, które są dla nas drogowskazem, jak postępować w życiu.

Podczas zbiórek zuchy i harcerze nieustannie **pracują nad sobą** realizując zadania grupowe lub indywidualne, które owocują zdobyciem kolejnej sprawności czy stopni. Tutaj uczymy, by zawsze wymagać od siebie więcej, nawet jeśli inni od nas nie wymagają. Każda

drużyna ma swoją obrzędowość, która ją wyróżnia. Służy to integracji i zacieśnieniu **więzi braterskich** wśród harcerzy. Zbiórka ma swój tradycyjny początek i koniec, a przy tym obecna jest musztra. **Dyscyplina** w naszych jednostkach to podstawa. Jasne komendy w sytuacjach kryzysowych pomagając zapanować nad tłumem. Ostatnią z zasad harcerskiego wychowania jest szeroko rozumiana **służba**: służba Bogu, Polsce, sobie i innym.

2. Jakie wartości pomaga kształtować harcerstwo wśród dzieci i młodzieży?

Harcerstwo XXI wieku nie jest już tak wyniosłe jak przed wojną. Harcerze nie muszą już przywdziewać munduru by walczyć za ojczyznę, nie działają w podziemiach, lecz są widoczni na co dzień ze swoimi działaniami. Na bazie historii Polski wpajamy młodym pokoleniom szacunek do munduru i patriotyczną, obywatelską postawę czy miłość do natury. Uczymy tolerancji i szacunku do drugiego człowieka, motywujemy do działania, podnosimy ich pewność siebie, pobudzamy ich kreatywność, pomagamy rozwijać pasje i pokonywać własne słabości. Dzięki harcerskim wyjazdom nasi podopieczni są w stanie się usamodzielniać – wiedzą, jak rozpalić ognisko, jak przygotować posiłek, zrobić pranie czy przyszyć guzik. Doświadczają spania w namiocie, nocnych wart, wędrówek, na które muszą się odpowiednio przygotować. Swoją wiedzę mogą zastosować w praktyce i cieszyć się z własnych sukcesów, zrealizowanych zadań czy osiągniętych stopni. Nasza organizacja pomaga dzieciom i młodzieży zdobyć umiejętności przydatne nie tylko w szkole, ale również w dorosłym życiu. Pracując nad samorozwojem harcerze są najlepsi w zarządzaniu projektami. Już od najmłodszych lat uczą się pracy w grupie, a potem koordynowania pracy małego zespołu. Nie lada wyczynem jest organizacja biwaku dla 100 osób czy obozu dla 1000. Będąc w organizacji harcerze rozwijają umiejętności interpersonalne, logistyczne, potrafią zarządzać czasem, gdy trzeba improwizują, dostosowując się do nowej sytuacji i nie boją się przemawiać do ludzi. Nasi podopieczni troszczą się także o środowisko i działają na rzecz ekologii idąc za słowami założyciela skautingu sir Roberta Baden-Powella by zostawić ten świat lepszym, niż go zastaliście.

3. Czy uważa Pani, że harcerstwo jest organizacją przyszłościową i będzie cieszyło się coraz większą popularnością?

Myślę, że harcerstwo jest i zawsze będzie popularne. Ludzie, szczególnie młodzi potrzebują należeć do wspólnoty, która ich zaakceptuje takimi, jakimi są i pokaże drogę

rozwoju. Nie każdy poświęca się tej drodze w 100% i decyduje, by pozostać w szeregach kadry, ale z pewnością jest dużo osób, które „otarło się” kiedyś o organizacje wychowujące w duchu harcerskim. Istnieje wiele stereotypów o członkach ZHP, z których także i my się śmiejemy, ale stworzone są przez osoby „z zewnątrz”, które nigdy nie poznały istoty harcerstwa. Popularność zależy od wielu czynników nie tylko chęci samych zainteresowanych do wstąpienia w nasze szeregi, ale również od kwestii organizacyjnych i finansowych naszej organizacji – tj. otwartość szkół na udostępnienie miejsca na harcówki czy wysokości składki członkowskiej ZHP, która wciąż wzrasta. W dobie pandemii, kiedy zbiórki musiały odbywać się online i teraz poprzez panującą inflację, kiedy niektórych rodziców po prostu nie stać na tę formę dodatkowych zajęć dla dziecka, harcerstwo przeżywa trudny czas.

4. Czy obserwuje Pani wzrost popularności harcerstwa w związku z obecną sytuacją geopolityczną?

Z pewnością tam, gdzie dzieje się coś złego, pojawiają się osoby, które są wrażliwe na krzywdę drugiego człowieka. W harcerzach również budzi się instynkt pomocy. W czasie pandemii na wielką skalę szyliśmy maseczki i roznosiliśmy je po różnych instytucjach. Harcerze również zareagowali na wieść rozpoczętej wojnie w Ukrainie. Wędrownicy i instruktorzy koordynowali sytuacje na dworcach w czasie napływu ludności czy wyjeżdżali na granicę ze zbiórkami darczyńców. Harcerze są widoczni nie tylko przy składaniu wieńcy pod pomnikiem, ale tam, gdzie czują się potrzebni, gdzie widzą dla siebie misję w danej chwili. Do tego zobowiązuje nas Przyrzeczenie Harcerskie.

5. Czy uważa Pani, że potencjał harcerstwa można wykorzystać w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej i jeśli tak, to w jaki sposób?

W Statucie ZHP mamy punkt odnoszący się do pól działania naszej organizacji, gdzie ujęte zostało, że realizujemy nasze cele również poprzez działania na rzecz porządku i bezpieczeństwa publicznego, na rzecz obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej czy ratownictwo i pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą. Dlatego jak najbardziej wartości i umiejętności jakie wypracowujemy w naszych jednostkach mają potencjał do wykorzystania w tej sferze.

Ale warto pamiętać, że mimo podobieństwa naszej organizacji do wojska poprzez umundurowanie, apele i musztrę, to nadal uważam, że pozostajemy organizacją wychowującą tylko młodzież. Idea skautingu mówi o nauce poprzez zabawę, a dyscyplina i struktura hierarchiczna, którą wykorzystujemy nie służy nam do wprowadzenia rygoru czy wywyższenia jednostek, ale pozwala na lepszy rozwój dzieci i młodzieży, które czują się równie ważne. Zatem w przypadku działań związanych z obroną kraju w sytuacji zagrożenia możemy jedynie wspierać jednostki do tego przeznaczone.

6. Czy obecnie środowisko harcerskie prowadzi formy aktywności, które można zaliczyć do działalności związanej z bezpieczeństwem narodowym?

Obecnie działania te ograniczają się do kwestia edukacji młodzieży w zakresie bezpieczeństwa. Drużyny mają możliwość udziału w projektach edukacyjnych finansowanych przez samorządy. W ramach działalności Harcerskich Grup Ratowniczych mogą uczestniczyć w warsztatach i harcerskich kursach pierwszej pomocy. Z inicjatywy Akademii Specjalności Chorałwi Stołecznej ZHP organizowane są również kursy samoobrony czy szkolenia strzeleckie dla pełnoletnich harcerzy oraz za zgodą rodziców dla tych powyżej 16 roku życia. Jednostki harcerskie wzbogacają swój program poprzez np. spotkania z żołnierzami na terenie jednostki wojskowej, gdzie mogą zobaczyć prawdziwą musztrę, zapoznać się z bronią, poznać funkcjonowanie radiostacji czy poszerzyć swoją wiedzę z zakresu kamuflażu.

7. Czy uważa Pani, że Ministerstwo Obrony Narodowej powinno współpracować z takimi organizacjami, jak Związek Harcerstwa Polskiego?

Oczywiście, że tak, ale w ramach możliwości dzieci i młodzieży.

6. Wykaz organizacji pozarządowych, które podpisały Porozumienie o współpracy z Ministerstwem Obrony Narodowej

1. Związek Strzelecki „Strzelec” Józefa Piłsudskiego
2. Związek Strzelecki „Strzelec”
3. Fundacja Byłych Żołnierzy i Funkcjonariuszy Sił Specjalnych „SZTURMAN”
4. Związek Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej
5. Związek Stowarzyszeń „Federacja Kawalerii Ochotniczej”

6. Stowarzyszenie Siła i Honor im. Generała Sławomira Petelickiego
7. Towarzystwo Przyjaciół Sulejówka
8. Wojskowe Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „SWAT”
9. Stowarzyszenie „Wizna 1939”
10. Stowarzyszenie „Zawsze Gotowi”
11. Wojskowy Klub Sportowy „Wawel”
12. Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
13. Związek Strzelecki
14. Wojskowe Stowarzyszenie „Sport – Turystyka – Obronność”
15. Polska Izba Producentów Na Rzecz Obronności
16. Związek Weteranów i Rezerwistów Wojska Polskiego
17. Polski Związek Krótkofalowców
18. Wielkopolskie Stowarzyszenie Aktywnych Rezerwistów
19. Stowarzyszenie Rannych i Poszkodowanych w Misjach poza Granicami Kraju
20. Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP
21. Liga Obrony Kraju
22. Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
23. Związek Piłsudczyków
24. Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów
Politycznych
25. Stowarzyszenie Żandarmerii Wojskowej „Żandarm”
26. Stowarzyszenie „Szwadron Jazdy Rzeczypospolitej Polskiej”
27. Związek Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej
28. Ogólnopolski Związek Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Batalionów
Budowlanych
29. Stowarzyszenie Seniorów Lotnictwa Wojskowego RP
30. Gdański Klub Płetwonurków „Neptun”
31. Fundacja Pomocy Emerytom i Rencistom wojskowym
32. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej
33. Stowarzyszenie Lotników Polski Południowej im. Mjr. Pil. Karola Pniaka
Dowódcy 308
34. Stowarzyszenie Klub FORT
35. Federacja Rodzin Katyńskich
36. Klub Kawalerów Orderu Wojennego Virtuti Militari

37. Fundacja Byłych Żołnierzy Jednostek Specjalnych „Grom”
38. Związek Represjonowanych Politycznie Żołnierzy – Górników
39. Polski Czerwony Krzyż
40. Związek Polskich Spadochroniarzy
41. Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich
42. Klub Kawaleryjski im. 12 Pułku Ułanów Podolskich
43. Wojskowa Federacja Sportu
44. Jeleniogórskie Stowarzyszenie Żołnierzy Radiotechników „Radar”
45. Stowarzyszenie „Ruch Wspólnot Obronnych”
46. Caritas Ordynariatu Polowego WP
47. Fundacja Pomocy Poszkodowanym Lotnikom „Ikar”
48. Towarzystwo Przyjaciół 1 Mazurskiej Brygady Artylerii im. Gen. J. Bema
49. Wojskowe Towarzystwo Kulturalno – Oświatowe „Reduta”
50. Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
51. Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego
52. Stowarzyszenie „Jesteśmy z Tobą – Bądź z Nami”
53. Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Tradycji Pomorskiego Okręgu Wojskowego;
od 2011 roku Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Wojsk Lądowych
54. Fundacja „Szansa XXI”
55. Bractwo Strzeleckie „Salwa”
56. Stowarzyszenie Sportowe „Kontra”
57. Stowarzyszenie Saperów Polskich
58. Polski Związek Wędkarski
59. Stowarzyszenie Miłośników Sekcji Jeździeckiej Legia Kozielska; obecna nazwa:
Stowarzyszenie Klub Jeździecki Legia Kozielska
60. Stowarzyszenie Byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie
„Karpaczczy”
61. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kombatantów Polskich Sił Zbrojnych na
Zachodzie
62. Krajowy Związek Byłych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie
63. Związek Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego
64. Towarzystwo Przyjaciół Twierdzy Modlin
65. Stowarzyszenie Rodzin Osadników Wojskowych i Cywilnych Kresów
Wschodnich

66. Federacja Stowarzyszeń Rezerwistów i Weteranów Sił Zbrojnych RP
67. Stowarzyszenie Wspierania i Rozwoju Sportu „Mazovia Team”
68. Polski Związek Motorowy
69. Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych
70. Polski Związek Biegu na Orientację; od 2008r.: Polski Związek Orientacji Sportowej
71. Stowarzyszenie „Polski Klub Kawaleryjski”
72. Polski Związek Instruktorów i Trenerów Formacji Ochronnych IP System
73. Polski Związek Biathlonu
74. Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajoznawcze
75. Stowarzyszenie Elektryków Polskich
76. Zjednoczenie Kurkowych Bractw Strzeleckich RP
77. Związek Młodzieży Wiejskiej
78. Towarzystwo Trzeźwości Transportowców
79. Stowarzyszenie Lotników Polskich
80. Polski Związek Łowiecki
81. Liga Morska i Rieczna
82. Katolickie Stowarzyszenie Sportowe Rzeczypospolitej Polskiej
83. Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej
84. Towarzystwo Wiedzy Obronnej
85. Stowarzyszenie „Rodzina Wojskowa”
86. Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce
87. Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno – Wychowawcza
88. Polski Związek Radioorientacji Sportowej
89. Związek Harcerstwa Polskiego

7. Partnerska umowa proobronna MON – Związek Strzelecki „Niepodległość”

PARTNERSKA UMOWA PROOBRONNA

Zawarta w dniu 15.10.2021 w Łodzi

pomiędzy:

Ministrem Obrony Narodowej
z siedzibą w Warszawie (00-911), Al. Niepodległości 218,
 reprezentowanym przez
Dyrektora Biura ds. Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”,
gen. bryg. dr inż. Artura DĘBCZAKA,

działającego na podstawie Pełnomocnictwa nr 36/MON Ministra Obrony Narodowej
z dnia 12 marca 2021 r., stanowiącego załącznik do przedmiotowej umowy,
a:

stowarzyszeniem – Związek Strzelecki „Niepodległość” z siedzibą w Kamieniec
(gmina Opatowiec) wpisanym do Krajowego Rejestru Sądowego pod nr KRS 0000
8881 404 reprezentowanym przez:

Prezesa Zarządu Związku Strzeleckiego „Niepodległość”
Pana Zbigniewa CIEŚNIARSKIEGO

oraz

Członka Zarządu Związku Strzeleckiego „Niepodległość”
Pana Sylwestra SZMITA

§ 1.**Przedmiot Umowy**

1. Przedmiotem partnerskiej umowy proobronnej, zwanej dalej „umową”, jest współpraca Ministra Obrony Narodowej, za pośrednictwem podległych mu komórek lub jednostek organizacyjnych, zwanych dalej „resortem obrony narodowej”, ze stowarzyszeniem – Związek Strzelecki „Niepodległość”, zwanym dalej „Związkiem”.
2. Strony umowy stwierdzają zgodnie, że partnerstwo zawiązane zostało w celu wspólnego działania na rzecz obronności, upowszechniania w społeczeństwie, w szczególności wśród młodzieży szkolnej i akademickiej, wiedzy obronnej i umiejętności ważnych dla bezpieczeństwa państwa oraz podnoszenia zdolności obronnych społeczeństwa polskiego.
3. Strony stwierdzają zgodnie, że partnerstwo zawiązane zostało na okres 5 lat od dnia zawarcia niniejszej umowy.

§ 2.

Obowiązki i uprawnienia stron

1. Na mocy umowy Minister Obrony Narodowej zobowiązuje się do realizacji celu umowy, w szczególności do:

- 1) umożliwienia członkom Związku nieodpłatnego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności obronnych, służących do budowania potencjału organizacji niezbędnego do realizacji postanowień umowy w oparciu o możliwości szkoleniowe resortu obrony narodowej;
- 2) wspierania Związku w realizacji jego statutowych przedsięwzięć poprzez:
  - nieodpłatne, jedynie z ponoszeniem tzw. kosztów zwykłych, użyczenie nieruchomości Skarbu Państwa lub ich części znajdujących się w trwałym zarządzie jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej,
  - nieodpłatną pomoc logistyczną i organizacyjną, udostępnianie sprzętu wojskowego i powszechnego użytku, środków transportowych, a także udział żołnierzy w inicjatywach Związku,

na zasadach określonych w decyzji nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 194);

2. Związek zobowiązuje się do realizacji celu niniejszej umowy, w szczególności do:

- 1) wspierania realizacji zajęć teoretycznych i praktycznych, wynikających z ramowego planu nauczania uczniów oddziałów przygotowania wojskowego, Certyfikowanych Wojskowych Klas Mundurowych i CYBER.MIL. z klasą w województwach: *świętokrzyskim i łódzkim*, łącznie w liczbie minimum 100 godzin lekcyjnych w skali roku, na wniosek dyrektora szkoły;
- 2) wyznaczania instruktorów do prowadzenia zajęć, o których mowa w ppkt 1), posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego i warunków bezpieczeństwa zajęć;
- 3) zapewnienia instruktorom sprzętu i wyposażenia niezbędnego do realizacji zajęć;
- 4) używania w działalności statutowej, przez członków organizacji, umundurowania zgodnego z obowiązującymi w tej mierze przepisami prawa oraz zaleceniami resortu obrony narodowej;
- 5) wspierania realizacji zajęć praktycznych w szkołach realizujących projekty resortu obrony narodowej, o których mowa w ppkt 1), do których

- są zobowiązani dowódcy jednostek patronackich wskazanych przez Ministra Obrony Narodowej, na wniosek tych dowódców;
- 6) zorganizowania i przeprowadzenia minimum dwóch szkoleń, w skali roku, skierowanych do członków lub wolontariuszy innych organizacji pozarządowych działających na rzecz obronności;
  - 7) podnoszenia kwalifikacji członków Związku służących realizacji niniejszej umowy;
  - 8) wspierania jednostek wojskowych w ich działalności, w zakresie sprzętowym oraz instruktorskim, w obrębie województw: świętokrzyskiego i łódzkiego;
  - 9) wyznaczenia koordynatora lub koordynatorów, odpowiedzialnych za realizację warunków niniejszej umowy, do kontaktów z resortem obrony narodowej, właściwym dyrektorem szkoły lub organizacją pozarządową;
  - 10) w przypadku szczególnych okoliczności związanych z potrzebą realizacji zajęć teoretycznych lub praktycznych w szkołach poza województwami wymienionymi w ppkt 1), Związek zobowiązuje się do udzielenia wsparcia, o którym mowa w ppkt 8) na wniosek wskazanego w § 4 pkt 1. koordynatora realizacji umowy.
  - 11) wsparcie, w okolicznościach o którym mowa w ppkt 10), odbywa się po uzgodnieniu w formie pisemnej zasad udziału instruktorów oraz sprzętu należącego do Związku, w szczególności dotyczącego spraw związanych z kosztami dojazdu instruktorów, ich ewentualnego noclegu oraz kosztami transportu sprzętu.

§ 3.

Warunki Umowy

1. Warunki organizacji zajęć, o których mowa w § 2 pkt 2. ppkt 1) i 5), w szczególności: termin, tematykę, sposób realizacji, miejsce i warunki bezpieczeństwa podczas zajęć, wyznaczony koordynator Związku ustala z właściwym dyrektorem szkoły oraz dowódcą patronackiej jednostki wojskowej wyznaczonej dla danej szkoły.
2. Zasady odpowiedzialności cywilnej za szkody majątkowe w sprzęcie oraz NNW, na wypadek urazów odniesionych w związku z udziałem w zajęciach przez uczniów, wyznaczony koordynator Związku ustala z właściwym dyrektorem szkoły oraz dowódcą patronackiej jednostki wojskowej wyznaczonej dla danej szkoły.

3. W przypadku wystąpienia okoliczności zmieniających stan faktyczny, na podstawie którego niniejsza umowa została zawarta, Związek jest zobowiązany do niezwłocznego powiadomienia o tym fakcie Ministra Obrony Narodowej.
4. Strony zobowiązują się do wzajemnego informowania się o zdarzeniach i okolicznościach istotnych ze względu na przedmiot i zakres umowy.
5. Strony umowy nie mogą przenosić na inne podmioty praw i obowiązków wynikających z niniejszej umowy.

§ 4.

Sprawozdawczość i monitoring

1. Koordynatorem realizacji umowy ze strony resortu obrony narodowej jest Dyrektor Biura do spraw Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”.
2. Związek będzie przekazywał koordynatorowi realizacji umowy, w terminie do ostatniego dnia lutego każdego roku, pisemną informację o realizacji warunków umowy w roku poprzednim, w celu przeprowadzenia oceny jej realizacji.
3. Minister Obrony Narodowej ma prawo do bieżącego monitorowania prawidłowości realizacji szkolenia prowadzonego przez Związek.

§ 5.

Rozwiązanie Umowy

1. Umowa może zostać rozwiązana przez każdą ze stron z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego.
2. Minister Obrony Narodowej może rozwiązać umowę ze skutkiem natychmiastowym, bez zachowania okresu wypowiedzenia, w przypadku naruszenia przez Związek postanowień niniejszej umowy.

§ 6.

Postanowienia końcowe

1. Każda ze stron umowy ponosi odpowiedzialność cywilnoprawną za własne działania i zaniechania oraz zdarzenia z nich wynikające, które mogą wystąpić podczas lub w związku z realizacją niniejszej umowy.

2. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej umowie zastosowanie mają postanowienia ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r., poz. 1740 z późn. zm.)
3. Wszelkie zmiany lub uzupełnienia niniejszej umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.
4. Umowę sporządzono w dwóch egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron

PREZES ZARZĄDU

Związku Strzeleckiego „Niepodległość”

CZŁONEK ZARZĄDU

Związku Strzeleckiego „Niepodległość”

**MINISTER
OBRONY NARODOWEJ**

Z upoważnienia
MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

gen. bryg. dr inż. Artur DĘBCZAK
Dyrektor Biura
do spraw Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”

8. Partnerska umowa proobronna MON – Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza

PARTNERSKA UMOWA PROOBRONNA

Zawarta w dniu 30.04.2021 w Nowym Sączu

pomiędzy:

Ministrem Obrony Narodowej
z siedzibą w Warszawie (00-911), Al. Niepodległości 218,
reprezentowanym przez
Dyrektora Biura ds. Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”,
gen. bryg. dr inż. Artura DĘBCZAKA,

działającego na podstawie Pełnomocnictwa nr 36/MON Ministra Obrony Narodowej
z dnia 12 marca 2021 r., stanowiącego załącznik do przedmiotowej umowy,

a:

stowarzyszeniem – Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno -
Wychowawcza z siedzibą w Warszawie wpisanym do Krajowego Rejestru Sądowego
pod nr KRS 0000 114 650 reprezentowanym przez:

Komendanta Głównego Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno -
Wychowawczej

Pana Sławomira SZCZERKOWSKIEGO

oraz

II Zastępcę Komendanta Głównego Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji
Społeczno - Wychowawczej

Panią Barbarę FYDA

§ 1.

Przedmiot Umowy

1. Przedmiotem partnerskiej umowy proobronnej zwanej dalej „umową” jest współpraca Ministra Obrony Narodowej, za pośrednictwem podległych mu komórek lub jednostek organizacyjnych zwanych dalej „resortem obrony narodowej”, ze stowarzyszeniem – Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno - Wychowawcza zwanym dalej „Związkiem”.
2. Strony umowy stwierdzają zgodnie, że partnerstwo zawiązane zostało w celu wspólnego działania na rzecz obronności, upowszechniania w społeczeństwie, w szczególności wśród młodzieży szkolnej i akademickiej, wiedzy obronnej i umiejętności ważnych dla bezpieczeństwa państwa oraz podnoszenia zdolności obronnych społeczeństwa polskiego.

3. Strony stwierdzają zgodnie, że partnerstwo zawiązane zostało na okres 5 lat od dnia zawarcia niniejszej umowy.

§ 2.

Obowiązki i uprawnienia stron

1. Na mocy umowy Minister Obrony Narodowej zobowiązuje się do realizacji celu umowy, w szczególności do:
  - 1) umożliwienia członkom Związku nieodpłatnego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności cbronnych, służących do budowania potencjału organizacji niezbędnego do realizacji postanowień umowy w oparciu o możliwości szkoleniowe resortu obrony narodowej;
  - 2) wspierania Związku w realizacji jego statutowych przedsięwzięć poprzez:
    - nieodpłatne, jedynie z ponoszeniem tzw. kosztów zwykłych, użyczenie nieruchomości Skarbu Państwa lub ich części znajdujących się w trwałym zarządzie jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej,
    - nieodpłatną pomoc logistyczną i organizacyjną, udostępnianie sprzętu wojskowego i powszechnego użytku, środków transportowych, a także udział żołnierzy w inicjatywach Związku, na zasadach określonych w decyzji nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 194);
2. Związek zobowiązuje się do realizacji celu niniejszej umowy, w szczególności do:
  - 1) wspierania realizacji zajęć teoretycznych i praktycznych, wynikających z ramowego planu nauczania uczniów oddziałów przygotowania wojskowego, Certyfikowanych Wojskowych Klasach Mundurowych i CYBER.MIL. z klasą w województwach: *podlaskim, małopolskim, warmińsko-mazurskim, lubelskim, łódzkim*, łącznie w liczbie minimum 200 godzin lekcyjnych w skali roku, na wniosek dyrektora szkoły;
  - 2) wyznaczania instruktorów do prowadzenia zajęć, o których mowa w ppkt 1), posiadających wiedzę i umiejętności, niezbędne do zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego i warunków bezpieczeństwa zajęć;
  - 3) zapewnienia instruktorom sprzętu i wyposażenia niezbędnego do realizacji zajęć;
  - 4) używania w działalności statutowej, przez członków organizacji, umundurowania zgodnego z obowiązującymi w tej mierze przepisami prawa oraz zaleceniami resortu obrony narodowej;

- 5) wspierania realizacji zajęć praktycznych w szkołach realizujących projekty resortu obrony narodowej, o których mowa w ppkt 1), do których są zobowiązani dowódcy jednostek patronackich wskazanych przez Ministra Obrony Narodowej, na wniosek tych dowódców;
- 6) zorganizowania i przeprowadzenia minimum pięciu szkoleń, w skali roku, skierowanych do członków lub wolontariuszy innych organizacji pozarządowych działających na rzecz obronności;
- 7) podnoszenia kwalifikacji członków Związku służących realizacji niniejszej umowy;
- 8) wspierania jednostek wojskowych w ich działalności, w zakresie sprzętowym oraz instruktorskim, w obrębie województw: *podlaskiego, małopolskiego, warmińsko-mazurskiego, lubelskiego, łódzkiego*;
- 9) wyznaczenia koordynatora lub koordynatorów, odpowiedzialnych za realizację warunków niniejszej umowy, do kontaktów z resortem obrony narodowej, właściwym dyrektorem szkoły lub organizacją pozarządową;
- 10) w przypadku szczególnych okoliczności związanych z potrzebą realizacji zajęć teoretycznych lub praktycznych w szkołach poza powiatami wymienionymi w ppkt 1), Związek zobowiązuje się do udzielenia wsparcia, o którym mowa w ppkt 8) na wniosek wskazanego w § 4 pkt 1. koordynatora realizacji umowy.
- 11) wsparcie, w okolicznościach o którym mowa w ppkt 10), odbywa się po uzgodnieniu w formie pisemnej zasad udziału instruktorów oraz sprzętu należącego do Związku, w szczególności dotyczącego spraw związanych z kosztami dojazdu instruktorów, ich ewentualnego noclegu oraz kosztami transportu sprzętu.

§ 3.

Warunki Umowy

1. Warunki organizacji zajęć, o których mowa w § 2 pkt 2 ppkt 1) i 5), w szczególności: termin, tematykę, sposób realizacji, miejsce i warunki bezpieczeństwa podczas zajęć, wyznaczony koordynator Związku ustala z właściwym dyrektorem szkoły oraz dowódcą patronackiej jednostki wojskowej wyznaczonej dla danej szkoły.
2. Zasady odpowiedzialności cywilnej za szkody majątkowe w sprzęcie oraz NNW, na wypadek urazów odniesionych w związku z udziałem w zajęciach przez uczniów, wyznaczony koordynator Związku ustala z właściwym dyrektorem szkoły oraz dowódcą patronackiej jednostki wojskowej wyznaczonej dla danej szkoły.

3. W przypadku wystąpienia okoliczności, zmieniających stan faktyczny na podstawie którego niniejsza umowa została zawarta, Związek jest zobowiązany do niezwłocznego powiadomienia o tym fakcie Ministra Obrony Narodowej.
4. Strony zobowiązują się do wzajemnego informowania się o zdarzeniach i okolicznościach istotnych ze względu na przedmiot i zakres umowy.
5. Strony umowy nie mogą przenosić na inne podmioty praw i obowiązków wynikających z niniejszej umowy.

§ 4.

Sprawozdawczość i monitoring

1. Koordynatorem realizacji umowy ze strony resortu obrony narodowej jest Dyrektor Biura do spraw Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”.
2. Związek będzie przekazywał koordynatorowi realizacji umowy, w terminie do ostatniego dnia 14. tego każdego roku, pisemną informację o realizacji warunków umowy w roku poprzednim, w celu przeprowadzenia oceny jej realizacji.
3. Minister Obrony Narodowej ma prawo do bieżącego monitorowania prawidłowości realizacji szkolenia prowadzonego przez Związek.

§ 5.

Rozwiązanie Umowy

1. Umowa może zostać rozwiązana przez każdą ze stron z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego.
2. Minister Obrony Narodowej może rozwiązać umowę ze skutkiem natychmiastowym, bez zachowania okresu wypowiedzenia, w przypadku naruszenia postanowień niniejszej umowy.

§ 6.

Postanowienia końcowe

1. Każda ze stron umowy ponosi odpowiedzialność cywilnoprawną za własne działania i zdarzenia z nich wynikające, które mogą wystąpić podczas lub w związku z realizacją niniejszej umowy.

2. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej umowie zastosowanie mają postanowienia Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks Cywilny (Dz. U. z 2020 r., poz. 1740).
3. Wszelkie zmiany lub uzupełnienia niniejszej umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.
4. Umowę sporządzono w dwóch egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron

•

KOMENDANT GŁÓWNY
Stanisław Szuchala
 Związku Strzeleckiego „Strzelec”
 Organizacji Społeczno - Wychowawczej

**II ZASTĘPCA KOMENDANTA
 GŁÓWNEGO**
B. Fucio
 Związku Strzeleckiego „Strzelec”
 Organizacji Społeczno - Wychowawczej

**MINISTER
 OBRONY NARODOWEJ**

Z upoważnienia
 MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

gen bryg. dr inż. Artur DĘBCZAK
 Dyrektor Biura
 do spraw Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”

9. Partnerska umowa proobronna MON – Jednostka Strzelecka 4051

PARTNERSKA UMOWA PROOBRONNA

Zawarta w dniu 19.03.21 w Łodzi

pomiędzy:

Ministrem Obrony Narodowej
z siedzibą w Warszawie (00-911), Al. Niepocległości 218,
reprezentowanym przez
Dyrektora Biura ds. Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”,
gen. bryg. dr inż. Artura DEBCZAKA,

działającego na podstawie Pełnomocnictwa nr 36/MON Ministra Obrony Narodowej
z dnia 12 marca 2021 r., stanowiącego załącznik do przedmiotowej umowy,

a:

stowarzyszeniem - Jednostka Strzelecka 4051 Włocławek im. gen. broni Władysława
Andersa z siedzibą we Włocławku wpisanym do Krajowego Rejestru Sądowego pod
nr KRS 0000505384 reprezentowanym przez Pana Marcina Artura DOGOŃSKIEGO

działającego na podstawie Pełnomocnictwa Dowódcy Jednostki Strzeleckiej z dnia
15.03.2021 r. stanowiącego załącznik do przedmiotowej umowy,

§ 1.

Przedmiot Umowy

1. Przedmiotem partnerskiej umowy proobronnej zwanej dalej „umową” jest współpraca Ministra Obrony Narodowej, za pośrednictwem podległych mu komórek lub jednostek organizacyjnych zwanych dalej „resortem obrony narodowej”, ze stowarzyszeniem - Jednostką Strzelecką 4051 Włocławek im. gen broni Władysława Andersa zwanym dalej „jednostką strzelecką”.
2. Strony umowy stwierdzają zgodnie, że partnerstwo zawiązane zostało w celu wspólnego działania na rzecz obronności, upowszechniania w społeczeństwie, w szczególności wśród młodzieży szkolnej i akademickiej, wiedzy obronnej i umiejętności ważnych dla bezpieczeństwa państwa oraz podnoszenia zdolności obronnych społeczeństwa polskiego.
3. Strony stwierdzają zgodnie, że partnerstwo zawiązane zostało na okres 5 lat od dnia zawarcia niniejszej umowy.

§ 2.

Obowiązki i uprawnienia stron

1. Na mocy umowy Minister Obrony Narodowej zobowiązuje się do realizacji celu umowy, w szczególności do:
  - 1) umożliwienia członkom jednostki strzeleckiej nieodpłatnego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności obronnych, służących do budowania potencjału

organizacji niezbędnego do realizacji postanowień umowy w oparciu o możliwości szkoleniowe resortu obrony narodowej

- 2) wspierania jednostki strzeleckiej w realizacji jej statutowych przedsięwzięć poprzez:
  - nieodpłatne, jedynie z ponoszeniem tzw. kosztów zwykłych, użyczenie nieruchomości Skarbu Państwa lub ich części znajdujących się w trwałym zarządzie jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej,
  - nieodpłatną pomoc logistyczną i organizacyjną, udostępnianie sprzętu wojskowego i powszechnego użytku, środków transportowych, a także udział żołnierzy w inicjatywach jednostki strzeleckiej, na zasadach określonych w decyzji nr 163/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 134);

2. Jednostka strzelecka zobowiązuje się do realizacji celu niniejszej umowy, w szczególności do:

- 1) wspierania realizacji zajęć teoretycznych i praktycznych, wynikających z ramowego planu nauczania uczniów oddziałów przygotowania wojskowego, Certyfikowanych Wojskowych Klasach Mundurowych i CYBER.MIL. z klasą w powiatach: wrocławskim, toruńskim, radziejowskim, lipnowskim, aleksandrowskim, m. Włocławek i m. Toruń, łącznie w liczbie minimum 100 godzin lekcyjnych w skali roku, na wniosek dyrektora szkoły;
- 2) wyznaczania instruktorów do prowadzenia zajęć, o których mowa w ppkt 1), posiadających wiedzę i umiejętności, niezbędne do zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego i warunków bezpieczeństwa zajęć;
- 3) zapewnienia instruktorom sprzętu i wyposażenia niezbędnego do realizacji zajęć;
- 4) używania w działalności statutowej, przez członków organizacji, umundurowania zgodnego z obowiązującymi w tej mierze przepisami prawa oraz zaleceniami resortu obrony narodowej;
- 5) wspierania realizacji zajęć praktycznych w szkołach realizujących projekty resortu obrony narodowej, o których mowa w ppkt 1), do których są zobowiązani dowódcy jednostek patronackich wskazanych przez Ministra Obrony Narodowej, na wniosek tych dowódców;
- 6) zorganizowania i przeprowadzenia minimum trzech szkoleń, w skali roku, skierowanych do członków lub wolontariuszy innych organizacji pozarządowych działających na rzecz obronności;
- 7) podnoszenia kwalifikacji członków jednostki strzeleckiej służących realizacji niniejszej umowy;
- 8) wspierania jednostek wojskowych w ich działalność, w zakresie sprzętowym oraz instruktorskim, w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego;

- 9) wyznaczenia koordynatora lub koordynatorów, odpowiedzialnych za realizację warunków niniejszej umowy, do kontaktów z resortem obrony narodowej, właściwym dyrektorem szkoły lub organizacją pozarządową;
- 10) w przypadku szczególnych okoliczności związanych z potrzebą realizacji zajęć teoretycznych lub praktycznych w szkołach poza powiatami wymienionymi w ppkt 1), jednostka strzelecka zobowiązuje się do udzielenia wsparcia, o którym mowa w ppkt 8) na wniosek wskazanego w § 4 pkt 1. koordynatora realizacji umowy
- 11) wsparcie, w okolicznościach o którym mowa w ppkt 10), odbywa się po uzgodnieniu w formie pisemnej zasad udziału instruktorów oraz sprzętu należącego do jednostki strzeleckiej, w szczególności dotyczącego spraw związanych z kosztami dojazdu instruktorów, ich ewentualnego noclegu oraz kosztami transportu sprzętu.

§ 3.

Warunki Umowy

1. Warunki organizacji zajęć, o których mowa w § 2 pkt 2 ppkt 1) i 5), w szczególności: termin, tematykę, sposób realizacji, miejsce i warunki bezpieczeństwa podczas zajęć, wyznaczony koordynator lub dowódca jednostki strzeleckiej ustala z właściwym dyrektorem szkoły oraz dowódcą patronackiej jednostki wojskowej wyznaczonej dla danej szkoły.
2. Zasady odpowiedzialności cywilnej za szkody majątkowe w sprzęcie oraz NNW, na wypadek urazów odniesionych w związku z udziałem w zajęciach przez uczniów, wyznaczony koordynator lub dowódca jednostki strzeleckiej ustala z właściwym dyrektorem szkoły oraz dowódcą patronackiej jednostki wojskowej wyznaczonej dla danej szkoły.
3. W przypadku wystąpienia okoliczności, zmieniających stan faktyczny na podstawie którego niniejsza umowa została zawarta, jednostka strzelecka jest zobowiązana do niezwłocznego powiadomienia o tym fakcie Ministra Obrony Narodowej.
4. Strony zobowiązują się do wzajemnego informowania się o zdarzeniach i okolicznościach istotnych ze względu na przedmiot i zakres umowy.
5. Strony umowy nie mogą przenosić na inne podmioty praw i obowiązków wynikających z niniejszej umowy.

§ 4.

Sprawozdawczość i monitoring

1. Koordynatorem realizacji umowy ze strony resortu obrony narodowej jest Dyrektor Biura do spraw Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”.

2. Jednostka strzelecka będzie przekazywała koordynatorowi realizacji umowy, w terminie do ostatniego dnia lutego każdego roku, pisemną informację o realizacji warunków umowy w roku poprzednim, w celu przeprowadzenia oceny jej realizacji.
3. Minister Obrony Narodowej ma prawo do bieżącego monitorowania prawidłowości realizacji szkolenia prowadzonego przez jednostkę strzelecką.

§ 5.

Rozwiązanie Umowy

1. Umowa może zostać rozwiązana przez każdą ze stron z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego.
2. Minister Obrony Narodowej może rozwiązać umowę ze skutkiem natychmiastowym, bez zachowania okresu wypowiedzenia, w przypadku naruszenia postanowień niniejszej umowy.

§ 6.

Postanowienia końcowe

1. Każda ze stron umowy ponosi odpowiedzialność cywilnoprawną za własne działania i zdarzenia z nich wynikające, które mogą wystąpić podczas lub w związku z realizacją niniejszej umowy.
2. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej umowie zastosowanie mają postanowienia Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks Cywilny (Dz. U. z 2020r., poz. 1740 i 2320).
3. Wszelkie zmiany lub uzupełnienia niniejszej umowy wyrażają formy pisemnej pod rygorem nieważności.
4. Umowę sporządzono w dwóch egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

DOWÓDCA

Jednostki Strzeleckiej 4051 Włocławek
Im. gen. broni Władysława Andersa

zup. Dobri Perwa

**MINISTER
OBRONY NARODOWEJ**

Z upoważnienia
MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

gen. bryg. dr inż. Artur DĘBCZAK
Dyrektor Biura
ds. spraw Programu „Jednostki Strzeleckie (Jednostki Strzeleckie)“

10. Partnerska umowa proobronna MON – Combat Alert

PARTNERSKA UMOWA PROOBRONNA

Zawarta w dniu 19.03.2021r. w Łodzi

pomiędzy:

Ministrem Obrony Narodowej
z siedzibą w Warszawie (00-911), Al. Niepodległości 218,
reprezentowanym przez
Dyrektora Biura ds. Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”,
gen. bryg. dr inż. Artura DĘBCZAKA,

działającego na podstawie Pełnomocnictwa nr 36/MON Ministra Obrony Narodowej
z dnia 12 marca 2021 r., stanowiącego załącznik do przedmiotowej umowy,

a:

fundacją – Fundacją na Rzecz Obronności i Bezpieczeństwa Kraju „Combat Alert”
z siedzibą w Warszawie wpisaną do Krajowego Rejestru Sądowego
pod nr KRS 000056 6718 reprezentowaną przez Prezesa Zarządu Fundacji
Pana Marcina KOROWAJA.

§ 1.

Przedmiot Umowy

1. Przedmiotem niniejszej partnerskiej umowy proobronnej zwanej dalej „umową” jest współpraca Ministra Obrony Narodowej, za pośrednictwem podległych mu komórek lub jednostek organizacyjnych zwanych dalej „resortem obrony narodowej”, z Fundacją na Rzecz Obronności i Bezpieczeństwa Kraju „Combat Alert” z siedzibą w Warszawie zwaną dalej „fundacją”.
2. Strony umowy stwierdzają zgodnie, że partnerstwo zawiązane zostało w celu wspólnego działania na rzecz obronności, upowszechniania w społeczeństwie, w szczególności wśród młodzieży szkolnej i akademickiej, wiedzy obronnej i umiejętności ważnych dla bezpieczeństwa państwa oraz podnoszenia zdolności obronnych społeczeństwa polskiego.
3. Strony stwierdzają zgodnie, że partnerstwo zawiązane zostało na okres 5 lat od dnia zawarcia niniejszej umowy.

§ 2.

Obowiązki i uprawnienia stron

1. Na mocy niniejszej umowy Minister Obrony Narodowej zobowiązuje się do realizacji celu niniejszej umowy, w szczególności do:
  - 1) umożliwienia członkom i wolontariuszom fundacji nieodpłatnego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności obronnych, służących co budowania potencjału

organizacji niezbędnego do realizacji postanowień umowy w oparciu o możliwości szkoleniowe resortu obrony narodowej;

- 2) wspierania fundacji w realizacji jej statutowych przedsięwzięć poprzez:
  - nieodpłatne, jedynie z ponoszeniem tzw. kosztów zwykłych, użyczenie nieruchomości Skarbu Państwa lub ich części znajdujących się w trwałym zarządzie jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej,
  - nieodpłatną pomoc logistyczną i organizacyjną, udostępnianie sprzętu wojskowego i powszechnego użytku, środków transportowych, a także udział żołnierzy w inicjatywach Oddziałów Terenowych Combat Alert, na zasadach określonych w decyzji nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 194);

2. Fundacja zobowiązuje się do realizacji celu niniejszej umowy, w szczególności do:

- 1) wspierania realizacji zajęć teoretycznych i praktycznych, wynikających z ramowego planu nauczania uczniów oddziałów przygotowania wojskowego, Certyfikowanych Wojskowych Klasach Mundurowych i CYBER.MIL. z klasą w powiatach: mrągowski, pilski, wołomiński, piaseczyński, biański, m. Warszawa i m. Bytom, łącznie w liczbie minimum 100 godzin lekcyjnych w skali roku, na wniosek dyrektora szkoły;
- 2) wyznaczania instruktorów do prowadzenia zajęć, o których mowa w ppkt 1), posiadających wiedzę i umiejętności, niezbędne do zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego i warunków bezpieczeństwa zajęć;
- 3) zapewnienia instruktorom sprzętu i wyposażenia niezbędnego do realizacji zajęć;
- 4) używania w działalności statutowej, przez członków i wolontariuszy organizacji, umundurowania zgodnego z obowiązującymi w tej mierze przepisami prawa oraz zaleceniami resortu obrony narodowej;
- 5) wspierania realizacji zajęć praktycznych w szkołach realizujących projekty resortu obrony narodowej, o których mowa w ppkt 1), do których są zobowiązani dowódcy jednostek patronackich wskazanych przez Ministra Obrony Narodowej, na wniosek tych dowódców;
- 6) zorganizowania i przeprowadzenia minimum trzech szkoleń, w skali roku, skierowanych do członków lub wolontariuszy innych organizacji pozarządowych działających na rzecz obronności;
- 7) podnoszenia kwalifikacji członków i wolontariuszy fundacji służących realizacji niniejszej umowy;
- 8) wspierania jednostek wojskowych w ich działalności, w zakresie sprzętowym oraz instruktorskim w obrębie województwa warmińsko-mazurskiego, podlaskiego i mazowieckiego, jak również w zakresie nieodpłatnego

udostępnienia bazy szkoleniowo logistycznej Ośrodka Szkolenia na Rzecz Obronności i Bezpieczeństwa Kraju „Combat Alert” w Gminie Orzysz;

- 9) wyznaczenia koordynatora lub koordynatorów, odpowiedzialnych za realizację warunków niniejszej umowy, do kontaktów z resortem obrony narodowej, właściwym dyrektorem szkoły lub organizacją pozarządową;
- 10) w przypadku szczególnych okoliczności związanych z potrzebą realizacji zajęć teoretycznych lub praktycznych w szkołach poza powiatami wymienionymi w ppkt 1), fundacja zobowiązuje się do udzielenia wsparcia, o którym mowa w ppkt 8) na wniosek wskazanego w § 4 pkt 1 koordynatora realizacji umowy.
- 11) wsparcie, w okolicznościach o którym mowa w ppkt 10), odbywa się po uzgodnieniu w formie pisemnej zasad udziału instruktorów oraz sprzętu należącego do fundacji, w szczególności dotyczącego spraw związanych z kosztami dojazdu instruktorów, ich ewentualnego noclegu oraz kosztami transportu sprzętu.

§ 3.

Warunki Umowy

1. Warunki organizacji zajęć, o których mowa w § 2 pkt 2 ppkt 1) i 5), w szczególności: termin, tematykę, sposób realizacji, miejsce i warunki bezpieczeństwa podczas zajęć, wyznaczony koordynator ustala z właściwym dyrektorem szkoły oraz dowódcą patronackiej jednostki wojskowej wyznaczonej dla danej szkoły.
2. Zasady odpowiedzialności cywilnej za szkody majątkowe w sprzęcie oraz NNW, na wypadek urazów odniesionych w związku z udziałem w zajęciach przez uczniów, wyznaczony koordynator fundacji ustala z właściwym dyrektorem szkoły oraz dowódcą patronackiej jednostki wojskowej wyznaczonej dla danej szkoły.
3. W przypadku wystąpienia okoliczności, zmieniających stan faktyczny na podstawie którego niniejsza umowa została zawarta, fundacja jest zobowiązana do niezwłocznego powiadomienia o tym fakcie Ministra Cbronny Narodowej.
4. Strony zobowiązują się do wzajemnego informowania się o zdarzeniach i okolicznościach istotnych ze względu na przedmiot i zakres umowy.
5. Strony umowy nie mogą przenosić na inne podmioty praw i obowiązków wynikających z niniejszej umowy.

§ 4.

Sprawozdawczość i monitoring

1. Koordynatorem realizacji umowy ze strony resortu obrony narodowej jest Dyrektor Biura do spraw Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”.

2. Fundacja będzie przekazywała koordynatorowi realizacji umowy, w terminie do ostatniego dnia lutego każdego roku, pisemną informację o realizacji warunków umowy w roku poprzednim, w celu przeprowadzenia oceny jej realizacji.
3. Minister Obrony Narodowej ma prawo do bieżącego monitorowania prawidłowości realizacji szkolenia prowadzonego przez fundację.

§ 5.

Rozwiązanie Umowy

1. Umowa może zostać rozwiązana przez każdą ze stron z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego.
2. Minister Obrony Narodowej może rozwiązać umowę ze skutkiem natychmiastowym, bez zachowania okresu wypowiedzenia, w przypadku naruszenia postanowień niniejszej umowy.

§ 6.

Postanowienia końcowe

1. Każda ze stron umowy ponosi odpowiedzialność cywilnoprawną za własne działania i zdarzenia z nich wynikające, które mogą wystąpić podczas lub w związku z realizacją niniejszej umowy.
2. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej umowie zastosowanie mają postanowienia Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks Cywilny (Dz. U. z 2020 r., poz. 1740 i 2320).
3. Wszelkie zmiany lub uzupełnienia niniejszej umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.
4. Umowę sporządzono w dwóch egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.

<p>PREZES ZARZĄDU FUNDACJI</p> <p><i>MARCIN KOROWY</i></p>		<p>MINISTER OBRONY NARODOWEJ</p> <p>Z upoważnienia MINISTRA OBRONY NARODOWEJ</p> <p>gen. bryg. dr inż. Artur DĘBCZAK Commander of the Reserve Program "Zostań Żołnierzem Rezerwa"</p>
---	---	---